

COMPETITION LAW. COMMERCIAL CORPORATION
LAW. INSOLVENCY LAW. INDUSTRIAL PROPERTY LAW.
PALACKY UNIVERSITY IN OLOMOUČ. GENIUS LOCI.

2018: VYBRANÉ VÝZVY

V PRÁVU SOUTĚŽNÍM,
V ČESKÉM A SLOVENSKÉM
PRÁVU OBCHODNÍCH KORPORACÍ,
V PRÁVU INSOLVENČNÍM A V PRÁVU
PRŮMYSLOVÉHO VLASTNICTVÍ

MICHAL ČERNÝ - MICHAL PETR - MÁRIA PATAKYOVÁ - JANA DURAČINSKÁ
ONDŘEJ DOSTAL - BARBORA GRAMBLÍČKOVÁ - STANISLAV BARKOCI - JANA STRÉMY
EVA ZORKOVÁ - DOROTA PLONKOVÁ - PATRIK KURZ - JAKUB KAJBA - LADISLAV ŠČURÝ

2018 IURIDICUM OLMOUCENSE O.P.S.

Vzor citace:

Černý, M. - Petr, M. - Patakyová, M. - Duračinská, J. - Dostal, O. - Grambličková, B. - Barkoci, S. - Strémy, J. - Zorková, E. - Plonková, D. - Kajba, J. - Kurz, P. - Ščury, L. 2018 : *Vybrané výzvy v právu soutěžním, v českém a slovenském právu obchodních korporací, v právu insolvenčním a v právu průmyslového vlastnictví*. Olomouc : Iuridicum Olomoucense, 2018. 266 s.

Recenze: Prof. JUDr. Ivo Telec, CSc., Mgr. Tomáš Gongol, Ph.D.,

Vedoucí autorského kolektivu: Michal Černý Ph.D.

Redakce: Michal Černý Ph.D.

Autoři kapitol:

Michal Černý - kapitola 11, Ondřej Dostal - kapitola 2, Barbora Grambličková & Stanislav Barkoci - kapitola 6, Jakub Kajba - kapitola 8, Patrik Kurz - kapitola 9, Mária Patakyová & Jana Duračinská - kapitola 4, Michal Petr - kapitola 1, Dorota Plonková - kapitola 6, Jana Strémy - kapitola 7, Ladislav Ščury - kapitola 10, Eva Zorková - kapitola 3.

© 2018 Michal Černý - Michal Petr - Mária Patakyová & Jana Duračinská - Ondřej Dostal - Barbora Grambličková & Stanislav Barkoci - Jakub Kajba - Patrik Kurz - Dorota Plonková - Jana Strémy - Ladislav Ščury - Eva Zorková.

*Publikace je šířena pod licencí **Creative Commons 4.0, Attribution-NonCommercial-NoDerivatives**. Dílo je možné opakovaně používat za předpokladu uvedení jmen autorů a jen na nekomerční účely, přičemž není možné z díla ani z jeho jednotlivých částí vyhotovit odvozené dílo formou zpracování nebo jiných změn.*

Vydalo: Iuridicum Olomoucense o.p.s. v roce 2018.

Vydání první.

ISBN: 978-80-88266-31-0 (PDF), 978-80-88266-30-3 (ePub)

COMPETITION LAW. COMMERCIAL CORPORATION
LAW. INSOLVENCY LAW. INDUSTRIAL PROPERTY LAW.
PALACKY UNIVERSITY IN OLOMOUČ. GENIUS LOCI.

2018: VYBRANÉ VÝZVY

V PRÁVU SOUTĚŽNÍM,
V ČESKÉM A SLOVENSKÉM
PRÁVU OBCHODNÍCH KORPORACÍ,
V PRÁVU INSOLVENČNÍM A V PRÁVU
PRŮMYSLOVÉHO VLASTNICTVÍ

MICHAL ČERNÝ - MICHAL PETR - MÁRIA PATAKYOVÁ - JANA DURAČINSKÁ
ONDŘEJ DOSTAL - BARBORA GRAMBLÍKOVÁ - STANISLAV BARKOCI - JANA STRÉMY
EVA ZORKOVÁ - DOROTA PLONKOVÁ - PATRIK KURZ - JAKUB KAJBA - LADISLAV ŠČURÝ

2018 IURIDICUM OLOMOUCENSE O.P.S.

PŘEDMLUVA

Předkládaná kolektivní monografie byla uspořádána ze samostatných kapitol, jejichž autory a autorkami jsou členové akademické obce Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, Právnické fakulty Univerzity Komenského v Bratislavě, Právnické fakulty Západočeské univerzity, Právnické fakulty Univerzity Mateja Bela v Banské Bystrici a Právnické fakulty Paneurópske vysoké školy. Společným jmenovatelem všech kapitol je to, že zpracovaná témata představují aktuální výzvy v soutěžním právu, v obchodně-korporačním právu nebo v právu úzce souvisejícím s obchodem a podnikáním (právo insolvenční, právo průmyslového vlastnictví).

Tato kniha navazuje na jednotlivá vystoupení, která autoři přednesli v roce 2018 na mezinárodních akcích, které pořádala Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci - a to zejména mezinárodní vědecká konference Olomoucké právnické dny 2018 a Setkání českých a slovenských komercialistů 2018. Jednotlivé kapitoly tato témata rozvíjí.

Věřím, že tato publikace přispěje k odborné diskuzi nad tématy a všeobecně k rozvoji právní vědy soutěžního i obchodně-korporačního práva.

Tato monografie je vydána pouze jako e-kniha/e-book, v univerzálním formátu PDF (portable document format) a je optimalizována pro čtení na tabletech o velikosti displeje 7,9". E-kniha však může čtena být na jakémkoliv zařízení, které je vybaveno příslušným softwarem. Zvažte, zda-li ji musíte tisknout. Pokud se rozhodnete e-knihu tisknout, je možné zvolit nejen formát A4, ale také odpovídající zmenšené tiskové formáty (dle voleb příslušné tiskárny).

Pro čtení na mobilních zařízeních (mobilní telefony, tablety) doporučujeme verzi ve čtenářsky přívětivém formátu - ePub. Z hlediska obsahu textů jsou obě verze totožné.

Tato monografie je veřejně zpřístupněna pomocí veřejných depozitářů či repozitářů elektronických knih, zejména pak [depozitáře vydavatele](#). Ke vstupu do depozitáře můžete použít také QR kód zobrazený na této stránce.

Olomouc, prosinec 2018. Michal Černý, Ph.D.

OBSAH

Předmluva

Obsah

SOUTĚŽNÍ PRÁVO **12**

I. HODNOCENÍ EFEKTIVITY ROZHODOVÁNÍ ČESKÉHO SOUTĚŽNÍHO ÚŘADU

JUDr. Michal Petr, Ph.D. **13**

Prohlášení o výstupu projektu **14**

1. Úvodem **15**

2. Rozhodování ÚOHS **18**

2.1. Předmět řízení **18**

2.2. Způsob ukončení kauzy **21**

2.3. Délka řízení **24**

3. Soudní přezkum **28**

3.1. Úspěšnost ÚOHS **28**

3.2. Délka soudního řízení **31**

4. Závěrem kapitoly **35**

II. DEFINICE RELEVANTNÍHO TRHU PRO ÚČELY OCHRANY HOSPODÁŘSKÉ SOUTĚŽE NA ENERGETICKÝCH TRZÍCH V PRAXI EVROPSKÉ KOMISE

Mgr. Ondřej Dostal **36**

Prohlášení o výstupu projektu **37**

1. Význam definice relevantního trhu v právu ochrany hospodářské soutěže **38**

2. Význam definice relevantního trhu v případech aplikace soutěžního práva v energetickém sektoru **40**

3. Východiska definice relevantního trhu v energetice **41**

3.1. Specifika definice relevantního trhu v energetice **45**

4. Definice relevantního trhu v rozhodovací praxi Komise pro aktivity týkající se elektřiny a plynu	46
4.1. Elektřina	46
4.1.1. Rozlišení trhů v sektoru elektřiny	
4.1.1.1. Výroba a velkoobchod s elektřinou	
4.1.1.2. Trading	
4.1.1.3. Přenos elektřiny	
4.1.1.4. Distribuce elektřiny	
4.1.1.5. Regulační elektřina/doplňkové služby	
4.1.1.6. Maloobchod s elektřinou	
4.1.2. Příklady bariér vstupu na trh s dodávkami elektřiny	
4.2. Plyn	54
4.2.1. Rozlišení trhů v sektoru plynu	
4.2.1.1. Průzkum nalezišť surové ropy a přírodního plynu a produkce a prodej surové ropy a zemního plynu dodavateli	
4.2.1.2. Velkoobchod s plynem	
4.2.1.3. Přeprava plynu	
4.2.1.4. Distribuce plynu	
4.2.1.5. Uskladnění plynu	
4.2.1.6. Trading s plynem	
4.2.1.7. Dodávka plynu/Maloobchod	

III. NOVÉ NÁSTROJE SOUKROMÉHO PROSAZOVÁNÍ SOUTĚŽNÍHO PRÁVA

<i>Mgr. Eva Zorková</i>	65
1. Úvodem	67
2. Evidence soukromého prosazování	68
3. “Povědomí” o soukromém prosazování soutěžního práva	72
4. Provázání žalob na náhradu škody a dalších nároků z porušení soutěžního práva	74
5. Kolektivní žaloby	76
6. Zkušenosti soudů	77
6.1. Délka soudních řízení	78

6.2. Koncept “soutěžitele” v private enforcement	79
6.3. Možnost zvláštní místní příslušnosti soudu	80
7. Závěrem	81

PRÁVO OBCHODNÍCH KORPORACÍ A INSOLVENČNÍ PRÁVO **83**

IV. KONFLIKT ZÁUJMOV VERITEŮ V REŠTRUKTURALIZÁCI

Prof. JUDr. Mária Patakyová, CSc. 84

JUDr. Jana Duračinská, PhD. 84

1. Úvod kapitoly	86
2. Právne prostriedky na ochranu veriteľov pri hrozbe úpadku alebo úpadku dlžníka	87
3. Individuálny vs. spoločný záujem veriteľov	89
4. Záujem spoločníkov ako spriaznených veriteľov	90
5. Riešenie konfliktov v spoločenstve veriteľov	91
6. Spoločný záujem veriteľov a najlepší záujem veriteľov	95
7. Spriaznení veriteľa a test spoločného záujmu	98
8. Záver	99

V. AKTUÁLNÍ OTÁZKY TÝKAJÍCÍ SE EVIDENCE SKUTEČNÝCH MAJITELŮ

Mgr. Dorota Płonková 102

1. Úvod kapitoly	103
2. Evidence údajů o skutečných majitelích	104
3. Skutečný majitel	104
4. Údaje zapisované do evidence	106
5. Povinnost zápisu do evidence, přechodné ustanovení	108
6. Závěr kapitoly	110

VI. OSOBITNÉ DOHODY SPOLOČNÍKOV V SPOLOČNOSTI S RUČENÍM OBMEDZENÝM S OHĽADOM NA ICH ZABEZPEČENIE A VYMOŽITEĽNOSŤ PROSTREDNICTVÍM

INŠTITÚTOV PRÁVA OBCHODNÝCH SPOLOČNOSTÍ A ZMLUVNÝCH ZABEZPEČOVACÍCH INŠTITÚTOV

JUDr. Barbora Grambličková, LL.M. 112

JUDr. Stanislav Barkoci, Ph.D. 112

1. Úvod kapitoly 115
2. Štandardné zabezpečenia dohôd spoločníkov 118
 - 2.1. Zmluvná pokuta 118
- 3.1. Vylúčenie spoločníka 123
- 3.2. Zrušenie účasti spoločníka súdom 127
4. Závery kapitoly 130

VII. K VYBRANÝM ASPEKTOM ZRUŠENIA SPOLOČNOSTI S LIKVIDÁCIOU

JUDr. Jana Strémy, PhD. 134

1. Úvod 136
2. Dodatočná likvidácia 136
3. „Resuscitovaná“ spoločnosť 147
4. Záver 156

VIII. ZÁKONNÉ RUČENIE ŠTATUTÁRNYCH ORGÁNOV KAPITÁLOVÝCH OBCHODNÝCH SPOLOČNOSTÍ

JUDr. Jakub Kajba 161

1. Úvod 163
2. Právna úprava 163
3. Zodpovednosť za škodu vs. zákonne ručenie 166
4. Interpretácia právnej úpravy 168
5. Negatívne dôsledky gramatického výkladu 170
6. Zákonné ručenie de lege ferenda 172
7. Záver 174

IX. VYKONATELNÉ POHLEDÁVKY V INSOLVENČNÍM ŘÍZENÍ A JEJICH PŘEZKUM – OTÁZKA PRÁVNÍ JISTOTY

Mgr. Ing. Patrik Kurz 177

X. JEDNODUCHÁ SPOLOČNOSŤ NA AKCIE

<i>JUDr. Ladislav Ščury</i>	<i>198</i>
1. Úvod kapitoly	200
2. Základná charakteristika spoločnosti	202
3. Emitovanie akcií	204
3.1. Práva akcionára	204
3.2. Zvýšenie a zníženie základného imania	205
3.3. Prevoditeľnosť akcií	206
3.4. Odkúpenie akcií	210
3.5. Upisovanie akcií	213
4. Založenie a zrušenie J.S.A.	216
4.1. Založenie J.S.A.	216
4.2. Zrušenie J.S.A.	222
5. Prevod akcií	223
6. Orgány J.S.A.	227
7. Osobitosti týkajúce sa iba J.S.A.	228
8. Rozdiely v právnej úprave J.S.A. a A.S.	231
9. Zhrnutie	233
10. Záver	234

PRÁVO PRŮMYSLUVÉHO VLASTNICTVÍ **236**

XI. PRAVIDLA PRO UŽÍVÁNÍ KOLEKTIVNÍ ZNÁMKY ANEBO “PRAVIDLA PRO PRAVIDLA”? - O NOVÉ ÚPRAVĚ UŽÍVÁNÍ KOLEKTIVNÍCH ZNÁMEK

<i>Michal Černý Ph.D.</i>	<i>237</i>
1. Úvod kapitoly	239
2. Historicky o kolektivní známce v českém právním řádu a původu smlouvy o užívání v právní úpravě	239
2.1. Kolektivní známka v zákoně č. 174/1988 Sb.	239
2.2. Kolektivní známka v zákoně č. 137/1995 Sb.	240
2.3. Kolektivní známka v zákoně č. 441/2003 Sb. (ve znění do 31.12.2013)	241

3. Známková Směrnice (EU) 2015/2436 a její transpozice (v rozsahu kolektivních známek)	242
4. Česká národní úprava kolektivních známek od 01.01.2019	243
4.1. Nová národní právní úprava kolektivních známek - transponující požadavky Známkové směrnice	243
4.2. Způsobilý přihlašovatel a způsobilý vlastník národní kolektivní známky	244
4.3. Pravidla užívání (národní) kolektivní známky vtělená i nadále do Smlouvy o užívání (kolektivní známky)	244
4.3.1. Příložení smlouvy o užívání kolektivní známky k přihlášce kolektivní známky	
4.3.2. Vedlejší otázka spoluvlastnictví kolektivní známky	
4.3.3. Další zvláštní pravidla pro národní kolektivní známky	
4.4. Smlouva o užívání kolektivní známky v pojetí ZOZ19	246
4.5. Úprava pravidel pro kolektivní známky v evropsko-unijních právních předpisech (sekundárního práva)	247
4.5.1. Nařízení (EU) 2017/1001 a Prováděcí nařízení Komise (EU) 2018/626	
4.6. Rozdíly v aplikaci pravidel v evropské úpravě EUTM a národní úpravě kolektivní známky	250
4.6.1. Způsobilý přihlašovatel/vlastník kolektivní známky obecně	
4.6.2. Soukromoprávní korporace dle národního práva jako způsobilý přihlašovatel/vlastník kolektivní známky - civilní a obchodní korporace	
4.6.3. Veřejnoprávní právnická osoba dle národního práva jako způsobilý přihlašovatel/vlastník kolektivní známky	
5. Ďábel se skrývá v detailu aneb jak na pravidla o užívání kolektivní ochranné známky?	253
5.1. Smlouva o užívání - národní pojetí pravidel užívání kolektivní známky a národní smluvní právo	253
5.2. Rozhodování v právnických osobách korporačního typu v orgánech právnické osoby	254
5.3. Interpretace požadavku zákonodárce na doložení smlouvy o užívání kolektivní známky	257
5.4. Rozhodování v právnických osobách veřejné práva a uzavření smlouvy o užívání	259

5.5. Důsledek - rozdílné přijímání pravidel, neodůvodněná přísnost národního zákonodárce a důsledky z toho vyplývající	261
6. Závěr kapitoly	263

SOUTĚŽNÍ PRÁVO

I. HODNOCENÍ EFEKTIVITY ROZHODOVÁNÍ ČESKÉHO SOUTĚŽNÍHO ÚŘADU

JUDR. MICHAL PETR, PH.D.

Anotace: Jediné objektivní měřítko, jak hodnotit efektivitu rozhodovací činnosti nějaké instituce, je zhodnotit nejen, jaká rozhodnutí v jakých lhůtách vydává, ale zejména, jak tato rozhodnutí obstojí v rámci soudního přezkumu. Tato studie poskytuje právě takovou kvantitativní analýzu rozhodovací činnosti českého Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže. Vyplývá z ní prakticky absolutní zaměření Úřadu výhradně na horizontální dohody, nízký podíl rozhodnutí o závazcích, zejména v porovnání s praxí Evropské komise, a relativně krátká doba vedení správního řízení; rozhodnutí Úřadu je pak ze strany soudů potvrzeno ve dvou třetinách případů.

Klíčová slova: Délka řízení; narovnání; soudní přezkum; soutěžní právo; soutěžní úřad; veřejné prosazování; závazky

Abstract: The only objective criterion enabling to assess effectiveness of any decision-taking authority is evaluate not only, what kind of decisions in what deadlines it adopts, but especially, how are these decisions assessed in court review. This study provides such a quantitative analysis of decisions of the Czech Competition Authority. It reveals its almost

absolute focus on horizontal agreements, low percentage of commitment decisions, in particular in comparison to the European Commission, and relatively short duration of the proceedings. As far as the court review is concerned, the Authority is successful in approximately two thirds of its cases.

Key words: *Commitments; competition authority; competition law; court review; length of proceedings; public enforcement; settlements*

PROHLÁŠENÍ O VÝSTUPU PROJEKTU

Tento text byl vypracován v rámci projektu Studentské grantové soutěže Univerzity Palackého v Olomouci č. IGA_PF_2017_009 s názvem „*Prosažování soutěžního práva v České republice*“.

1. ÚVODEM

Posouzení efektivity soutěžního úřadu může být založeno na celé řadě kritérií, většina z nich je však nutně subjektivních, což snižuje objektivitu takového hodnocení. Jedním z mála přístupů, který může být založen na měřitelných parametrech, je kvantitativní analýza počtu a druhu jeho rozhodnutí a vyhodnocení „úspěšnosti“ těchto rozhodnutí před soudy, jakož i zohlednění délky řízení. Lze proto pokládat za překvapivé, že sám Úřad pro ochranu hospodářské soutěže (dále též „ÚOHS“) takovou studii neprovádí (resp. nezveřejňuje) a že se na ni nezaměřuje ani právní teorie.¹

Tato studie se zaměřuje pouze na meritorní rozhodnutí s vyloučením přezkumu koncentrací, tedy na ta rozhodnutí ÚOHS (a na jejich soudní přezkum), která určují, zda určité jednání určitých soutěžitelů představuje zakázanou dohodu nebo zneužití dominantního postavení, případně na (spíše výjimečná) rozhodnutí, kterými dochází toliko k uložení pokuty za takový přestupek.

ÚOHS svá rozhodnutí v naprosté většině případů zveřejňuje² a jsou tedy bez dalšího dohledatelná, nejsou však dostatečně „provázaná“ v tom smyslu, že nejsou tříděna do jednotlivých „kauz“ (srov. níže); pro účely dalšího zpracování proto bylo nezbytné jednotlivá rozhodnutí „manuálně“ setřídít. Obdobné platí i pro soudní rozhodnutí, která jsou na stránkách ÚOHS rovněž zveřejňována³ a která sice do určité míry utříděná jsou, nejedná se však zdaleka o uspořádání důsledné, a i v tomto případě proto bylo nezbytné „manuální“ vytvoření vazeb mezi nimi.

Jak již bylo naznačeno výše, východiskem pro hodnocení efektivity ÚOHS je setřídění jeho rozhodnutí do jednotlivých kauz, které tvoří

¹ Autor publikoval některé dílčí výsledky tohoto výzkumu, který prováděl se svou kolegyní Mgr. Evou Zorkovou, ve dvou článcích, a to PETR, M., ZORKOVÁ, E. *Kvantitativní analýza rozhodování soutěžního úřadu*. ANTITRUST, 2018, č. 3, s. 78; PETR, M., ZORKOVÁ, E. *Přezkum rozhodnutí ÚOHS ve správním soudnictví*. ANTITRUST, 2018, č. 4, s. 102.

² Rozhodnutí ÚOHS jsou dostupná na: <https://www.uohs.cz/cs/hospodarska-soutez/sbirky-rozhodnuti.html> [navštíveno 31. 12. 2018].

³ Rozhodnutí soudů přezkoumávající rozhodnutí ÚOHS jsou dostupná na: <https://www.uohs.cz/cs/hospodarska-soutez/soudni-prezkum-rozhodnuti.html> [31. 12. 2018].

všechna meritorní rozhodnutí týkající se téhož předmětu řízení, tj. typicky prvostupňové rozhodnutí a rozhodnutí o rozkladu, v případě rozhodnutí předsedy ÚOHS o zrušení a vrácení věci k dalšímu projednání včetně všech takových následujících rozhodnutí. Jedna kauza tak bude v typických případech tvořena dvěma rozhodnutími (první a druhý stupeň), může se však jednat o rozhodnutí jediné (nejčastěji v případě narovnání), ale i o velké množství rozhodnutí v případě „ping pongu“ mezi prvním a druhým stupněm.

Z hlediska času je kauza považována za zahájenou dnem zahájení správního řízení a ukončenou vydáním rozhodnutí ÚOHS, které se stalo pravomocným, tj. „posledním“ správním rozhodnutím před případným soudním přezkumem. Pokud bylo takové rozhodnutí soudem zrušeno, následná rozhodnutí po „vrácení“ věci soudem jsou již považována za novou kauzu; pokud např. předseda ÚOHS vydal konečné rozhodnutí v roce 2004, ale toto bylo následně zrušeno soudem a „nové“ konečné rozhodnutí bylo vydáno v roce 2006, je tato kauza pokládána za skončenou v roce 2004. Naopak v případech, kdy ÚOHS sice vydal „konečné“ rozhodnutí, ale následně sám rozhodl o jeho zrušení pro nezákonnost nebo o obnově řízení, a v řízení pak pokračoval, je i „obnovené“ řízení pokládáno za součást řízení původního, a ukončení kauzy je tak spojeno až s ukončením „obnoveného“ řízení.

Zpracovány byly kauzy spadající do období 1. 5. 2004 až 31. 12. 2017, tedy od vstupu České republiky do Evropské unie, což představovalo pro aplikaci soutěžního práva zásadní zlom. Jedná se celkem o 119 kauz, ve kterých bylo vydáno celkem 334 rozhodnutí.

Obdobný přístup se týká i soudních rozhodnutí. Za jednu kauzu jsou považovány všechny rozsudky týkající se téhož meritorního rozhodnutí ÚOHS, a to i v případě, že o ní tytéž soudy rozhodují opakovaně, např. v případech, kdy předchozí rozsudky Krajského soudu v Brně (dále též „KS“) či Nejvyššího správního soudu (dále též „NSS“) zrušil Ústavní soud (dále též „ÚS“); za jednu kauzu je tak pokládán i dosud jediný případ, kdy do přezkumu rozhodnutí ÚOHS

zasáhl Evropský soud pro lidská práva.⁴ Pokud naopak poté, co jeho rozhodnutí zrušil soud, vydá ÚOHS v materiálně stejné věci další rozhodnutí, je soudní přezkum takového nového rozhodnutí pokládán za novou „kauzu“.

Kauza se považuje za zahájenou zahájením soudního přezkumu příslušného rozhodnutí ÚOHS a za ukončenou vydáním rozsudku, proti kterému už není možno podat žádný opravný prostředek, resp. proti kterému už takový prostředek nebyl podán.

S ohledem na omezené množství takto vymezených kauz je v případě soudů sledované časové období delší, od 1. 1. 2003, tedy od účinnosti dnešního soudního řádu správního,⁵ do září roku 2018. Do tohoto období spadá celkem 52 soudních kauz, ve kterých bylo vydáno 155 soudních rozhodnutí.

⁴ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 2. 10. 2014, stížnost č. 97/11 (*DELTA PEKÁRNY proti České republice*).

⁵ Z. č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů.

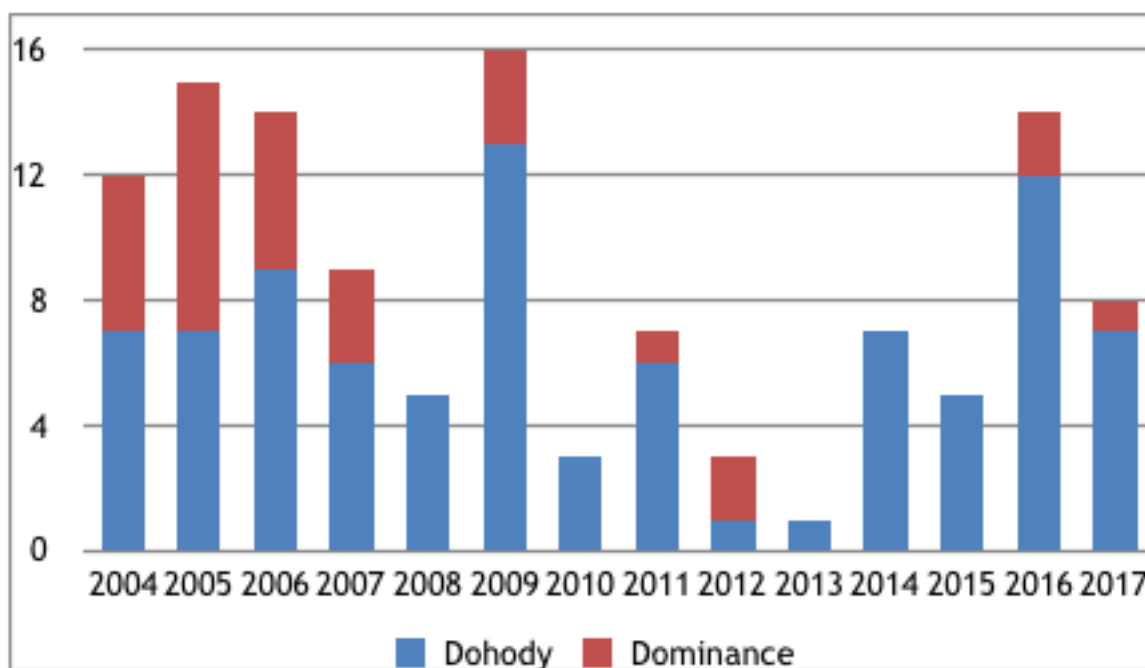
2. ROZHODOVÁNÍ ÚOHS

Jak již bylo uvedeno výše, v letech 2004 až 2017 bylo identifikováno celkem 119 kauz, z toho 89 ve věcech zakázaných dohod a 30 v oblasti dominance, v jejichž rámci bylo vydáno celkem 334 meritorních rozhodnutí.

2.1. Předmět řízení

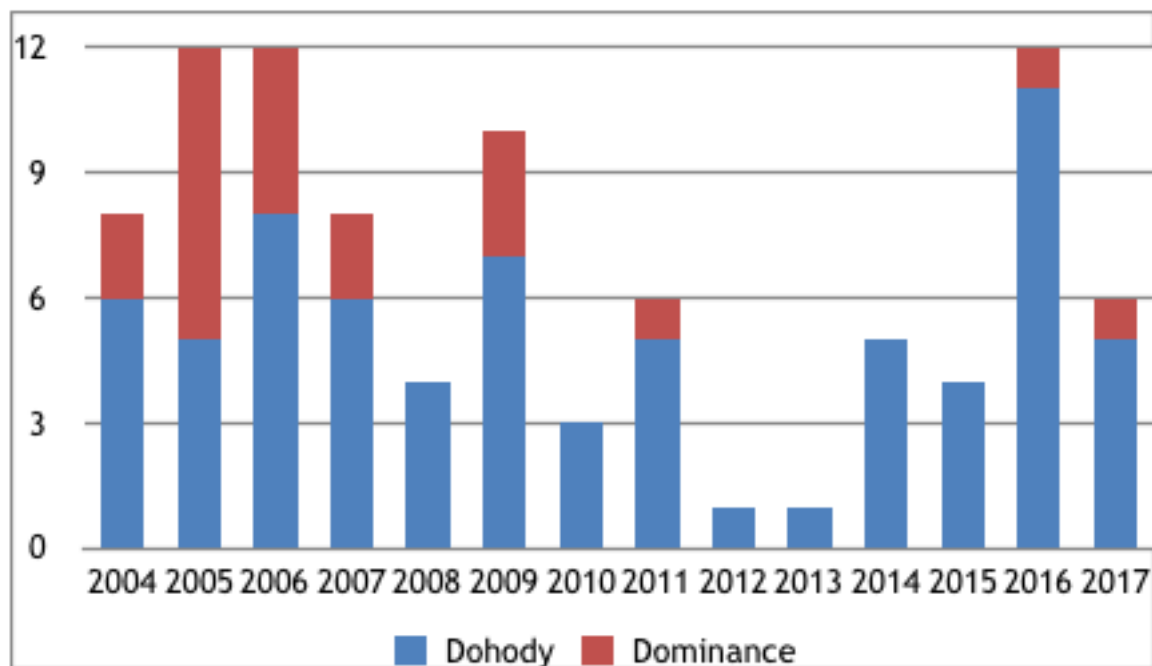
Jak je zjevné již z uvedeného počtu kauz, výrazně převládají rozhodnutí ve věcech zakázaných dohod oproti zneužití dominantního postavení (přibližně v poměru 3 : 1); za pozornost stojí, že tak tomu nebylo vždy, v letech 2004 – 2006 byl tento poměr mnohem vyrovnanější a v roce 2005 bylo dokonce ukončeno více kauz ve věcech dominance než zakázaných dohod. O to výraznější je pak téměř absolutní zaměření na dohody v dalších letech, zejména od roku 2010.

V aktivitě ÚOHS, tedy množství ukončených kauz, je při pohledu vyplývajícím z Grafu 1 obtížné hledat nějakou pravidelnost nebo trendy. Jeho výsledky se pohybují mezi 16 ukončenými kauzami v „nejaktivnějším“ a jedinou kauzou v „nejpasivnějším“ roce.

Graf 1: Celkový počet ukončených kauz

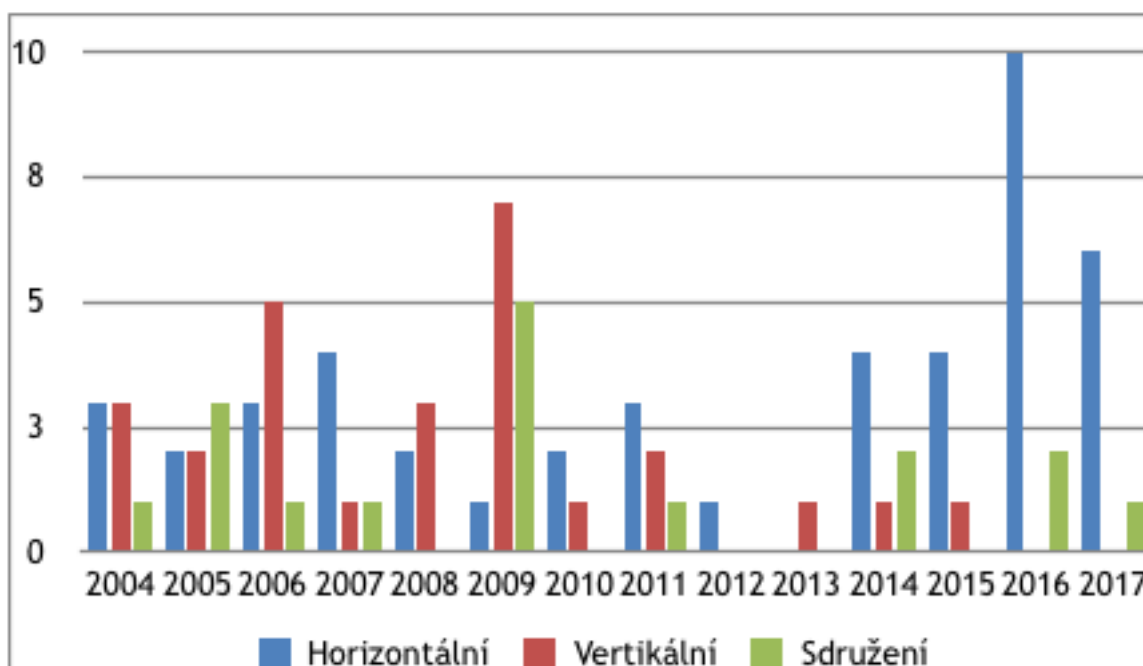
Poněkud odlišný a více vyrovnaný obrázek nicméně podává Graf 2, který zachycuje jen ty ukončené kauzy, ve kterých ÚOHS porušení zákona prokázal, resp. které ukončil tzv. závazky (srov. níže). Jednak je ještě evidentnější odklon ÚOHS od posuzování zneužívání dominance,⁶ jednak je zřetelný pokles v aktivitě zejména v letech 2012 a 2013, kdy byla ukončena vždy jen jediná kauza.

Graf 2: Rozhodnutí o porušení (včetně závazků)

Dalším zřetelným trendem je téměř absolutní zaměření ÚOHS na zakázané dohody a v jejich rámci na dohody horizontální. Jak vyplývá z Grafu 3, zatímco rozhodnutí sdružení soutěžitelů představují vždy jen jakýsi „doplňek“ aktivity ÚOHS (s výjimkou roku 2005, kdy se jednalo o převažující typ rozhodnutí), v minulosti byl poměr mezi horizontálními a vertikálními dohodami vyrovnaný a postupně rostl ve prospěch dohod vertikálních, což kulminovalo v roce 2009, počínaje rokem 2014 se zaměřuje téměř výhradně na dohody horizontální.

⁶ Jediné rozhodnutí ÚOHS od roku 2010, kdy bylo prokázáno porušení OHS, padlo v roce 2011 (*STUDENT AGENCY*), v ostatních dvou případech se jednalo o závazky.

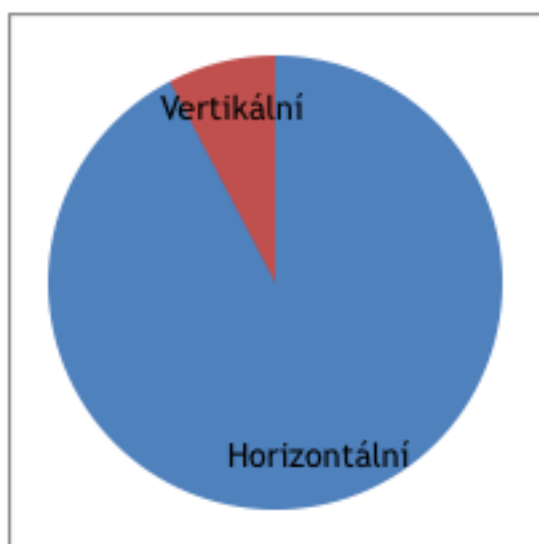

Graf 3: Jednotlivé kategorie dohod

Jak je tento posun k horizontálním dohodám výrazný zřetelně vyjadřují Grafy 4 a 5, které porovnávají podíl horizontálních a vertikálních dohod jednak v letech 2006 – 2009, jednak 2014 – 2017.

Graf 4: Podíl kategorií dohod v období 2006 - 2009

Graf 5: Podíl kategorií dohod v období 2014 - 2017

Shrnuto, ÚOHS se aktuálně pohybuje v „aktivnější“ fázi ukončování kauz, a nezbývá než doufat, že tento trend bude zachován. Zaměřuje se přitom prakticky výhradně na posuzování horizontálních dohod; vertikální dohody již tvoří jen jakýsi „doplňek“ a posuzování zneužití dominantního postavení prakticky absentuje. Tento závěr není v porovnání s jinými soutěžními úřady zcela neobvyklý, jeho vyhraněnost je však v případě ÚOHS velmi výrazná.

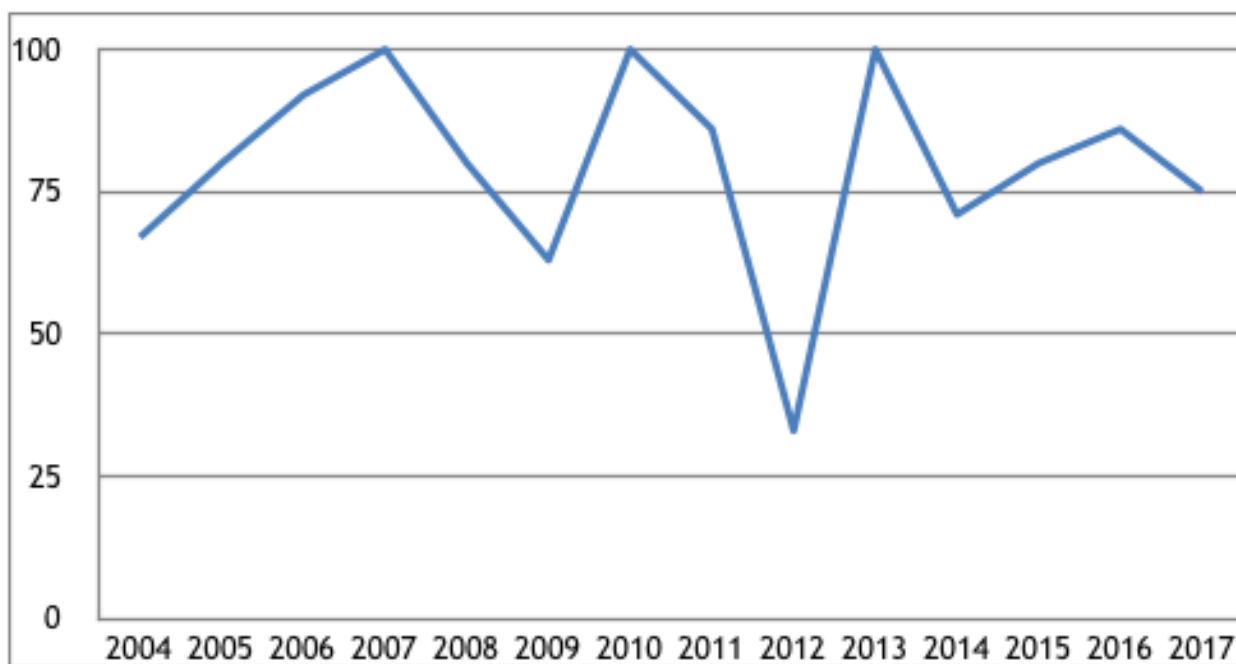
2.2. Způsob ukončení kauzy

Pokud jde o formu rozhodnutí, kterou byla ta která kauza ukončena, lze pro zjednodušení rozlišovat mezi rozhodnutími o porušení zákona a o zastavení řízení, ať už z jakéhokoliv důvodu; byť to není zcela přesné, mezi formy rozhodnutí o porušení jsou řazena i rozhodnutí o závazcích.⁷ V případě porušení zákona je dále vhodné zabývat se tím, zda došlo k tzv. narovnání.⁸

⁷ Ust. § 7 odst. 2 a § 11 odst. 3 zákona č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže a o změně některých zákonů (zákon o ochraně hospodářské soutěže), ve znění pozdějších předpisů (dále též „OHS“); ze zákona přitom jednoznačně vyplývá, že ÚOHS v těchto typech rozhodnutí nerozhoduje o tom, zda zákon byl či nebyl porušen.

⁸ Ust. § 22ba odst. 3 OHS. Za „narovnání“ přitom považujeme nejen současnou praxi ÚOHS, ale i jeho postup v letech 2008 a 2009, který se od narovnání v dnešním slova smyslu podstatně odlišoval. V podrobnostech srov. PETR, M. *Narovnání v českém soutěžním právu*. ANTITRUST, 2011, č. 4, s. 176.

Pokud je zahájeno správní řízení, v naprosté většině případů dojde ÚOHS k závěru, že došlo k porušení zákona (případně je řízení ukončeno formou závazků). Porušení tak bylo shledáno v 92 z posuzovaných 119 kauz, tedy v cca 77 % všech případů; zastavení bylo častější ve věcech zneužití dominance (cca 30 %) než u zakázaných dohod (cca 20 %). Jak vyplývá z Grafu 6, nelze v čase zaznamenat žádný zřetelný trend, který by napovídal, jestli je ÚOHS při zahajování řízení „odvážnější“ nebo „opatrnější“.⁹

Graf 6: Podíl shledání porušení soutěžního práva v procentech

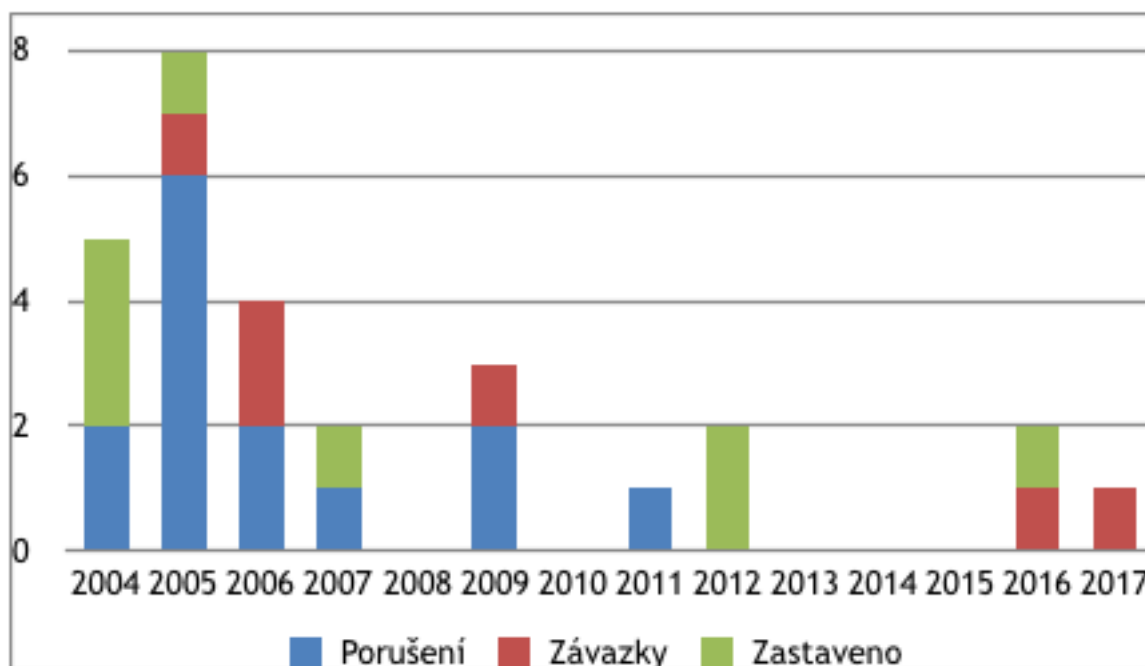
I přes obecné přesvědčení, že k ukončení řízení ve formě závazků dochází před ÚOHS jen výjimečně, není jejich skutečný počet až tak nízký; v oblasti dohod se sice jedná jen o zanedbatelné tři případy (cca 3 % všech kauz),¹⁰ v oblasti zneužití dominance jde o případů šest,¹¹ což již představuje 30 % nezastavených řízení. Dále se proto

⁹ Jedinou zřetelnou odchylku představuje rok 2012, kdy došlo k zastavení řízení v případě dvou ze tří ukončených kauz.

¹⁰ Rozhodnutí ÚOHS ze dne 3. 8. 2007, sp. zn. S 50/2006 (*INGIER a TIPSPORT*), ze dne 3. 8. 2007, sp. zn. S 75/2007 (*Grémium majitelů lékáren*) a ze dne 7. 10. 2008, sp. zn. S 68/2008 (*Dvěře Praha*).

¹¹ Rozhodnutí ÚOHS ze dne 6. 6. 2005, sp. zn. S 1/05 (*Lesy ČR*), ze dne 30. 11. 2006, sp. zn. S 273/06 (*ČEZ – závazky I*), ze dne 20. 7. 2006, sp. zn. S 192/03 (*ČESKÝ TELECOM v. GTS NOVERA II*), ze dne 13. 5. 2009, sp. zn. S 282/08 (*ČEZ – závazky II*), ze dne 20. 12. 2016, sp. zn. S 594/14 (*ČEZ – závazky III*) a ze dne 2. 5. 2017, sp. zn. S 330/16 (*Česká pošta*).

budeme zabývat toliko případy závazků ve věcech zneužití dominance, které zachycuje Graf 7.

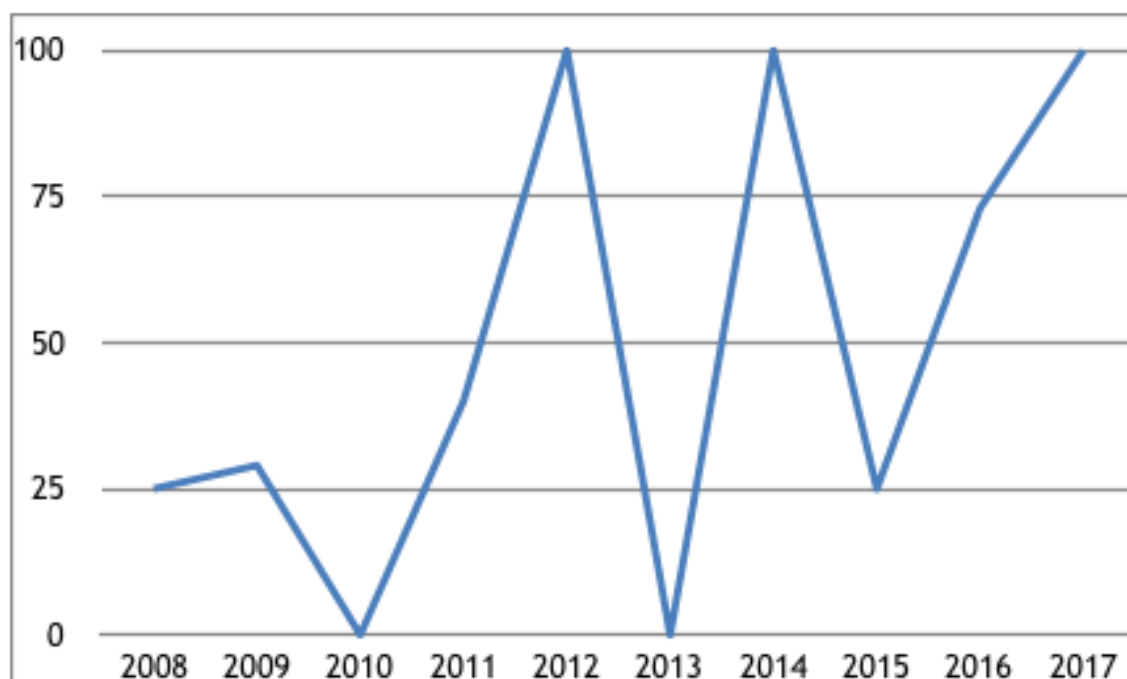
Graf 7: Druh rozhodnutí u zneužití dominance

I tak jsou nicméně závazky využívány podstatně méně, než je tomu u Komise; ta takto rozhoduje jak u dohod, tak u dominance (dominance převažuje jen nepatrně), a celkově je touto formou pokryto cca 60 % všech jejích případů.¹²

Pokud jde konečně o ukončení řízení ve formě narovnání, situace je přesně opačná. V případě zneužití dominantního byl takto ukončen jen jediný, navíc velmi specifický případ,¹³ u dohod naopak došlo k narovnání od roku 2008, kdy ÚOHS začal s tímto nástrojem pracovat, v 54 % případů, kdy bylo rozhodnuto o porušení zákona. I když tento podíl v jednotlivých letech dosti kolísá, jak vyplývá z Grafu 8, tendence přijímat rozhodnutí o zakázaných dohodách touto formou je zřetelná. V dalším textu proto budeme o narovnání uvažovat již jen v kontextu zakázaných dohod.

¹² Dokument OECD *Commitment Decisions in Antitrust Cases. Note by the European Union* ze dne 23. 5. 2016, dostupný na: [http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=DAF/COMP/WD\(2016\)22&doclanguage=en](http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=DAF/COMP/WD(2016)22&doclanguage=en) [31. 12. 2018].

¹³ Rozhodnutí ÚOHS ze dne 24. 6. 2009, sp. zn. S 52/09 (RWE – *quiet life*).

Graf 8: Podíl narovnání na rozhodnutích o zakázaných dohodách v procentech

2.3. Délka řízení

Pokud jde o průměrnou délku řízení ÚOHS v soutěžních věcech, v případě zakázaných dohod vychází průměrná délka řízení na cca 22 měsíců, tj. 1,8 let; při „odečtení“ jedné mimořádné kauzy, která sice trvala téměř 11 let, ovšem po naprostou většinu této doby bylo řízení přerušeno,¹⁴ se průměrná doba řízení zkracuje na 20 měsíců, tedy 1,7 let. V případě zneužívání dominance je situace velmi obdobná, jedná se o řízení v průměrné délce 21 měsíců.

Průměrná délka řízení v jednotlivých letech značně kolísá (srov. Graf 9). Rozdíly budou patrně dány komplexností řešených případů, čemuž by svědčilo významné prodloužení v letech 2015 a 2016, kdy byla dokončována mimořádně složitá rozhodnutí ve věcech tzv. *Stavebníků*;¹⁵ překvapením jsou naopak relativně dlouhá řízení v letech 2010 – 2013, kdy obdobně komplexní řízení vedena nebyla.

¹⁴ Rozhodnutí předsedy ÚOHS ze dne 7. 11. 2016, sp. zn. R 120/2016/HS (*Bombardier*).

¹⁵ Rozhodnutí předsedy ÚOHS ze dne 8. 2. 2016, sp. zn. R 381, 382, 388, 389, 390, 393 a 395/2015 (*Kartel stavebníků I*); rozhodnutí ÚOHS ze dne 22. 4. 2016, sp. zn. S 236/2016/KD (*Kartel stavebníků – narovnání*); rozhodnutí předsedy ÚOHS ze dne 22. 6. 2016, sp. zn. R 131, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 156, 158, 159 a 169/2016 (*Kartel stavebníků II*).

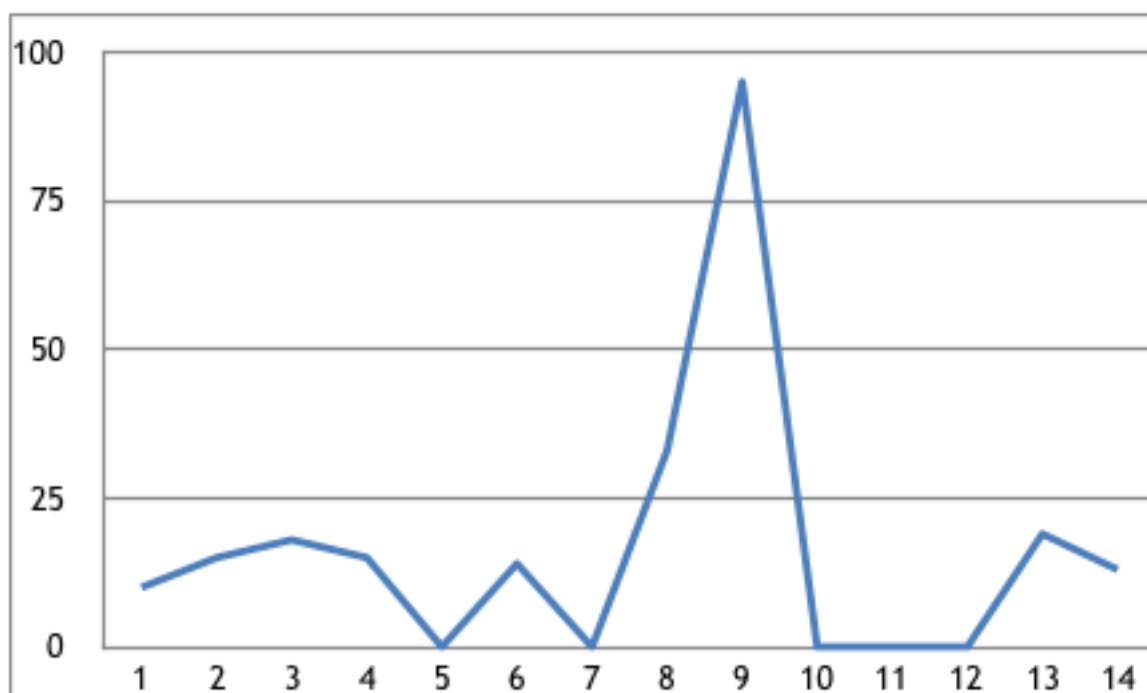

Graf 9: Délka řízení v měsících (dohody)

Nabízí se rovněž otázka, jestli jsou řízení, kde nedojde k prokázání porušení zákona (tedy zastavená řízení), významně kratší, než řízení ukončená rozhodnutím o porušení. U zakázaných dohod tomu tak bylo, i když rozdíl nebyl nikterak signifikantní; průměrná délka zastavených řízení byla 20 měsíců. Naopak zřetelné zkrácení představovalo uplatnění narovnání; průměrná délka takových řízení představovala jen 17 měsíců.

Pokud jde o rozhodnutí v oblasti zneužívání dominance, vychází jejich průměrná délka překvapivě kratší, než je tomu u zakázaných dohod, na 21 měsíců. To částečně vysvětluje skutečnost, že většina takových rozhodnutí byla přijata v době, kde byla průměrná doba řízení zřetelně kratší, než je tomu dnes. O tomto trendu k prodlužování řízení vypovídá Graf 10, který je však zkreslen tím, že obsahuje údaje za všechny roky, i ty, kdy nebylo vydáno žádné rozhodnutí (a délka řízení je tedy nula), a zejména dvěma nestandardně dlouhými řízeními ukončenými v roce 2012.¹⁶

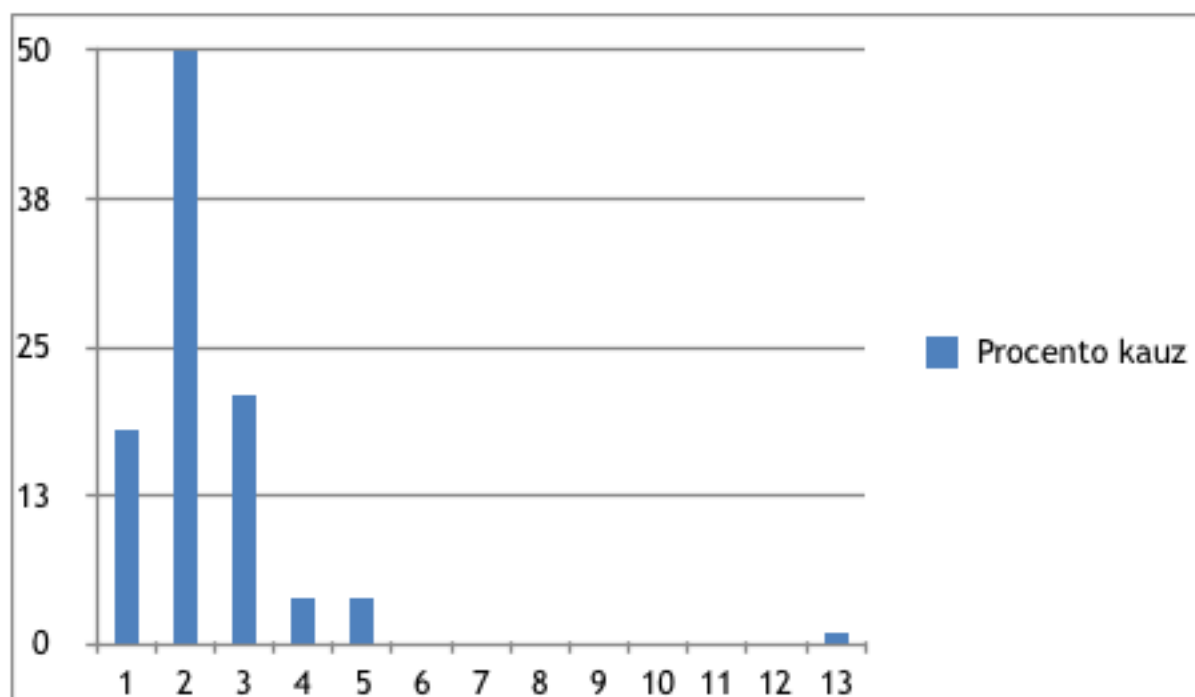
¹⁶ Rozhodnutí ÚOHS ze dne 24. 4. 2012, sp. zn. S 25/04 (*Vysoké pece Ostrava*) a ze dne 24. 4. 2012, sp. zn. S 148/04 (*ISPAT Nová hut*).

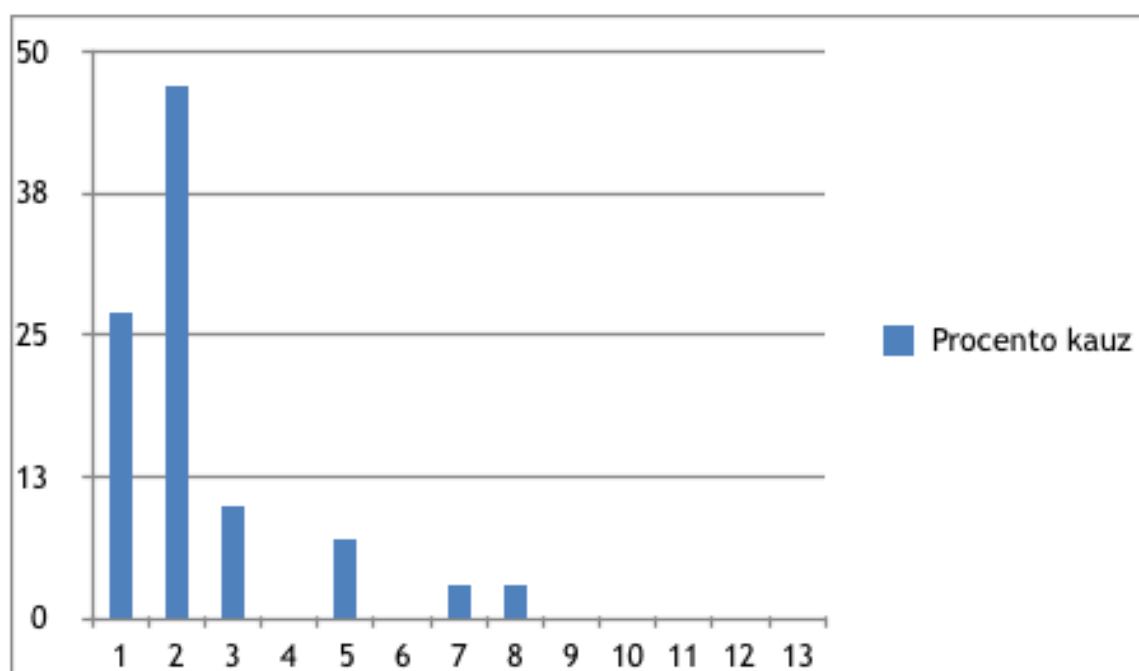
Graf 10: Délka řízení v měsících (dominance)

U dominance působí na první pohled jako největší překvapení skutečnost, že řízení, která byla zastavena, jsou zřetelně delší než řízení, ve kterých bylo shledáno porušení; jejich průměrná délka činí 29 měsíců. I tento výsledek je ale ovlivněn dvěma již zmíněnými „nestandardně“ dlouhými řízeními, zastavenými v roce 2012; při jejich „odečtení“ naopak průměrná délka zastavených řízení dramaticky klesne na 13 měsíců. Zřetelně kratší jsou nicméně v každém případě řízení, které končí závazky; jejich průměrná délka činí necelých 15 měsíců.

Hodnocení délky řízení před ÚOHS je ovšem komplikováno malým množstvím případů uzavřených v jednotlivých letech, což snižuje význam všech snach o počítání průměrů. Nejsmysluplnější údaj, který lze podle mého názoru z dostupných údajů vyextrahovat, je tak hodnocení, jak časté je vedení řízení v určité délce. Většina řízení (téměř 50 %) tak trvá od jednoho do dvou let; poněkud překvapivě, zatímco u dohod je druhé nejčastější období ukončení ve třetím roce (Graf 11), u dominance zaujímá toto místo už rok první (Graf 12).

Graf 11: Podíl kauz ukončených v jednotlivých letech v procentech (dohody)

Graf 12: Podíl kauz ukončených v jednotlivých letech v procentech (dominance)

3. SOUDNÍ PŘEZKUM

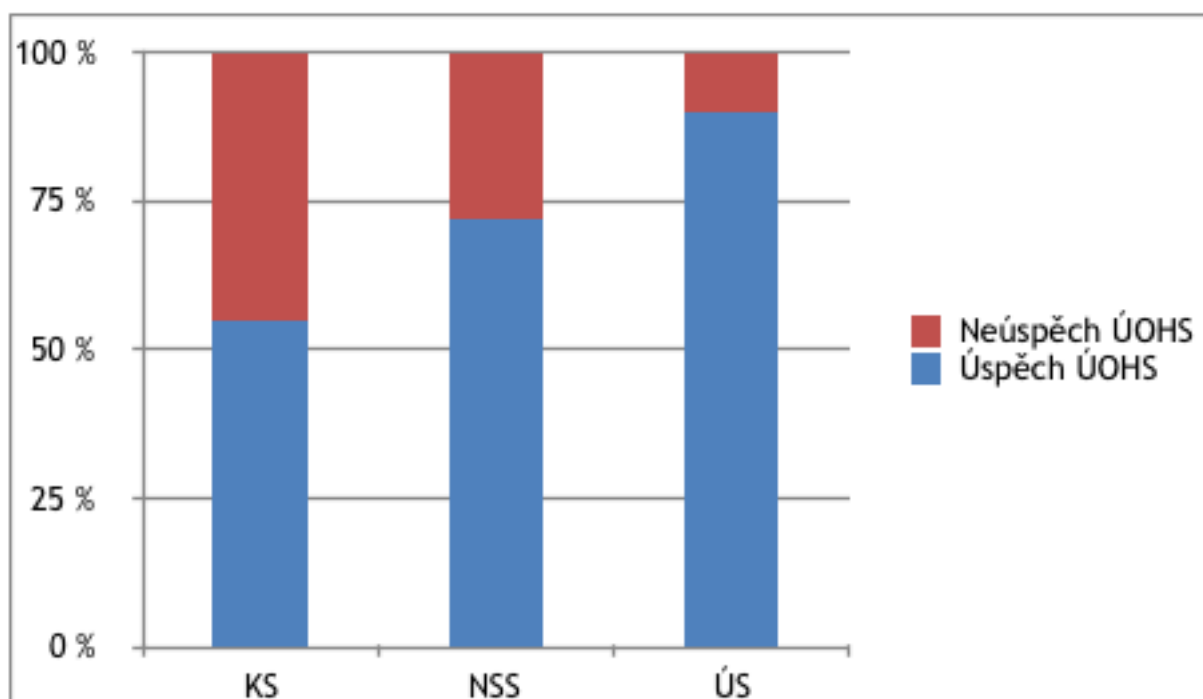
Jak již bylo zmíněno výše, v posuzovaném období bylo identifikováno celkem 52 soudních kauz, ve kterých bylo vydáno 155 soudních rozhodnutí.

3.1. Úspěšnost ÚOHS

Pokud jde o celkovou úspěšnost, „zvítězil“ ÚOHS přesně ve dvou třetinách posuzovaných kauz. Značným překvapením bylo, že ÚOHS byl významně úspěšnější ve věcech zneužití dominance (81 %) než u zakázaných dohod (63 %). Pro úplnost se sluší doplnit, že ÚOHS byl extrémně neúspěšný v případech, kdy se jednalo toliko o dodatečné uložení pokuty; uspěl jen v 25 % případů.

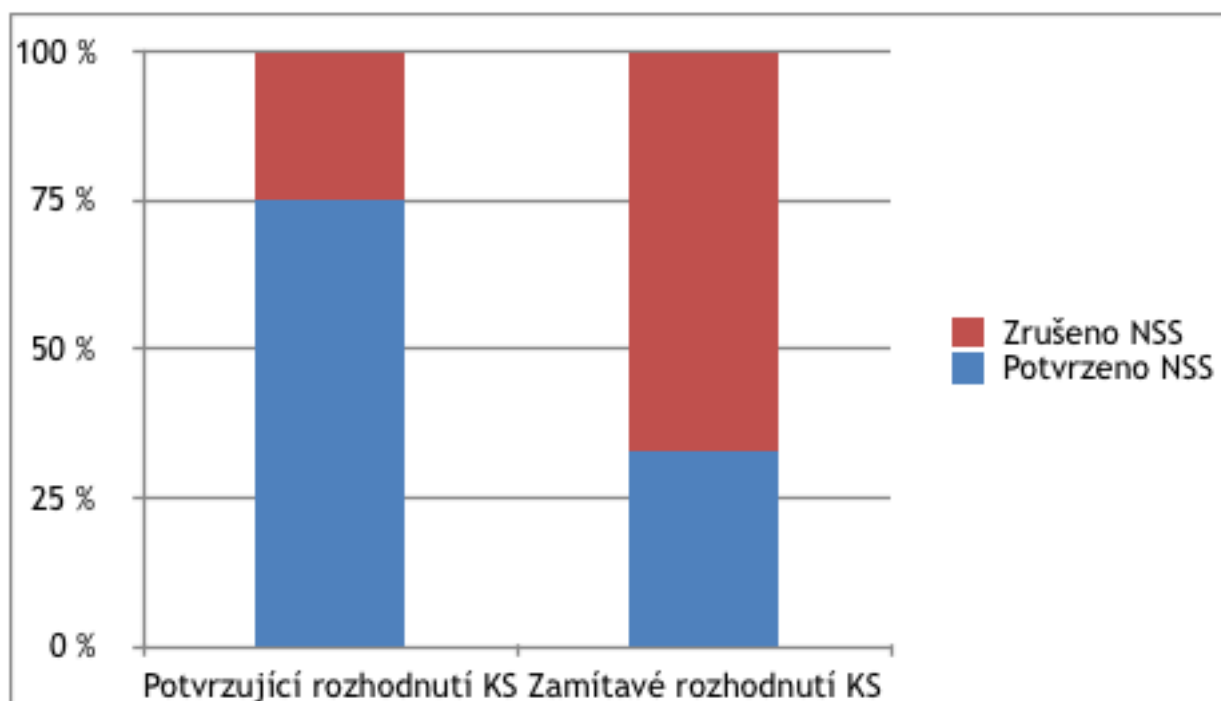
Pozoruhodné jsou ovšem i výsledky ÚOHS před jednotlivými soudy; zatímco před KS je ÚOHS úspěšný jen těsně nadpolovičně (55 % případů), u NSS se již jedná o více než dvě třetiny (72 % případů) a u ÚS dokonce o téměř absolutní úspěch (90 %),¹⁷ jak vyplývá z Grafu 13.

¹⁷ K jedinému případu, kdy ÚS ústavní stížnost neodmítl, ale na jejím základě zrušil rozsudek NSS, byl vydán až na základě intervence Evropského soudu pro lidská práva; srov. nález ÚS ze dne 9. 2. 2016, sp. zn. IV.ÚS 4397/12 (*Kartel pekařů*).

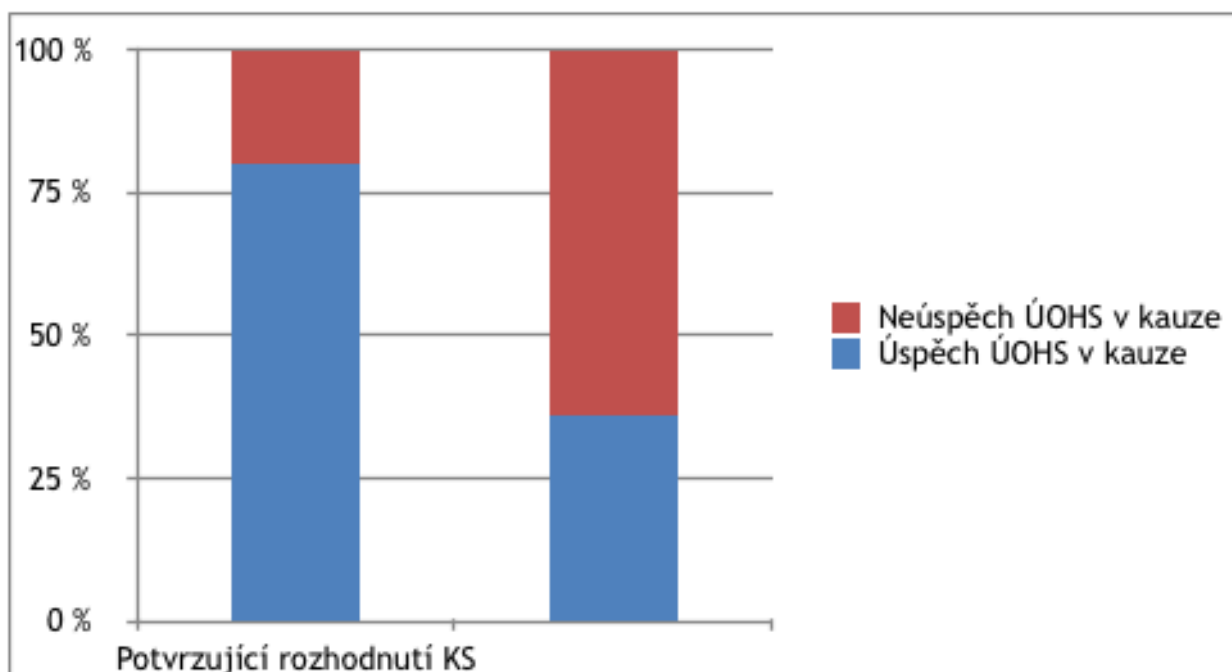
Graf 13: Úspěšnost ÚOHS před jednotlivými soudy

Nahlíženo touto optikou, úspěšnost ÚOHS (66 %) je zřetelně vyšší než úspěšnost KS, jehož rozsudek je ze strany NSS potvrzen jen v 57 % případů. Ještě zřetelnější je tento rozdíl při porovnávání případů, kdy KS rozhodnutí ÚOHS potvrdí, resp. zruší. Pokud KS žalobu na rozhodnutí ÚOHS zamítne, je jeho rozhodnutí zpravidla (75 % případů) ze strany NSS potvrzeno; naopak, dojde-li ze strany KS ke zrušení rozhodnutí ÚOHS, je takový rozsudek potvrzen jen v 36 % případů (srov. Graf 14).

Graf 14: Úspěšnost KS dle typu rozhodnutí

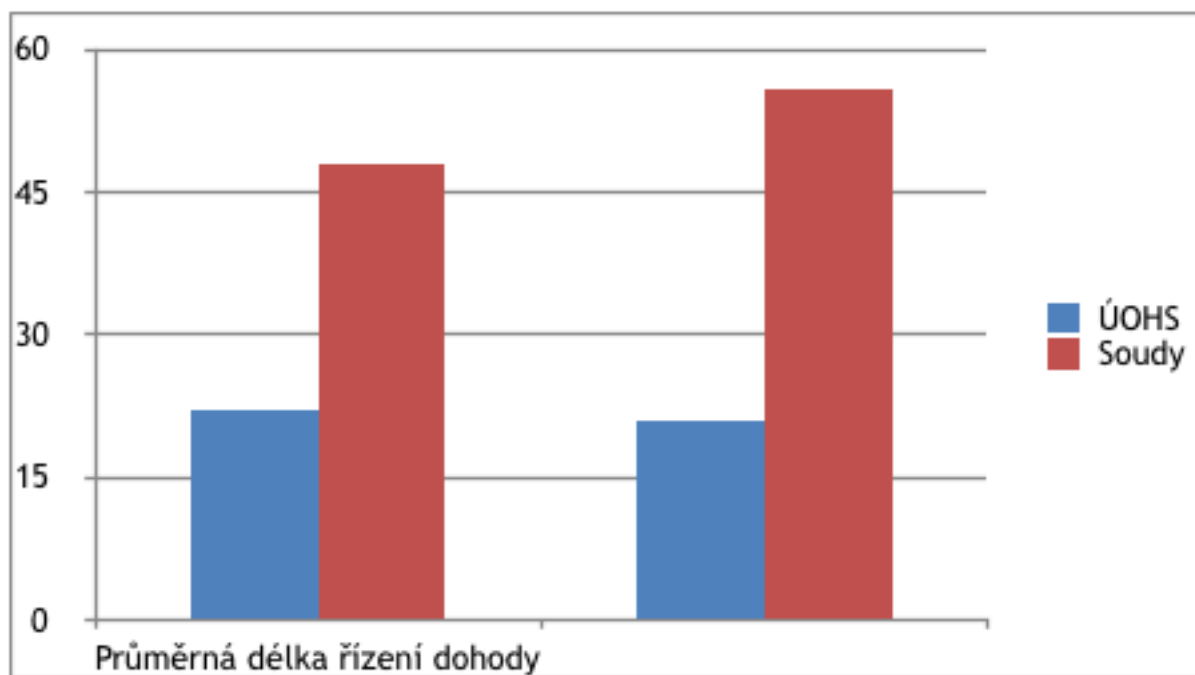
Tím nemá být v žádném případě zpochybňována celková kvalita rozhodování KS; naopak, z jeho „prvního“ rozsudku v jednotlivých kauzách lze do značné míry předvídat, jaký bude její celkový výsledek. Pokud dojde „prvním“ rozsudkem KS k potvrzení rozhodnutí ÚOHS (tedy k zamítnutí žaloby), bude v závěru takové kauzy ÚOHS zpravidla úspěšný, i kdyby byl takový rozsudek KS následně zrušen (úspěšnost ÚOHS v takových kauzách dosahuje téměř 80 %). Pokud naopak vede první rozsudek KS ke zrušení rozhodnutí ÚOHS, ÚOHS rovněž většinou „prohraje“ i celou takovou kauzu, i když v tomto případě jen v 64 % případů (srov. Graf 15).

Graf 15: Úspěšnost ÚOHS v kauze v závislosti na prvním rozsudku KS

3.2. Délka soudního řízení

Pokud jde o délku soudního řízení (tedy o délku celé kauzy, od zahájení řízení před KS do vydání konečného soudního rozhodnutí), činí tato v průměru 4 roky (49 měsíců). Jak by odpovídalo běžné intuici, přezkum je poněkud kratší u zakázaných dohod (48 měsíců) než u zneužívání dominance (56 měsíců), zřetelně kratší jsou pak řízení přezkoumávající jen uložení pokuty (24 měsíců). Průměrná délka soudního řízení je tak ve srovnatelném časovém období více než dvojnásobná oproti délce řízení před ÚOHS, jak vyplývá z Grafu 16.

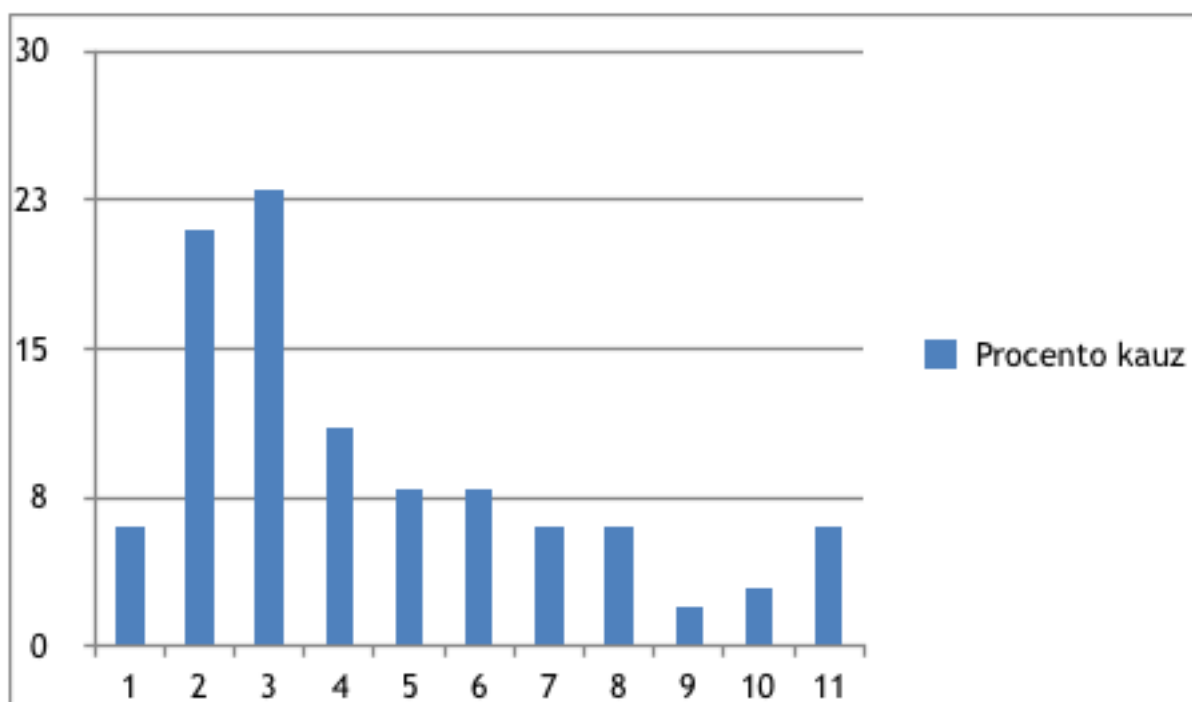

Graf 16: Průměrná délka řízení v měsících

Samotná průměrná délka soudního řízení však nemá velkou vypovídací hodnotu, délka přezkumu jednotlivých kauz se pohybuje na škále mezi 7 měsíci¹⁸ a 126 měsíci.¹⁹ Praktičtější proto může být pohled na to, kolik kauz je ukončeno po určité době. Přepočteno na procento kauz, které trvají určitý počet let, většina (55 %) jich trvá 1 – 4 roky; 39 % kauz však trvá déle než 4 roky a jen 6 % méně než rok (srov. Graf 16).

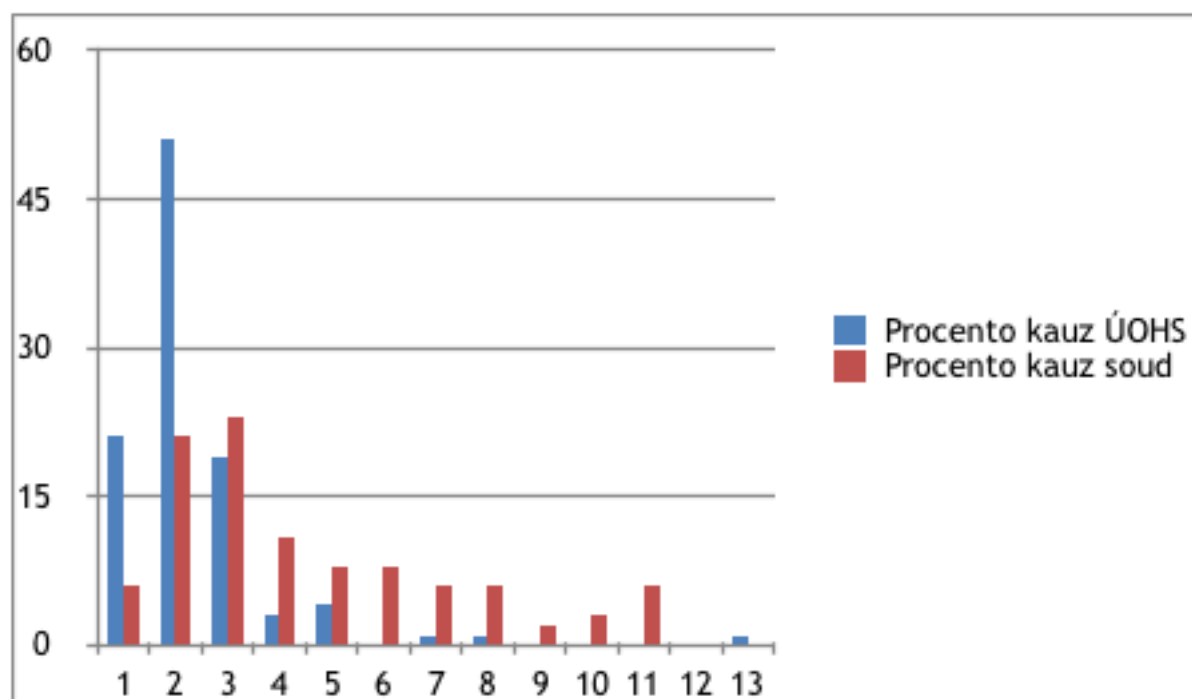
¹⁸ Kauza *Teplárenská společnost Hlinsko*, zakončená rozsudkem KS ze dne 11. 4. 2006, sp. zn. 31 Ca 142/2005.

¹⁹ Kauza *BILLA /JULIUS MEINL*, zakončená usnesením ÚS ze dne 24. 6. 2014, sp. zn. II. ÚS 2463/12.

Graf 17: Procento kauz ukončených po x letech

Pokud toto procentuální zobrazení porovnáme s průměrnou délkou řízení před ÚOHS, vyjde nám (srov. Graf 17), že zatímco soudy dokončí většinu kauz po 4 letech, u ÚOHS je tomu tak již po letech dvou. Toto pro ÚOHS lichotivé srovnání je však zkresleno skutečností, že v něm není zahrnuta doba, kdy probíhá šetření před zahájením správního řízení.

Graf 18: Procento kauz ukončených po x letech

4. ZÁVĚREM KAPITOLY

Pokud jde o vlastní rozhodování ÚOHS, stojí za pozornost jeho téměř absolutní příklon k horizontálním dohodám; tento trend je sice zmiňován v jeho výročních zprávách, je však ve svém rozsahu dostatečně zřetelný teprve po „přepočtení“ na jednotlivé kauzy. Za pozornost stojí rovněž relativně vysoký počet rozhodnutí o závazcích, který ovšem zdaleka stále nedosahuje hodnot vykazovaných Komisí, zejména pokud jde o zakázané dohody. U délky řízení pak překvapí jejich kratší průměrná doba: většina je ukončena do dvou let; je však třeba připustit, že dostupná data mohou být v tomto ohledu značně zavádějící, neboť nezohledňují délku šetření před zahájením správního řízení.

Pokud jde o „úspěšnost“ ÚOHS ve správním soudnictví, dosahuje tato cca dvou třetin; to jistě není málo, od vysoce specializovaného úřadu by však patrně bylo možno očekávat i více. Tato hodnota však přesto zajímavě kontrastuje s ještě významně nižší „úspěšností“ Krajského soudu v Brně před Nejvyšším správním soudem. Přehlédnut by neměl být ani fakt, že délka soudního přezkumu není přehnaně dlouhá, většina kauz je definitivně ukončena do čtyř let.

II. DEFINICE RELEVANTNÍHO TRHU PRO ÚČELY OCHRANY HOSPODÁŘSKÉ SOUTĚŽE NA ENERGETICKÝCH TRZÍCH V PRAXI EVROPSKÉ KOMISE

MGR. ONDŘEJ DOSTAL

Anotace: Tento text se zabývá otázkou definice relevantního trhu pro potřeby ochrany hospodářské soutěže v energetickém sektoru. Na případech z rozhodovací praxe Evropské komise týkajících se dvou zásadních energetických komodit, elektřiny a plynu, je ilustrován přístup Evropské komise k využití konceptů obsažených v klčovém Sdělení Evropské komise o definici relevantního trhu, a stanoviska Komise ohledně definic samostatných trhů pro specifické aktivity související s uvedenými komoditami.

Klíčová slova: Bariéry vstupu, časový trh, elektřina, energetika, Evropská komise, hospodářská soutěž, ochrana hospodářské soutěže, relevantní trh, kartel, plyn, Sdělení Evropské komise o definici relevantního trhu, soutěžní právo, spojení soutěžitelů, SSNIP test, trh, výrobní trh, zastupitelnost, zeměpisný trh, zneužití dominantního postavení.

Abstract: *This text deals with the topic of definition of relevant market for the purposes of protection of competition in the energy sector. With the use of examples related to two essential energy commodities, electricity and natural gas, the approach of the European Commission to the use of concepts included in the key Communication of the European Commission on definition of relevant market is illustrated together with position of the European Commission on definition of individual markets for specific activities connected with the above-mentioned commodities.*

Keywords: *Abuse of dominant position, barriers to entry, cartel, competition, competition law, Commission Notice on the definition of relevant market for the purposes of Community competition law, electricity, energetics, European Commission, gas, geographic market, merger, product market, protection of competition, relevant market, SSNIP test, substitutability, time market*

PROHLÁŠENÍ O VÝSTUPU PROJEKTU

Tento text byl vypracován v rámci projektu Studentské grantové soutěže Univerzity Palackého v Olomouci č. IGA_PF_2017_009 s názvem „Prosazování soutěžního práva v České republice“.

1. VÝZNAM DEFINICE RELEVANTNÍHO TRHU V PRÁVU OCHRANY HOSPODÁŘSKÉ SOUTĚŽE

Vymezení trhu relevantního pro jednání zkoumané v jednotlivých případech aplikace soutěžního práva, nebo alespoň určitý stupeň tohoto vymezení, je tradičně neodmyslitelnou součástí soutěžněprávní analýzy. Vymezení relevantního trhu hraje významnou roli pro posouzení aplikovatelnosti jak zákazů, tak případně výjimek z nich, v oblasti zakázaných dohod a zneužití dominantního postavení, tak obdobně při analýze dopadů spojování soutěžitelů. Ačkoliv povinnost analýzy ani přesný postup Komise při definici relevantního trhu není stanoven jakýmkoliv předpisem „tvrdého“ soutěžního práva, přímé či nepřímé odkazy na relevantní trh a aspekty jeho definice obsahuje řada nařízení i „měkkých“ sdělení Komise týkajících se výše uvedených oblastí za podpory četné judikatury Soudního dvora Evropské unie.²⁰ Jedno ze svých sdělení Evropská komise vyhradila definici relevantního trhu zcela, a kroky, které obvykle při této definici provádí, shrnula ve Sdělení Evropské komise o definici relevantního trhu pro účely práva hospodářské soutěže Společenství (dále jen „Sdělení“)²¹. Tento dokument osvědčil svoji trvanlivost a všestrannou použitelnost, když od svého přijetí v roce 1997 nebyl ani jednou novelizován, na rozdíl od četných dalších předpisů „tvrdého“ i „měkkého“ práva EU pro ochranu hospodářské soutěže.

Jak Komise konstatuje ve Sdělení“ *„Definice trhu je nástrojem pro stanovení a vymezení hranic hospodářské soutěže mezi podniky. Slouží ke stanovení rámce, v rámci něhož Komise uplatňuje politiku hospodářské soutěže. Hlavním záměrem definice trhu je systematicky zjišťovat konkurenční omezování, jimž zúčastněné podniky čelí. Cílem definice trhu, jak pokud jde o výrobní trh, tak o zeměpisný trh, je zjistit skutečné soutěžitele dotyčných*

²⁰ Pro jejich příklady viz např. Michal Petr a kolektiv – Zakázané dohody a zneužití dominantního postavení v ČR., C.H.Beck, 2010

²¹ Sdělení Komise o definici relevantního trhu pro účely práva hospodářské soutěže Společenství (97/C 372/03)

podniků, kteří mohou omezovat chování uvedených podniků a bránit jim, aby se chovaly svobodně, aniž by byly podrobeny účinnému konkurenčnímu tlaku. Z tohoto hlediska definice trhu umožňuje mimo jiné vypočítávat podíly na trhu, které poskytují významné informace o tržní síle pro účely posouzení dominantního postavení nebo pro účely použití článku [101SFEU] [...] Definice relevantního trhu, jak pokud jde o výrokový trh, tak i o zeměpisný trh, má často rozhodující vliv na posouzení soutěžního případu“²²

Význam, hlavní kroky a praktickou aplikaci definice relevantního trhu shrnuje projev někdejšího komisaře pro hospodářskou soutěž, Maria Montiho: „[...]Zvýšený důraz Komise na ekonomický přístup postavil definici relevantního trhu do středu procesu aplikace soutěžních pravidel EU. [...]Definice trhu není cílem sama o sobě, nýbrž nástrojem k identifikaci situací, kdy mohou nastat obavy z narušení hospodářské soutěže. [...]Hlavním cílem definice trhu je identifikace konkurentů dotčených soutěžitelů v daném případě, kteří jsou schopni omezovat jednání těchto soutěžitelů. [...]Sdělení o definici trhu uplatňuje klasický přístup „omezení“. V zásadě je založen na myšlence, že výkon tržní síly může být omezen nahraditelností poptávky, nahraditelností dodávky a potenciální konkurencí. Nejprve a především zkoumáme nahraditelnost poptávky, to znamená dokonalé nebo skoro dokonalé náhrady okamžitě dostupné na zeměpisném území nebo na alternativním území, kam mohou zákazníci nebo uživatelé přejít v případě zvýšení ceny. K měření nahraditelnosti poptávky používáme test hypotetického monopolisty známý jako SSNIP test, jak je označován ve sdělení amerických orgánů o horizontálních spojeních soutěžitelů.[...] Následně je zkoumána nahraditelnost dodávky. Ta představuje výrobce, kteří jsou schopni přesměrovat výrobu na relevantní výrobky v odpověď na zvýšení ceny.[...] Potenciální konkurence není při definici trhu zohledňována. Namísto toho budou konkurenční omezení plynoucí z potenciální konkurence vyhodnocena v pozdější fázi procesu identifikace tržní síly. [...]V praxi [kontroly spojování soutěžitelů] je počáteční hypotézou analýzy Komise definice trhu poskytnutá stranami spojení. Strany jsou požádány o definici relevantního výrokového a zeměpisného trhu a o poskytnutí velmi detailních

²² Sdělení Komise o definici relevantního trhu pro účely práva hospodářské soutěže Společenství (97/C 372/03)

dalších informací, které mají Komisi umožnit ověření poskytnuté definice. Stanovisko stran je poměřováno se zkušenostmi Komise v daném sektoru, jakož i s názory zákazníků a konkurentů. [...] Na základě všech těchto informací Je Komise obvykle v pozici, která jí umožňuje definovat relevantní trh dotčený danou transakcí, nebo alespoň několik možných alternativních relevantních trhů. Ve skutečnosti, vzhledem k omezeným zdrojům, Komise definuje trhy jen, pokud je to nezbytně nutné. Například v případech spojování soutěžitelů, pokud jakákoliv z možných alternativních definic trhu pro danou transakci nezavdává důvod k obavám z narušení hospodářské soutěže, otázka definice trhu bude normálně ponechána otevřenou. [...] Předtím, než přijmeme konečné rozhodnutí, které by mohlo vést k obavám z narušení hospodářské soutěže, strany vždy obdrží kopii našeho odůvodnění (v podobě sdělení námitek) a dostanou příležitost odpovědět na ni písemně a ústně. [...] Za další, jsou rovněž zvažovány bariéry a náklady na přechod na jinou výrobu společností umístěných v jiných oblastech. Konečně, pro definici zeměpisného trhu je velmi důležitá existence nebo absence regulatorních bariér (například těch plynoucích ze zadávání veřejných zakázek, cenových regulací, kvót a tarifů omezujících obchod nebo výrobu, technických standardů, právních monopolů, požadavků na správní povolení nebo jiné regulace).“²³

2. VÝZNAM DEFINICE RELEVANTNÍHO TRHU V PŘÍPADECH APLIKACE SOUTĚŽNÍHO PRÁVA V ENERGETICKÉM SEKTORU

Definice relevantního trhu je jedním ze stěžejních bodů analýzy v případech narušení hospodářské soutěže, a není důvodu, proč by tomu tak nemělo být i v sektoru energetiky. V již ustálené praxi Komise jsou však ve skutečnosti případy zakázaných dohod a zneužití dominance v energetickém sektoru, zejména týkající se elektřiny a plynu, pravidelně řešeny prostřednictvím rozhodnutí o

²³ Projev komisaře pro hospodářskou soutěž Maria Montiho „Market definition as a cornerstone of EU competition policy“ dostupný na http://ec.europa.eu/competition/speeches/index_speeches_by_the_commissioner.html

tzv. závazcích²⁴, které se, také vzhledem k vyjednávacímu charakteru jejich dosažení, pravidelně obejdou bez důkladnější analýzy dotčených trhů. Naopak, jako příklad méně zjevné oblasti, kde však se uplatní podrobnější analýza relevantního trhu v energetice, lze uvést žádosti členských států o vynětí určitých činností z působnosti tzv. sektorových směrnic pro zadávání veřejných zakázek. Toto vynětí je podmíněno prokázáním existence účinné hospodářské soutěže na trzích s činnostmi, které mají být z působnosti směrnic vyňaty, a vyjednávání s Komisí o uvedených výjimkách je tedy pravidelně z velké části zaměřeno na definici relevantního trhu, zejména jeho rozměru a odpovídající tržní síly dotčených soutěžitelů na něm.

Těžiště detailní analýzy relevantních trhů se pro oblast energetiky přesunulo do oblasti rozhodování o spojování soutěžitelů, kde dnes existuje bohatá rozhodovací praxe EK včetně definic rozličných úrovní trhů s energetickými komoditami i službami. Z té čerpá i tento článek, který má za cíl stručně ilustrovat uvažování Komise při definici relevantních trhů v energetice, její stanoviska k základním otázkám hospodářské soutěže na trzích s elektřinou a plynem, jakož i způsob využití nejdůležitějších konceptů Sdělení.

3. VÝCHODISKA DEFINICE RELEVANTNÍHO TRHU V ENERGETICE

I v energetickém sektoru jsou v případech ochrany hospodářské soutěže stěžejní otázky tržní síly, její existence, posílení, či zneužití. I v energetice je proto nejdříve nutné definovat trh, na němž a vůči němuž je uvedená síla zkoumána. Obdobně jako v jiných sektorech ekonomiky, Komise i v energetice uplatňuje své Sdělení, které, jak naznačeno výše, rozlišuje tři základní dimenze relevantního trhu, zejména věcnou a zeměpisnou, přičemž zohledňuje i dimenzi

²⁴ Černý, M. - Petr, M. - Dostal, O. - Zorková, E. - Plonková, D. - Dohnal, J. - Kajliková, Z. 2017 : Vybrané výzvy v právu soutěžním a v českém právu obchodních korporací. Olomouc : Iuridicum Olomoucense, 2017. 187 s.

časovou. Postup v analýze relevantního trhu v souladu se Sdělením a některá specifikace analýzy v energetickém sektoru ilustrují dále citované případy spojování soutěžitelů na trzích s elektřinou a plynem.

Relevantní výrobní trh zahrnuje všechny výrobky a/nebo služby, které jsou považovány za zaměnitelné nebo nahraditelné spotřebitelem z hlediska vlastností, ceny a zamýšleného použití výrobků. Hlavními testy uvedenými ve Sdělení Komise o definici relevantního trhu jsou nahraditelnost poptávky, nahraditelnost nabídky a potenciální konkurence.²⁵ Relevantní zeměpisný trh pak sestává z území, na kterém jsou dotyční soutěžitelé zapojeni do nabídky a poptávky po výrobcích nebo službách, na kterém jsou podmínky hospodářské soutěže dostatečně stejnorodé, které může být odlišeno od sousedících území²⁶.

Možný rozsah relevantního trhu je určován zkoumáním okruhu zboží či služeb, jakož i území a času kde a kdy jsou nabízeny, které by spotřebitelé za určitých okolností mohli považovat za vzájemně zastupitelné. Jedním z možných způsobů zkoumání hlediska spotřebitele a zastupitelnosti zboží či služeb a území nabídky je dle Sdělení aplikace tzv. SSNIP testu spočívajícího v modelaci reakcí spotřebitelů na malé, leč nikoliv zanedbatelné, nepřechodné zvýšení ceny. Zkoumanou otázkou může být například, zda by zákazník přešel k alternativnímu dodavateli, pokud by byl konfrontován s malým, avšak významným nepřechodným zvýšením cen.²⁷ Veličinou měřenou v rámci SSNIP testu je cenová elasticita, která vyjadřuje schopnost a přání nakupujících přejít na substituční výrobky nebo ukončit objednávky, jakmile dodavatelé zvýší cenu zboží nad konkurenceschopnou úroveň. Zatímco jiné zboží je nahraditelné nebo postradatelné, u elektřiny tomu tak není, jelikož vlastní výroba nebo přechod k jiným zdrojům elektřiny jsou možné

²⁵ Případ COMP/M.2947 - Verbund/EnergieAllianz

²⁶ Případ COMP/M.1673 – VEBA/VIAG

²⁷ Případ M.3867-Vattenfall/Elsam and Energi E2 assets

pouze do určité míry, velmi nákladné a extrémně náročné na čas.²⁸ Ohledně nahraditelnosti elektřiny a plynu Komise konstatovala, že dodávky elektřiny a plynu koncovým zákazníkům nespádají do stejného výrobního trhu, neboť tyto dva zdroje energie nebyly spatřovány jako dostatečně nahraditelné. Nízká nahraditelnost z hlediska zákazníků vyplývá zejména z (i) omezeného počtu využití, kde mohou být skutečně nahrazeny (hlavně ohřev vody, prostorové vytápění a vaření pro domácnost a omezené průmyslové využití) a (ii) vysokých nákladů na vybavení způsobené přechodem z jednoho zdroje energie na druhý.²⁹ Jinými slovy, elektřina by měla být považována za relevantní výrobní trh odlišný od trhu s plynem nebo trhu s jinými energetickými zdroji. Z hlediska poptávky je elektřina charakterizována univerzálností využití. Je možné rozlišit exkluzivní využití (hlavně osvětlení a využití elektřiny pro získání některých chemických reakcí) a využití, pro která existuje z technického hlediska potenciální nahraditelnost s jinými zdroji energie využívanými domácnostmi i průmyslovými operátory (zejména trakce a výroba tepla). Tato technická nahraditelnost se vztahuje pouze k neexkluzivním využitím, v zásadě k výrobě tepla. Zůstává velmi nedokonalou, neboť elektřina je vyráběna z jiného zdroje energie, a je tak nezbytně dražší. Je proto používána pouze, když to vlastnosti tepla a technického procesu vyžadují. Konečně, tato zastupitelnost může nastat pouze v dlouhém časovém období, neboť zahrnuje odlišné vybavení, podle zvoleného zdroje energie. Z hlediska dodavatele představuje každý zdroj energie odlišné požadavky, pokud jde o výrobu, uskladnění a dopravu. To odlišuje elektřinu od ostatních zdrojů energie, neboť vyžaduje specifické a významné investice.³⁰

Pokud jde o reakci poptávky, existují podstatné rozdíly mezi poptávkovým chováním velkých zákazníků a masových zákazníků.

²⁸ Případ M.1673 – VEBA/VIAG

²⁹ Případ M.3448 - Electricidade de Portugal/ Hidroeléctrica del Cantábrico.

³⁰ Případ - IV/M.568 - EDF/EDISON-ISE

Velcí zákazníci jsou obvykle více citliví na cenu a tomu odpovídajícím způsobem více připraveni změnit dodavatele než malí zákazníci. Vyjednávací síla a vedení jednání jsou také rozdílné. To odráží rozdílné prodejní strategie dodavatelů energií a rozdílné úrovně cen. Pro velké zákazníky jsou hlavní hodnota za peníze a flexibilita dodávky, zatímco pro masové zákazníky existuje další marketingové rozdělení (například mezi čistou energií, zejména z domácích hydroelektrických zdrojů, a elektřina z fosilních paliv nebo jaderné energie), a kvalitativní přístup k zákazníkům. Velcí zákazníci a masoví zákazníci obvykle odebírají elektřinu na rozdílných úrovních napětí, což je rovněž pomáhá diferencovat. Je pravdou, že napětí, na kterém je elektřina dodávána, není samo o sobě bariérou vstupu na trh vzhledem k paušální sazbě za přenos. Čím je však nižší napětí, na kterém je elektřina dodávána, tím větší je podíl na celkovém účtu připadající na síť samotnou. Relativní výhoda zákazníka vyplývající ze změny dodavatele je proto nižší na nižším síťovém napětí s vyšší cenou za provoz sítě.³¹

Příkladem úvah Komise při vymezování zeměpisného relevantního trhu je případ distribučního systému Nord Pool. V něm EK konstatovala, že struktura trhu s elektřinou umožňuje velmi přesnou odpověď, kdy zákazníci by v případě, že by v jejich vlastním regionu výrobci zvedli ceny nad „systémovou cenu“, na základě systému alokace v daném systému dostali přidělenou elektřinu pocházející z jiného regionu, pokud by byla dostupná dostatečná volná kapacita na interkonektorech. Naopak, pokud by na interkonektorech existovala kongesce, zákazníci by nemohli přestoupit k jinému výrobcí a neměli by jinou možnost, než zaplatit vyšší cenu. Jinými slovy, SSNIP test v daném systému poskytl jiné výsledky v různých hodinách. Ukazoval by na užší trh v hodinách, kdy existovala kongesce a na širě vymezený trh, v hodinách, kdy by neexistovala kongesce.³²

³¹ Případ M.2947 - Verbund/EnergieAllianz

³² Případ M.2947 - Verbund/EnergieAllianz

Pokud jde o časovou dimenzi relevantního trhu, rozhodovací praxe Komise připomíná, že elektřina je výrobek, který nemůže být skladován, a proto musí být spotřebován ve stejném okamžiku, kdy je vyroben. V kombinaci s omezenou možností nahraditelnosti mezi odlišnými časovými obdobími mohou být rozlišeny rozdílné zeměpisné trhy s elektřinou podle času, kdy je elektřina dodávána. V případě Sydkraft/Granninge tak Komise konstatovala, že kongesce v přenosové síti může způsobit rozdělení trhu s elektřinou do rozdílných cenových území. To omezilo počet dodavatelů schopných dodat elektřinu v daném území a tudíž i soutěžní strukturu trhu³³. Z časového hlediska Komise v minulosti rovněž zvažovala rozlišení trhu s výrobou a velkoobchodem elektřiny mimo špičku, ve špičce a v extrémní špičce. Jelikož kapacita dostupná na interkonektorech je největší v čas mimo špičku, import elektřiny by mohl vyvinout největší konkurenční tlak právě mimo období špičky.³⁴

3.1. Specifika definice relevantního trhu v energetice

Definice relevantních trhů v energetice mají podle Komise brát v úvahu existující a předvídaný stupeň otevírání těchto trhů.³⁵ To zcela odpovídá dikci Sdělení, podle kterého „*Při vymezování zeměpisných trhů, zejména v oblasti spojování a strukturálních společných podniků, bere Komise rovněž v úvahu pokračující proces integrace trhů, zejména ve Společenství. Při posuzování účinků spojování nebo strukturálního společného podniku na hospodářskou soutěž nelze opomenout opatření přijatá a prováděná v rámci programu vnitřního trhu na odstranění překážek trhu a pro další integraci trhů Společenství. Situace, kdy byly vnitrostátní trhy od sebe uměle odděleny v důsledku existence právních překážek, které byly nyní odstraněny, povede k obezřetnému hodnocení minulých důkazů, pokud jde o ceny, podíly na trhu nebo strukturu obchodu. Pro účely hodnocení spojování a společných podniků lze tedy*

³³ Případ COMP/M.3268 - SYDKRAFT / GRANINGE

³⁴ Případ M.7137 – EDF / Dalkia en France

³⁵ Případ M.3696 – E.ON/MOL

*při vymezování zeměpisného trhu brát v úvahu proces integrace trhu, který by v krátké době vedl k větším zeměpisným trhům.*³⁶

Vlivem liberalizačního procesu se definice energetických trhů v praxi Komise dynamicky vyvíjejí v čase. V konkrétním případě Komise shledala zastarání definice trhu, když uvedla, že „....staré rozlišení trhů se stává stále více bezvýznamným. Existují náznaky, že trh by bylo možné dále rozdělit....“³⁷ Pokud jde o například o zeměpisný trh, společnosti zapojené do výroby, přepravy a distribuce elektřiny jsou podle Komise v zásadě aktivní na národní bázi, a tudíž struktura nabídky je různá v každé zemi. Regulatorní rámce a následně národní trhy se mohou v určitém okamžiku v budoucnosti vyvinout do širších trhů.³⁸

4. DEFINICE RELEVANTNÍHO TRHU V ROZHODOVACÍ PRAXI KOMISE PRO AKTIVITY TÝKAJÍCÍ SE ELEKTŘINY A PLYNU

4.1. Elektrina

Jak konstatuje Evropská komise, elektřina je homogenní zboží, a jako takové nepodléhá dalšímu technologickému vývoji. Homogenní zboží, na rozdíl od nehomogenního, má většinou stejné fyzikální nebo subjektivní vlastnosti. Cena je hlavním faktorem soutěže, který ovlivňuje zákazníkův výběr mezi různými dodavateli elektřiny. Ostatní faktory jako kvalita, výzkum, služby, spolehlivost apod. nemají větší než sekundární význam při rozhodování o koupi.³⁹ Trh s elektřinou podléhá dalekosáhlé transparentnosti výrobních nákladů a prodejních cen. Výrobní náklady a náklady na využití sítě, které

³⁶ Sdělení Komise o definici relevantního trhu pro účely práva hospodářské soutěže Společenství (97/C 372/03)

³⁷ Případ M.2890 - EDF/Seeboard

³⁸ Případ - IV/M.568 - EDF/EDISON-ISE

³⁹ Případ M.1673 – VEBA/VIAG

určují variabilní náklady, a tudíž v zásadě účtované ceny, jsou tedy známé napříč odvětvím.⁴⁰

Tam, kde je cena hlavním faktorem soutěže na koncentrovaném trhu, to vede především k velmi intenzivní soutěži. Nicméně to zároveň zvyšuje zájem účastníků trhu na vyhnutí se konkurenci, neboť pokaždé, když společnost nabídne nižší ceny než konkurent, znamená to rovněž redukci jejich vlastních zisků. Situace skryté soutěže, kdy si každý z účastníků trhu nemůže být jist ohledně úspěchu své nabídky, je jiná. V takové situaci společnost inklinuje ke konkurenčním krokům s nadějí na získání smlouvy. To, že konkurenční kroky ohledně cen mohou být okamžitě pocítěny všemi účastníky trhu, je faktorem, který ve středním horizontu může snížit cenovou konkurenci.⁴¹ Při definici relevantního trhu je nezbytné rozlišit elektřinu produkovanou pro otevřený trh a elektřinou produkovanou zejména průmyslem a municipalitami pro jejich vlastní spotřebu. Jelikož druhá jmenovaná, kaptivní, produkce nemá dopad na podmínky soutěže na otevřeném trhu, musí být vyloučena z relevantního trhu pro velkoobchodní prodej s elektřinou.⁴²

4.1.1. Rozlišení trhů v sektoru elektřiny

Komise ve svých rozhodnutích v oblasti elektřiny pravidelně rozlišuje výrokové trhy pro výrobu a velkoobchodní dodávku elektřiny (tj. výrobu elektřiny v elektrárnách a fyzický import elektřiny prostřednictvím interkonektorů a její prodej na velkoobchodním trhu traderům, distribučním společnostem, burzám s elektřinou nebo velkým průmyslovým koncovým uživatelům); regulační/vyrovňovací služby; přenos elektřiny (prostřednictvím

⁴⁰ Případ M.1673 – VEBA/VIAG

⁴¹ Případ M.1673 – VEBA/VIAG

⁴² Případ IV/931 - Neste/IVO

vysokonapět'ových sítí); distribuci elektřiny (prostřednictvím středně a nízkonapět'ových sítí); a maloobchodní prodej elektřiny.⁴³

Kritériem rozdělení na samostatné relevantní výrobní trhy je pro Komisi skutečnost, že každá z těchto aktivit vyžaduje rozdílný kapitál a zdroje, a struktura trhu a podmínky soutěže jsou pro každou z nich jiné.⁴⁴ Ze zeměpisného hlediska Komise v předchozích rozhodnutích definovala následující výrobní trhy jako samostatné trhy: (i) výrobu a velkoobchodní prodej elektřiny, obvykle považovaný za rozsahem národní; (ii) maloobchodní prodej elektřiny, obvykle považovaný za rozsahem národní; (iii) finanční trading s elektřinou a navíc (iv) trading s emisními povolenkami CO₂; přičemž poslední dva trhy jsou obvykle považovány za širší než národní.⁴⁵ Dále například trh s distribucí je definován jako omezený na příslušnou síť (se stejnou logikou jako trh přenosu elektřiny).⁴⁶

Podrobnosti k náhledu Komise na jednotlivé výše uvedené hlavní výrobní trhy přináší následující část.

4.1.1.1. Výroba a velkoobchod s elektřinou

V dřívějších rozhodnutích Komise konstatovala, že výroba elektřiny nepředstavuje oddělený trh, nýbrž spíše, že výroba a velkoobchod s elektřinou představují jeden společný trh zahrnující domácí výrobu elektřiny v elektrárnách na určitém zeměpisném trhu (s vyloučením exportů), stejně jako elektřinu importovanou do tohoto zeměpisného trhu. Prodeje na takovém velkoobchodním trhu sestávají z dvoustranných prodejů a prodejů založených na aukcích. Dodavatelé na takovém velkoobchodním trhu jsou výrobci, importéři a tradeři. Zákazníci jsou primárně operátoři dodávající

⁴³ Případ M.3868-DONG/Elsam/Energi E2

⁴⁴ Případ IV/M. 1606 – EDF / SOUTH WESTERN ELECTRICITY

⁴⁵ Případ M.5496 – VATTENFALL/ NUON ENERGY

⁴⁶ Případ M.5154 - CASC JV

konečným zákazníkům a traderům.⁴⁷ Jinými slovy, výroba a velkoobchod s elektřinou jsou považovány za jeden společný relevantní výrobní trh, protože výroba elektřiny není tržní aktivitou, dokud není elektřina prodávána.⁴⁸ Komise konsistentně definuje relevantní výrobní trh zahrnující jak výrobu, tak velkoobchod s elektřinou, bez ohledu na zdroje výroby a kanály obchodu.⁴⁹

Pokud jde o samotnou výrobu elektřiny, podle Komise zahrnuje výrobu elektřiny v elektrárnách, jakož i elektřinu fyzicky importovanou prostřednictvím interkonektorů. Poptávka přichází zejména od výrobců elektřiny, velkých průmyslových a komerčních zákazníků, kteří jsou schopni nakupovat přímo na těchto trzích, a od traderů.⁵⁰ Výroba elektřiny sama o sobě nepředstavuje trh, nýbrž průmyslovou aktivitu.⁵¹

Samotný velkoobchodní trh zase Komise specifikovala jako zahrnující výrobu elektřiny, importy, trading na organizovaných trzích (jako např. burza s elektřinou) bilaterální pro jak fyzicky tak finančně vypořádávané výrobky.⁵² Komise přitom pro velkoobchodní trh s elektřinou nerozlišuje mezi různými zdroji elektřiny.⁵³

4.1.1.2. Trading⁵⁴

⁴⁷ Případ M.3883 – GDF / CENTRICA / SPE

⁴⁸ Případ M.7927 - EPH / ENEL / SE

⁴⁹ Případ M.8660 – FORTUM / UNIPER

⁵⁰ Případ M.5224 – EdF/ British Energy

⁵¹ Případ M.1673 – VEBA/VIAG

⁵² Případ M.5978 – GDF SUEZ/ INTERNATIONAL POWER

⁵³ Případ M.5224 – EdF/ British Energy

⁵⁴ Označení pro obchody na velkoobchodním trhu

V předchozích rozhodnutích Komise konstatovala, že existuje oddělený trh s tradingem elektřiny a je rovněž možné rozlišit výrobní trh pro finanční trading od fyzického tradingu elektřiny⁵⁵ (ačkoliv ve dvou rozhodnutích uzavřela, že trh s tradingem elektřiny by mohl být rovněž součástí velkoobchodního trhu s elektřinou⁵⁶). Existuje totiž řada funkčních odlišností mezi finančním tradingem s elektřinou a fyzickým tradingem s elektřinou, které zpochybňují, zda mohou být tyto druhy tradingu zahrnuty do jednoho výrobního trhu. Jedním rozdílem je, že všechny finanční trading s elektřinou končí prostým finančním vypořádáním smluv bez jakékoliv fyzické dodávky elektřiny, zatímco fyzický trading s elektřinou zavazuje dodavatele k fyzické dodávce elektřiny. I když ceny (a cenová očekávání) v obou oblastech se navzájem ovlivňují, je jasné, že fyzický trading nemůže být nahrazen finančním tradingem elektřiny. Fyzický a finanční trading nejsou zcela zaměnitelné, pokud jde o vypořádání a časový horizont. „Finanční“ elektřina má vždy peněžní vypořádání a není prodávána na spotové (day-ahead) bázi, zatímco fyzická elektřina je dodávána fyzicky a je nasmlouvána na spotové bázi.⁵⁷ Elektřina může být obchodována na velkoobchodním trhu řadou způsobů. Například na bilaterálním trhu s elektřinou je obchodována přímo mezi prodávajícím a kupujícím až několik let před danou provozní hodinou.⁵⁸

4.1.1.3. Přenos elektřiny

V předchozích rozhodnutích Komise identifikovala dva samostatné trhy pro přepravu elektřiny: přenos a distribuci.⁵⁹

⁵⁵ Případ M.5711 – RWE/ Ensys

⁵⁶ Případ M.5711 – RWE/ Ensys

⁵⁷ Případ M.3867-Vattenfall/Elsam and Energi E2 assets

⁵⁸ Případ M.3268 - SYDKRAFT / GRANINGE

⁵⁹ Případ M.7927 - EPH / ENEL / SE

Trh s přenosem elektřiny je označován jako trh odlišný od trhu s distribucí elektřiny, tj. provozem a řízením nízkonapěťové sítě. Takové rozlišení mezi přenosem a distribucí rovněž vyplývá ze směrnice 2009/72/ES⁶⁰. Podle této směrnice může přenosová soustava zahrnovat pouze extra vysoké a vysoké úrovně napětí, avšak nikoliv střední a nízké úrovně napětí exkluzivně pokryté distribuční soustavou. Tento rozdíl je pravidelně reflektován rozdílnou topologií sítí. Přenosová síť zahrnuje velmi málo velkých linií, zatímco distribuční systémy zahrnují obvykle vysoký počet menších linií. Navíc, ve směrnici 2009/72/ES je přenos definován jako přenos elektřiny za účelem jejího dodání zákazníkům. To znamená, že obecně je výroba napojena na úroveň přenosových sítí, zatímco spotřeba se obecně odehrává na úrovni distribuce. Konečně, podle směrnice 2009/72/ES jsou přiděleny odlišné úkoly operátorům přenosové sítě a operátorům distribuční sítě⁶¹. Spotřeba a výroba elektřiny musí být v každém okamžiku v rovnováze, čehož je dosahováno kontrolou rovnováhy. V každé zemi existuje operátor přenosové soustavy (TSO), který je odpovědný za udržování této rovnováhy a národní sítě.⁶²

Ohledně provozu a řízení vysokonapěťové (přenos) a nízkonapěťové (distribuce) sítě Komise konsistentně konstatuje, že tyto aktivity představují národní monopoly, a že na této úrovni neexistuje jakákoliv konkurence. Distribuce prostřednictvím jedné distribuční sítě není nahraditelné distribucí prostřednictvím jiné sítě. Každá přenosová a distribuční síť představuje samostatný zeměpisný trh.⁶³ Podle předchozí rozhodovací praxe Komise je zeměpisný rozsah přenosové sítě s elektřinou omezen na síť každého operátora.

⁶⁰ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/72/ES ze dne 13. července 2009 o společných pravidlech pro vnitřní trh s elektřinou a o zrušení směrnice 2003/54/ES

⁶¹ Případ M.5467 – RWE/ Essent

⁶² Případ M.3268 - SYDKRAFT / GRANINGE

⁶³ Případ M.3440 - EDP/ENI/GDP

Přenosová síť představuje přirozený monopol v oblasti, kterou pokrývá.⁶⁴

4.1.1.4. Distribuce elektřiny

Distribuce elektřiny je dopravou elektřiny z celostátní sítě ke spotřebitelům prostřednictvím místní sítě.⁶⁵ Ústřední aktivitou podnikání v distribuci je údržba a provoz distribučních sítí, které jsou používány k přepravě elektřiny z národní vysokonapětové sítě do bodu spotřeby. Tyto distribuční sítě sestávají z nízkonapětových kabelů, přepínacího ústrojí, transformátorů a jiného souvisejícího zařízení, které umožňují přepravu elektřiny z uzlů na přenosové síti k bodům spotřeby.⁶⁶ V případě, kdy kapacity interkonektorů vytvářejí omezení, relevantní trh není definován za národní hranice.⁶⁷

4.1.1.5. Regulační elektřina/doplňkové služby

Dodávka elektřiny se liší od většiny výrobních trhů tím, že elektřina nemůže být snadno skladována a objem elektřiny, který má být dodán, není předem s přesností znám. Předpovědi spotřeby jsou zahrnuty do diagramů a profilů spotřeby. Avšak předpovědi pravidelně nekorespondují se skutečným chováním spotřebitelů. Speciálně vyrobená regulační elektřina je proto nezbytná k zajištění toho, aby rozdíl mezi výrobou a spotřebou elektřiny byl vždy pokryt.⁶⁸ Regulační a doplňkové služby mohou být definovány jako služby spočívající v udržování napětí v síti v rámci velmi úzké šíři pásma. Na trhu s poskytováním těchto služeb operátoři přenosové sítě (TSO) nakupují elektřinu, využívajíce regulační burzu nebo

⁶⁴ Případ M.5467 – RWE/ Essent

⁶⁵ Případ M.2890 - EDF/Seeboard

⁶⁶ Případ M.2586 - CE Electric / Yorkshire Electricity

⁶⁷ Případ M.7927 - EPH / ENEL / SE

⁶⁸ Případ M.2947 - Verbund/EnergieAllianz

dvoustraně, tak, aby pokryli odchylky mezi výrobou a spotřebou v rámci jejich relevantních oblastí kontroly. V předchozích rozhodnutích Komise zaujala stanovisko, že existují samostatné výrobní trhy pro regulační a doplňkové služby. To vyplývá ze skutečnosti, že tyto služby nemohou být snadno nahrazeny ostatními dodavateli na velkoobchodním trhu. Komise považovala tento trh za rozsahem nanejvýš národní, avšak potenciálně regionální nebo omezený na území pod kontrolou relevantního TSO⁶⁹.

4.1.1.6. Maloobchod s elektřinou

Maloobchodní dodávka elektřiny sestává z prodeje elektřiny koncovým spotřebitelům. Na straně nabídky zahrnují operátoři aktivní na tomto trhu maloobchodníky, kteří mohou být vertikálně integrováni s výrobcí elektřiny a získávat elektřinu od mateřské společnosti, nebo ji získávat na volném velkoobchodním trhu, prostřednictvím bilaterálních kontraktů nebo na burze. Na straně poptávky by tento trh zahrnoval všechny oprávněné zákazníky.⁷⁰ Dodávka elektřiny rovněž zahrnuje služby vyúčtování.⁷¹

V předchozích rozhodnutích Komise definovala relevantní výrobní trh s maloobchodním prodejem elektřiny koncovým spotřebitelům na základě kategorií spotřebitelů. Komise identifikovala tyto skupiny spotřebitelů na základě relevantních regulatorních rámců, které se na ně vztahují, a jejich profilu spotřeby.⁷² Komise identifikovala dva rozdílné výrobní trhy pro maloobchodní dodávku elektřiny na základě velikosti zákazníka: (i) trh s maloobchodní dodávkou elektřiny velkým průmyslovým zákazníkům napojeným na síť vysokého a středního napětí (se spotřebou měřenou po půlhodině) a (ii) trh s maloobchodní

⁶⁹ Případ M.7927 - EPH / ENEL / SE

⁷⁰ Případ M.4368 - Edison / Eneco Energia

⁷¹ Případ M.2890 - EDF/Seeboard

⁷² Případ M.3696 – E.ON/MOL

dodávkou elektřiny malým průmyslovým a residenčním zákazníkům napojeným na síť nízkého napětí. Zákazníci byli rozděleni podle toho, zda jejich spotřeba byla měřena na kontinuální bázi nebo ne, jelikož toto zdůraznilo rozdílnou kupní sílu klientů.⁷³

V předchozích rozhodnutích Komise považovala trh s maloobchodní dodávkou elektřiny za rozsahem národní pro velké průmyslové zákazníky za předpokladu, že trh je plně liberalizován, a že podmínky soutěže jsou shledány jednotnými napříč relevantním územím. Pokud jde o koncové zákazníky napojené na distribuční síť, Komise tento zeměpisný trh obecně považovala za národní.⁷⁴

4.1.2. Příklady bariér vstupu na trh s dodávkami elektřiny

Významným aspektem analýzy relevantního trhu je v praxi definice bariér pro vstup na trh. Komise ve své rozhodovací praxi pro oblast dodávek elektřiny například konstatovala, že dodávky elektřiny vyžadují: výrobní kapacitu, likvidní trh s tradingem, zelené a KVET certifikáty, infrastrukturu jako systémy pro přenos a distribuci elektřiny. Potíže při získávání přístupu k těmto faktorům jsou hlavními bariérami vstupu pro soutěžitele, kteří by chtěli proniknout na trh s elektřinou.⁷⁵

4.2. Plyn

4.2.1. Rozlišení trhů v sektoru plynu

Podle rozhodovací praxe Komise následující aktivity tvoří samostatné výrobní trhy: (i) průzkum nalezišť/produkce ropy a zemního plynu; (ii) velkoobchodní dodávky plynu včetně samostatného trhu pro zkapalněný zemní plyn a nezbytnou infrastrukturu pro import plynu; (iii) přeprava plynu

⁷³ Případ M.7927 - EPH / ENEL / SE

⁷⁴ Případ M.7927 - EPH / ENEL / SE

⁷⁵ Případ M.4180 – Gaz de France/Suez

(prostřednictvím vysokotlakých systémů), (iv) distribuce plynu (prostřednictvím nízkotlakých systémů), (v) uskladnění plynu, (vi) trading s plynem, (vi) (maloobchodní) dodávka plynu zahrnující několik samostatných trhů.⁷⁶

Detailní definici uvedených trhů Komisí představuje následující část.

4.2.1.1. Průzkum nalezišť surové ropy a přírodního plynu a produkce a prodej surové ropy a zemního plynu dodavateli

Průzkum, to je vyhledání nových uhlovodíkových rezerv, tvoří samostatný výrobní trh. Pokud jde o definici trhu, nerozlišuje se mezi průzkumem nalezišť ropy na jedné straně a průzkumem pro zemní plyn na druhé straně, neboť obsah podzemních rezervoárů nemůže být znám ve fázi průzkumu. Trh s průzkumem je definován jako celosvětový neboť společnosti zapojené do průzkumu neomezují své aktivity na specifický zeměpisný trh. Produkce a prodej surové ropy a zemního plynu dodavateli zahrnuje exploataci zásob surové nafty a nezpracovaného plynu. Plyn a surová ropa mají podle Komise rozdílné uplatnění a podléhají rozdílnému cenovému chování a nákladovým omezením, a proto je vhodné definovat samostatné výrobní trhy pro produkci surové ropy dodavatelem a jiný relevantní trh pro produkci zemního plynu dodavatelem. Nezpracovaný plyn často vyžaduje přepravu potrubím do zařízení, ve kterém je zpracován oddělením plynných a tekutých částí. Ačkoliv majitelé ložisek zemního plynu vyžadují jak přepravu, tak zpracování, aby byli schopni prodávat jejich plyn, potrubí a zařízení na zpracování zjevně plní jiné úlohy, a proto Komise považovala za vhodné oddělit trhy s přepravou a zpracováním, aby reflektovala odlišné konkurenční podmínky. Surová ropa může být přepravována z příbřežních ložisek lodí nebo potrubím v kontrastu k zemnímu plynu, který je obecně přepravován potrubím. Z důvodů podobných

⁷⁶ Případ M.6477 – BP/ Chevron/ Eni/ Sonangol/ Total/ JV

těm u plynu jsou přeprava surové ropy a pevninské zpracování surové ropy považovány za odlišné relevantní trhy.⁷⁷

4.2.1.2. Velkoobchod s plynem

Velkoobchodní trh s plynem zahrnuje prodeje plynu importéry, re-importéry a výrobci dalším prodejcům a traderům⁷⁸ Podle Komise je trh s velkoobchodním prodejem zemního plynu nikoliv širší než národní⁷⁹ Ve svých rozhodnutích Komise rozlišila trh s velkoobchodní nabídkou na navazujícím trhu (zahrnující aktivity, kterými velkoobchodníci opatřují plyn od výrobců pro další prodej dalším velkoobchodníkům nebo distributorům na navazujícím trhu) od trhu s velkoobchodní nabídkou na předcházejícím trhu (zahrnující kultivaci naleziště, výrobu a dodávku plynu na předcházejícím trhu velkým importérům a velkoobchodníkům). Pokud jde o zeměpisný rozměr, trh s velkoobchodní dodávkou plynu na navazujícím trhu je obecně vymezen podél existujících oblastí regionálních sítí.⁸⁰ Komise v některých případech vymezila trh s velkoobchodní dodávkou plynu jako zahrnující různé sítě, pokud neexistují úzká hrdla nebo jiné překážky, které by mohly omezit volnou soutěž v „balančních zónách“.⁸¹

4.2.1.3. Přeprava plynu

Na trhu s přepravou (prostřednictvím vysokotlakých soustav) plynu nabízejí operátoři přepravní soustavy služby fyzické přepravy plynu k velkoobchodním dodavatelům plynu, kteří cílí na prodej jejich plynu buď jiným velkoobchodníkům s plynem, distributorům, nebo

⁷⁷ Případ M.5585 – Centrica/ Venture Production

⁷⁸ Případ M.6068 - ENI/ ACEGASAPS/ JV

⁷⁹ Případ M.5740 - GAZPROM/ A2A /JV

⁸⁰ Případ M.6984 - EPH/ STREDOSLOVENSKA ENERGETIKA

⁸¹ Případ M.7228 - CENTRICA/ BORD GAIS ENERGY

velkým průmyslovým zákazníkům, kteří jsou přímo připojeni k přepravní síti pro plyn. Komise konsistentně považuje plynárenské přepravní sítě za přirozené monopoly. Pokud jde o zeměpisný rozsah, trh je obecně považován za národní. Nicméně, region pokrytý fyzickou infrastrukturou sítě je nejužším možným vymezením zeměpisného trhu.⁸² Přeprava plynu představuje přirozený monopol.⁸³ Z hlediska zeměpisného rozsahu sítě Komise dále rozlišila například výrobkové trhy s nadregionální a regionální přepravou plynu. Trh s nadregionální přepravou plynu zahrnuje dovoz zemního plynu od zahraničních výrobců plynu a jeho následný transport prostřednictvím nadzemních potrubí k regionálním plynovým společnostem. Stejně jako regionální plynové společnosti, nadregionální plynové společnosti zejména dodávají průmyslovým zákazníkům se speciální sazbou, výrobcům elektřiny a lokálním společnostem pro distribuci plynu. Nadregionální přeprava plynu tvoří samostatný trh. Aktivita nadregionálních plynárenských společností zahrnuje dovoz velkých objemů plynu od producentů zemí. Tyto společnosti mají odpovídajícím způsobem dlouhé smlouvy o dodávce s výrobcem a instalace potřebné pro dovoz, přepravu na dlouhou vzdálenost a službu pro zákazníky (např. uskladnění).⁸⁴

4.2.1.4. Distribuce plynu

Na trhu s distribucí (prostřednictvím nízkotlakých soustav) plynu nabízí operátor distribuční sítě přepravní služby distributorům. Předchozí rozhodnutí Komise definují tento relevantní trh jako zahrnující distribuci zemního plynu prostřednictvím středně/nízkotlakých potrubních sítí ke konečným zákazníkům. Pokud jde o zeměpisný rozsah, trh může být pojímán buď jako národní nebo místní v závislosti na národním regulačním rámci dotčeného

⁸² Případ M.6984 - EPH/ STREDOSLOVENSKA ENERGETIKA

⁸³ Případ M.3696 – E.ON/MOL

⁸⁴ Případ M.1673 – VEBA/VIAG

členského státu. Region pokrytý sítí fyzické infrastruktury tvoří nejužší možné vymezení zeměpisného trhu.⁸⁵ Podle praxe Komise může být trh s distribucí plynu buď národní, nebo lokální v závislosti na národním regulatorním rámci dotčeného státu.⁸⁶ Distribuce plynu představuje přirozený monopol za předpokladu, že daná distribuční síť nemůže být duplikována jakýmkoliv ekonomicky životaschopným způsobem.⁸⁷

4.2.1.5. Uskladnění plynu

Komise konsistentně definuje skladování plynu jako samostatný relevantní výrobní trh. Zároveň Komise zvažovala rozlišení mezi tzv. porézními zařízeními na uskladnění plynu a kavernami, jakož i rozlišení mezi skladovacími zařízeními, která jsou vhodná pro vysokokalorický zemní plyn na jedné straně a nízkokalorický zemní plyn na straně druhé. Z hlediska geografického Komise dříve načrtla národní a regionální výrobní trhy, přičemž přiměřeně brala v úvahu potenciální budoucí rozšíření relevantního zeměpisného trhu v souladu s další liberalizací evropských trhů s plynem.⁸⁸

4.2.1.6. Trading s plynem

Pokud jde o trading se zemním plynem, Komise, jak také naznačeno výše, mimo jiné v minulosti uvažovala existenci samostatných výrobních trhů pro (i) velkoobchodní dodávku plynu na předcházejícím trhu (ii) velkoobchodní nabídku plynu na navazujícím trhu.⁸⁹ Zvláštním nástrojem trhu pro velkoobchodní trading je obchodní bod - gas hub, který poskytuje služby pro usnadnění

⁸⁵ Případ M.6984 - EPH/ STREDOSLOVENSKA ENERGETIKA

⁸⁶ Případ M.6068 - ENI/ ACEGASAPS/ JV

⁸⁷ Případ M.8358 – Macquarie / National Grid / Gas Distribution Business of National Grid

⁸⁸ Případ M.6984 - EPH/ STREDOSLOVENSKA ENERGETIKA

⁸⁹ Případ M.8660 – FORTUM / UNIPER

výměn mezi hráči na trhu. Hub usnadňuje obchod mezi kupci plynu a prodejci, který jim umožňuje nalézt v krátké době dostatečné objemy dodávek nebo prodat nadbytečnou kapacitu. Navíc, obchodování v hubu se významně odlišuje od dodávky maloobchodníkům tím, že tradeři působí jako nákupčí a prodejci.⁹⁰

4.2.1.7. Dodávka plynu/Maloobchod

Podle předchozí rozhodovací praxe Komise je třeba aktivity s dodávkou plynu rozdělit na pět trhů, tj. dodávku plynu (i) obchodníkům, (ii) paroplynovým elektrárnám, (iii) velkým průmyslovým zákazníkům, (iv) malým průmyslovým zákazníkům a (v) domácnostem. Rozlišení mezi těmito skupinami je prováděno podle faktorů jako jejich využití plynu, profil a objem spotřeby, připojení k přepravní síti a kupní cena.⁹¹ Dodávka plynu traderům, regionálním distribučním společností a velkým zákazníkům je často nazývána „velkoobchodní“ dodávkou, zatímco dodávka plynu malým zákazníkům je nazývána „maloobchodní“ dodávkou.⁹² Pokud jde o dodávku plynu, po zahájení soutěže na evropských trzích s plynem, Komise rovněž rozlišuje mezi oprávněnými a chráněnými zákazníky, a mezi zákazníky podle jejich roční spotřeby plynu a jejich typu aktivity (např. elektrárny).⁹³ Podobně jako pro elektřinu, Komise rozlišila i pro plyn trh pro oprávněné zákazníky a chráněné zákazníky, neboť tyto trhy jsou charakteristické rozdílnými podmínkami konkurence a podléhají rozdílné legislativě.⁹⁴ Další segmentaci podle kategorií zákazníků Komise zvažovala v závislosti na podmínkách každé země.⁹⁵

⁹⁰ Případ M.5585 – Centrica/ Venture Production

⁹¹ Případ M.5220 - ENI/ DISTRIGAZ

⁹² Případ M.3696 – E.ON/MOL

⁹³ Případ M.3696 – E.ON/MOL

⁹⁴ Případ M.3410 - Total / GDF

⁹⁵ Případ M.5183 – Centrex / ZMB / Eni / JV

Pokud jde o energetickou hodnotu zemního plynu, Komise má za to, že aktivity (i) dodávky vysokokalorického a nízkokalorického zemního plynu obchodníkům (ii) dodávky vysokokalorického a nízkokalorického zemního plynu výrobcům elektřiny, (iii) dodávka vysokokalorického a nízkokalorického zemního plynu velkým průmyslovým a komerčním zákazníkům (iv) dodávka vysokokalorického a nízkokalorického zemního plynu malým průmyslovým a komerčním zákazníkům a (v) dodávka vysokokalorického a nízkokalorického zemního plynu domácnostem představují samostatné výrobové trhy.⁹⁶ Komise považovala rozlišení mezi vysokokalorickým a nízkokalorickým plynem za nezbytné neboť (i) vyžadují použití samostatných infrastruktur pro dopravu, jak pro přepravu a uskladnění, (ii) nemají stejné vlastnosti, a (iii) nejsou zaměnitelné jak pro zákazníky, tak dodavatele.⁹⁷

Z hlediska zeměpisného Komise vždy považovala trh s dodávkou plynu za nikoliv širší než národní⁹⁸

Trh dodávek plynu obchodníkům v konkrétním případě řešeném Komisí zahrnoval dodávku plynu místním utilitním společností a nezávislým maloobchodníkům, včetně národních a mezinárodních společností získávajících dodávky plynu následně prodávané koncovým zákazníkům.⁹⁹

Trh s dodávkou plynu elektrárnám se liší od ostatních trhů s dodávkami plynu v tom, že podmínky konkurence jsou odlišné, mimo jiné kvůli daleko větší a variabilnější spotřebě plynu elektrárnami, než velkými průmyslovými zákazníky.¹⁰⁰ Velké elektrárny tvoří specifickou kategorii zákazníků s plynem a dodávka

⁹⁶ Případ M.6389 – ENI / NUON BELGIUM / NUON WIND BELGIUM / NUON POWER GENERATION

⁹⁷ Případ M.5549 – EDF/ Segebel

⁹⁸ Případ M.5220 - ENI/ DISTRIGAZ

⁹⁹ Případ M.6389 – ENI / NUON BELGIUM / NUON WIND BELGIUM / NUON POWER GENERATION

¹⁰⁰ Případ M.6389 – ENI / NUON BELGIUM / NUON WIND BELGIUM / NUON POWER GENERATION

plynu velkým elektrárnám je samostatným výrobním trhem.¹⁰¹ Trh s dodávkou plynu elektrárnám se liší od ostatních trhů s dodávkou odlišnými podmínkami soutěže. Elektrárny spotřebují mnohem více plynu, než je tomu dokonce u velkých průmyslových zákazníků. Navíc, elektrárny jsou často přímo napojeny na přepravní síť, což je odlišuje od malých průmyslových a komerčních zákazníků a od residenčních zákazníků, kteří jsou nepojeni na distribuční síť. Výrobci elektřiny mohou být odlišeni od velkých průmyslových zákazníků jejich profilem spotřeby: zatímco velcí průmysloví zákazníci mají relativně stabilní poptávku napříč rokem, poptávka elektráren podléhá velkým proměnám, zejména v závislosti na ročním období. V důsledku toho mají výrobci elektřiny odlišné potřeby flexibility než jiní koncoví zákazníci.¹⁰² V konkrétním případě Komise označila za velkou elektrárnu (c) dodávka plynu velkým elektrárnám s kapacitou více než 50MW.¹⁰³

Velcí průmysloví a komerční zákazníci se liší od jiných průmyslových a komerčních zákazníků a od zákazníků z řad domácností zejména objemem jejich poptávky, který vysoce překračuje objemy požadované jinými typy zákazníků. V souladu s tím velcí průmysloví a komerční zákazníci obecně získávají nižší ceny a jsou často připojeni přímo na přepravní síť.¹⁰⁴ Rozlišení na velké průmyslové zákazníky a malé zákazníky Komise v konkrétním případě provedla podle toho, zda jejich roční požadavky na plyn překročily 2 miliony krychlových metrů, respektive byly pod touto hranicí.¹⁰⁵ Podle Komise je relevantní rozlišovat mezi malými a velkými průmyslovými zákazníky kvůli rozdílným profilům spotřeby a komerčním vztahům.

¹⁰¹ Případ M.3696 – E.ON/MOL)

¹⁰² Případ M.4180 – Gaz de France/Suez

¹⁰³ Případ M.4238 - E.ON / Pražská plynárenská

¹⁰⁴ Případ M.6389 – ENI / NUON BELGIUM / NUON WIND BELGIUM / NUON POWER GENERATION

¹⁰⁵ Případ M.5740 - GAZPROM/ A2A /JV

Zejména kategorie velkých zákazníků je specificky zaměřována dodavateli nově vstupujícími na trh.¹⁰⁶

Trh s dodávkou plynu malým průmyslovým a komerčním zákazníkům se liší od trhu pro velké průmyslové a komerční zákazníky velikostí spotřeby a kvůli skutečnosti, že malí soutěžitelé nejsou připojeni k přepravní síti, ale spíše k distribuční síti. Zároveň uvedený trh se zdá být odlišný od dodávky domácnostem, pokud jde o nakupovanou kvantitu a míru věrnosti původnímu dodavateli, která obvykle charakterizuje tyto trhy po liberalizaci.¹⁰⁷

Komise konstatovala, že trh s dodávkou plynu domácnostem se navzdory liberalizaci vyvinul odlišně od ostatních trhů s dodávkou, včetně trhu pro malé průmyslové a komerční zákazníky. Stalo se tak zejména kvůli zásadní roli původních dodavatelů, ke kterým byli převedeni všichni původní zákazníci místních utilitních společností, kteří si nevybrali žádného dodavatele, jakmile se stali oprávněnými, a že mnohem více malých průmyslových a komerčních zákazníků změnilo dodavatele, než tomu bylo v případě domácností.¹⁰⁸

4.2.2. Bariéry pro vstup na trh s plynem

Jako bariéry pro vstup na trh s plynem Komise v praxi rozlišila například úplnou rezervaci kapacit pro dovoz, velmi malý objem skladovací kapacity dostupné na trhu, značné investiční náklady na vybudování klientské základny, požadavky na složení bankovních záruk a požadavek na nákup určitého objemu plynu ze strany velkoobchodníka s plynem.¹⁰⁹

¹⁰⁶ Případ M.3696 – E.ON/MOL

¹⁰⁷ Případ M.6389 – ENI / NUON BELGIUM / NUON WIND BELGIUM / NUON POWER GENERATION

¹⁰⁸ Případ M.6389 – ENI / NUON BELGIUM / NUON WIND BELGIUM / NUON POWER GENERATION

¹⁰⁹ Případ M.5467 -RWE / ESSENT

Mgr. Ondřej Dostal,

Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci.

Kontakt na autora: ondrej.dostal01@upol.cz.

Poznámka autora kapitoly: Názory vyjádřené v kapitole, s výjimkou citací, jsou výhradně osobní názory autora a nepředstavují stanovisko jakékoliv třetí osoby.

POUŽITÉ ZDROJE KE KAPITOLE

Odborné monografie a jiné odborné knihy

1. ČERNÝ, M. - PETR, M. - DOSTAL, O. - ZORKOVÁ, E. - PŁONKOVÁ, D. - DOHNAL, J. - KAJLIKOVÁ, Z. 2017 : *Vybrané výzvy v právu soutěžním a v českém právu obchodních korporací*. Olomouc : Iuridicum Olomoucense, 2017. 187 s.
2. PETR, M. - DOSTAL, O. - KREISELOVÁ, I. - VAVŘÍČEK, V. *Zakázané dohody a zneužívání dominantního postavení v ČR*. Praha : C.H.Beck 2010
3. Kolektiv autorů. *Úvod do liberalizované energetiky – Trh s elektřinou*: Asociace energetických manažerů 2016
4. Kolektiv autorů: *Úvod do liberalizované energetiky – Trh s plynem*: Asociace energetických manažerů 2015
5. Edurne Navarro VARONA, Andrés Font GALARZA, Jaime Folguera CRESPO and Juan Briones ALONSO. *Merger Control in the European Union*; Oxford University Press, 2005.
6. Christopher JONES, Leigh HANCHER et col. *Energy law/ EU Competition Law and Energy Markets*; Claeys&Casteels Law Publishers, 2016.
7. Alison JONES, Brenda SUFRIN. *EC Competition Law*; Oxford University Press, 2008.

8. Richard WHISH, David BALEY. *Competition Law*; Oxford University Press, 2012.

Právní předpisy Evropské unie a soft law Evropské komise

9. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/72/ES ze dne 13. července 2009 o společných pravidlech pro vnitřní trh s elektřinou a o zrušení směrnice 2003/54/ES (OJ L 211, 14.8.2009, p. 55–93)
10. Sdělení Komise o definici relevantního trhu pro účely práva hospodářské soutěže Společenství (97/C 372/03)

Jiné zdroje

11. „*Market definition as a cornerstone of EU competition policy*“, projev komisaře pro hospodářskou soutěž Maria Montiho dostupný na http://ec.europa.eu/competition/speeches/index_speeches_by_the_commissioner.html

III. NOVÉ NÁSTROJE SOUKROMÉHO PROSAZOVÁNÍ SOUTĚŽNÍHO PRÁVA

MGR. EVA ZORKOVÁ

Abstrakt: Soukromé prosazování soutěžního práva je v České republice stále spíše věcí teorie, jakkoliv dochází k přijímání nástrojů, které by měly zvýšit jeho efektivitu. Již brzy to budou dva roky, co byl publikován článek zabývající se kvalitativní i kvantitativní analýzou soukromého prosazování soutěžního práva v České republice, proto bych na tehdejší zjištění zde ráda navázala, a to se zohledněním dopadů v mezidobí přijatého zákona o náhradě škody v oblasti hospodářské soutěže. V tomto příspěvku se tedy zaměřím na přetrvávající problém evidence rozhodnutí týkajících se private enforcement (Kapitola II) a na otázku, zda jsou vědomosti o soukromém prosazování v České republice dostačující (Kapitola III), a dále na vymezení působnosti ZNSHS a její praktické dopady (Kapitola IV), na kolektivní žaloby (Kapitola V) a na institucionální zázemí pro private enforcement (Kapitola VI).

Klíčová slova: Soukromé prosazování soutěžního práva, směrnice o náhradě škody, zákon o náhradě škody v oblasti hospodářské soutěže

Abstract: *Although the private enforcement of competition law is still rather a matter of theory in the Czech Republic, some tools which should increase its effectiveness have been adopted. It is going to be two years since the first article dealing with the qualitative and quantitative analysis of the private enforcement of competition law in the Czech Republic have been published, and so I would like to draw on our first findings here, taking into account the impact of the adopted Compensation Act which implemented the EU Damage Directive. As a result, this article mainly focuses on the persistent problem of insufficient evidence of decisions concerning private enforcers (Chapter II), on the question of whether the knowledge about private enforcement in the Czech Republic is sufficient or not (Chapter III), on the scope of the new Compensation Act and its practical implications (Chapter IV), on collective actions (Chapter V) and on institutional background of private enforcement (Chapter VI).*

Keywords: *Private enforcement of competition law, the Compensation Act, the EU Damage Directive.*

PROHLÁŠENÍ O VÝSTUPU PROJEKTU

Tento text byl vypracován v rámci projektu Studentské grantové soutěže Univerzity Palackého v Olomouci č. IGA_PF_2017_009 s názvem „*Prosazování soutěžního práva v České republice*“.

ACKNOWLEDGMENT

This article was drafted with support of the grant project of the Palacky University in Olomouc „*Prosazování soutěžního práva v České republice*“ [Enforcement of Competition Law in the Czech Republic], grant no. IGA_PF_2017_009.

1. ÚVODEM

Soukromé prosazování soutěžního práva je v České republice stále spíše věcí teorie, jakkoliv dochází k přijímání nástrojů, které by měly zvýšit jeho efektivitu. V tomto článku se zaměřím zejména na to, jaké dopady na praxi soukromého prosazování soutěžního práva může mít nový zákon o náhradě škody v oblasti hospodářské soutěže.

Již brzy to budou dva roky, co byl publikován článek zabývající se kvalitativní i kvantitativní analýzou soukromého prosazování soutěžního práva v České republice;¹¹⁰ lze jej považovat za první pokus o kvantifikaci dosavadní české zkušenosti a o alespoň základní vyhodnocení *efektivity private enforcement* soutěžního práva. Na tehdejší zjištění bych zde ráda navázala, a to se zohledněním dopadů v mezidobí přijatého zákona o náhradě škody v oblasti hospodářské soutěže (dále též „ZNŠHS“),¹¹¹ který implementuje unijní Směrnici o náhradě škody.¹¹² Za tím účelem se zaměřím na problémové body, které byly v souvislosti se soukromým prosazováním identifikovány již v roce 2016, resp. následně v návaznosti na proces přijímání tohoto zákona,¹¹³ a pokusím se vyhodnotit, zda v mezidobí došlo v oblasti *private enforcement* ke zlepšení. Kvantitativní část tohoto článku je založena především na odpovědích soudů, které jsem oslovila. Protože je však identifikované množství nových případů soukromého prosazování malé, rozhodla jsme se nadto oslovit

¹¹⁰ PETR, M., ZORKOVÁ, E. Soukromé prosazování v České republice. ANTITRUST, 2016, č. 2, s. I.

¹¹¹ Zákona č. 262/2017 Sb. o náhradě škody v oblasti hospodářské soutěže a o změně zákona č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže a o změně některých zákonů (zákon o ochraně hospodářské soutěže), ve znění pozdějších předpisů, (zákon o náhradě škody v oblasti hospodářské soutěže).

¹¹² Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/104/EU ze dne 26. 11. 2014 o určitých pravidlech upravujících žaloby o náhradu škody podle vnitrostátního práva v případě porušení právních předpisů členských států a Evropské unie o hospodářské soutěži.

¹¹³ PETR, M. Zákon o náhradě škody v oblasti hospodářské soutěže. ANTITRUST, 2017, č. 1, s. 4.

i odborníky z řad advokátů, kteří se aktivně zabývají soutěžním právem v rámci své praxe; bohužel, i zde byla odezva, až na některé čestné výjimky, spíše rozpačitá, někteří oslovení na naši žádost o spolupráci reagovali jen velmi stručně, někteří dokonce vůbec.¹¹⁴

Jsem si vědoma toho, že statistické výsledky jsou, jak již bylo uvedeno u předchozí studie, nutně zkreslené tím, že pracuji jen s omezeným množstvím rozsudků; jako vstup do debaty přesto pokládám za prospěšné je zmínit. Jelikož implementace Směrnice o náhradě škody byla významným tématem v celé Evropské unii, využila jsme zvýšeného zájmu o ni i ke komparativnímu pohledu na některé problémy, a to v nám historicky blízkých zemích střední a východní Evropy.¹¹⁵ V tomto příspěvku se tedy zaměřím na přetrvávající problém evidence rozhodnutí týkajících se *private enforcement* (Kapitola II) a na otázku, zda jsou vědomosti o soukromém prosazování v České republice dostačující (Kapitola III), a dále na vymezení působnosti ZNŠHS a její praktické dopady (Kapitola IV), na kolektivní žaloby (Kapitola V) a na institucionální zázemí pro *private enforcement* (Kapitola VI).

2. EVIDENCE SOUKROMÉHO PROSAZOVÁNÍ

Prvotním problémem pro vyhodnocování fungování českého soukromého prosazování zůstává skutečnost, že české soudy stále nevedou žádnou samostatnou evidenci soutěžních věcí, ale evidují je

¹¹⁴ Za podrobné odpovědi bych proto ráda zvláště poděkovala Jiřímu Kindlovi z AK Weil, Gotshal & Manges a Robertu Nerudovi z AK Havel & Partners.

¹¹⁵ Srov. PISZCZ, A. Implementation of the EU Damages Directive in Central and Eastern European Countries. University of Warsaw Faculty of Management Press, 2017, 307 s.

společně s nekalosoutěžními spory, kterých je však řádově více.¹¹⁶ Proto by bylo velmi pracné a časově náročné, a ovšem i nákladné, identifikovat všechny relevantní kauzy. Pokud o takovém případě neinformují média, pro osoby, které nejsou se soudním řízením přímo spojeny, je prakticky nemožné se k relevantním informacím dostat. V rámci odborné veřejnosti jsou tak zpravidla s minulými i probíhajícími kauzami seznámeni jen zúčastnění advokáti, kterým však, jak vyplynulo i z dotazování, advokátní tajemství brání takové údaje poskytovat, byť pro účely akademického výzkumu, případně, pokud se na něj soud obrátí, Úřad pro ochranu hospodářské soutěže (dále též „ÚOHS“), který však takové údaje rovněž nezveřejňuje. Praxi téměř nemožného spolehlivého vyhledávání kauz shrnula výstižně osoba pověřená vyřizováním žádostí o informace podle zákona o svobodném přístupu k informacím (dále též „InfZ“) u Krajského soudu v Plzni, která k otázce, zda již tento soud rozhodl či v současnosti vede řízení dle ZNŠHS uvedla, že: *„V informačním systému zdejšího soudu, ve kterém však nejsou řízení evidována podle Vámi zadaných kritérií, se fulltextovým vyhledáváním nepodařilo dohledat žádné rozhodnutí týkající se zákona č. 262/2017, Sb. o náhradě škody v oblasti hospodářské soutěže. Zároveň Vás upozorňuji, že vzhledem k uvedenému by zcela spolehlivého výsledku bylo možné dosáhnout pouze prohlídkou jednotlivých zápisů v rejstříku spisů s příp. nahlédnutím do spisů, což by bylo časově velmi náročné. V takovém případě by však zdejší soud jako povinná osoba byl nucen požadovat úhradu za mimořádně rozsáhlé vyhledávání informací dle § 17 odst. 1 InfZ“.*¹¹⁷

¹¹⁶ Přehled o pravomocných rozhodnutích soudů v občanskoprávních věcech podle druhů sporů zveřejňuje Ministerstvo spravedlnosti online na: <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistikych-listu.html> (28. 2. 2018). Např. za rok 2016 se podle statistického listu „Přehled o pravomocných rozhodnutích soudů v občanskoprávních věcech podle druhů sporů - počet věcí“ jednalo o 83 rozhodnutí v oblasti nekalé soutěže.

¹¹⁷ Přípis ze dne 31. 1. 2018, čj. Si 21/2018.

Má-li tedy být nějaké rozhodnutí získáno za pomoci InfZ, je třeba jej naprosto konkrétně identifikovat, což je však pro na dané věci nezúčastněné osoby velmi problematické. Jako prvotní krok pro smysluplný rozvoj soukromého prosazování soutěžního práva proto pokládám za nezbytné, aby byly tyto věci soudy evidovány samostatně, aby bylo možno tyto kauzy identifikovat, a v ideálním případě – aby byla příslušná soudní rozhodnutí (samozřejmě po odstranění obchodního tajemství, dalších citlivých informací a případně i po důsledné anonymizaci) zveřejněna na jednom místě. Pro úplnost dodávám, že členské státy EU mají již dnes povinnost zasílat Komisi kopie všech písemných rozsudků vnitrostátních soudů týkajících se používání článků 101 nebo 102 SFEU;¹¹⁸ za účelem naplnění této povinnosti mají vedoucí soudní kanceláře povinnost zasílat mimo jiné i ÚOHS nejen pravomocná rozhodnutí o použití čl. 101 a 102 SFEU,¹¹⁹ ale dokonce i oznámení o zahájení řízení ve věci ochrany hospodářské soutěže týkající se použití článků 101 nebo 102 SFEU.¹²⁰ ÚOHS má následně tyto informace předávat Komisi, která je publikuje na svých webových stránkách.¹²¹ Plnění této povinnosti by tak mělo poskytovat obrázek o alespoň části řešených případů. Bohužel, u České republiky žádný takový rozsudek evidován není.¹²² To může být způsobeno tím, že v praxi

¹¹⁸ Nařízení 1/2003, čl. 15 odst. 2.

¹¹⁹ Instrukce Ministerstva spravedlnosti č. 505/2001 Org, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy (dále též „Kancelářský řád“), § 8 odst. 5 písm. j).

¹²⁰ Ibid., § 8 odst. 3 písm. g).

¹²¹ Tato soudní rozhodnutí jsou dostupná na: <http://ec.europa.eu/competition/elojade/antitrust/nationalcourts/> (28. 2. 2018).

¹²² Dlužno připustit, že obdobně nevyhovující je i situace u okolních států; žádný případ není evidován u Polska ani Rakouska, u Slovenska je zveřejněn rozsudek jediný, a to ještě „špatný“, neboť se nejedná o rozhodnutí v civilní věci, ale o přezkum rozhodnutí slovenského soutěžního úřadu. Rozsudky týkající se private enforcement tak na stránkách Komise zveřejňuje jen Německo. Ze všech zemí střední a východní Evropy je pak relevantní jen jediný rozsudek tamního Nejvyššího soudu, týkající se žaloby na náhradu škody.

se žaloby opírají výhradně o české soutěžní právo; v evidovaných případech soud ani jednou o porušení čl. 101 či 102 SFEU nerozhodoval, v jednom případě však uváděl, proč podle jeho názoru není dán důvod pro pokládání předběžné otázky Soudnímu dvoru Evropské unie (dále též „SD EU“),¹²³ což by naopak závěr, že bylo tvrzeno porušení i unijního práva, spíše podporovalo, a Komise tedy měla být o tomto rozhodnutí informována. Podle údajů dostupných na webových stránkách Komise se na ni český soud ani v jednom případě neobrátil s žádostí o poskytnutí informací¹²⁴ a Komise u českého soudu neintervenovala jako *amicus curiae*;¹²⁵ ve věcech *private enforcement* jsem nezaznamenala ani žádnou předběžnou otázku českých soudů k SD EU. Jelikož mají soudy již nyní zákonnou povinnost evidovat případy týkající se porušení unijního soutěžního práva, pokládám za vhodné, aby se stejná povinnost týkala i soutěžního práva českého. S tím spojená administrativní zátěž by neměla být nijak zásadní ani pro dotčené soudy; konec konců, když se ÚOHS již v roce 2015 dotazoval soudů na jejich zkušenosti se soutěžním právem a na možnou evidenci těchto věcí, toliko Vrchní soud v Praze se z důvodů možné administrativní zátěže vyslovil proti zavedení takové povinnosti.¹²⁶ Vyšší zájem, který v současnosti věnuje Ministerstvo spravedlnosti soukromému prosazování (srov. níže), by proto měl být podle mého názoru využit k novelizaci soudního Kancelářského řádu, který by mohl takovou povinnost zavést; tato iniciativa by však měla vzejít od ÚOHS. Pokud jde o případnou publikaci soudních rozhodnutí, logickým

¹²³ Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 10. 12. 2015, sp. zn. 21 Cm 14/2014 (LEO Express).

¹²⁴ Nařízení 1/2003, čl. 15 (1); přehled těchto žádostí je dostupný na: http://ec.europa.eu/competition/court/antitrust_requests.html (navštíveno 28. 2. 2018).

¹²⁵ Nařízení 1/2003, čl. 15 (3). Přehled *amicus curiae* je dostupný na: http://ec.europa.eu/competition/court/antitrust_amicus_curiae.html (navštíveno 28. 2. 2018).

¹²⁶ Přípis ze dne 21. 8. 2015, čj. S 181/2015.

místem pro publikaci by byly webové stránky ÚOHS, kde jsou již dnes zveřejňovány rozsudky týkající se přezkumu jeho rozhodovací činnosti; stránka věnovaná *private enforcement* by byla jen logickým rozšířením tohoto „servisu“ pro veřejnost.

Je však třeba připustit, že zavedení zvláštní evidence „soutěžních“ věcí by pro soudy nemuselo být zcela jednoduché. V evidovaných případech se žaloba velmi často opírala (mnohdy na prvním místě) o porušení jiného právního předpisu než OHS,¹²⁷ případně došlo ke vznesení argumentu z oblasti soutěžního práva až u soudu vyššího stupně; i tyto případy by však bylo třeba do evidence, měla-li by náležitě plnit svůj účel, zahrnout.

3. “POVĚDOMÍ” O SOUKROMÉM PROSAZOVÁNÍ SOUTĚŽNÍHO PRÁVA

Na rozdíl od konkrétních rozsudků, otázku „povědomí“ o možnostech soukromého prosazování nelze dost dobře kvantifikovat bez sociologického průzkumu, což rozhodně není mojí ambicí. Mohu však vycházet z toho, jaká pozornost je mu věnována odbornou i laickou veřejností. Na prvním místě je třeba upozornit na omezený prostor, který byl v posledních letech odborné debatě o *private enforcement* věnován. Na jedné straně je až surrealistická debata probíhající v Parlamentu při schvalování ZNŠHS. Návrh zákona v prvním čtení za vládu předkládala tehdejší ministryně práce a sociálních věcí, kterou patrně není dost dobře možno považovat za expertku na soutěžní právo a která s předmětným zákonem měla společného pouze to, že vláda, jejíž byla členkou, jej schvalovala. Poslanecký zpravodaj se nedostavil vůbec, takže až během projednávání byl odsouhlasen zpravodaj náhradní, který nový zákon uvedl s tím, že tento „*návrh posiluje - posiluje - možnosti privátních*

¹²⁷ Čistě „soutěžní“ žaloby byly podle dostupných dat podány v 28,5 % případů.

*subjektů soukromoprávních uplatňovat náhradu škody, pokud ta škoda byla způsobena českým státem“;*¹²⁸ netřeba dodávat, že úprava odpovědnosti státu za škodu způsobenou porušením unijního práva sice v České republice skutečně chybí, ZNŠHS však žádnou podobnou právní úpravu neobsahuje. Vládní návrh na přijetí zákona již v prvním čtení odmítl jeden poslanec s tím, že „při studování zákona jsem narazil na několikéré gramatické chyby“;¹²⁹ gramatické chyby jsou jistě nepříjemné a měly by být odstraněny, diskuse týkající se obsahu by však byla přínosnější. Obdobně pak probíhalo i jednání na garančním Hospodářském výboru, ze kterého se zpravodaj rovněž omluvil, zpravodaj náhradní neměl k návrhu co dodat a výbor tak bez dalšího doporučil přijetí návrhu ve znění předloženém vládou.¹³⁰ Ve druhém čtení byl, bez jakéhokoliv zdůvodnění,¹³¹ podán pozměňovací návrh na zavedení speciální místní příslušnosti v soutěžních věcech pro Krajský soud v Brně.¹³² Ve třetím čtení pak byl, opět bez jakékoliv debaty, pozměňovací návrh zamítnut a celý návrh zákona schválen.¹³³ Obdobně v Senátu neproběhla žádná debata ani v garančním výboru,¹³⁴ ani při schvalování na plénu, kde byl – opět bez přítomnosti zpravodaje – schválen.¹³⁵ Jen pro úplnost připomínám, že obdobně nedostatečná byla i věcná debata

¹²⁸ Stenozáznam z jednání Poslanecké sněmovny ze dne 14. 3. 2017 je dostupný na: <http://www.psp.cz/eknih/2013ps/stenprot/055schuz/s055316.htm#r10> (28. 2. 2018).

¹²⁹ Ibid.

¹³⁰ Zápis z jednání Hospodářského výboru dne 23. 3. 2017 je dostupný na: <http://www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=109111> (28. 2. 2018).

¹³¹ Stenozáznam z jednání Poslanecké sněmovny ze dne 16. 5. 2017 je dostupný na: <http://www.psp.cz/eknih/2013ps/stenprot/057schuz/s057029.htm> (28. 2. 2017).

¹³² Pozměňovací návrh je dostupný na: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=7&ct=991&ct1=2> (28. 2. 2018).

¹³³ Stenozáznam z jednání Poslanecké sněmovny ze dne 7. 6. 2017 je dostupný na: <http://www.psp.cz/eknih/2013ps/stenprot/057schuz/s057330.htm#r1> (28. 2. 2017).

¹³⁴ Zápis z jednání Výboru pro hospodářství, zemědělství a dopravu ze dne 18. 7. 2017 je dostupný na: <http://www.senat.cz/xqw/xervlet/psenat/htmlbled?action=doc&value=85559> (28. 2. 2018).

¹³⁵ Stenozáznam z jednání Senátu ze dne 20. 7. 2017 je dostupné na: <http://www.senat.cz/xqw/xervlet/psenat/blasovani?action=steno&O=11&IS=5905&D=20.07.2017#b18024> (28. 2. 2017).

předcházející parlamentnímu projednávání ZNŠHS.¹³⁶ Následně již však byla z hlediska „propagace“ novému ZNŠHS pozornost věnována, proběhlo několik odborných školení,¹³⁷ vrcholících v listopadu 2017 konferencí organizovanou Ministerstvem spravedlnosti.¹³⁸ ÚOHS věnoval tomuto tématu samostatný informační list.¹³⁹ Otázky spojené s *private enforcement* byly diskutovány i na místech, která soutěžnímu právu většinou mnoho prostoru nevěnují.¹⁴⁰ Zájem o problematiku soutěžního práva se tak pravděpodobně podařilo zvýšit; všichni oslovení advokáti potvrzují větší zájem jejich klientů o tuto problematiku, jakkoliv se tento zájem dosud nepromítl do nových případů.

4. PROVÁZÁNÍ ŽALOB NA NÁHRADU ŠKODY A DALŠÍCH NÁROKŮ Z PORUŠENÍ SOUTĚŽNÍHO PRÁVA

ZNŠHS se, v souladu se Směrnicí o náhradě škody, vztahuje toliko na zakázané dohody a zneužívání dominance, a to jen pokud jde o řízení o náhradě škody.¹⁴¹ Česká republika v tomto přístupu zdaleka není ojedinělá, obdobně postupovaly prakticky všechny země střední a východní Evropy. Pro představu, na jiné praktiky než ty odpovídající čl. 101 a 102 SFEU dopadají domácí implementační

¹³⁶ Srov. PETR, M. Zákon o náhradě škody v oblasti hospodářské soutěže (sub 4), s. 4.

¹³⁷ Např. v září 2017 pořádala na toto téma seminář Akademie Havel & Partners (Nová úprava vymáhání náhrady škody způsobené protisoutěžním jednáním) i agentura Bova (Nová právní úprava soutěžního práva od 1. září 2017: soukromé vymáhání nároků aneb co praktického (ne)přinese nový zákon?).

¹³⁸ Konference Náhrada škody v oblasti hospodářské soutěže.

¹³⁹ Informační list č. 2/2017 Soukromoprávní vymáhání soutěžního práva, dostupné na: <http://www.uohs.cz/cs/informacni-centrum/informacnilisty.html> (28. 2. 2018).

¹⁴⁰ Srov. např. HRDÝ, B., KULHÁNKOVÁ, K. Soukromoprávní vymáhání škody způsobené porušením soutěžního práva: Zpřístupnění důkazů. [online] Dostupné na: <https://www.epravo.cz/top/clanky/soukromopravnivymahani-skody-zpusobene-porusenim-soutezniho-prava-zpristupnenidukazu-105354.html> (28. 2. 2018).

¹⁴¹ Směrnice o náhradě škody, čl. 1 a 2 (1); § 1 ZNŠHS.

předpisy jen v Bulharsku, Lotyšsku a Maďarsku, a pouze v Lotyšsku v plném rozsahu.¹⁴²

Ještě zřetelnější je tento trend u otázky, zda se implementační pravidla týkají jen žalob na náhradu škody, nebo i jiných nároků; zde má širší působnost jen maďarský implementační zákon.¹⁴³

Zatímco k omezení předmětu působnosti ZNŠHS pouze na dohody a zneužívání dominance není výhrad, panuje obava, zda vyhrazení zvláštních pravidel pouze pro účely žalob na náhradu škody bude pro *private enforcement* skutečně přínosné. Reakce ze strany oslovených advokátů v tomto ohledu nebyly jednotné, někteří toto (byť „eurokonformní“) omezení kritizovali, někteří k němu neměli výhrad. Vzhledem k tomu, že z nám dostupných dat vyplývá, že žaloby na náhradu škody jsou ve většině případů kumulovány s uplatněním i jiného nároku, typicky na zdržení se nebo na bezdůvodné obohacení,¹⁴⁴ bych pokládala za vhodnější, aby byl zvláštní právní režim žalob na náhradu škody vztažen i na ostatní nároky z porušení soutěžního práva.¹⁴⁵ Teprve první reálné zkušenosti s uplatňováním ZNŠHS však ukáží, zda se skutečně jedná o problém pro právní praxi. Specifický problém by dále mohla vyvolávat skutečnost, že v relativně velkém počtu případů byly žaloby na porušení soutěžního práva založeny rovněž na tvrzení, že se jedná o nekalou soutěž,¹⁴⁶ což umožňovalo využít specifických nástrojů občanského práva pro nekalosoutěžní spory. Zvláštní právní režim pro „soutěžní“ věci by

¹⁴² PE’TR, M. The Scope of the Implementation of the Damages Directive in CEE States. Yearbook of Antitrust and Regulatory Studies, 2017, 10 (15), s. 24.

¹⁴³ Ibid, s. 25.

¹⁴⁴ Žaloby čistě na náhradu škody byly podle nám dostupných dat podány v 33 % případů.

¹⁴⁵ Srov. též PE’TR, M. Zákon o náhradě škody v oblasti hospodářské soutěže (sub 4), s. 5.

¹⁴⁶ Žaloby založené rovněž na porušení předpisů o nekalé soutěže byly podle nám dostupných dat podány v 19 % případů.

takový postup mohl ohrozit. Obavy v této souvislosti vyjadřovali i oslovení zástupci advokacie, zejména v tom, že by mohly být nekalousoutěžní spory účelově klasifikovány jako spory soutěžní; to bude vyvolávat dodatečný tlak na zkušenosti soudců.

5. KOLEKTIVNÍ ŽALOBY

Prakticky všichni oslovení experti shodně uvádějí, že hlavním nedostatkem pro efektivní uplatňování soutěžního práva je v současnosti v České republice absence možnosti „kumulace“ nároků drobných žalobců do nějaké formy kolektivních (hromadných) žalob. Směrnice o náhradě škody se touto otázkou úmyslně nezabývá, byť Bílá kniha o náhradě škody ještě s unijní právní úpravou v této oblasti počítala.¹⁴⁷ Komise vydala v roce 2013 toliko doporučení týkající kolektivního uplatňování nároků na zdržení se a na náhradu škody,¹⁴⁸ nikoliv však zaměřené specificky na soutěžní právo. Byť se jednalo jen o doporučení, měly je členské státy promítnout do svého právního řádu do poloviny roku 2015.¹⁴⁹ K tomu však prakticky nedošlo. Úpravy v domácí legislativě provedlo do konce roku 2017 jen sedm členských států, navíc ne vždy v souladu s těmito doporučeními.¹⁵⁰ Komise by měla v první polovině roku 2018 představit legislativní balíček umožňující určitou formu kolektivních žalob, ty se však podle komisařky Vestager

¹⁴⁷ Bílá kniha o žalobách o náhradu škody způsobené porušením antimonopolních pravidel ES, KOM(2008) 165 v konečném znění, 2. 4. 2008, s. 4.

¹⁴⁸ Doporučení o společných zásadách pro prostředky kolektivní právní ochrany týkající se zdržení se jednání a náhrady škody v členských státech v souvislosti s porušením práv přiznaných právem Unie ze dne 11. 6. 2013 (2013/396/EU).

¹⁴⁹ Ibid, bod 38.

¹⁵⁰ Zpráva Komise Evropskému parlamentu, Radě a Hospodářskému a sociálnímu výboru o provádění doporučení Komise ze dne 11. června 2013 o společných zásadách pro prostředky kolektivní právní ochrany. týkající se zdržení se jednání a náhrady škody v členských státech v souvislosti s porušením práv přiznaných právem Unie (2013/396/EU) ze dne 25. 1. 2018, COM (2018) 40 final, s. 3.

nemusejí vztahovat na uplatňování soutěžního práva.¹⁵¹ I v České republice již debata o kolektivních žalobách probíhá, a zdá se, že na obdobných základech. Ministerstvo spravedlnosti představilo v září 2017 návrh věcného záměru zákona o hromadných žalobách,¹⁵² který je rovněž koncipován jako univerzální, nikoliv zaměřený specificky na soutěžní věci. I to konec konců odpovídá zkušenosti států střední a východní Evropy. Kolektivní žaloby v soutěžních věcech umožňuje zatím jen Bulharsko, Litva a Polsko (a připravuje Slovinsko), přičemž se jedná o součást obecné právní úpravy, nikoliv o specificky soutěžně právní regulaci.¹⁵³ Problematika kolektivních žalob významně přesahuje zaměření tohoto příspěvku, lze však souhlasit s tím, že bez nich lze o efektivním *private enforcement* uvažovat jen stěží.

6. ZKUŠENOSTI SOUDŮ

Klíčem pro rozvoj efektivního soukromého prosazování soutěžního práva je předvídatelné, relativně rychlé a zejména doktríně soutěžního práva odpovídající rozhodování soudů. Právě v této oblasti panují v právní praxi značné obavy, do jaké míry budou soudy sto dostát nárokům, které na ně *private enforcement* klade. Údaje, které mám k dispozici, nabádají spíše ke skepsi. Opět se jedná o komplexní problém, kterému by mohla být věnována samostatná monografie. Zaměřím se proto jen na některé otázky, zejména na délku soudního řízení v soutěžních věcech, na přístup soudů k některým základním

¹⁵¹ CROFTS, L. Antitrust Litigation „not a must“ in new EU collective-claims regime, Vestager says. [online] MLex, 12. 3. 2018.

¹⁵² Věcný záměr je dostupný na: <https://apps.odok.cz/veklepdetail?pid=ALBSARKE8ZPJ> (28. 2. 2018).

¹⁵³ PISZCZ, A. Compensatory Collective Redress: Will It Be part of Private Enforcement of Competition Law in CEE Countries? Yearbook of Antitrust and Regulatory Studies, 2017, 10 (15), s. 223 a násl.

konceptům soutěžního práva,¹⁵⁴ a konečně i na možnost ustanovit pro účely *private enforcement* specializované soudy.

6.1. Délka soudních řízení

Souhrnné statistické údaje o délce soudních řízení zveřejňuje Ministerstvo spravedlnosti jen obecně ve vztahu ke sporům z nekalé soutěže; vyplývá z nich, že celková délka řízení (tj. včetně případných opravných prostředků) činila v roce 2016 ve věcech nekalé soutěže 2289 dní, tedy více než 6 let;¹⁵⁵ i zde se však jedná o ne zcela reprezentativní číslo, např. v Praze je tento průměr jen 507 dní, tedy o něco více než jeden rok, zatímco v Severních Čechách 3512 dní, tedy téměř deset let. V nám dostupných případech byla, spíše překvapivě, průměrná délka soudního řízení nižší, než ve věcech nekalé soutěže obecně, a překračovala 5 let, i toto číslo však bylo zkreslené tím, že nejdelší kauza trvale déle než 14 let.¹⁵⁶ Naopak nejkratší kauza, a to dokonce včetně dovolání k Nejvyššímu soudu a jejího opětovného projednání, trvala jen o něco více, než dva roky.¹⁵⁷ Pikantní ovšem je, že v této věci rozhodovaly věcně nepřislušné soudy: jako prvostupňový Okresní soud v Ostravě a jako odvolací Krajský soud v Ostravě, byť věcně příslušnými jsou v soutěžních věcech v prvním stupni nepochybně soudy krajské.¹⁵⁸

¹⁵⁴ Přístupem civilních soudů k základním pojmům soutěžního práva jsme se zabývali již v PETR, M., ZORKOVÁ, E. Soukromé prosazování v České republice (sub 2), s. VI a násl

¹⁵⁵ Statistický list Ministerstva spravedlnosti „Přehled o průměrných délkách řízení ode dne původního nápadu věci do dne právní moci nového rozhodnutí ve dnech podle druhu sporů (celková délka řízení ve věci)“, dostupný na na: <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html> (28. 2. 2018).

¹⁵⁶ Jedná se o spor R. K. proti Plzeňskému Prazdroji (dříve Pivovar Radegast).

¹⁵⁷ Jedná se o spor L. L. proti spol. SEP ESSMANN

¹⁵⁸ Ust. § 9 odst. 2 písm. h) občanského soudního řádu.

„Rozumná“ doba řízení je pro efektivní rozvoj soukromého prosazování nezbytná. Obrovský rozptyl délky rozhodování soudů v nekalosoutěžních věcech obecně, kdy „nejpomalejší“ soud rozhoduje téměř sedmkrát déle než soud „nejrychlejší“, je natolik značný, že jej pokládám za další důvod pro zavedení speciální věcné příslušnosti pro rozhodování soutěžních věcí jen u jednoho soudu.

6.2. Koncept „soutěžitele“ v *private enforcement*

S chápání pojmu „soutěžitel“ mají civilní soudy velké problémy, na což bylo upozorňováno již v první studii publikované před téměř dvěma lety.¹⁵⁹ Nový ZNŠHS přinese v tomto ohledu spíše další „zmatení“ než vyjasnění. Jelikož v soutěžních věcech vedou řízení soudci, zaměření převážně na problematiku nekalé soutěže (a o ustanovení o nekalé soutěži se nadto často opírá i žaloba „soutěžní“, srov. shora), lze předpokládat, že pojem „soutěžitel“ vnímají zpravidla optikou civilního práva. Nový občanský zákoník užívá, obdobně jako předchozí právní úprava, pojem „soutěžitel“, který velmi široce dopadá na každého, kdo se účastní hospodářské soutěže,¹⁶⁰ zjevně se jím však má na mysli každá osoba, tedy právní jednotka, fyzická či právnická osoba,¹⁶¹ nikoliv ekonomická jednotka, jak pojmu soutěžitel rozumí soutěžní právo; definice obsažená v občanském zákoníku je tedy pro účely soutěžního práva zjevně nepoužitelná, není nám však znám žádný případ, kdyby civilní soud důsledně pracoval s konceptem soutěžitele jako ekonomické jednotky. K tomu nijak nepřispěl ani ZNŠHS, který pojem „soutěžitel“ neužívá vůbec (aniž by tento překvapivý krok jakkoliv

¹⁵⁹ PETR, M., ZORKOVÁ, E. Soukromé prosazování v České republice (sub 2), s. V a násl.

¹⁶⁰ Ust. § 2972 občanského zákoníku.

¹⁶¹ Srov. např. HULMÁK, M. a kol.: Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). Komentář. C. H. Beck, 2014, s. 1756 a násl.

osvěttil v důvodové zprávě).¹⁶² Směrnice o náhradě škody v tomto ohledu stanoví jednoznačně, že porušitelem může být podnik nebo sdružení podniků,¹⁶³ v české terminologii tedy soutěžitel. ZNŠHS však škůdce (tedy ekvivalent porušitele) označuje za osobu,¹⁶⁴ tedy evidentně právní, nikoliv ekonomickou jednotku. Za pomoci „eurokonformního“ výkladu by mělo být možno dovodit, že bez ohledu na dikci zákona, v souladu se Směrnicí o náhradě škody je třeba vnímat škůdce jako soutěžitele; nevhodné užití slova „osoba“ však takový výklad zbytečně komplikuje. Přenášení konceptu soutěžitele (podniku) do soukromého prosazování je problémem společným celé EU;¹⁶⁵ např. v Bulharsku již soudy takový výklad výslovně odmítly¹⁶⁶ a i ze států, které v souvislosti s *private enforcement* užívají pojem podnik (soutěžitel), např. z Litvy či Maďarska, zaznívají obavy, zda jejich soudy umožní náležitý výklad tohoto pojmu.¹⁶⁷ Vzhledem k dosavadním zkušenostem proto mám obavu, že české soudy, které budou se soutěžním právem konfrontovány jen spíše výjimečně, nebudou sto koncept soutěžitele náležitě zohlednit.

6.3. Možnost zvláštní místní příslušnosti soudu

¹⁶² To by mohlo působit potíže zejména v souvislosti s identifikací žalovaného, a specificky u *follow-on* žalob, neboť nelze vyloučit, že fakticky se bude jednat, které je hodnoceno jako protisoutěžní, dopouštět dceřiná společnost, zatímco ÚOHS by mohl vést řízení se společností mateřskou.

¹⁶³ Směrnice o náhradě škody, čl. 2 (2).

¹⁶⁴ ZNŠHS neobsahuje obecnou definici „škůdce“, definuje však „spolupracujícího škůdce“, a to jako osobu, u které bylo upuštěno od uložení pokuty [§ 2 odst. 1 písm. g) ZNŠHS]. Pojem osoba je tak podle mého názoru třeba vtáhnout i na „škůdce“ obecně.

¹⁶⁵ Jak uvádí např. MÜLLER-GRAFF, P. General Report. In: BÁNDI, G., DARÁK, P., LÁNCOS, P., TÓTH, T. (eds) *Private Enforcement and Collective Redress in European Competition Law*. Wolters Kluwer, 2016, s. 136: „mnoho členských států [...] nepřenáší doktrínu jedné ekonomické jednotky do případů soukromého prosazování (ve kterém může pojem „ekonomické jednotky“ [...] odporovat tradičním pravidlům o kauzalitě a odpovědnosti právnických osob)“ (vlastní překlad).

¹⁶⁶ PETROV, A. Bulgaria. In: PISZCZ, A. *Implementation of the EU Damages Directive in Central and Eastern European Countries* (sub 6), s. 37.

¹⁶⁷ PETR, M. The Scope of the Implementation of the Damages Directive in CEE States (sub 33), s. 26.

I ohledem na výše uvedené by se mohlo jevit jako prospěšné, aby byl určen jeden specializovaný krajský soud, jenž by se zabýval soukromým prosazováním soutěžního práva. I z reakcí oslovených advokátů vyplývá, že určení jediného soudu, který by se mohl na otázky soutěžního práva specializovat, by bylo vnímáno pozitivně. Navíc, jak již bylo uvedeno výše, právě zavedení speciální příslušnosti jediného soudu pro soutěžní věci se týkal jediný pozměňovací návrh při projednávání návrhu ZNŠHS, nebyl však odůvodněn, nevedla se o něm žádná debata a nebyl přijat. Takováto zvláštní místní příslušnost by však dle mého názoru nemohla být smysluplně zavedena jen pro účely aplikace ZNŠHS, tedy jen pro účely žalob na náhradu škody (a případného zpřístupnění důkazů v těchto věcech), ale pro soukromé vymáhání soukromého práva jako takového, tedy i pro jiné nároky než náhradu škody; v opačném případě bychom mohli dospět do situace, kdy by např. o žalobě na zdržení se a na náhradu škody ze stejného protisoutěžního jednání rozhodovali dva rozdílné soudy. Spíše překvapivě, specializované soudy pro soukromé uplatňování soutěžního práva jsou poměrně vzácné i ve střední a východní Evropě, často navíc (např. na Slovensku) nezajišťují skutečnou specializaci, ale toliko koncentrují všechny případy u jednoho, v zásadě náhodně vybraného, soudu.¹⁶⁸

7. ZÁVĚREM

Mezi experty na soutěžní právo je ZNŠHS hodnocen „vlažně“ pozitivně. Je jisté, že žaloby na náhradu škody způsobené porušením soutěžního práva může ZNŠHS skutečně usnadnit, panují však obavy, že pro náležitý rozvoj *private enforcement* zdaleka není dostačující, a že dokonce sám vytváří některé nové problémy. Za zásadní nedostatek stále pokládána absenci specializace soudců

¹⁶⁸ BLAŽO, O. Institutional Challenges for Private Enforcement of Competition Law in Central and Eastern European Member States of the EU. Yearbook of Antitrust and Regulatory Studies, 2017, 10 (15), s. 31 a násl.

(a s tím související doktrinálně pochybná rozhodnutí) a možnosti hromadných žalob.

Všecké použité zdroje jsou uvedeny v poznámkovém aparátu k této kapitole.

PRÁVO OBCHODNÍCH KORPORACÍ A INSOLVENČNÍ PRÁVO

IV. KONFLIKT ZÁUJMOV VERITEĽOV V REŠTRUKTURALIZÁCII

PROF. JUDR. MÁRIA PATAKYOVÁ, CSc.

JUDR. JANA DURAČINSKÁ, PHD.

Abstrakt: Článok sa zaoberá konfliktom záujmov veriteľov v reštrukturalizácii a nástrojmi na jeho riešenie s ohľadom na osobitné postavenie spoločníkov ako spriaznených veriteľov. V procese reštrukturalizácie vytvárajú veritelia spoločenstvo, prostredníctvom ktorého môžu vykonávať svoje práva. Záujmy veriteľov sú rozdielne, čo je ešte zvýraznené hospodárskou situáciou dlžníka, ktorý je v úpadku alebo mu úpadok hrozí. Článok analyzuje možné nástroje riešenia takého konfliktu záujmov v reštrukturalizácii, a to povinnosť lojality veriteľov a test spoločného záujmu veriteľov.

Kľúčové slová: Konflikt záujmov veriteľov, reštrukturalizácia, spoločenstvo veriteľov, povinnosť lojality veriteľov, test spoločného záujmu veriteľov/ test najlepšieho záujmu veriteľov.

Abstract: The article focuses on conflict of interests of creditors in restructuring and the tools to deal with it, in view of the particular position of the shareholders as related creditors. In the process of

restructuring, creditors are creating a community through which they can exercise their rights. The interest of the creditors is different, which is also highlighted by the economic situation of the debtor who is in bankruptcy or is in danger of bankruptcy. The article analyzes the possible tools for resolving such a conflict of interest in restructuring, specifically creditor's duty of loyalty and a test of mutual interest of creditors.

Keywords: *Creditor's conflict of interest, restructuring, community of creditors, test of creditor's common interest/ test of the best interest of creditors, duty of loyalty of creditors.*

VYHLÁSENIE O VÝSTUPE V RÁMCI PROJEKTU

Tento príspevok je spracovaný v rámci projektu VEGA: 1/0875/1 s názvom „Riadenie a kontrola v atomistických a polykorporátnych štruktúrach“.

1. ÚVOD KAPITOLY

Život spoločnosti sa neodohráva len v rámci vzťahov medzi jej spoločníkmi a riadiacimi orgánmi, ale aj vo vzťahoch s ďalšími zainteresovanými skupinami, ktoré majú záujem o dianie v spoločnosti. Za zainteresovanú skupinu alebo za záujmovú skupinu je považovaný každý jednotlivец alebo skupina, ktorá môže ovplyvniť spoločnosť alebo môže byť spoločnosťou ovplyvnená. Záujmová skupina môže byť určená pomocou skutočných alebo potenciálnych škôd alebo prínosov, ktoré pocíti ako dôsledok konania alebo absencie konania spoločnosti.¹⁶⁹ ¹⁷⁰ Veritelia, zamestnanci a spotrebitelia ako osoby patriace do záujmovej skupiny pôjdu do vzťahov so spoločnosťou len, ak budú predpokladať výsledok prospešný aj pre nich¹⁷¹; korporátne transakcie by mali byť prospešné pre všetky zúčastnené strany. Cieľ spoločnosti, ktorým je uspokojovanie záujmov rôznych záujmových skupín, je v konečnom dôsledku na prospech samotnej spoločnosti. Ako uvádza prof. Malý¹⁷², otázkou je, či majú mať všetky záujmové skupiny rovnaké práva, alebo sú niektoré významnejšie.

V určitom štádiu života spoločnosti dochádza k ohrozeniu, alebo takmer úplnému zmareniu uspokojenia záujmových skupín. Takéto štádium eskaluje konflikt medzi zainteresovanými osobami. V čase straty ekonomickej rovnováhy spoločnosti je nevyhnutné korigovať práva a povinnosti vybraných záujmových skupín. V stave otriasajúceho sa ekonomického zdravia spoločnosti, keď je ďalší osud spoločnosti neistý, nastupujú rôzne mechanizmy, ktorých cieľom je ochrana veriteľov.

¹⁶⁹ Hučka M., Malý M., Okruhlica F., *Správa spoločností*, Praha: Kernberg Publishing, 2007, s. 54

¹⁷⁰ medzi záujmové skupiny sa zaraďujú členovia riadiacich orgánov, spoločníci, zamestnanci, dodávatelia, spotrebitelia, ďalší investori (banky),... vid' IN Hučka M., Malý M., Okruhlica F. *Správa spoločností*, s. 54

¹⁷¹ Kraakman, R. et al.: *The Anatomy of Corporate Law*. Oxford: OUP, 2004 (2009), s. 28.

¹⁷² Hučka M., Malý M., Okruhlica F. *Správa spoločností* s. 54

2. PRÁVNE PROSTRIEDKY NA OCHRANU VERITEĽOV PRI HROZBE ÚPADKU ALEBO ÚPADKU DLŽNÍKA

Novelou č. 87/ 2015 Z. z., ktorou sa menil a dopĺňal zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník (ďalej aj len „Obchodný zákonník“), bol do právneho poriadku SR vnesený režim spoločnosti v kríze podľa § 67a Obchodného zákonníka spolu s osobitnými povinnosťami štatutárneho orgánu podľa § 67b Obchodného zákonníka a § 4 zákona č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „ZKR“) a novelou č. 264/2017 Z. z. Obchodného zákonníka zodpovednosť ovládanej osoby podľa § 66aa Obchodného zákonníka, ktoré predstavujú nové inštitúty, ktorých účelom by mala byť ochrana veriteľov v štádiu hrozby úpadku alebo úpadku dlžníka.

V anglo - americkom prostredí slúžia na ochranu veriteľov rôzne súdne doktríny. Uprednostnenie veriteľov pred spoločníkmi je vyjadrené *pravidlom absolútnej priority*, podľa ktorého nemôže dôjsť k uspokojeniu spoločníkov (*equity holders*), pokiaľ neboli veritelia (*debtholders*) uspokojení v plnej výške. Uvedené je vyjadrením základného pravidla korporátneho práva „dlh ide pred kapitálom s ohľadom na dlžníkov majetok“ (*debt comes before equity with respect to the debtor's assets*). Ďalšou súdnou doktrínou, ktorá môže v anglo-americkom právnom prostredí viesť k ochrane veriteľov je *doktrína trustového fondu* (*the trust fund doctrine*). Táto doktrína je vystopovateľná v prípade *Wood v. Dummer* a v zásade znamená, že v prípade insolvenzie je majetok korporácie distribuovaný v prospech veriteľov. Medzi nástroje ochrany veriteľov sa zaraďuje aj *doktrína prepichovania korporátneho závoja* (*piercing of the corporate veil*). Prepichovanie korporátneho závoja predstavuje súdnu kontrolu korporátneho správania sa. Súdny pri jeho aplikácii zvažujú niekoľko faktorov ako zmiešavanie majetku, nekorporátne využívanie majetku, absencia požadovaných formálnych náležitostí, nedostatočná primeraná kapitalizácia a množstvo ďalších okolností, ktoré odôvodňujú nespravodlivosť rešpektovania korporátnej identity. Insolvenzia je

prítom jasné kritérium, ktoré súdy pri svojom rozhodovaní aplikovali. Delaware Court of Chancery poznamenal, že v prípadoch insolventie spojenej s prospechom spoločníkov, spravodlivosť vyžaduje prepichnutie korporátneho závoja na dosiahnutie zodpovednosti spoločníkov, ktorí prospech získali. Na zdôraznenie súd ďalej uviedol, že prepichnutie závoja môže byť uplatniteľné v prípade, keď nemožnosť zaplata pohľadávok veriteľov je akútnou a spoločnosť vstúpi do zóny platobnej neschopnosti.¹⁷³

V čase straty ekonomickej stability vystupujú do popredia záujmy veriteľov pred záujmami spoločníkov, a v prípade vhodnosti, respektíve pri naplnení definičných znakov hrozby úpadku alebo úpadku spoločnosti nastupuje povinnosť dlžníka iniciovať konkurzné alebo reštrukturalizačné konanie podľa § 11 ZKR v spojení s § 11a ZKR, a podriadenosť spriaznených pohľadávok podľa § 95 ods. 3 a podľa § 137 ods. 5 ZKR.

Takéto štádium života spoločnosti nepochybne znamená, že jej majetok nebude postačovať na uspokojenie jej všetkých veriteľov. ZKR z tohto dôvodu zabezpečuje, že spoločníci ako spriaznené osoby¹⁷⁴ nemôžu byť uspokojení (inak počas existencie spoločnosti chránení „štítom spoločnosti“ s určitými informačnými výhodami) skôr ako ostatní veritelia. Z toho pramení aj základná funkcia procesov konkurzu a reštrukturalizácie, a to zabrániť tomu, aby boli veritelia uspokojovaní individuálne, a tým dochádzalo k zníženiu majetku na úkor ďalších veriteľov. Dochádza k zmene štruktúry, keď sa veritelia stávajú *de facto* vlastníkmi majetku spoločnosti, ktorý po speňažení slúži na uspokojenie (čiastočné, pomerné) ich pohľadávok. Veritelia tak sú postavení pred problém koordinácie, ktorý je riešený cez osobitnú kontrolnú štruktúru.¹⁷⁵ Podľa ZKR je táto štruktúra tvorená schôdzou veriteľov a veriteľským výborom.

¹⁷³ Hargivan A., Todd T. M. *Financial Twilight Re-Appraisal: Ending the judicially created quagmire of fiduciary duties to creditors*, University of Pittsburgh Law Review, Vol. 78, Winter 2016, s. 168 – 178

¹⁷⁴ § 95 ZKR, § 137 ods. 5 ZKR

¹⁷⁵ Kraakman, R. et al.: *The Anatomy of Corporate Law*. s. 117 - 118.

Veritelia majú vplyv na formu riešenia úpadku dlžníka, či dôjde k likvidačnému konkurzu, v ktorom dôjde k speňaženiu majetku podliehajúceho konkurzu, alebo či vstúpia do procesu reštrukturalizácie a dajú prostredníctvom schválenia reštrukturalizačného plánu dlžníkovi ešte príležitosť na pokračovanie v podnikateľskej činnosti.

Pre prebankrotové obdobie je zväčša charakteristické vyrovňovanie sa s konfliktom záujmov medzi spoločníkmi a veriteľmi, vo fáze procesu konkurzu a reštrukturalizácie **s konfliktom medzi samotnými veriteľmi.**¹⁷⁶

3. INDIVIDUÁLNY VS. SPOLOČNÝ ZÁUJEM VERITEĽOV

Reštrukturalizácia, tak ako aj konkurz, predstavuje kolektívne uspokojovanie veriteľov. V rámci tohto kolektívneho uspokojovania dochádza k súbehu viacerých veriteľov a stretu ich individuálnych záujmov. Individuálny veriteľ nemá dôvod akceptovať ukrátenie uspokojenia svojej pohľadávky v prospech uspokojenia iných subjektov.¹⁷⁷ Snaha o maximalizáciu individuálneho uspokojenia jedného veriteľa môže vyvolať konflikt medzi veriteľmi, nakoľko žiaden z veriteľov nemá záujem pomerne sa deliť s ďalšími veriteľmi, respektíve vzdať sa uspokojenia časti svojej pohľadávky v prospech ďalších veriteľov dlžníka. Takéto individuálne presadzovanie vlastných záujmov nekorešponduje so zmyslom a účelom konkurzu a reštrukturalizácie, ktorých základnou črtou je práve zabrániť individuálnemu uspokojeniu v prospech uspokojenia kolektívneho.¹⁷⁸ Reštrukturalizácia súčasne predstavuje ochranu dlžníka pred zástupmi jeho veriteľov, keď svojimi účinkami bráni individuálnemu uspokojovaniu veriteľov prostredníctvom zákazu začať exekúciu, resp. prostredníctvom príkazu jej prerušenia, nepripustením výkonu zabezpečovacích práv, ale aj prostredníctvom

¹⁷⁶ Tamtiež s. 127

¹⁷⁷ Ústavný súd SR, III. ÚS 616/2014-11, II. ÚS 34/ 2016 - 41

¹⁷⁸ Ústavný súd SR, I. ÚS 200/2001, III. ÚS 616/2014-11, I. ÚS 311/2014-21, I. ÚS 367/2015-25

zákazu započítania pohľadávok voči dlžníkovi, čo je však aj v záujme veriteľov na dosiahnutie ich vyššieho uspokojenia.¹⁷⁹

Konflikt medzi individuálnymi záujmami veriteľov je živý aj faktom, že miera uspokojenia veriteľov je v procese reštrukturalizácie (ako aj konkurzu) rozdielna, čo je dané viacerými faktormi (napr. existenciou zabezpečenia pohľadávky, právnym dôvodom pohľadávok, ale aj povahou subjektu¹⁸⁰). Právne pomery dlžníka a veriteľov sa podľa ZKR upravujú osobitným spôsobom, pričom ZKR umožňuje aj prijatie takého plánu, pri ktorom budú niektorí veritelia uspokojení v rámci reštrukturalizácie horšie ako ostatní. Takéto nepomerné uspokojenie spočívajúce v zmene pohľadávky niektorého veriteľa čo do výšky¹⁸¹ alebo zmene pohľadávky niektorého veriteľa týkajúcej sa zabezpečenia ručením¹⁸², nie je považované za porušenie základného práva vlastniť majetok podľa čl. 20 ods. 1 a 4 ústavy. Takáto ústavná konformita je podmienená tým, že potvrdený reštrukturalizačný plán zabezpečuje všetkým veriteľom zahrnutým do jednej skupiny rovnaký rozsah uspokojenia ich pohľadávok (čo zodpovedá ich spoločnému záujmu).¹⁸³

4. ZÁUJEM SPOLOČNÍKOV AKO SPRIAZNENÝCH VERITEĽOV

Nepomer medzi uspokojením spoločníkov ako spriaznených veriteľov a veriteľov vyplýva z § 137 ods. 5 ZKR, pričom ich pohľadávky nemôžu byť uspokojené rovnako alebo lepšie ako ostatné pohľadávky. Uspokojenie by malo byť nižšie čo do výšky

¹⁷⁹ Ústavný súd SR, I. ÚS 200/2001, I. ÚS 311/2014-21, I. ÚS 367/2015-25

¹⁸⁰ § 137 ods. 5 ZKR

¹⁸¹ Ústavný súd SR, III. ÚS 342/2011-29

¹⁸² Ústavný súd SR, III. ÚS 538/2012 – 21

¹⁸³ Ústavný súd SR, III. ÚS 538/2012 – 21

a neskôršie čo do času.¹⁸⁴ Je potrebné uviesť, že zákonodarca *nevýňal* z balíka veriteľov, ktorých spoločný záujem súd vyhodnocuje, spriaznených veriteľov¹⁸⁵, avšak stanovil *ex lege* nepomer v rozsahu ich uspokojenia. Záujem spriaznených veriteľov sa bude vo vzťahu k záujmom ostatných veriteľov odvodzovať cez zákonný nepomer. Neznamená to však, že by súd pri posudzovaní spoločného záujmu veriteľov nemal zohľadniť aj záujem spoločníkov ako veriteľov.

Uprednostnenie veriteľov pred spoločníkmi je vyjadrené aj **pravidlom absolútnej priority**. Uvedené je vyjadrením základného pravidla korporátneho práva. ZKR však neobsahuje takéto pravidlo absolútnej priority, ktoré by zabezpečovalo plné uspokojenie pohľadávok veriteľov pred uspokojením spriaznených veriteľov. Ustanovenie § 137 ods. 5 ZKR cez limitáciu uspokojenia spriaznených veriteľov zabezpečuje ostatným veriteľom lepšie, nie však úplné uspokojenie ich pohľadávok pred pohľadávkami spriaznených veriteľov.¹⁸⁶

5. RIEŠENIE KONFLIKTOV V SPOLOČENSTVE VERITEĽOV

Kolektívne uspokojovanie je spojené s určitým počtom veriteľov, ktorí v procese reštrukturalizácie vytvárajú pôsobením princípu univerzality určité spoločenstvo, podmienené spoločným

¹⁸⁴ Ďurica, M. *Zákon o konkurze a reštrukturalizácii*, s. 1134

¹⁸⁵ Porovnaj § 154 ods. 1 písm. g) a h) ZKR

¹⁸⁶ § 155a ZKR taktiež podľa nášho názoru nekorešponduje s pravidlom absolútnej priority v zmysle prednosti plného uspokojenia ostatných veriteľov pred spriaznenými veriteľmi. § 155a ZKR obmedzuje rozdelenie zisku alebo iných vlastných zdrojov do času úplného uspokojenia nezabezpečených veriteľov, avšak priamo nevylučuje úhradu pohľadávok spriaznených veriteľov. Pre porovnanie návrh smernice má podľa nášho názoru širší rozsah, keď obmedzuje akékoľvek rozdelenie alebo záujem, resp. ekonomické hodnoty alebo výhody. Návrh smernice o rámcoch preventívnej reštrukturalizácie vyžaduje dodržiavanie pravidla absolútnej priority nasledovne „*in particular, the plan should abide by the absolute priority rule which ensures that a dissenting class of creditors is paid in full before a more junior class can receive any distribution or keep any interest under the restructuring plan. The absolute priority rule serves as a basis for the value to be allocated among the creditors in restructuring. As a corollary to the absolute priority rule, no class of creditors can receive or keep under the restructuring plan economic values or benefits exceeding the full amount of the claims or interests of such class.*“

menovateľom – spoločným dlžníkom nachádzajúcim sa v procese reštrukturalizácie. Členmi spoločenstva sa stávajú nie z vlastnej vôle vytvoriť takéto spoločenstvo s ďalšími veriteľmi, ale motívom ich členstva je záujem na uspokojení ich pohľadávok. Ak si veritelia svoje nároky neuplatnia včas a riadne prihláškou¹⁸⁷, právo vymáhať tieto nároky voči dlžníkovi v prípade potvrdenia reštrukturalizačného plánu súdom zaniká. Treba zohľadniť aj skutočnosť, že zákaz exekúcie sa týka aj tých veriteľov dlžníka, ktorí sa do procesu reštrukturalizácie nezapojili, teda svoju pohľadávku neprihlásili.¹⁸⁸ Pod hrozbou takejto sankcie nemá veriteľ inú možnosť, ak má samozrejme záujem na uspokojení (spravidla nie úplnom) svojej pohľadávky, ako pohľadávku prihlásiť. Prihlásením pohľadávky sa veriteľ stáva súčasťou spoločenstva spolu s ďalšími veriteľmi, ktorí prihlásili svoje pohľadávky a získava právo účasti na schôdzi veriteľov.¹⁸⁹

V prípade vzniku takéhoto núteného spoločenstva nemôžeme prirodzene očakávať lojalitu medzi jednotlivými veriteľmi, ich povinnosťou nie je ani byť lojálni voči dlžníkovi. Takéto nútené spoločenstvo sa odlišuje od spoločenstva spoločníkov obchodnej spoločnosti, kde spoločníci nadobúdajú majetkový podiel a stávajú sa spoločníkmi na základe dobrovoľnosti, a v ktorom v záujme spoločnosti očakávame, že budú tak medzi sebou, ako aj voči spoločnosti lojálni, inak povedané budú sledovať záujmy spoločnosti, ale aj ďalších spoločníkov. Spoločenstvo veriteľov na rozdiel od založenia spoločnosti spoločníkmi ***nie je vytvorené na zmluvnom základe, ale pôsobením princípu univerzality*** v procese reštrukturalizácie. Veritelia samozrejme nevytvárajú žiadnu právnickú

¹⁸⁷ K pohľadávkam, ktoré sa neuplatňujú v reštrukturalizácii prihláškou pozri § 120 ods. 2 ZKR

¹⁸⁸ Obdobne v nemeckom právnom prostredí: BGH, Beschluss vom 13.07.2006, IX ZB 288/03

¹⁸⁹ Právo účasti neznamená automaticky aj právo hlasovať. Právo hlasovať podľa § 126 ods. 3 ZKR má veriteľ, ktorého pohľadávka je v čase konania schôdze veriteľov zistená čo do právneho dôvodu a vymáhateľnosti. Podriadený veriteľ ani veriteľ, ktorý by sa v konkurze uspokojoval v poradí ako podriadený veriteľ, nemá právo hlasovať na schôdzi veriteľov, ani právo byť volený do veriteľského výboru.

osobu.¹⁹⁰ Na základe povinnosti lojality by spoločníci mohli byť v jednotlivých prípadoch obmedzení alebo „nútení“ do určitého spôsobu výkonu hlasovacieho práva, pričom aj rozhodnutia väčšiny by mohli byť vyhodnocované z hľadiska dodržania povinnosti lojality¹⁹¹. Takýto postih, alebo „nútenie“ veriteľa v procese reštrukturalizácie do hlasovania za schválenie reštrukturalizačného plánu nie je možné uplatniť.

Povinnosť lojality je v obchodných spoločnostiach základným nástrojom na zvládnutie konfliktov v korporáčnych vzťahoch.¹⁹² Rozdielnosť záujmov je základné kritérium pre existenciu povinnosti lojality. Rozdielnosť záujmov je nepochybne prítomná aj v spoločenstve veriteľov dlžníka v reštrukturalizácii, v tomto prípade však **absentuje** v porovnaní s korporáčnymi vzťahmi *zmluvný základ* a báza primárnej dobrovoľnosti byť účastníkom daného „osudového“¹⁹³ spoločenstva veriteľov, ale aj ďalší primárny faktor vstupu do korporáčnych vzťahov – investícia. Veriteľ na rozdiel od spoločníka neočakáva majetkový prírastok, skôr už len dúfa, že jeho pohľadávka bude v určitom rozsahu sčasti uspokojená.

„Osudové“ spoločenstvo, ktoré veritelia v reštrukturalizácii vytvárajú sa riadi osobitnými pravidlami stanovenými ZKR. **Spoločný záujem veriteľov** by mal, v dôsledku absencie povinnosti lojality v tomto spoločenstve, riešiť alebo aspoň dorovnávať rozdiely v záujmoch jednotlivých veriteľov ako členov nedobrovoľného spoločenstva.

Základným východiskom právnej úpravy reštrukturalizačného konania je pojem *autonómie vôle veriteľov*, ktorá sa okrem iného

¹⁹⁰ FRIETZSCHE M. Die juristische Konstruktion des Insolvenzplans als Vertrag. Tübingen: Mohr Siebeck, 2017, s. 145

¹⁹¹ RIEDER B., HUEMER D. Gesellschaftsrecht, 4. Überarbeitete Auflage. Wien: Facultas Verlags- und Buchhandels AG, 2016, s. 70

¹⁹² DURAČINSKÁ J. Povinnosť lojality jediného spoločníka spoločnosti s ručením obmedzeným, In: 2017: Vybrané výzvy v slovenskom práve obchodných korporácií [elektronický zdroj]. Olomouc : Iuridicum Olomoucense, 2017. - S. 54

¹⁹³ „Schicksals- oder Verlustgemeinschaft“ IN FRIETZSCHE M. Die juristische Konstruktion des Insolvenzplans als Vertrag. Tübingen: Mohr Siebeck, 2017, s. 145

prejavuje aj v ich slobodnom rozhodnutí zvoliť veriteľský orgán – veriteľský výbor, prípadne sa stať dobrovoľne jeho členom.¹⁹⁴ Veriteľský výbor má množstvo povinností, okrem iného sledovať spoločný záujem veriteľov. Veriteľský výbor má v podstate v rukách výsledok reštrukturalizácie, nakoľko jeho nesúhlas s reštrukturalizačným plánom nie je „zahojiteľný“ rozhodnutím súdu, ako je to v prípade absencie súhlasu niektorej skupiny veriteľov pri schvaľovaní plánu schôdzou veriteľov. Absencia schválenia plánu veriteľským výborom alebo aj súhlas neplatne kreovaného veriteľského výboru, prípadne veriteľského výboru, ktorého počet členov klesne pod zákonom stanovenú hranicu (t. j. zanikla jeho pôsobnosť)¹⁹⁵ vedie k vyhláseniu likvidačného konkurzu ¹⁹⁶. V prípade veriteľského výboru je však nevyhnutná aj prítomnosť lojality k veriteľom, aby sa prostredníctvom tejto povinnosti mohli oslobodiť od preferovania vlastných záujmov, ale aj záujmov ďalších osôb vrátane dlžníka. Túto lojalitu neodvodzujeme zo spoločenskej lojality, **avšak z lojality osoby rozumného riadneho hospodára, ktorý zastupuje záujmy *de facto* vlastníkov dlžníkovho majetku (veriteľov).** Veriteľský výbor je voleným orgánom¹⁹⁷ a reprezentuje tak veriteľov tvoriacich schôdzu veriteľov, je orgánom veriteľov, má teda povinnosť lojality ako ich reprezentant/ zástupca. Veriteľský výbor musí dodržiavať základné zásady (popri súdu, správcovi, v širšom zmysle všetci účastníci konania).¹⁹⁸

Účelom spoločenstva tvoriaceho schôdzu veriteľov je umožnenie vykonávania práv veriteľov. Schôdza veriteľov je prostriedkom ako prejsť vôľu väčšinovým spôsobom hlasovania v medziach

¹⁹⁴ Ústavní soud ČR, Pl. ÚS 23/14

¹⁹⁵ II. ÚS 118/2016-49

¹⁹⁶ Podľa § 144 ods. 2 ZKR, ak veriteľský výbor predložený návrh plánu zamietne alebo predložený návrh plánu v zákonných lehotách neschváli, správca bezodkladne požiada súd o vyhlásenie konkurzu. Okresný súd nemá v zásade v prípade vzniku situácie, ktorú predpokladá § 144ods. 2 ZKR, žiadnu možnosť úvahy, či konkurz vyhlásiť alebo nie (II. ÚS 265/2016-34)

¹⁹⁷ § 127 ZKR

¹⁹⁸ Ústavný súd, III ÚS 455/2012 - 109

zákonom vymedzenej pôsobnosti. Veritelia môžu aj nevyužitím svojej účasti na schôdzi veriteľov vyjadriť svoju nevôľu s reštrukturalizáciou dlžníka. Schôdza veriteľov, ktorá nie je uznášaniaschopná, signalizuje nezáujem veriteľov o reštrukturalizáciu, a preto nie je dôvod na pokračovanie reštrukturalizácie.^{199 200}

6. SPOLOČNÝ ZÁUJEM VERITEĽOV A NAJLEPŠÍ ZÁUJEM VERITEĽOV

Ako už bolo uvedené, spoločný záujem veriteľov by mal, v dôsledku absencie povinnosti lojality v spoločenstve veriteľov, riešiť alebo aspoň dorovnávať rozdiely v záujmoch jednotlivých veriteľov ako členov takéhoto osudového spoločenstva. Definovanie spoločného záujmu veriteľov je nevyhnutné pri rozhodovaní súdu o potvrdení alebo zamietnutí reštrukturalizačného plánu²⁰¹; ZKR však jeho definíciu neobsahuje. Povinnosťou zistiť obsah pojmu spoločný záujem veriteľov je teda zatiaľ príslušný všeobecný súd²⁰², ktorý by mal v procese reštrukturalizácie pôsobiť aktívne a nemal pri rozhodovaní o prijatí, ale aj o zamietnutí plánu, postupovať čisto formalisticky, ale mal by vychádzať z konkrétnych zistení a skutkových okolností reštrukturalizácie a venovať pozornosť materiálnej stránke reštrukturalizácie.²⁰³

Cieľom reštrukturalizácie nie je zabezpečiť 100 % uspokojenie pohľadávok veriteľov, čo by zodpovedalo ich individuálnym záujmom, ale ich postupné uspokojovanie pri súčasnom zachovaní aspoň podstatnej časti prevádzky podniku.²⁰⁴ Kolektívne

¹⁹⁹ Ďurica, M. *Zákon o konkurze a reštrukturalizácii*, s. 1080

²⁰⁰ Ak nie je schôdza veriteľov uznášaniaschopná, súd *ex officio* jedným uznesením rozhodne o zastavení reštrukturalizačného konania, o začatí konkurzného konania a o vyhlásení konkurzu.

²⁰¹ § 153 ods. 1 ZKR

²⁰² Ústavný súd SR, I. ÚS 200/2001

²⁰³ Ústavný súd SR, I. ÚS 367/2015-25

²⁰⁴ Ústavný súd SR, III. ÚS 538/2012 – 21

uspokojenie veriteľov v reštrukturalizácii vylučuje ich individuálne uspokojenie, čím sa vylučuje záujem veriteľa o plné uspokojenie jeho pohľadávky a **záujem sa limituje na maximálne uspokojenie, resp. najvyššie možné uspokojenie**. Každý veriteľ má teda v rámci riešenia úpadku dlžníka predovšetkým záujem na čo najvyššom uspokojení svojich pohľadávok.

Práve záujem na čo najvyššom uspokojení pohľadávok je východiskom definovania spoločného záujmu veriteľov.²⁰⁵ V reštrukturalizácii sa najvyššie uspokojenie pohľadávok veriteľov odvíja od požiadavky na vyššie uspokojenie ich pohľadávok ako by dosiahli v prípade vyhlásenia konkurzu na majetok dlžníka.²⁰⁶ Ide o tzv. **test najlepšieho záujmu veriteľov**.

Súd by mal hľadať spravodlivú rovnováhu medzi právnymi záujmami jednotlivých veriteľov.²⁰⁷ Samotné číselné deklarovanie vyššieho uspokojenia veriteľov v reštrukturalizácii ako v konkurze reštrukturalizačným plánom nebude samo o sebe postačovať na konštatovanie súladu so spoločným záujmom veriteľov. Spoločný záujem veriteľov sa prelína aj s ďalšími dôvodmi na zamietnutie reštrukturalizačného plánu súdom, najmä dosiahnutím prijatia plánu podvodným konaním alebo poskytnutím osobitnej výhody niektorému veriteľovi²⁰⁸ (napr. veriteľovi s rozhodujúcim počtom hlasov)²⁰⁹, ale aj požiadavkou na spravodlivosť plánu ku skupinám veriteľov.²¹⁰

V súdnych rozhodnutiach je možné zachytiť snahu o zadefinovanie pojmu spoločný záujem veriteľov. Pojem spoločný záujem veriteľov sa vymedzuje ako nadradený záujem všetkých veriteľov nad záujmy

²⁰⁵ ĎURICA, M. Zákon o konkurze a reštrukturalizácii. Komentár. 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2015, s. 399

²⁰⁶ § 134 ods. 1 ZKR

²⁰⁷ Ústavný súd SR, I. ÚS 16/2017 – 34

²⁰⁸ § 154 ods. 1 písm. b) ZKR

²⁰⁹ ĎURICA, M. Zákon o konkurze a reštrukturalizácii, s. 1183

²¹⁰ § 154 ods. 1 písm. e) ZKR

jednotlivých. Meradlo je pritom hľadisko spravodlivosti a výnosnosti v porovnaní s ostatnými spôsobmi riešenia úpadku. Spoločným záujmom veriteľov je (musí byť) maximalizácia uspokojenia pohľadávok všetkých veriteľov *pri spravodlivom usporiadaní vzťahov* všetkých veriteľov s dlžníkom.²¹¹

Ak plán poskytuje ktorémukoľvek účastníkovi horšie uspokojenie, ako by dosiahol v konkurze, je plán v rozpore so spoločným záujmom veriteľov. Horšie postavenie môže zakladať aj plán, ktorý síce formálne deklaruje vyššiu mieru uspokojenia ako prípadný konkurz, avšak takýto plán je evidentne neudržateľný, t. j. fakticky k takému uspokojeniu nedôjde.²¹² V literatúre je spoločný záujem veriteľov ďalej definovaný tiež tak, aby prijaté rozhodnutie nepoškodzovalo žiadneho z veriteľov a aspoň jeden z veriteľov mal z neho prospech.²¹³

Obsah pojmu spoločný záujem veriteľov môže mať v jednotlivých reštrukturalizáciách rôznych dlžníkov rozdielny obsah, v závislosti od individuálnych či skupinových záujmov jednotlivých (skupín) veriteľov.²¹⁴ Vzhľadom na možnosť rozdielného obsahu spoločného záujmu veriteľov sa v odbornej literatúre definuje spoločný záujem veriteľov ako tzv. *výkladové pravidlo* pri rozhodovaní súdu.²¹⁵

Na rozdiel od slovenskej právnej úpravy v českom zákone č. 182/2006 Sb. o úpadku a spôsoboch jeho riešenia (ďalej len „Insolvenční zákon“) je v § 2 tohto zákona uvedená definícia spoločného záujmu veriteľov, ktorého definícia korešponduje s definíciou, ktorú si

²¹¹ Ústavný súd SR, I. ÚS 200/2011, III. ÚS 538/2012 – 21, II. ÚS 455/2012 – 109, III. ÚS 829/2016-19

²¹² POSPÍŠIL B. Zákon o konkurze a reštrukturalizácii Komentár. Iura Edition, 2012, s. 519

²¹³ POSPÍŠIL B. In kol. autorov Prenos poznatkov do justičnej praxe: Zásahy súdov do súkromnoprávných úkonov, JUSTIČNÁ AKADEMIA SLOVENSKEJ REPUBLIKY: Pezinok, 2015, s. 115 – (odkaz na zdroj: Richter, T: Insolvenční právo. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. s. 145 a 146).

Dostupné na http://www.ja-sr.sk/files/Zbornik_zasahy%20sudov_2015-APVV-CSPD-FINAL.pdf

²¹⁴ Ústavný súd SR, I. ÚS 16/2017 – 34, II. ÚS 34/2016 – 41, I. ÚS 311/2014-21, I. ÚS 367/2015-25

²¹⁵ HÁSOVÁ J., MORAVEC T. Insolvenční řízení. Nakladatelství C H Beck, 2013, s. 10; Ústavný súd SR, I. ÚS 200/2011

osvojili slovenské súdy.²¹⁶ Nad týmto spoločným záujmom veriteľov, ktorý je určujúci pre všetky subjekty insolvenčného konania, nie je žiadny ďalší záujem (napr. iný osobitne významný obecný alebo verejný záujem). Spoločný záujem veriteľov ustupuje len pred zabezpečeným postavením niektorých veriteľov, osobitne zabezpečených veriteľov.²¹⁷ Definíciu podľa § 2 Insolvenčného zákona použil priamo s odkazom na uvedené ustanovenie vo svojom rozhodnutí aj Ústavný súd SR na definovanie spoločného záujmu veriteľov.²¹⁸

7. SPRIAZNENÍ VERITELIA A TEST SPOLOČNÉHO ZÁUJMU

Maximalizácia uspokojenia spoločníkov ako spriaznených veriteľov pri teste najlepšieho záujmu bude limitovaná ich podriadeným postavením. Aj v prípade spriaznených veriteľov bude musieť byť test najlepšieho záujmu pozitívny, avšak keďže v konkurze je uspokojenie týchto spriaznených veriteľov minimálne (takmer žiadne), nebude komplikované dosiahnuť pozitivitu testu. Kým pri nezabezpečených (nespriaznených) veriteľoch stanovuje ZKR testovaciu hranicu 50% výšky ich pohľadávky, pod ktorú nemôže klesnúť miera ich uspokojenia v reštrukturalizácii a súčasne plnenia určené na ich uspokojenie nesmú byť poskytované počas obdobia dlhšieho ako 5 rokov, v prípade spriaznených veriteľov tieto obmedzenia neplatia a miera ich uspokojenia môže byť nižšia ako uvedená hranica, ako aj uspokojenie môže byť poskytované v dlhšom časovom horizonte.²¹⁹ Uplatňovanie uvedenej hranice

²¹⁶ MARŠÍKOVÁ J. a kol. Insolvenční zákon. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-87576-80-9, s. 29: „společným zájmem věřitelů je zájem nadřazený jejich jednotlivým zájmům, je-li jeho cílem, aby zvolený způsob řešení úpadku byl pro ne spravedlivý a výnosnější než ostatní způsoby řešení úpadku; tím není dotčeno zákonem zaručené zvláštní postavení některých věřitelů.“

²¹⁷ MARŠÍKOVÁ J. a kol. Insolvenční zákon., s. 31

²¹⁸ Ústavný súd, II. ús 455/2012 - 109

²¹⁹ § 154 ods. 1 písm. g) a h) ZKR

súvisí tak s pravidlom absolútnej priority, ako aj testom najlepšieho záujmu. Nezabezpečení veritelia budú musieť byť v reštrukturalizácii uspokojení aspoň vo výške 50% ich pohľadávok na úspešný test najlepšieho záujmu a súčasne spriaznení veritelia budú môcť dostať akékoľvek uspokojenie podľa reštrukturalizačného plánu až po uspokojení nezabezpečených veriteľov aspoň v uvedenej výške. Stanovenie uvedenej hranice je základom pre hodnotu, ktorá sa má rozdeliť medzi veriteľov v reštrukturalizácii.

Postavenie spriazneného veriteľa nemá vplyv len na výšku uspokojenia takéhoto veriteľa, ale v zásade sú takéto veritelia vylúčení zo schvaľovacieho procesu.²²⁰

8. ZÁVER

Veritelia ako účastníci tohto osudového spoločenstva, ktoré nevzniká na zmluvnom základe, nie sú povinní byť, napriek svojim rozdielnym záujmom, voči sebe lojálni. Súd má preto ako garant zákonnosti v procese reštrukturalizácie ako nástroj vyriešenia záujmových konfliktov jednotlivých veriteľov k dispozícii osobitný nástroj v podobe testu spoločného záujmu veriteľov. Spoločný záujem veriteľov by mal predstavovať priemet jednotlivých partikulárnych záujmov veriteľov, pri dosiahnutí ktorého dochádza k akceptovateľnému uspokojeniu všetkých jednotlivých záujmov prihlásených veriteľov. Uvedený priemet je vtelený do maximalizácie uspokojenia pohľadávok všetkých veriteľov. Spriaznení veritelia nie sú vyňatí spod ochrany prostredníctvom testu spoločného záujmu veriteľov, aj keď im priamo zo zákona môže byť priznané vždy len nižšie uspokojenie pohľadávok. Spoločným menovateľom testu spoločného záujmu a najlepšieho záujmu veriteľov je lepšie uspokojenie v reštrukturalizácii akoby dosiahli v konkurze. Pri teste spoločného záujmu sa vyžaduje súčasne splnenie kritéria

²²⁰ § 126 ods. 2 ZKR ĎURICA, M. Zákon o konkurze a reštrukturalizácii. Komentár. 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2015, s. 1134

spravodlivého usporiadania všetkých veriteľov s dlžníkom.²²¹ Ako deklaroval ústavný súd, úloha súdu je aktívna, pričom každý účastník plánu má právo na ochranu súdom pred dôsledkami plánu, ktorý je v rozpore so spoločným záujmom veriteľov.

POUŽITÉ ZDROJE

Odborné monografie a iné odborné knihy

1. Buchegger W. *Insolvenzrecht*. 3. Auflage, Wien: Verlag Österreich GmbH, 2017, ISBN 978-3-7046-7819-5
2. Ďurica, M. *Zákon o konkurze a reštrukturalizácii*. Komentár. 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2015, ISBN 978-80-89603-36-7
3. Fritzsche M. *Die juristische Konstruktion des Insolvenzplans als Vertrag*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2017, ISBN 978-3-16-155159-8
4. Hásová J., Moravec T. *Insolvenční řízení*. Nakladatelství C. H. Beck, 2013, ISBN 978-80-740045-99
5. Hess H. *Insolvenzrecht Grosskommentar in drei Bänden*. Band 1. C. F. Müller, Verlagsgruppe Hüthig-Jehle-Rehm, 2007, ISBN 978-3811444010
6. Hučka M., Malý M., Okruhlica F., *Správa spoločností*, Praha: Kernberg Publishing, 2007, ISBN 978-80-903962-0-3
7. CHiu I. H-Y. *The Foundations and Anatomy Of Shareholder Activism*. Oxford: Hart Publishing Ltd, 2010, ISBN 978-1-84113-658-5
8. Knapp V. *Teorie práva*, Praha: C. H. Beck, 1995, ISBN 80-7179-028-1
9. Kraakman, R. et al.: *The Anatomy of Corporate Law*. Oxford: OUP, 2017, ISBN 978-0-19-872431 – 5
10. Maršíková J. a kol. *Insolvenční zákon*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-87576-80-9,
11. Pospíšil B. *Zákon o konkurze a reštrukturalizácii* Komentár. Iura Edition, 2012, ISBN 978-80-8078-458-4

²²¹ Ústavný súd SR, I. ÚS 200/2011

12. Rieder B., Huemer D. *Gesellschaftsrecht*, 4. Überarbeitete Auflage. Wien: Facultas Verlags- und Buchhandels AG, 2016, ISBN 978-3-7089-1289-9
13. Smid S., Rechel H. *Die Struktur des Insolvenzrechts in der BGH-Rechtsprechung: 2006-2011* De Gruyter; Auflage: 1, 2012, ISBN 978-3-11-029972-4

Odborné príspevky v časopisoch a zborníkoch

1. Ayer D. J., Bernstein L. M., Friedland J. *Confirming a Plan*. American Bankruptcy Institute Journal. dostupné na <https://www.kirkland.com/siteFiles/kirkexp/publications/2365/Document1/Friedland%20-%20Confirming%20a%20Plan.pdf> (23.5.2018)
2. Barány E. *Spravodlivosť ako vzťahový pojem*, FILOZOFIA, Roč. 66, 2011, č. 9 dostupné na <http://www.klemens.sav.sk/fiusav/doc/filozofia/2011/9/845-855.pdf> (29.8.2018)
3. Duračinská J. *Povinnosť lojality jediného spoločníka spoločnosti s ručením obmedzeným*, In: 2017: Vybrané výzvy v slovenskom práve obchodných korporácií [elektronický zdroj]. - ISBN 978-80-87382-94-3. - Olomouc : Iuridicum Olomoucense, 2017. - S. 39-61
4. Hargovan A., Todd T. M. *Financial Twilight Re-Appraisal: Ending the judicially created quagmire of fiduciary duties to creditors*, University of Pittsburgh Law Review, Vol. 78, Winter 2016, ISSN: 1942-8405
5. Pospíšil B. In kol. autorov *Prenos poznatkov do justičnej praxe: Zásahy súdov do súkromnoprávných úkonov*, JUSTIČNÁ AKADÉMIA SLOVENSKEJ REPUBLIKY: Pezinok, 2015, ISBN: 978-80-970207-8-1

V. AKTUÁLNÍ OTÁZKY TÝKAJÍCÍ SE EVIDENCE SKUTEČNÝCH MAJITELŮ

MGR. DOROTA PŁONKOVÁ

Anotace: Kapitola se zabývá aktuálními otázkami týkající se evidence skutečných majitelů, která je v české právní úpravě účinná od 1.1.2018. V jednotlivých kapitolách se věnuje stávající právní úpravou, včetně postupu zápisu skutečného majitele do evidence.

Klíčová slova: Evidence skutečných majitelů, skutečný majitel, právnická osoba, svěřenský fond, IV AML Směrnice.

Abstract: This chapter deals with topical issues related to the record of actual owners, which is effective in Czech law since 1 January 2018. The individual chapters deal with existing legislation, including the registration of the actual owner in the records.

Keywords: Real Owner Records, Real Owner, Legal Entity, Trust Fund, IV AML Guidelines.

1. ÚVOD KAPITOLY

V souvislosti s přijetím Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2015/849 o předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu, tzv. IV AML směrnice (Anti-money laundering EU Directive), vznikla mezi jinými povinnost členských států vytvořit tzv. evidenci skutečných majitelů právnických osob a svěrenských fondů.²²² Česká republika za účelem splnění této povinnosti vyplývající z čl. 30 směrnice zřídila k 1.1.2018 informační systém veřejné správy, tzv. Evidenci skutečných majitelů. Tato skutečnost měla zásadní dopad na změnu zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu (dále AML zákon). V návaznosti na IV AML směrnici došlo rovněž k novelizaci zákona č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob a o evidenci svěrenských fondů (dále také rejstříkový zákon) a zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích.

Primárním důvodem pro zavedení této evidence byla snaha členských států Evropské unie předejít zneužití finančního systému praní peněz, a to především v souvislosti s obavou před financováním terorismu.²²³

Cílem tohoto příspěvku je tak shrnout základní pojmy související s nově zavedenou evidencí skutečných majitelů a podtrhnout nedostatky této nové právní úpravy.

²²² Celým názvem: Directive (EU) 2015/849 of the European Parliament and of the Council of 20 May 2015 on the prevention of the use of of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing, amending Regulation (EU) No 648/2012 of the European Parliament and of the Council, and repealing Directive 2005/60/EC of the European Parliament and of the Council and Commission Directive 2006/70/EC.

²²³ Důvodová zpráva k zákonu č. 368/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

2. EVIDENCE ÚDAJŮ O SKUTEČNÝCH MAJITELÍCH

Evidence skutečných majitelů byla zřízena rejstříkovým zákonem, kdy úprava této evidence se nachází v části V tohoto zákona. Tato evidence je chápána jako informační systém veřejné správy, který je vedený rejstříkovými soudy. Oproti jiným rejstříkům (např. obchodnímu či nadačnímu) není tento rejstřík veřejným rejstříkem. Vzhledem k povaze této evidence jako neveřejné, je přístup k údajům zapisovaných v evidenci umožněn pouze za splnění zákonem stanovených předpokladů. Ustanovení § 118g odst. 3 rejstříkového zákona vymezuje orgány, kterým Ministerstvo spravedlnosti umožní dálkový přístup k údajům zapisovaných do evidence. Těmito orgány jsou například soudy, které dané informace potřebují pro účely soudního řízení či orgány činné v trestním řízení v rámci trestního řízení. V každém případě tato evidence není dostupná pro širokou veřejnost. Není tedy možné volně pořizovat opisy či výpisy z evidence, jak u jiných veřejných rejstříků.

V souladu s § 118b rejstříkového zákona jsou v evidenci evidováni skuteční majitelé, a to:

- právnických osob zapisovaných do veřejného rejstříku podle rejstříkového zákona, a
- svěřenských fondů zapisovaných do evidence svěřenských fondů.

3. SKUTEČNÝ MAJITEL

Definici skutečného majitele (tzv. beneficial owner) nalezneme v § 4 odst. 4 AML zákona. Toto ustanovení vymezuje skutečného majitele jako *fyzickou osobu, která má fakticky nebo právně možnost vykonávat přímo nebo nepřímou rozhodující vliv v právnické osobě, ve svěřenském fondu nebo v jiném právním uspořádání bez právní osobnosti*.²²⁴ Jak důvodová zpráva

²²⁴ Viz. Čl. 3 odst. 6 IV AML směrnice, která definuje skutečného majitele jako: *fyzická osoba nebo osoby, které v konečném důsledku vlastní nebo kontroly klienta, nebo fyzická osoba nebo osoby, jejichž jménem se transakce nebo činnost provádí, což zahrnuje přinejmenším* Dále směrnice obsahuje výčet možností, za kterých se fyzická osoba bude považovat za skutečného majitele. Dostupné na: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015L0849&from=EL>>, cit. 19. srpna 2018.

uvádí, definice skutečného majitele je po vzoru IV AML směrnice vymezena skrze materiální znaky (*jde o fyzickou osobu, která fakticky nebo právně vykonává přímo nebo nepřímou rozhodující vliv*). Zákon dále vymezuje vyvratitelnou právní domněnku stanovující předpoklady, za kterých se rovněž osoba bude považovat za skutečného majitele. Stanovuje tak určitá pravidla a vodítka, nápomocná pro identifikaci skutečného majitele. Tyto domněnky budou především využity ve velkých právních strukturách, kde s obtížností lze určit skutečného majitele. Například v případě obchodních korporací zákon vymezuje vyvratitelnou právní domněnku (má se za to), že skutečným majitelem je fyzická osoba, která:

1. *sama nebo společně s osobami jednajícími s ní ve shodě disponuje více než 25 % hlasovacích práv této obchodní korporace nebo má podíl na základním kapitálu větší než 25 %,*
2. *sama nebo společně s osobami jednajícími s ní ve shodě ovládá osobu uvedenou v bodě 1,*
3. *má být příjemcem alespoň 25 % zisku této obchodní korporace, nebo*
4. *je členem statutárního orgánu, zástupcem právnické osoby v tomto orgánu anebo v postavení obdobném postavení člena statutárního orgánu, není-li skutečný majitel nebo nelze-li jej určit podle bodů 1 až 3.*

V prvních třech bodech je skutečný majitel definován skrze určitou procentuální většinu, kterou daná osoba vlastní ve společnosti. Naproti tomu bod 4 stanoví již právní fikci pro případ, že nebude možno skutečného majitele určit dle předchozích bodů. Takto je zákonem zajištěno určení skutečného majitele za všech možných okolností.

Povinnost právnické osoby či svěřenského fondu určit skutečného majitele a zapsat jej do evidence, plyne přímo z § 29b odst. 1 AML zákona.²²⁵ Tato povinnost ukládá průběžně vést a zaznamenávat údaje o skutečnostech, které zakládají postavení skutečného majitele.

²²⁵ § 29b odst. 1 AML zákona stanoví: *Právnická osoba vede a průběžně zaznamenává aktuální údaje ke zjištění a ověření totožnosti svého skutečného majitele včetně údajů o skutečnosti, která zakládá postavení skutečného majitele či jiného odůvodnění, proč je tato osoba považována za skutečného majitele.*

Důležité je však zmínit, že oproti sankcí za neprovedení určitého zápisů vyplývajících z rejstříkového zákona, neexistuje zákonem stanovená sankce za nezapsání údajů o skutečném majiteli do evidence. Dle mého názoru tato skutečnost bude mít v budoucnu neblahý dopad na nízký počet zapsaných skutečných majitelů. Otázkou rovněž je, jakým způsobem bude stát tyto povinné zápisy po právnických osobách vymáhat, když neexistuje pro tuto otázku zákonné ustanovení.

4. ÚDAJE ZAPISOVANÉ DO EVIDENCE

Podstatnou náležitostí této nové právní úpravy jsou údaje zapisované do Evidence, které přímo stanoví rejstříkový zákon. V souladu s § 118f rejstříkového zákona se do evidence zapisují následující údaje:

- a) jméno a adresa místa pobytu, popřípadě také bydliště, liší-li se od adresy místa pobytu,*
- b) datum narození a rodné číslo, bylo-li mu přiděleno,*
- c) státní příslušnost a*
- d) údaj o*
 - 1. podílu na hlasovacích právech, zakládá-li se postavení skutečného majitele na přímé účasti v právní osobě,*
 - 2. podílu na rozdělovaných prostředcích, zakládá-li se postavení skutečného majitele na tom, že je jejich příjemcem, anebo*
 - 3. jiné skutečnosti, je-li postavení skutečného majitele založeno jinak.*

Údaje do Evidence lze zapsat prostřednictvím příslušného rejstříkového soudu na předepsaném formuláři (tzv. inteligentním formuláři), a to jak pro návrh na zápis, tak změnu údajů či jejich výmaz. Tento formulář je k dispozici na internetových stránkách justice.cz, v sekci Evidence skutečných majitelů.²²⁶ K dispozici zde je podrobný návod pro snadnější vyplnění daného formuláře. Součástí

²²⁶ Viz.: <https://issm.justice.cz/podani-navrhu/formular>.

návrhu jsou i přílohy, které mají dokládat údaje o pozici skutečného majitele. Jak sama důvodová zpráva uvádí, ve většině případů bude přílohou čestné prohlášení daného skutečného majitele. Současně by tímto prohlášením byla splněna povinnost vyplývající z § 12 rejstříkového zákona, a to souhlas osoby se zápisem do této evidence. Zákon výslovně nevymezuje listiny povinně dokládané k návrhu na zápis. Tato skutečnost vychází z toho, že přílohy daného návrhu se budou odvíjet v závislosti od zapisované osoby, resp. jejího postavení v právnické osobě. Není tak možné s určitostí vymezit výčet povinně dokládaných příloh.²²⁷

Druhou variantou zápisu skutečného majitele do evidence je možnost přímého zápisu prostřednictvím notáře. Tato varianta se na první pohled může jevit jako rychlejší způsob v souvislosti se zkušenostmi s přímými zápisy v případě založení obchodních korporací. Podle § 108 rejstříkového zákona je notáři umožněno provést přímý zápis za předpokladu, že *zapisované skutečnosti mají podklad v notářském zápisu pro zápis do veřejného rejstříku nebo v notářském zápisu o rozhodnutí orgánu právnické osoby sepsaných podle jiného zákona*. Souhlasím s názorem JUDr. Ing. Michaela Sáblíka publikovaného v časopise Ad notam, pod příspěvkem *Evidence o skutečném majiteli a zápis notářem do této evidence*, že v případě zápisu skutečného majitele by za podkladový notářský zápis mohlo být považováno zakladatelské právní jednání, které by výslovně obsahovalo údaje skutečného majitele uvedené v § 4 odst. 4 AML zákona. Za těchto předpokladů by notář provedl zápis v souladu s AML zákonem. Problém může nastat za situaci, kdy skutečným majitelem bude právnická osoba. Pro splnění podmínek uvedených v § 108 rejstříkového zákona, musí být údaje skutečného majitele, tedy fyzické osoby (srov. § 4 odst. 4 AML zákona – *skutečným majitelem je fyzická osoba, která má fakticky nebo právně možnost...*) součástí podkladového notářského zápisu. Tato podmínka by tak v daném

²²⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 368/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

případě byla splněna určitým prohlášením statutáru učiněného v rámci podkladového notářského zápisu, obsahující údaje a skutečnosti svědčící ve prospěch skutečného majitele. Na základě takto provedeného prohlášení by dle mého názoru notář byl oprávněn provést přímý zápis do evidence skutečného majitele.²²⁸

Zapisování údajů do evidence prostřednictvím notáře s sebou stále ale nese řadu otázek. Je zde nezodpovězená otázka vztahující se k poplatkové povinnosti za zápis skutečného majitele do evidence. Zákon výslovně neuvádí výši poplatkové povinnosti. Domnívám se tedy, že i v případě zápisu skutečností do evidence prostřednictvím notáře, odměna bude stanovena ve výši 1.000 Kč. Ustanovení týkající se osvobození od tohoto soudního poplatku (viz. § 11 odst. 9 zákona o soudních poplatcích) budou platit i v případě přímého zápisu do evidence. Vzhledem k výše uvedeným nejasnostem týkajících se podkladových notářských zápisů či odměny za provedení zápisu do evidence notářem, nebude dle mého názoru tato možnost příliš využívána.

5. POVINNOST ZÁPISU DO EVIDENCE, PŘECHODNÉ USTANOVENÍ

V souladu s § 118e odst. 2 rejstříkového zákona *návrh na zápis údajů o skutečném majiteli musí být učiněn bez zbytečného odkladu po vzniku rozhodné skutečnosti*. Pro již existující právnické osoby (svěřenské fondy) je lhůta stanovena přechodným ustanovením v AML zákoně. Podle tohoto přechodného ustanovení zavedeného již zákonem č. 368/2016 Sb. Čl. II, pod číslem 10: *Právnická osoba zapsaná do obchodního rejstříku oznámí do 1 roku ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona rejstříkovému soudu údaje o skutečném vlastníkovi podle § 118e zákona č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob, ve znění účinném ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona. Ostatní zapsané právnické osoby oznámí údaje o skutečném vlastníkovi podle § 118f zákona č. 304/2013*

²²⁸ Podrobněji: SÁBLÍK, Michael. Evidence o skutečném majiteli a zápis notářem do této evidence. *Ad notam*, 2017, roč. 23, č. 5, s. 5 – 8.

Sb., ve znění účinném ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona, do 3 let ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona. Nutno zde podotknout, že toto přechodné ustanovení bylo zavedeno již s účinností od 1.1.2017,²²⁹ tedy jednorroční lhůta skončila před samotnou účinností Evidence skutečných majitelů (tedy k 1.1.2018). Je tedy evidentní, že ze strany zákonodárce došlo v tomto případě k legislativní chybě. Jelikož samotná evidence vznikla až k 1.1.2018, lhůty uvedené přechodným ustanovením tak nemohly začít před tímto datem. Z pro mě nepochopitelných důvodů nebylo toto přechodné ustanovení zakotveno v rejstříkovém zákoně, který řeší průběh zápisu skutečného majitele do evidence, ale v samotném AML zákoně. Další zvláštností tohoto přechodného ustanovení je stanovení dvojího režimu. Jeden pro právnické osoby zapsané v obchodním rejstříku a ostatní, čímž má zákon na mysli například společenství vlastníků jednotek, u nichž není takový právní zájem pro zápis skutečného majitele, a v jejichž případě je lhůta delší. Je potřeba rovněž zmínit, že výše uvedené přechodné ustanovení hovoří pouze o stanovení lhůt pro právnické osoby. Nikterak se nezmiňuje o svěrenských fondech. Tato skutečnost je zapříčiněna zavedením novely Evidence svěrenských fondů až k 1.1.2018, kdy přechodné ustanovení se vztahuje na právnické osoby existující před 1.1.2018.

230

Na to navazující zákon o soudních poplatcích v § 11 odst. 9 stanoví, že od poplatku za zápis údajů o skutečném majiteli jsou osvobozeny:

- a) právnické osoby, které se nezapisují do obchodního rejstříku, nebo jejich změny,*
- b) zápis údajů o skutečném majiteli svěrenského fondu nebo jeho změny, nebo*
- c) zápis údajů podle § 118f písm. d) zákona o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob nebo jeho změny.*

²²⁹ Zákon č. 368/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, nabyt účinnosti k 1.1.2017.

²³⁰ Blíže RONOVSÁ, Kateřina. Evidence skutečných majitelů „v mlze“. *Bulletin advokacie*, 2018, č. 4, s. 34.

V ostatních případech je dle položky 24 zákona o soudních poplatcích zápis zpoplatněn částkou 1.000 Kč. Nicméně nesmíme opomenout další přechodné ustanovení, které se tentokrát nachází v zákoně o soudních poplatcích pod čl. XIII. Toto přechodné ustanovení stanoví, že *Osoby zapsané do veřejného rejstříku podle zákona č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob, ve znění pozdějších předpisů, ve znění účinném přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, se osvobozují od poplatku za zápis údajů o skutečném majiteli po dobu 1 roku ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona.* Opětovně dochází k rozdělení právnických osob na dvě skupiny. Ty, které byly zapsány před 1.1.2018, a na právnické osoby zapsané po tomto datu. Důvody pro toto dvojí zavedení mohou být různé. Dle mého názoru záměrem této úpravy bylo především u zapsaných právnických osobách vzbudit zájem v co nejkratší možné době, nejpozději ve lhůtě 1 roku od účinnosti této právní úpravy, zapsat skutečného majitele do evidence, a to bez povinnosti uhradit poplatek. Právnické osoby zapsané po 1.1.2018 však již od poplatkové povinnosti nejsou osvobozeny. U nich se předpokládá, že současně s prvozápisem své osoby do rejstříku, podají rovněž návrh na zápis skutečného majitele (viz. § 118e odst. 2 rejstříkového zákona - *bez zbytečného odkladu po vzniku rozhodné skutečnosti*).

6. ZÁVĚR KAPITOLY

Novinka v podobě zavedené Evidence skutečných majitelů je v České republice účinná od 1.1.2018. Právnickým osobám a svěřenským fondům vznikla tak další povinnost v podobě zápisu svého skutečného majitele do této evidence. Úprava evidence je obsažena na více místech, čímž vytváří dojem roztržitosti dané právní úpravy. Obsažena je především v AML zákoně, kde je definován základní pojem skutečný majitel. Rejstříkový zákon následně vytváří právní základ pro tuto novou Evidenci skutečných

majitelů, a v neposlední řadě se změny promítly v zákoně o soudních poplatcích. Tato nejednotnost právní úpravy pak obsahuje zvláštnosti v podobě zakotvených přechodných ustanovení, a s tím související lhůty jejich účinnosti.

Nedostatečná úprava je spatřována v nezavedení sankcí v případě nesplnění povinnosti zápisu skutečného majitele do evidence. Tento nedostatek se může negativně projevit v nízkém počtu zapsaných skutečných majitelů a tím jít proti účelu této nové právní úpravy. Do budoucna by tato absence měla být výslovně řešena zákonnou právní úpravou.

Otevřené otázky zůstávají rovněž v případě zápisu skutečného majitele notářem. Zde není zcela jasné, na základě jakého podkladového notářského zápisu provede notář přímý zápis do evidence, a zdali výše poplatkové povinnosti bude stejná jako v případě zápisu prostřednictvím rejstříkových soudů.

Stávající právní úprava skutečných majitelů a jejich evidence tak po půlroční účinnosti obsahuje mnoho nevyjasněných otázek, které by do budoucna měly být řešeny výslovnou právní úpravou.

Všecké použité zdroje jsou uvedeny v poznámkovém aparátu k této kapitole.

VI. OSOBITNÉ DOHODY
SPOLOČNÍKOV V
SPOLOČNOSTI S RUČENÍM
OBMEDZENÝM S OHĽADOM
NA ICH ZABEZPEČENIE A
VYMOŽITEĽNOSŤ
PROSTREDNICTVÍM
INŠTITÚTOV PRÁVA
OBCHODNÝCH
SPOLOČNOSTÍ A
ZMLUVNÝCH
ZABEZPEČOVACÍCH
INŠTITÚTOV

JUDR. BARBORA GRAMBLIČKOVÁ, LL.M.

JUDR. STANISLAV BARKOCI, PH.D.

Abstrakt: Cieľom tejto kapitoly je analyzovať možnosť zabezpečenia a vymožitelnosti osobitných dohôd spoločníkov prostredníctvom inštitútov práva obchodných spoločností a zmluvných zabezpečovacích inštitútov. V prípade inštitútov práva obchodných spoločností sa zameriavame na možné použitie mechanizmov vylúčenia spoločníka zo spoločnosti a zrušenia jeho účasti v spoločnosti súdom. V prípade zmluvných zabezpečovacích inštitútov analyzujeme najmä osobitosti využitia zmluvnej pokuty. Modelovanie týchto inštitútov v osobitných dohodách spoločníkov môže pozitívne ovplyvniť ich aplikáciu s ohľadom na potrebnú ingerenciu súdu a vytvoriť z nich relevantné nástroje zabezpečenia a vymožitelnosti osobitných dohôd spoločníkov.

Kľúčové slová: dohody spoločníkov, zabezpečenie, vymožitelnosť, zmluvná pokuta, vylúčenie spoločníka, zrušenie účasti spoločníka súdom

Abstract: The aim of this chapter is to analyse the possibility of security and enforcement of special shareholders' agreements through corporate law institutes and contractual security institutes. In the case of corporate law institutes, we focused on the possible use of the expulsion of the shareholder from the company and the cancellation of a shareholder's participation in the company by court. In the case of contractual security institutes, we analysed in particular the use of the contractual fine. The formulation of these institutes in special shareholders' agreements can positively influence their application with regard to the necessary court involvement and create relevant tools for the security and enforcement of special shareholders' agreements.

Keywords: shareholders' agreements, security, enforcement, expulsion of a shareholder, cancellation of a shareholder's participation in the company

PREHLÁSENIE O VÝSTUPE PROJEKTU

Príspevok bol spracovaný v rámci projektu APVV-16-0553 „Premeny a inovácie konceptu kapitálových spoločností v podmienkach globalizácie“.

1. ÚVOD KAPITOLY

Spoločníci v spoločnosti s ručením obmedzeným (ďalej len „spoločnosť“) sú prirodzene nositeľmi rôznych záujmov, obzvlášť v období boomu vzniku start-up spoločností²³¹, spin-off spoločností²³² alebo iných spoločností vznikajúcich v procese inovačného a kreatívneho potenciálu vlastného človeku, ktoré sú charakteristické tým, že jeden alebo niektorí zo spoločníkov sú nositeľmi výsledku vedecko-výskumnej činnosti a ostatní spoločníci majú v spoločnosti skôr postavenie investora.

Nositeľovi výsledku vedecko-výskumnej činnosti väčšinou chýba znalosť právnych, finančných, manažérskych, marketingových a iných otázok spojených so spoločnosťou, táto osoba má záujem o úspech spoločnosti z dlhodobého hľadiska. Na druhej strane spoločník v pozícii investora má záujem do spoločnosti vstúpiť s cieľom jej finančnej podpory a má záujem o úspech spoločnosti skôr z krátkodobého hľadiska, keďže pre investora môže byť spoločnosť (do ktorej vstupuje ako investor) len jedným z mnohých projektov (do ktorých investoval) s určitou časovou obmedzenosťou. Investor sa mnohokrát už pred vstupom do spoločnosti fixuje na ukončenie svojej účasti a znásobenie investície, na rozdiel od osoby,

²³¹ V prípade start-up spoločností môžeme všeobecne určiť, že sa jedná o entity s vysokým inovačným a rastovým potenciálom. Tieto spoločnosti sa vyznačujú značnou mierou rizikovosti a jadrom ich existencie je duševné vlastníctvo, na ktoré sa nevzťahuje zamestnanecký režim ochrany duševného vlastníctva alebo si zamestnávateľ neuplatnil právo na riešenie. Pre definovanie start-up spoločnosti na medzinárodnej úrovni pozri bližšie: <https://www.forbes.com/sites/natalierobehmed/2013/12/16/what-is-a-startup/#58da0a424044>, RIES, E. *The Lean Startup*, RIES, E. *The Startup Way*, SALAMZADECH, A. – KAWAMORITA KESIM, H. *Startup Companies: Life Cycle and Challenges*. Na úrovni Európskej únie k start-up spoločnostiam pozri bližšie: http://ec.europa.eu/growth/smes/promoting-entrepreneurship/advice-opportunities/start-up-procedures_en a https://europa.eu/european-union/business/startups_en. Na národnej úrovni k start-up spoločnostiam pozri bližšie Dlhodobý zámer štátnej vednej a technickej politiky dostupný na: http://www.asfeu.sk/uploads/media/Dlhodoby_zamer_SVIP_do_roku_2015.pdf.

²³² V prípade spin-off spoločností je možné všeobecne určiť, že sa jedná o entity, ktoré sa odčleňujú od právnických osôb, ktoré sa (aspoň čiastočne) zaoberajú vedou, výskumom a inováciami. Pre spin-off spoločnosti je charakteristické ich postupné odčleňovanie od materskej inštitúcie (*spinning-off* efekt) a jej cieľom je transfer výsledku vedecko-výskumnej činnosti do komerčného prostredia. Pozri bližšie: PIRNAY, F. – SURLEMONT, B. – NLEMVO, F. *Toward a typology of university spin-offs*, s. 356, KRÁLICKOVÁ, B. *Akademické spin-off spoločnosti*, s. 44-46 a BARKOCI, S. – CZÓKOLYOVÁ, B. *Transfer technológií z univerzity*, s. 57-58.

ktorá je nositeľom výsledku vedecko-výskumnej činnosti, a pre ktorú môže byť spoločnosť (celo)životným dielom. Zároveň je nevyhnuté poznamenať, že investor diverzifikuje svoje riziko investíciami do rôznych (viac alebo menej) rizikových spoločností a (štandardne) nemá záujem podieľať sa na denno-dennej správe a riadení spoločnosti, ale chce mať dosah na zásadné otázky v rámci spoločnosti, ktoré môžu mať dopad na jeho reziduálne vlastníctvo v rámci tejto entity. Záujmy spoločníkov v spoločnosti môžu variovať a meniť sa, nie je ich možné popísať staticky, keďže sa jedná o dynamické prvky, ktoré sa s ohľadom na čas a okolnosti môžu meniť.

Práve vyššie uvedená rôznorodosť záujmov medzi budúciimi spoločníkmi vyúsťuje v procese zakladania spoločnosti alebo vstupu nového spoločníka do spoločnosti do negociácií, ktorých výsledky sa pretavujú do dohôd spoločníkov²³³, ktoré môžeme zjednodušene prirovnať k pravidlám hry, ktorými sa počas účasti v spoločnosti spoločníci riadia. Tieto dohody určujú rámec základných podmienok vzájomného spolupôsobenia spoločníkov v spoločnosti, a teda určujú za akých podmienok sú tieto entity ochotné spolupracovať zohľadňujúc svoje špecifické záujmy. Dohody medzi spoločníkmi nastavujú vzájomné vzťahy cez špecifikovanie práv a povinností v podobe ich doplnenia, obmedzenia, vylúčenia alebo modifikácie. Tieto dohody sú umiestnené v korporátnych dokumentoch (spoločenská zmluva a stanovy) a v dokumentoch stojacich mimo korporátnych dokumentov (napríklad dohody o výkone hlasovacích práv, dohody o právach investora, dohody spoločníkov a iné). Základom týchto dohôd je zmluvná sloboda spoločníkov a ich limitom sú kogentné normy, zásada poctivého obchodného styku a zákaz zneužitia práva.

Jednou z kľúčových zásad súkromného práva je, že zmluvy sa majú dodržiavať (*pacta sunt servanda*), vyššie uvedené je obzvlášť dôležité

²³³ K vedľajším dojednaniám akcionárov pri jednoduchej spoločnosti na akcie pozri bližšie: MAŠUROVÁ, A. *Vedľajšie dojednania k akcionárskej zmluve pri jednoduchej spoločnosti na akcie* a Mašurová, A. *Osobitné ustanovenia o akciách jednoduchej spoločnosti na akcie*.

v uzatvorených spoločnostiach s menším počtom spoločníkov, v prípade ktorých je nevyhnutné, aby boli tieto dohody dodržiavané.²³⁴ Ako sme už uviedli vyššie, dohody medzi spoločníkmi predstavujú pravidlá hry, ktoré určujú podmienky fungovania subjektov s rôznymi, častokrát až protichodnými záujmami v rámci spoločnosti.

Pre náležité nastavenie spolu-fungovania entít s rôznymi záujmami v rámci spoločnosti je dôležité nastaviť nielen samotné pravidlá hry v podobe osobitných dohôd umiestnených v korporátnych dokumentoch (spoločenská zmluva a stanovy) a v dokumentoch stojacich mimo korporátnych dokumentov (napríklad dohody o výkone hlasovacích práv, dohody o právach investora, dohody spoločníkov a iné), ale nastaviť aj mechanizmus zabezpečenia týchto dohôd, za účelom ich splnenia a vymožitelnosti. Zabezpečenie záväzkov z osobitných dohôd je potrebné nastaviť vyvážené tak, aby nemalo na spoločníkov paralyzujúci efekt, ale aby práve opačne motivovalo aj v rámci preventívneho pôsobenia k dodržiavaniu dohôd a zároveň, aby ho bolo možné promptne aktivovať v prípade, že sa jeden zo subjektov odkloní od predmetnej dohody, pričom cieľom zabezpečenia je (i) priviesť subjekt späť k pravidlám nastavených predmetnou dohodou, (ii) eliminovať subjekt zo spoločnosti a (iii) zefektívniť výkon a vymožitelnosť dohôd obzvlášť v prípadoch, keď druhý subjekt nekooperuje na naplnení dohody. Mechanizmus zabezpečenia týchto osobitných dohôd závisí od prirodzených požiadaviek a záujmov subjektov s ohľadom na zmluvnú slobodu a limity kogentných noriem, zásady poctivého obchodného styku a zákazu zneužitia práva.

Nástroje zabezpečenia osobitných dohôd medzi spoločníkmi závisia od umiestnenia týchto dohôd či už v korporátnych dokumentoch alebo dokumentoch stojacich mimo korporátne dokumenty. Zabezpečenie osobitných dohôd spoločníkov v rámci tejto kapitoly

²³⁴ ČORBA, J. *Zabezpečenie záväzkov z akcionárskych dohôd postihnutím práv akcionára na jeho akcie*, s. 244.

systematicky delíme medzi štandardné zabezpečenia a neštandardné zabezpečenia.

2. ŠTANDARDNÉ ZABEZPEČENIA DOHÔD SPOLOČNÍKOV

V prípade zmluvných zabezpečovacích inštitútov sme sa v tejto kapitole venovali najmä osobitosti využitia zmluvnej pokuty.

2.1. Zmluvná pokuta

Pri úvahách o spôsobe zabezpečenia záväzkov z dohôd spoločníkov, sme sa v rámci štandardných zabezpečovacích inštitútov zamerali na tie, ktoré majú potenciál prispieť preventívne k dodržiavaniu zabezpečovaných záväzkov a v prípade ich porušenia zabezpečiť dosiahnutie požadovaného stavu v časovom rozmedzí, ktoré by čo najmenej ovplyvňovalo efektivitu (vnútorného) fungovania spoločnosti. V rámci úvah sme sa zamerali na zmluvnú pokutu optikou uvedenej vecnej aj časovej efektivity, so zámerom v teoretickej rovine verifikovať možnosť zmluvného koncipovania tohto zabezpečovacieho inštitútu takým spôsobom, aby došlo k naplneniu predmetných požiadaviek.

Dohody spoločníkov obsahujú mnohokrát špecifické dojednania a z nich vyplývajúce záväzky a pohľadávky strán dohody, tieto špecifiká je potrebné brať do úvahy aj pri koncipovaní ich zabezpečenia prostredníctvom zmluvnej pokuty a formulovaní ustanovení, ktoré ju zmluvne zakotvia.

Zmluvná pokuta predstavuje jeden zo štandardných zmluvných zabezpečovacích inštitútov upravených v Obchodnom zákonníku. Právna úprava zmluvnej pokuty obsiahnutá v §§ 300 až 302 Obchodného zákonníka však nie je komplexnou úpravou tohto inštitútu, ale nadväzuje na právnu úpravu zmluvnej pokuty

obsiahnutú v §§ 544 až 545a Občianskeho zákonníka,²³⁵ a preto je pre jej aplikáciu v obchodnoprávnom režime potrebné podporné použitie úpravy zmluvnej pokuty v Občianskom zákonníku.

Pri využití zmluvnej pokuty na zabezpečenie záväzkov z dohôd spoločníkov je popri naplnení zákonnej požiadavky na písomnú formu dohody o zmluvnej pokute, potrebné dostatočne presné určenie zabezpečovaného záväzku²³⁶ a výšky zmluvnej pokuty alebo spôsobu jej určenia²³⁷, ako predpokladov platnosti dohody o zmluvnej pokute.²³⁸ Za dôležité považujeme dodržanie princípov, ktoré možno považovať za všeobecné, ale ich význam rastie osobitne pri charaktere záväzkov z dohôd spoločníkov, a to (i) precízne koncipovanie mechanizmu ukladania zmluvnej pokuty, resp. určenia momentu vzniku nároku na uhradenie zmluvnej pokuty a jej splatnosti, s cieľom dosiahnutia časovej efektivity vymáhania splnenia zmluvnou pokutou zabezpečovaného záväzku, (ii) precízne koncipovanie mechanizmu určenia jej výšky²³⁹ alebo určenie takej pevne stanovenej výšky zmluvnej pokuty, ktorá bude spĺňať požiadavku primeranosti v záujme predchádzania súdnych sporov.²⁴⁰

V spojitosti s mechanizmom vzniku nároku na zmluvnú pokutu je potrebné uviesť, že v rámci obchodnoprávneho režimu je zodpovednosť za porušenie povinnosti zabezpečenej zmluvnou pokutou objektívna²⁴¹, bez možnosti liberácie, ako to vyplýva z § 300

²³⁵ VOZÁR, J. In: PATAKYOVÁ, M. a kol. *Komentár: Obchodný zákonník*. 5. vydanie, s. 1148.

²³⁶ OVEČKOVÁ, O. In: OVEČKOVÁ, O. a kol. *Obchodný zákonník: Veľký komentár. Zväzok II* (§ 261-775), s. 198.

²³⁷ Pozri bližšie: FEKETE, I. *Občiansky zákonník: Veľký komentár. III. Zväzok*, s. 562.

²³⁸ VOZÁR, J. In: PATAKYOVÁ, M. a kol. *Komentár: Obchodný zákonník*. 5. vydanie, s. 1149.

²³⁹ STRAPÁČ, P. In: ŠTEVČEK, M. – DULAK, A. – BAJÁNKOVÁ, J. – FEČÍK, M. – SEDLAČKO, F. – TOMAŠOVIČ, M. a kol. *Občiansky zákonník*, § 451- 880, s. 1883.

²⁴⁰ K určitosti ustanovení o zmluvnej pokute pozri tiež Rozsudok Najvyššieho súdu SR zo dňa 19. 11. 2003, sp. zn. M Obdo 4/2003, v zmysle ktorého: „V dohode o zmluvnej pokute výška zmluvnej pokuty alebo spôsob jej určenia aj povinnosť, ktorú zmluvná pokuta zabezpečuje, musia byť vymedzené určito, inak je dohoda neplatná.“

²⁴¹ VOZÁR, J. In: PATAKYOVÁ, M. a kol. *Komentár: Obchodný zákonník*. 5. vydanie, s. 1151.

Obchodného zákonníka.²⁴² Uvedená právna úprava, založená na princípe prísnej objektívnej zodpovednosti bez možnosti liberácie²⁴³, vytvára vhodnú pozíciu pre veriteľa na úspešné uplatnenie nároku na zmluvnú pokutu za predpokladu kvalitného zmluvného rámca tvoreného dohodou o zmluvnej pokute. Pre úplnosť je potrebné doplniť, že § 300 Obchodného zákonníka je dispozitívnou normou²⁴⁴, z čoho vyplýva, že prísnu objektívnu zodpovednosť môžu strany dohodou vylúčiť alebo zmierniť, čo však môže mať dopad na dôkazné bremeno veriteľa pri uplatňovaní nároku na zmluvnú pokutu pred súdom.

V rámci úvah o praktickej využiteľnosti zmluvnej pokuty vo vzťahu k zabezpečeniu záväzkov z dohôd spoločníkov sme sa zaoberali uplatniteľnosťou nároku na zmluvnú pokutu v prípade absencie dobrovoľného splnenia povinnosti na jej úhradu, ktoré býva častým praktickým problémom, naštrbujúcim efektivitu zmluvnej pokuty, obzvlášť ak na pozadí ostáva nesplnený zabezpečovaný záväzok. Primárnym predpokladom vzniku nároku na zmluvnú pokutu je platná dohoda o zmluvnej pokute, ak je táto podmienka splnená, nárok na zmluvnú pokutu vzniká veriteľovi, ak dlžník poruší zmluvnú povinnosť, ktorá je zmluvnou pokutou zabezpečená.²⁴⁵ V nadväznosti na vznik nároku na zmluvnú pokutu je pre zvýšenie právnej istoty a časovej efektivity vhodné presné určenie času plnenia a teda splatnosti zmluvnej pokuty, ktorá sa odvíja od momentu vzniku nároku na jej zaplatenie. V prípade absencie dohody o momente splatnosti zmluvnej pokuty, je dlžník v kontexte § 340 ods. 2 Obchodného zákonníka povinný záväzok splniť bez zbytočného odkladu po tom, čo ho veriteľ o plnenie požiada, v dôsledku čoho sa vyžaduje, aby veriteľ dlžníka požiadal o plnenie,

²⁴² OVEČKOVÁ, O. *Zmluvná pokuta*, s. 52.

²⁴³ OVEČKOVÁ, O. In: OVEČKOVÁ, O. a kol. *Obchodný zákonník: Veľký komentár. Zväzok II* (§ 261-775), s. 198.

²⁴⁴ OVEČKOVÁ, O. In: OVEČKOVÁ, O. a kol. *Obchodný zákonník: Veľký komentár. Zväzok II* (§ 261-775), s. 199.

²⁴⁵ OVEČKOVÁ, O. *Zmluvná pokuta*, s. 161.

čo predstavuje ďalší úkon veriteľa v podobe výzvy, jej doručenie a až následné plynutie lehoty na splnenie povinnosti zaplatiť zmluvnú pokutu určenej vo výzve, ktorú nemožno vymedziť tak, aby bola táto lehota kratšia ako je lehota na plnenie „bez zbytočného odkladu“.²⁴⁶ Ponechanie lehoty na plnenie na zákonnú úpravu v zmysle § 340 ods. 2 Obchodného zákonníka tak môže vytvoriť priestor na vágnu interpretáciu a následné určenie momentu splatnosti zmluvnej pokuty v rozpore s predstavou a požiadavkou veriteľa, čo má dopad na jej vymáhanie a v konečnom dôsledku na jej efektivitu.

V prípade absencie dobrovoľného splnenia povinnosti uhradiť zmluvnú pokutu je potrebné nárok na jej zaplatenie uplatniť pred súdom žalobou na splnenie povinnosti v zmysle § 137 písm. a) Civilného sporového poriadku, pričom precízna dohoda o vzniku nároku na zmluvnú pokutu, jej výške (prípadne spôsobe jej určenia) a jej splatnosti, sú predpokladmi úspešného uplatnenia tohto nároku.

V spojitosti so zmluvnou pokutou ako zabezpečovacím inštitútom v rámci dohôd spoločníkov, je primárne potrebné evidovať, že splnením povinnosti uhradiť zmluvnú pokutu nezaniká povinnosť splniť zabezpečovaný záväzok ako to vyplýva z § 545 Občianskeho zákonníka²⁴⁷, pričom vychádzame z predpokladu, že rozhodujúcim je splnenie zabezpečovaného záväzku a nie úhrada zmluvnej pokuty, a preto primárnou funkciou zmluvnej pokuty v našom ponímaní dohôd spoločníkov, je vzhľadom na charakter zabezpečovaného záväzku (nepeňažný) jej represívna funkcia.²⁴⁸

V rámci širšieho pohľadu na zmluvnú pokutu, v záujme dosiahnuť čo najvyššiu praktickú využiteľnosť sme dospeli k záverom, že potenciálnu efektivitu zmluvnej pokuty v rovine preventívnej ako aj sankčnej možno zvýšiť jej kombináciou s ďalšími zabezpečovacími inštitútmi. Za funkčnú kombináciu považujeme kombináciu zmluvnej pokuty so záložným právom, pričom v rámci tejto

²⁴⁶ OVEČKOVÁ, O. *Zmluvná pokuta*, 2011, s. 161.

²⁴⁷ FEKETE, I. *Občiansky zákonník: Veľký komentár. III. Zväzok*, s. 576.

²⁴⁸ FEKETE, I. *Občiansky zákonník: Veľký komentár. III. Zväzok*, s. 556.

kombinácie je možné dosiahnuť nielen zvýšenie preventívneho pôsobenia zmluvnej pokuty, ale aj naplnenie represívnej funkcie zmluvnej pokuty uspokojením nároku zo zmluvnej pokuty, prostredníctvom výkonu záložného práva speňažením zálohu. Je možné konštatovať, že atraktivita tejto kombinácie sa odvíja od atraktivity zálohu a jeho likvidity. Jedným zo zálohov, ktoré môžu mať osobitný význam výrazne zvyšujúci efektivitu zabezpečenia je napríklad obchodný podiel spoločníka porušujúceho povinnosť z dohody spoločníkov, ktorá je zmluvnou pokutou zabezpečená. V rámci tejto kombinácie vnímame inštitút záložného práva, nielen ako nástroj v zmysle § 151a Občianskeho zákonníka, ktorý oprávňuje veriteľa uspokojiť svoju pohľadávku speňažením zálohu²⁴⁹, ale aj ako nástroj, ktorý motivuje dlžníka z dohody spoločníkov splniť svoj záväzok z dôvodu obavy o stratu predmetu záložného práva (zálohu).

Popri záložnom práve sme sa v úvahách zaoberali tiež využitím zabezpečovacej zmenky v kombinácii so zmluvnou pokutou. V rámci tejto koncepcie by bol veriteľ oprávnený v prípade nesplnenia povinnosti dlžníka zo zmluvnej pokuty uplatniť svoj nárok na zaplatenie zmluvnej pokuty zabezpečenej bianko zmenkou (s dohodou o vyplňovanom práve, v zmysle ktorej by bol veriteľ oprávnený vyplniť do zmenky sumu zmluvnej pokuty), priamo zo zmenky, čím by sa mohla vzhľadom na kauzálnosť zmenky zjednodušiť jeho dôkazná situácia. Uvedený mechanizmus však smeruje iba k potenciálne jednoduchšiemu uplatneniu nároku na úhradu zmluvnej pokuty, nie k splneniu zmluvnou pokutou zabezpečovanej povinnosti.

²⁴⁹ K funkciám záložného práva pozri bližšie: FEKETE, I. *Občiansky zákonník: Veľký komentár. II. Zväzok*, s. 416.

3. NEŠTANDARDNÉ ZABEZPEČENIA DOHÔD SPOLOČNÍKOV

V prípade neštandardných zabezpečení sme v rámci tejto kapitoly analyzovali zmenu statusu v osobe spoločníka prostredníctvom zásahu zo strany súdu, a to vylúčením spoločníka zo spoločnosti alebo zrušením jeho účasti na spoločnosti.

3.1. Vylúčenie spoločníka

Vylúčenie spoločníka predstavuje jednu z možností ako zaniká účasť spoločníka na spoločnosti. Koncept vylúčenia spoločníka zo spoločnosti je všeobecne upravený v ustanovení § 149²⁵⁰ Obchodného zákonníka. Norma obsiahnutá v ustanovení § 149 Obchodného zákonníka nezasahuje do ustanovenia § 113 ods. 4 Obchodného zákonníka, ktoré stanovuje, že v prípade, ak si spoločník nesplní svoju vkladovú povinnosť, tak ho môže valné zhromaždenie zo spoločnosti vylúčiť. Možnosť vylúčenia spoločníka na základe rozhodnutia valného zhromaždenia sa aplikuje aj v prípade, ak spoločník poruší príplatkovú povinnosť v súlade s § 121 Obchodného zákonníka.²⁵¹

Podmienkami vylúčenia spoločníka zo spoločnosti súdom je, že (i) spoločník závažným spôsobom porušuje svoje povinnosti, (ii) spoločník bol na plnenie týchto povinností vyzvaný a na možnosť vylúčenia bol písomne upozornený, (iii) o vylúčení spoločníka vždy

²⁵⁰ „Spoločnosť sa môže domáhať na súde vylúčenia spoločníka, ktorý porušuje závažným spôsobom svoje povinnosti, hoci na ich plnenie bol vyzvaný a na možnosť vylúčenia bol písomne upozornený. S podaním tohto návrhu musia súhlasiť spoločníci, ktorých vklady predstavujú aspoň jednu polovicu základného imania. Ustanovenie § 113 ods. 4 tým nie je dotknuté. Ustanovenia § 113 ods. 5 a 6 platia obdobne.“

²⁵¹ BLAHA, M. In: PATAKYOVÁ, M. a kol. *Komentár: Obchodný zákonník*. 5. vydanie, s. 627, PALA, R. – FRIDRICH, J. – PALOVÁ, I. – MAJERIKOVÁ, M. In: OVEČKOVÁ, O. a kol. *Obchodný zákonník: Veľký komentár. Zväzok I (§ 1-260)*, s. 1029, SUCHOŽA, J. a kol. *Obchodný zákonník a súvisiace predpisy. Komentár*, s. 440 a MAMOJKA, M. In: MAMOJKA, M. a kol. *Obchodný zákonník: Veľký komentár. Zväzok I (§ 1-260)*, s. 573.

súd rozhoduje súd²⁵², (iv) súd rozhoduje na základe návrhu podaného zo strany spoločnosti a (v) s návrhom musia súhlasiť spoločníci, ktorých vklady predstavujú aspoň jednu polovicu základného imania.

Jedným z dôvodov na podanie návrhu na vylúčenie spoločníka je skutočnosť, že spoločník závažným spôsobom porušuje svoje povinnosti plynúce priamo z Obchodného zákonníka alebo upravené v osobitných dohodách. Domnievame sa, že na možnú aplikáciu konceptu vylúčenia spoločníka so spoločnosti súdom je potrebné, aby tieto povinnosti boli umiestnené v spoločenskej zmluve spoločnosti²⁵³. Okrem presného vymedzenia povinností spoločníkov je potrebné, aby v korporátnych dokumentoch bolo presne určené, čo spoločníci považujú za závažné porušovanie povinností spoločníka. Presné vymedzenie tak povinností spoločníka ako aj závažného porušovania povinností spoločníka dokáže, podľa nášho názoru, zjednodušiť a zefektívniť konanie pred súdom, keďže súd by mal rešpektovať dohodu spoločníkov, determinujúcu tak povinnosti ako aj ich závažné porušenie, a to predovšetkým, ak je táto dohoda postavená na princípoch zmluvnej slobody, dispozitívnosti právnych noriem a dodržiava kogentné normy, princípy dobrých, poctivého obchodného styku a zákazu zneužitia práva.

Ako uvádza aj *Golmicová*²⁵⁴ v praxi sú povinnosti spoločníkov definované v korporátnych dokumentoch spoločnosti len veľmi všeobecne a nedochádza k potrebnému došpecifikovaniu jednak povinností spoločníkov, ani otázky závažného porušovania

²⁵² Spory ohľadom vylúčenia spoločníka zo spoločnosti súdom nie sú arbitrabilné, keďže na základe § 1 ods. 3 Zákona o rozhodcovskom konaní nie je možné rozhodovať o osobnom stave, medzi ktoré zaraďujeme aj vyššie uvedený spor. PATAKYOVÁ, M. – HRUŠOVSKÝ, M. – LACKO, P. *Arbitrabilita korporátnych sporov na Slovensku*, s. 31, PATAKYOVÁ, M. – LACKO, P. – HRUŠOVSKÝ, M. In: VERESS, E. (eds.) *Arbitrability of Company Law Disputes in Central and Eastern Europe, Report from Slovakia*, s. 161 a CSACH, K. – GYÁRFÁŠ, J. *Arbitrabilita korporátnych sporov: Terra nova, terra incognita*, s. 339.

²⁵³ Eventuálne v stanovách spoločnosti, ak spoločnosť statuty vydala.

²⁵⁴ GOLMICOVÁ, D. *Vylúčenie spoločníka zo spoločnosti s ručením obmedzeným ako jeden zo spôsobov zániku účasti spoločníka v tejto spoločnosti* In: NEVOLNÁ, Z. – ŠKRINÁR, A. (eds.) *Obchodné spoločnosti: Aktuálne otázky a problémy*, s. 58.

povinností spoločníkov, a tým dochádza k problému pri rozhodovaní súdu, či to ktoré porušenie povinnosti je závažným porušením, tak ako to vyžaduje dikcia ustanovenia § 149 Obchodného zákonníka.²⁵⁵ Na splnenie materiálnej podmienky porušovania povinností, tak ako ju upravuje ustanovenie § 149 Obchodného zákonníka, je potrebné opakované alebo dlhodobé porušovanie povinností. V zmysle uvedenej právnej úpravy si spoločníci v rámci negociovania podmienok spoločného pôsobenia v spoločnosti nebudú môcť, podľa nášho názoru, dojednať, že jednorazové porušenie povinnosti bude zakladať právo spoločnosti podať návrh na vylúčenie spoločníka zo spoločnosti, keďže dohoda medzi spoločníkmi by mala len došpecifikovať tento moment pod podmienkou dodržania esencie uvedeného ustanovenia. Ako uvádzame vyššie, presné nadefinovanie tak povinností spoločníkov ako aj závažného porušovania týchto povinností pri dodržaní dikcie ustanovenia § 149 Obchodného zákonníka, kogentných noriem, princípov dobrých mravov, poctivého obchodného styku a zákazu zneužitia práva, by malo zefektívniť rozhodovanie súdu o tejto otázke.

Návrh na súd podáva spoločnosť, to znamená že ho podáva konateľ respektíve konatelia. Domnievame sa, že tým, že návrh primárne podáva spoločnosť, tak je potrebné, aby vyššie uvedená špecifikácia tak povinností spoločníkov ako aj momentu a spôsobu závažného porušenia povinností spoločníkov bola zachytená v spoločenskej zmluve²⁵⁶, aby aj spoločnosť bola zaviazaná takouto dohodou. Zároveň sme názoru, že v prípade, ak by bol konateľ alebo konatelia nečinní a vznikla by potreba podania žaloby na vylúčenie spoločníka v mene spoločnosti, bude možné, aby túto žalobu podal spoločník

²⁵⁵ GOLMICOVÁ, D. *Vylúčenie spoločníka zo spoločnosti s ručením obmedzeným ako jeden zo spôsobov zániku účasti spoločníka v tejto spoločnosti* In: NEVOLNÁ, Z. – ŠKRINÁR, A. (eds.) *Obchodné spoločnosti: Aktuálne otázky a problémy*, s. 58.

²⁵⁶ Eventuálne v stanovách spoločnosti, ak spoločnosť stanovy vydala.

alebo spoločníci v rámci využitia inštitútu derivatívnej žaloby²⁵⁷, samozrejme za naplnenia všetkých ostatných hmotnoprávných podmienok vyplývajúcich z § 149 Obchodného zákonníka.

Návrh na vylúčenie spoločníka zo spoločnosti musí byť doložený potrebnými dokumentami (dôkazmi). Týmto dôkazmi budú najmä doklad o písomnej výzve spoločníka na splnenie si svojej povinnosti a upozornenie na jeho vylúčenie ako aj súhlas potrebnej väčšiny spoločníkov. V prípade, ak bude spoločník na súde tvrdiť, že nebol spoločnosťou písomne vyzvaný na splnenie svojich povinností a na možnosť vylúčenia, tak to bude znamenať nedodržanie formálnych hmotnoprávných podmienok vyplývajúcich z ustanovenia § 149 Obchodného zákonníka a súd bude povinný takýto žalobný návrh zamietnuť²⁵⁸

Ustanovenie § 149 Obchodného zákonníka stanovuje, že s návrhom na vylúčenie spoločníka zo spoločnosti musia vyjadriť súhlas spoločníci, ktorých vklady predstavujú aspoň polovicu základného imania spoločnosti. V nadväznosti na túto podmienku je potrebné analyzovať ustanovenie § 127 ods. 5 Obchodného zákonníka, ktoré stanovuje, že spoločník nemôže vykonávať svoje hlasovacie právo v prípade, ak valné zhromaždenie rozhoduje o udelení súhlasu na jeho vylúčenie, ktoré je potrebné na podanie návrhu na súd z pohľadu § 149 Obchodného zákonníka. Následne ustanovenie § 127 ods. 6 stanovuje, že: „*Pri posudzovaní spôsobilosti valného zhromaždenia uznášať sa a pri hlasovaní na valnom zhromaždení sa neprihliada na hlasy, ktoré spoločník nemôže vykonávať. To platí primerane aj na prijímanie rozhodnutí spoločníkov mimo valného zhromaždenia.*“ Ako uvádza Blaha, § 127 ods. 5 a 6 Obchodného zákonníka v spojitosti

²⁵⁷ K derivatívnej žalobe pozri bližšie: PATAKYOVÁ, M. – GRAMBLIČKOVÁ, B. - BARKOCI, S. *Obchodné vedenie a jeho (potenciálne?) vplyvy na právne úkony v mene spoločnosti*, s. 32, DURAČINSKÁ, J. *Uplatňovanie nárokov spoločnosťou a spoločníkmi voči členom štatutárnych orgánov vzniknutých z porušenia ich povinností z hľadiska právnej komparatistiky*, s. 812, GREGOROVÁ ŠIRICOVÁ, E. *Žaloba spoločníka v mene spoločnosti voči štatutárnemu orgánu (actio pro socio) – Prvá časť* a GREGOROVÁ ŠIRICOVÁ, E.: *Žaloba spoločníka v mene spoločnosti voči štatutárnemu orgánu (actio pro socio) – Druhá časť*.

²⁵⁸ GOLMICOVÁ, D. *Vylúčenie spoločníka zo spoločnosti s ručením obmedzeným ako jeden zo spôsobov zániku účasti spoločníka v tejto spoločnosti* In: NEVOLNÁ, Z. – ŠKRINÁR, A. (eds.) *Obchodné spoločnosti: Aktuálne otázky a problémy*, s. 59.

s ustanovením § 149 Obchodného zákonníka znamenajú, že súhlas s vylúčením spoločníka musia udeliť „*spoločníci, ktorých vklady predstavujú polovicu zostávajúcej časti základného imania, teda po odpočítaní vkladu dotknutého spoločníka, na ktorého hlasy sa neprihliada.*“²⁵⁹ S týmto názorom nesúhlasí Pala, Fridrich, Palová a Majeriková, ktorí uvádzajú, že § 149 Obchodného zákonníka znamená, že účelom tejto normy je, aby vylúčenie nesmerovalo proti spoločníkovi, ktorý do základného imania vložil nadpolovičný vklad do základného imania v prípade, ak sa počet hlasov v prípade tohto spoločníka odchyľuje od výšky jeho vkladu.²⁶⁰ Ďalej uvádzajú, že v prípade, ak je predmetom rozhodovania valného zhromaždenia vylúčenie spoločníka, tak sa pri určení uznášaniaschopnosti valného zhromaždenia neprihliada na hlasy spoločníka, ktorý má byť zo spoločnosti vylúčený na základe § 127 ods. 6 Obchodného zákonníka a tento spoločník nemôže hlasovacie právo ani vykonávať § 127 ods. 5 Obchodného zákonníka.²⁶¹ Vyššie uvedené tvrdenie autori zhrňajú v závere, že „*aj v prípade, ak by uznesenie získalo nadpolovičnú väčšinu hlasov – zistené po odpočítaní hlasov/vkladu dotknutého spoločníka, ale tieto hlasy nereprezentujú spoločníkov s aspoň polovicou vkladov, súhlas nebude udelený.*“²⁶² S týmto názorom sa stotožňuje aj Mamojka²⁶³ a Suchoža²⁶⁴.

3.2. Zrušenie účasti spoločníka súdom

²⁵⁹ BLAHA, M. In: PATAKYOVÁ, M. a kol. *Komentár: Obchodný zákonník. 5. vydanie*, s. 628.

²⁶⁰ PALA, R. – FRIDRICH, J. – PALOVÁ, I. – MAJERIKOVÁ, M. In: OVEČKOVÁ, O. a kol. *Obchodný zákonník: Veľký komentár. Zväzok I (§ 1-260)*, s. 1029.

²⁶¹ PALA, R. – FRIDRICH, J. – PALOVÁ, I. – MAJERIKOVÁ, M. In: OVEČKOVÁ, O. a kol. *Obchodný zákonník: Veľký komentár. Zväzok I (§ 1-260)*, s. 1029.

²⁶² PALA, R. – FRIDRICH, J. – PALOVÁ, I. – MAJERIKOVÁ, M. In: OVEČKOVÁ, O. a kol. *Obchodný zákonník: Veľký komentár. Zväzok I (§ 1-260)*, s. 1029.

²⁶³ MAMOJKA, M. In: MAMOJKA, M. a kol. *Obchodný zákonník: Veľký komentár. Zväzok I (§ 1-260)*, s. 573.

²⁶⁴ SUCHOŽA, J. a kol. *Obchodný zákonník a súvisiace predpisy. Komentár*, s. 441.

Ustanovenie § 148 ods. 1²⁶⁵ Obchodného zákonníka upravuje ďalšiu formu ukončenia účasti spoločníka na spoločnosti v podobe zrušenia účasti spoločníka súdom²⁶⁶. Zrušenie účasti spoločníka súdom je inštitút, ktorým sa ukončuje účasť spoločníka v spoločnosti na základe návrhu zo strany spoločníka, ktorý žiada o ukončenie účasti na spoločnosti z dôvodu, že od neho nie je možné spravodlivo očakávať, aby v spoločnosti zotrval. Návrh na zrušenie účasti spoločníka súdom by mal byť náležite zdôvodnený a mali by k nemu byť predložené dôkazy, ktoré podporujú argument spoločníka na to aby súd zrušil jeho účasť na spoločnosti.²⁶⁷ Dôvody na zrušenie účasti spoločníka súdom môžu byť rôzne, môžu prameniť (i) z porušovania povinností spoločnosti alebo spoločníkov²⁶⁸, (ii) z dlhodobého zlého zdravotného stavu spoločníka²⁶⁹, (iii) z dlhodobého pobytu spoločníka v zahraničí²⁷⁰, (iv) z narušenia lojality medzi spoločníkmi²⁷¹, (v) z nemožnosti realizovania podnikateľského zámeru spoločnosti²⁷² a iné.

²⁶⁵ „Spoločník nemôže zo spoločnosti vystúpiť. Ak nejde o spoločnosť s jediným spoločníkom, môže spoločník navrhnúť, aby súd zrušil jeho účasť v spoločnosti, ak nemožno od neho spravodlivo požadovať, aby v spoločnosti zotrval. Ustanovenia § 113 ods. 5 a 6 platia obdobne.“

²⁶⁶ Spory ohľadom zrušenia účasti spoločníka súdom nie sú arbitrabilné, keďže na základe § 1 ods. 3 Zákona o rozhodcovskom konaní nie je možné rozhodovať o osobnom stave, medzi ktoré zaraďujeme aj vyššie uvedený spor. PATAKYOVÁ, M. – HRUŠOVSKÝ, M. – LACKO, P. *Arbitrabilita korporátnych sporov na Slovensku*, s. 31, PATAKYOVÁ, M. – LACKO, P. – HRUŠOVSKÝ, M. In: VERESS, E. (eds.) *Arbitrability of Company Law Disputes in Central and Eastern Europe, Report from Slovakia*, s. 161 a CSACH, K. – GYÁRFÁŠ, J. *Arbitrabilita korporátnych sporov: Terra nova, terra incognita*, s. 339.

²⁶⁷ BLAHA, M. in PATAKYOVÁ, M.: *Obchodný zákonník, komentár*, s. 618.

²⁶⁸ PALA, R. – FRIDRICH, J. – PALOVÁ, I. – MAJERIKOVÁ, M. In: OVEČKOVÁ, O. a kol. *Obchodný zákonník: Veľký komentár. Zväzok I (§ 1-260)*, s. 1018.

²⁶⁹ PALA, R. – FRIDRICH, J. – PALOVÁ, I. – MAJERIKOVÁ, M. In: OVEČKOVÁ, O. a kol. *Obchodný zákonník: Veľký komentár. Zväzok I (§ 1-260)*, s. 1018.

²⁷⁰ PALA, R. – FRIDRICH, J. – PALOVÁ, I. – MAJERIKOVÁ, M. In: OVEČKOVÁ, O. a kol. *Obchodný zákonník: Veľký komentár. Zväzok I (§ 1-260)*, s. 1018.

²⁷¹ PALA, R. – FRIDRICH, J. – PALOVÁ, I. – MAJERIKOVÁ, M. In: OVEČKOVÁ, O. a kol. *Obchodný zákonník: Veľký komentár. Zväzok I (§ 1-260)*, s. 1018.

²⁷² BLAHA, M. In: PATAKYOVÁ, M. a kol. *Komentár: Obchodný zákonník. 5. vydanie*, s. 618.

Tak ako v prípade vylúčenia spoločníka súdom navrhujeme, aby si spoločníci už v spoločenskej zmluve definovali²⁷³ (aspoň rámcovo), čo bude pre nich momentom, kedy od spoločníka nie je možné spravodlivo požadovať, aby zotrval v spoločnosti. Práve namodelovanie tejto situácie by malo uľahčiť konanie pred súdom a eliminovať pochybnosti o tom, či v tom ktorom prípade sa naplnila dikcia normy § 148 Obchodného zákonníka. S vyššie uvedeným súhlasí aj Pala, Fridrich, Palová a Majeriková, ktorí tvrdia, že *„Vzhľadom na skutočnosť, že preukazovanie dôvodov, pre ktoré od spoločníka nie je možné spravodlivo požadovať, aby v spoločnosti zotrval, nie je jednoduché, treba odporučiť, aby spoločníci už pri založení spoločnosti pamätali na situáciu, keď o zrušení účasti niektorého z nich bude rozhodovať súd, a spoločenskú zmluvu pripravili tak, aby rozhodovanie o tejto otázke uľahčili nielen súdu, ale vzhľadom na dôkazné bremeno, ktoré ich zatťažuje, proces dokazovania pred súdom uľahčili predovšetkým sami sebe. Tento cieľ môžu dosiahnuť precíznejšou úpravou dôvodov, ktoré oni sami považujú za vážne dôvody, pre ktoré by v budúcnosti nebolo možné od nich požadovať, aby v spoločnosti zotrvali, resp., úprava povinnosti spoločnosti alebo spoločníkov (prípadne formulovaných aj ako osobných povinností) v spoločenskej zmluve, ktorých porušenie vedie k tomu, že od porušením povinností dotknutého spoločníka nemožno spravodlivo požadovať, aby v spoločnosti zotrval.“*²⁷⁴

Čo najpresnejšie namodelovanie situácie, za ktorej nie je možné od spoločníka spravodlivo požadovať, aby v spoločnosti zotrval, umiestnenej do spoločenskej zmluvy²⁷⁵ musí byť v súlade so zmluvnou slobodou a pri dodržaní kogentných noriem obsiahnutých v ustanoveniach Obchodného zákonníka, princípov dobrých mravov, poctivého obchodného styku a zákazu zneužitia práva. Samozrejme, vždy môžu nastať situácie ktoré spoločníci nebudú vedieť predvídať, ich nezahrnutie do vyššie uvedených situácií

²⁷³ Eventuálne v stanovách spoločnosti, ak spoločnosť statovy vydala.

²⁷⁴ PALA, R. – FRIDRICH, J. – PALOVÁ, I. – MAJERIKOVÁ, M. In: OVEČKOVÁ, O. a kol. *Obchodný zákonník: Veľký komentár. Zväzok I* (§ 1-260), s. 1019.

²⁷⁵ Eventuálne v stanovách spoločnosti, ak spoločnosť statovy vydala.

namodelovaných v spoločenskej zmluve²⁷⁶ nijak nelimituje ani nevylučuje právo spoločníka podať návrh na súd o zrušenie jeho účasti v spoločnosti na základe § 148 Obchodného zákonníka.

4. ZÁVERY KAPITOLY

Cieľom tejto kapitoly bola analýza mechanizmov zabezpečenia a vymožitelnosti osobitných dohôd spoločníkov zmluvnými zabezpečovacími inštitútmi ako je zmluvná pokuta (štandardné zabezpečenie) a inštitútmi práva obchodných spoločností ako je vylúčenie spoločníka zo spoločnosti súdom a ukončenie účasti spoločníka na spoločnosti súdom (neštandardné zabezpečenia).

V prípade zmluvnej pokuty ako štandardného zabezpečovacieho inštitútu v zmluvnom práve sme sa snažili priniesť pohľad, v rámci ktorého by sa dalo z tejto formy zabezpečenia efektívne využiť čo najviac jeho pozitív. Pričom sme prišli k záverom, že jeho precíznym vymedzením a prípadným kombinovaním s ďalšími zabezpečovacími inštitútmi môže predstavovať efektívny nástroj udržiavajúci pri živote pravidlá hry nastavené dohodou spoločníkov, čo zároveň prispieva k želanej rovnováhe v spoločnosti.

Za obzvlášť zaujímavé považujeme závery v prípade neštandardných foriem zabezpečenia v podobe inštitútov práva obchodných spoločností a to konkrétne prostredníctvom inštitútu vylúčenia spoločníka zo spoločnosti súdom a ukončenia účasti spoločníka na spoločnosti súdom. Napriek tomu, že v oboch prípadoch je potrebná na ukončenie účasti spoločníka na spoločnosti ingerencia súdu, vhodné a presné naformulovanie podmienok vyžadovaných zákonnou úpravou na použitie týchto inštitútov môže uľahčiť ich aplikáciu pred súdom. V prípade vylúčenia spoločníka zo spoločnosti súdom to bude najmä presné nadefinovanie povinností spoločníka a ich závažného porušovania. V prípade ukončenia účasti spoločníka na spoločnosti to bude najmä čo najpresnejšie namodelovanie

²⁷⁶ Eventuálne v stanovách spoločnosti, ak spoločnosť stanovy vydala.

situácie, za ktorej nie je možné od spoločníka spravodlivo požadovať jeho zotrvanie v spoločnosti.

POUŽITÉ ZDROJE KU KAPITOLE

Komentáre, odborné a iné monografie

1. FEKETE, I. *Občiansky zákonník: Veľký komentár. II. zväzok*, Žilina: Eurokódex, 2015.
2. FEKETE, I. *Občiansky zákonník: Veľký komentár. III. Zväzok*, Žilina: Eurokódex, 2015.
3. MAMOJKA, M. a kol. *Obchodný zákonník: Veľký komentár. Zväzok I (§ 1-260)*, Žilina: Eurokódex, 2016.
4. OVEČKOVÁ, O. a kol. *Obchodný zákonník: Veľký komentár. Zväzok I (§ 1-260)*, Bratislava: Wolters Kluwer, 2017.
5. OVEČKOVÁ, O. a kol. *Obchodný zákonník: Veľký komentár. Zväzok II (§ 261-775)*, Bratislava: Wolters Kluwer, 2017.
6. OVEČKOVÁ, O. *Zmluvná pokuta*, Bratislava: Iura Edition, 2011.
7. PATAKYOVÁ, M. a kol. *Komentár: Obchodný zákonník. 5. vydanie*, C.H. Beck, 2016.
8. RIES, E. *The Lean Startup*, Currency, 2011.
9. RIES, E. *The Startup Way*, Currency, 2017.
10. SUCHOŽA, J. a kol. *Obchodný zákonník a súvisiace predpisy. Komentár*, Bratislava: Eurounion, 2016.
11. ŠTEVČEK, M. – DULAK, A. – BAJÁNKOVÁ, J. – FEČÍK, M. – SEDLAČKO, F. – TOMAŠOVIČ, M. a kol. *Občiansky zákonník, § 451-880*, Bratislava: C.H. Beck, 2015.

Odborné články v časopisoch a príspevky v zborníkoch

12. BARKOCI, S. – CZÓKOLYOVÁ, B. *Transfer technológií z univerzity* In: *Právo duševného vlastníctva vo vedeckom výskume*, Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2015.

13. DURAČINSKÁ, J. Uplatňovanie nárokov spoločnosťou a spoločníkmi voči členom štatutárnych orgánov vzniknutých z porušenia ich povinností z hľadiska právnej komparatistiky In: *Bratislavské právnické fórum*, Zborník príspevkov z konferencie, Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2013.
14. CSACH, K. – GYÁRFÁŠ, J. Arbitrabilita korporátnych sporov: Terra nova, terra incognita In: *Justičná revue*, roč. 67, č. 3, 2015.
15. ČORBA, J. (eds.) *Slovenské a české obchodné právo v roku 2015: vybrané problémy*. Košice : UPJŠ, 2015.
16. GOLMICOVÁ, D. Vylúčenie spoločníka zo spoločnosti s ručením obmedzeným ako jeden zo spôsobov zániku účasti spoločníka v tejto spoločnosti In: NEVOLNÁ, Z. – ŠKRINÁR, A. (eds.) *Obchodné spoločnosti: Aktuálne otázky a problémy*, Aleš Čeněk, 2008.
17. GREGOROVÁ ŠIRICOVÁ, I. Žaloba spoločníka v mene spoločnosti voči štatutárnemu orgánu (actio pro socio) – Prvá časť In: *Právny obzor*, č. 5, 2016.
18. GREGOROVÁ ŠIRICOVÁ, I. Žaloba spoločníka v mene spoločnosti voči štatutárnemu orgánu (actio pro socio) – Druhá časť In: *Právny obzor*, č. 6, 2016.
19. KRÁLIČKOVÁ, B. Akademické spin-off spoločnosti In: *Právny obzor*, č. 1, 2018.
20. MAŠUROVÁ, A. *Vedľajšie dojednania k akcionárskej zmluve pri jednoduchej spoločnosti na akcie*, In: *Vybrané výzvy v slovenskom práve obchodných korporácií*, Olomouc : Iuridicum Olomoucense, 2017.
21. MAŠUROVÁ, A. Osobitné ustanovenia o akciách jednoduchej spoločnosti na akcie, In: *Porušenie zmluvných povinností v súkromnom práve a jeho následky*: 1. vyd. ISBN 978-80-568-0104-8. - Trnava : Právnická fakulta, 2018.
22. PATAKYOVÁ, M. – LACKO, P. – HRUŠOVSKÝ, M. Arbitrabilita korporátnych sporov na Slovensku In: *Súkromné právo*, č. 1, 2018.
23. PATAKYOVÁ, M. – LACKO, P. – HRUŠOVSKÝ, M. In: VERESS, E. (eds.) *Arbitrability of Company Law Disputes in Central*

and Eastern Europe, Report from Slovakia, Cluj-Napoca: Forum Iuris, 2018.

24. PATAKYOVÁ, M. – GRAMBLIČKOVÁ, B. - BARKOCI, S. Obchodné vedenie a jeho (potenciálne?) vplyvy na právne úkony v mene spoločnosti In: *Vybrané výzvy v slovenskom práve obchodných korporácií*, Olomouc : Iuridicum Olomoucense, 2017.
25. PIRNAY, F. – SURLEMONT, B. – NLEMVO, F. Toward a typology of university spin-offs In: *Small Business Aconomics*, Volume 21, Issue 4, 2003.
26. SALAMZADECH, A. – KAWAMORITA KESIM, H. Startup Companies: Life Cycle and Challenges. Dostupné online na SSRN: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2628861 , 2015.

Súdne rozhodnutia

27. Rozsudok Najvyššieho súdu SR zo dňa 19. 11. 2003, sp. zn. M Obdo 4/2003

Ostatné zdroje

28. https://europa.eu/european-union/business/startups_en
29. http://www.asfeu.sk/uplods/media/Dlhodoby_zamer_SVTP_do_roku_2015.pdf
30. <https://www.forbes.com/sites/natalierobehmed/2013/12/16/what-is-a-startup/#58da0a424044>

VII. K VYBRANÝM ASPEKTOM ZRUŠENIA SPOLOČNOSTI S LIKVIDÁCIOU

JUDR. JANA STRÉMY, PHD.

Abstrakt: *Cieľom príspevku je parciálna analýza procesu likvidácie obchodnej spoločnosti so zameraním na inštitút dodatočnej likvidácie obchodnej spoločnosti na otázky, ako sú (ne)obnovenie právnej subjektivity, potieranie procesnoprávnej subjektivity zaniknutej právnickej osoby v konaní pred súdom či iný záujem hodný právnej ochrany. Príspevok spočíva v spracovaní doktrínálnych názorov, ale i judikatúry. Použité boli štandardné metódy v spoločenských vedách.*

Kľúčové slová: *právnická osoba, likvidácia, likvidátor, zanik právnickej osoby, dodatočná likvidácia, hmotnoprávna a procesnoprávna subjektivita.*

Abstract: *The aim of the contribution is to analyze partially the process of liquidation of a company, focusing on the institution of the additional liquidation of the company, questions such as the non-renewal of legal personality, the violation of the procedural legal capacity of the extinct company in the court proceedings or any other interest worthy of legal protection. The contribution lies in the elaboration of doctrinal*

opinions as well as the case law. Standard methods used in social sciences were used.

Key words: *legal person, liquidation, liquidator, extinction of a legal person, additional liquidation, substantive and procedural legal capacity.*

PREHLÁSENIE O VÝSTUPE PROJEKTU

Príspevok vznikol v rámci projektu APVV-16-0553 „Premeny a inovácie konceptu kapitálových spoločností v podmienkach globalizácie“.

1. ÚVOD

Účelom likvidácie je vysporiadať vzťahy spoločnosti k tretím osobám i vlastným spoločníkom, a tým umožniť zánik spoločnosti. V prípade konfliktu záujmov má prednosť ochrana veriteľa, čo je dôsledkom skutočnosti, že spoločník je reziduálnym veriteľom obchodnej spoločnosti. Zjednodušený priebeh likvidácie spočíva v uzatvorení účtovníctva, uspokojení veriteľov spoločnosti a až následne sa likvidačný zostatok rozdelí medzi spoločníkov. Aké sú však dôsledky zistenia ďalšieho majetku spoločnosti, ktorá už bola vymazaná z obchodného registra?

V záujme vyvolať ďalšiu odbornú diskusiu, ústrednou témou konferenčného príspevku je inštitút dodatočnej likvidácie, ako aj otázky, ktoré sa vynárajú v kontexte judikatúry Ústavného súdu Slovenskej republiky a na poli súčasnej obchodnoprávnej doktríny. V príspevku upozorňujeme na problematickú konceptualizáciu obnovenia právnej subjektivity právnickej osoby v dodatočnej likvidácii, pričom sme využili aj komparačnú metódu so susednou Českou republikou. Odbornú reflexiu naznačeného problému nachádzame partikulárne v súčasnej doktríne, no nemožno jej názor považovať za zjednotený či koherentný. Je sporné, či sa už raz zaniknutá spoločnosť „*resuscituje*“ alebo nie. Ešte pred niekoľkými rokmi prevládala odborná mienka v doktríne i v súdnej praxi, že sa subjektivita už raz zaniknutej obchodnej spoločnosti neobnovuje. Ústavný súd Slovenskej republiky však v tejto veci zaujal iné stanovisko a z uvedeného dôvodu nemožno uvažovať o ustálení riešenia problému.²⁷⁷ Je v súčasnosti nevyhnutný zásadný zásah do úpravy dodatočnej likvidácie.

2. DODATOČNÁ LIKVIDÁCIA

²⁷⁷ Csach, K. Subjektivizácia koncernových a suborganizačných štruktúr. In Obchodná spoločnosť ako právnická osoba: teoretické východiská a praktické implikácie. Košice: UPJŠ, s. 8 – 29.

Dôvodov pre ukončenie činnosti obchodnej spoločnosti je mnoho a jednou z možností ako ukončenie činnosti spoločnosti dosiahnuť je zrušiť spoločnosť s likvidáciou, ktorá predchádza výmazu spoločnosti z obchodného registra. V prípade, že nedôjde k zániku obchodnej spoločnosti s právnym nástupcom, t. j. k prechodu práv a povinností v dôsledku splynutia alebo zlúčenia a pod., sa pred výmazom spoločnosti z obchodného registra vyžaduje likvidácia obchodnej spoločnosti. Likvidácia je právny inštitút vyhradený právnickým osobám ako spôsob majetkového vypořádania pri zániku právnickej osoby bez univerzálneho právneho nástupcu.²⁷⁸ Všeobecná právna úprava zániku právnických osôb je upravená v Občianskom zákonníku. Z ust. § 20a ods. 2 a 3 zákona č. 40/1964 Zb. Občianskeho zákonníka v znení neskorších predpisov vyplýva, že právnická osoba zapísaná v obchodnom registri alebo v inom zákonom určenom registri zaniká dňom výmazu z tohto registra, pokiaľ osobitné zákony neustanovujú inak a pred zánikom právnickej osoby sa vyžaduje jej likvidácia, pokiaľ celé jej imanie nenadobúda právny nástupca alebo osobitný zákon neustanovuje inak.²⁷⁹ Výmazom z obchodného registra dochádza k zániku spoločnosti (s konštitutívnym účinkom), v dôsledku čoho spoločnosť naďalej ako subjekt práva neexistuje, tj. stráca právnu subjektivitu. V praxi však môže nastať situácia, keď sa ukáže, že likvidácia nebola uskutočnená do konca a jej účel tak nebol naplnený, alebo, ako uvádza Josková, že hoci sa likvidácia mala uskutočniť, k jej uskutočneniu nedošlo.²⁸⁰

Dodatočná likvidácia obchodnej spoločnosti predstavuje inštitút, ktorý bol do slovenského právneho poriadku inkorporovaný novelou zákona č. 513/1991 Zb. Obchodného zákonníka v znení neskorších

²⁷⁸ Právna úprava likvidácie sa však podľa ust. § 20 a ods. 4 Občianskeho zákonníka aplikuje aj na iné právnické osoby.

²⁷⁹ HAMULÁKOVÁ, Z. Správne delikty právnických osôb - vybrané inštitúty a problémy. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, s. 83 a nasl.

²⁸⁰ JOSKOVÁ, L. Obnovení vymazané obchodné společnosti. In JOSKOVÁ, L., PRAVDOVÁ, M., ZACHARDOVÁ, L. Likvidace obchodních společností. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 157.

predpisov (ďalej len „Obchodný zákonník“), konkrétne zákonom č. 500/2001 Z. z., a to s účinnosťou od 1. 1. 2002 v znení: *„Ak bola spoločnosť vymazaná z obchodného registra a ak sa zistí ďalší majetok spoločnosti, rozhodne súd na návrh štátneho orgánu, bývalého štatutárneho orgánu, jeho člena alebo spoločníka, veriteľa, dlžníka alebo z vlastného podnetu o dodatočnej likvidácii majetku bývalej spoločnosti a vymenuje likvidátora. Na vymenovanie likvidátora sa nepoužijú ustanovenia § 71 ods. 1. Obchodného zákonníka. Po právoplatnosti rozhodnutia súd zapíše likvidátora do obchodného registra. Na dodatočnú likvidáciu sa primerane použijú ustanovenia o likvidácii.“*²⁸¹ Neskôr novelou Obchodného zákonníka č. 432/2004 Z. z., a to s účinnosťou od 1. 10. 2004 sa v ust. § 75a na konci pripojila nová veta: *„Pohľadávky voči spoločnosti, ktoré nebolo možné uplatniť pre výmaz spoločnosti zrušenej bez právneho nástupcu z obchodného registra, sa rozhodnutím súdu o dodatočnej likvidácii obnovujú a možno ich uplatniť v rozsahu, v akom neboli uspokojené.“*

V dodatočnej likvidácii o vyporiadanie ďalšieho majetku subjektu po jeho zániku, pričom subjektom povinným uspokojiť pohľadávky veriteľov z tohto majetku je súdom vymenovaný likvidátor.²⁸² *„Zmyslom dodatočnej likvidácie je in genere zabezpečiť usporiadanie majetku aj zaniknutej obchodnej spoločnosti. Dodatočná likvidácia sa teda týka novoobjaveného majetku spoločnosti, o ktorom sa v čase výmazu spoločnosti z obchodného registra nevedelo.“*²⁸³ Macek upozorňuje, že jej zmyslom má byť naplnenie účelu likvidácie v prípade opomenutia časti majetku zrušenej spoločnosti v likvidácii alebo dodatočného objavenia majetku zaniknutej spoločnosti. V nadväznosti na uvedené zastávame názor, že ďalší majetok obchodnej spoločnosti v kontexte ust. § 75a Obchodného zákonníka musí mať navyše takú hodnotu, aby nariadenie dodatočnej likvidácie bolo účelné, t. j. jeho hodnota musí byť vyššia než samotné náklady dodatočnej likvidácie a aby v jej

²⁸¹ OVEČKOVÁ, O. a kol. Obchodný zákonník. Komentár. Bratislava: Iura Edition, 2005, s. 276.

²⁸² MACEK, J. Dodatočná likvidácia v judikatúre Ústavného súdu, dostupné na: http://www.ja-sr.sk/files/Dodatocna_likvidacia_v_judikature_Ustavneho_sudu.pdf, cit. dňa 1. 3. 2018.

²⁸³ Porovnaj Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 1 VCdo 1/2017 zo dňa 27. 4. 2017.

procesе došlo aspoň k čiastočnému uspokojeniu doposiaľ neuspokojených veriteľov, prípadne reziduálnych veriteľov spoločnosti v podobe spoločníkov samotných. Ako však súčasná doktrína (t. j. Ďurica, Husár, Kubinec, Macek, Patakyová) zhodne uvádza, zákonodarca nezamýšľal spojiť s nariadením likvidácie právny účinok spočívajúci v obnovení právnej subjektivity už neexistujúcej spoločnosti. Za nesporné možno považovať aj to, že do obchodného registra sa nanovo nezapisuje obchodná spoločnosť, pretože nejde o „druhozápis“ obchodnej spoločnosti do obchodného registra, ale zapisuje sa len dodatočná likvidácia a likvidátor. Diferentne od našej právnej úpravy v Českej republike dochádza k plnohodnotnému obnoveniu subjektivity zaniknutej spoločnosti, pričom po zápise obnovenia spoločnosti do obchodného registra sa hľadá na spoločnosť ako na nezaniknutú, teda akoby nebola z registra vymazaná.

Z pohľadu likvidátora ako orgánu *sui generis* pri dodatočnej likvidácii v našich podmienkach nie je možné aplikovať ustanovenie § 71 ods. 1 Obchodného zákonníka, čo znamená, že likvidátorom by nemal byť bývalý člen štatutárneho orgánu spoločnosti. Pri vymenovaní nového likvidátora súd postupoval v zmysle ust. § 71 ods. 4 Obchodného zákonníka, v zmysle ktorého vymenuje súd likvidátora z osôb, ktoré sú zapísané do zoznamu správcov podstaty vedeného podľa osobitného predpisu. Rovnako ako v prípade likvidácie, aj pri dodatočnej likvidácii môže funkciu likvidátora vykonávať tak fyzická osoba, ako aj právnická osoba. Úkony likvidátora však môžu smerovať iba k naplneniu účelu dodatočnej likvidácie. Pri dodatočnej likvidácii nevzniká likvidátorovi povinnosť vyhotoviť účtovnú závierku tak ako pri likvidácii. Je však žiaduce, aby likvidátor vyhotovil po skončení dodatočnej likvidácie konečnú správu o priebehu dodatočnej likvidácie a návrh na rozdelenie likvidačného zostatku. Čo sa týka schválenia týchto dokumentov, analogicky by sa malo uplatniť ustanovenie § 75 ods. 2 Obchodného zákonníka a tieto dokumenty by mal likvidátor predložiť spolu s vyúčtovaním

svojej odmeny súdu.²⁸⁴ V uznesení Ústavného súdu Slovenskej republiky sa opisuje likvidátor ako pasívne legitimovaný subjekt plniaci povinnosti a uplatňujúci práva z úradnej povinnosti.²⁸⁵

Podľa ust. § 75a Obchodného zákonníka, ak bola spoločnosť vymazaná z obchodného registra a ak sa zistí ďalší majetok spoločnosti, rozhodne súd na návrh štátneho orgánu, bývalého štatutárneho orgánu, jeho člena alebo spoločníka, veriteľa, dlžníka alebo z vlastného podnetu o dodatočnej likvidácii majetku bývalej spoločnosti a vymenuje likvidátora. Na dodatočnú likvidáciu sa použijú primerané ustanovenia o likvidácii. Ako z uvedeného ustanovenia vyplýva, dodatočná likvidácia sa teda môže začať na návrh štátneho orgánu, bývalého štatutárneho orgánu, jeho člena alebo spoločníka, veriteľa či dlžníka. Každý z týchto subjektov však musí preukázať existenciu ďalšieho majetku zaniknutej spoločnosti a s výnimkou orgánu štátu aj aktívnu legitimáciu. Kubinec v tejto súvislosti zdôrazňuje, že *„dodatočná likvidácia prichádza do úvahy vždy vtedy, keď sa dodatočne zistí ďalší majetok zaniknutej spoločnosti“*, pričom je *„irelevantné, z akého dôvodu k zrušeniu a následnému výmazu spoločnosti z obchodného registra došlo“*.²⁸⁶ Táto právna úprava obsahuje legislatívny nedostatok, keďže spoločnosť už do obchodného registra zapísaná nie je a správne by mala byť príslušnosť určená registrovému súdu, v ktorého obvode zaniknutá spoločnosť bola zapísaná do obchodného registra pred svojím výmazom.²⁸⁷ Dodatočná likvidácia sa totiž týka iba spoločností, ktoré už boli vymazané z obchodného registra, teda zanikli ako subjekt práva. Pohľadávky voči spoločnosti, ktoré nebolo možné uplatniť pre výmaz spoločnosti zrušenej bez

²⁸⁴ KUBINEC, M. In MAMOJKA, M. a kol. Obchodný zákonník. Veľký komentár. 1. zväzok. Bratislava: Eurokódex, 2016, s. 360.

²⁸⁵ Porovnaj Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky, sp. zn. III. ÚS 138/2010, zo dňa 30. 3. 2010.

²⁸⁶ KUBINEC, M. Veriteľ a jeho pohľadávka v dodatočnej likvidácii. In Notitiae Novae Facultatis Iuridicae Universitatis Matthiae Beli Neosolii, 17. Banská Bystrica: Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela, 2012, s. 188.

²⁸⁷ KUBINEC, M. In MAMOJKA, M. a kol. Obchodný zákonník. Veľký komentár. 1. zväzok. Bratislava: Eurokódex, 2016, s. 353.

právneho nástupcu z obchodného registra, sa rozhodnutím súdu o dodatočnej likvidácii obnovujú a možno ich uplatniť v rozsahu, v akom neboli uspokojené.

Na dodatočnú likvidáciu sa primerane použijú ustanovenia o likvidácii. *„V zmysle dôvodovej správy k tomuto ustanoveniu bolo úmyslom predkladateľa návrhu zákona usporiadanie majetku zaniknutej obchodnej spoločnosti aj v prípade opomenutia alebo nezahrnutia majetku likvidátorom z iného neúmyselného dôvodu.“* V dôvodovej správe sa uvádza: *„Ak sa neskôr, tzn. po ukončení likvidácie a výmaze spoločnosti objaví majetok, súd v návrhovom konaní rozhoduje o dodatočnej likvidácii majetku (hoci už neexistujúcej) spoločnosti. Na návrh sú legitimovaní bývalý štatutárny orgán alebo bývalý spoločník (spoločníci), bývalí veritelia alebo tiež bývalí dlžníci. Svoju procesnú legitimáciu musia po uplynutí určitého času preukázať.“*

Zákom č. 432/2004 Z. z. bolo s účinnosťou od 1. októbra 2004 ustanovenie § 75a Obchodného zákonníka doplnené o vetu: *„Pohľadávky voči spoločnosti, ktoré nebolo možné uplatniť pre výmaz spoločnosti zrušenej bez právneho nástupcu z obchodného registra, sa rozhodnutím súdu o dodatočnej likvidácii obnovujú a možno ich uplatniť v rozsahu, v akom neboli uspokojené.“*

Podľa dôvodovej správy: *„Navrhovanou zmenou sa objasňuje rozpor vyvolaný samotnou právnou podstatou dodatočnej likvidácie. V dodatočnej likvidácii ide o vyporiadanie dodatočne objaveného majetku zaniknutého subjektu, ktorý nemá právnych nástupcov (spoločnosť zanikla výmazom z obchodného registra). V súlade s teóriou občianskeho práva platí, že zánik povinného subjektu je jedným z dôvodov zániku záväzku. Po dodatočnom objavení majetku, ktorý patril zaniknutej spoločnosti, sa javí ako potrebné preklenúť doteraz existujúcu medzeru v právnej úprave formou ‚znovuoživenia‘ pohľadávok zaniknutej spoločnosti v tej výške, v akej neboli uspokojené.“*

O vstupe spoločnosti do dodatočnej likvidácie môže rozhodnúť len súd. Táto skutočnosť vyplýva z toho, že spoločnosť je už vymazaná z obchodného registra, teda už zanikla, a preto nemôžu existovať ani jej orgány, a teda ani valné zhromaždenie, ktoré by rozhodlo o vstupe

do dodatočnej likvidácie.²⁸⁸ Súd v tomto prípade koná *ex offio* (t. j. z úradnej povinnosti) alebo na návrh oprávnenej osoby, ktorou je štátny orgán, bývalý štatutárny orgán, prípadne jeho člen alebo spoločník, veriteľ či dlžník. Súd v rozhodnutí o dodatočnej likvidácii vymenuje aj likvidátora spoločnosti. Zápis v obchodnom registri o povolení dodatočnej likvidácie a osobe likvidátora zabezpečuje samotný súd.²⁸⁹

Obchodný zákonník ustanovuje, že proces dodatočnej likvidácie sa principiálne nelíši od procesu riadnej likvidácie obchodnej spoločnosti, a preto sa ustanovenia o likvidácii primerane použijú aj na dodatočnú likvidáciu. Z toho môžeme vyvodit', že Obchodný zákonník tiež ustanovuje, že pohľadávky voči zaniknutej spoločnosti, ktoré veritelia nemohli uplatniť pre výmaz spoločnosti z obchodného registra, sa obnovujú rozhodnutím súdu o dodatočnej likvidácii, pričom veritelia sú oprávnení uplatniť ich v rozsahu, v ktorom neboli uspokojené.²⁹⁰ Kubinec k spôsobu uspokojovania pohľadávok veriteľov zaniknutej spoločnosti v procese dodatočnej likvidácie zastáva názor, že ide zásadne o tri spôsoby uspokojovania pohľadávok, a to na základe pomerného princípu, podľa poradia splatnosti a podľa ich zabezpečenia. V prípade pomerného princípu by analogicky siahol po ustanoveniach zákona č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii v znení neskorších predpisov. V poradí podľa splatnosti by sa mali uspokojovať pohľadávky veriteľov od tých, ktoré sú splatné najdlhšie po tie, ktoré sú splatné najkratšiu dobu. Ďalej z hľadiska zabezpečenia pohľadávok by sa najskôr uspokojili zabezpečené pohľadávky. Za najvýhodnejšie

²⁸⁸ KUBINEC, M. Veriteľ a jeho pohľadávka v dodatočnej likvidácii. In Notitiae Novae Facultatis Iuridicae Universitatis Matthiae Beli Neosolii, 17. Banská Bystrica: Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela, 2012, s. 190.

²⁸⁹ § 75a zákona č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov.

²⁹⁰ Tamtiež.

riešenie považuje uspokojovanie pohľadávok veriteľov založené na pomernom princípe.²⁹¹

K ukončeniu dodatočnej likvidácie dochádza po tom, čo likvidátor vyhotoví konečnú správu a návrh na rozdelenie likvidačného zostatku. Účtovnú závierku likvidátor nevyhotovuje, pretože podľa zákona č. 432/2002 Z. z. o účtovníctve v znení neskorších predpisov už neexistuje subjekt, ktorý podlieha tejto povinnosti. Vzhľadom na to, že o dodatočnej likvidácii rozhodol súd, tento by mal aj schváliť konečnú správu likvidátora a návrh na rozdelenie likvidačného zostatku. No v tomto prípade súdu takáto povinnosť zo zákona nevyplýva, a preto dochádza k analogickému použitiu ust. § 75 ods. 2 Obchodného zákonníka, ktorý upravuje fikciu schválenia týchto dokumentov uplynutím jedného mesiaca od opakovanej výzvy likvidátora doručenej spoločníkom na schválenie.²⁹²

Podľa rozhodnutia Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. III. ÚS 138/2010, ktorý taktiež s poukazom na uvedené novely Obchodného zákonníka konštatoval, že „je zřejmé, že tzv. ‚dodatočná likvidácia‘ je koncipovaná v rámci inštitútu likvidácie spoločnosti, o čom svedčí aj systematické zaradenie ustanovenia § 75a Obchodného zákonníka. Jej zmyslom má byť naplnenie účelu likvidácie v prípade opomenutia časti majetku zrušenej spoločnosti v likvidácii alebo dodatočného objavenia majetku zaniknutej spoločnosti. Zákonodarca však nezamýšľal spojiť s nariadením likvidácie právny účinok spočívajúci v obnovení právnej subjektivity už neexistujúcej spoločnosti.“

Z predtým citovaného rozhodnutia vyplýva, že súd nariadi dodatočnú likvidáciu, ak:

- a) došlo k opomenutiu časti majetku zrušenej spoločnosti s likvidáciou alebo,
- b) bol objavený nový majetok zrušenej spoločnosti s likvidáciou.

²⁹¹ KUBINEC, M. Veriteľ a jeho pohľadávka v dodatočnej likvidácii. In Notitiae Novae Facultatis Iuridicae Universitatis Matthiae Beli Neosolii, 17. Banská Bystrica: Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela, 2012, s. 197.

²⁹² Tamtiež, s. 198 a 199.

Dňom nadobudnutia právoplatnosti rozhodnutia, ktorým súd nariadil dodatočnú likvidáciu sa do obchodného registra zapíše likvidátor.²⁹³ Likvidátor má povinnosť oznámiť dodatočnú likvidáciu veriteľom, pokiaľ o nich vedel alebo sa o nich v súvislosti s dodatočnou likvidáciou dozvedel a zverejniť oznámenie o dodatočnej likvidácii v Obchodnom vestníku. Problematickou sa môže javiť situácia, pokiaľ by likvidátor pohľadávku veriteľa z akéhokoľvek dôvodu neuznal. Veriteľ by sa v tomto prípade nemohol domáhať žaloby na plnenie svojho nároku voči spoločnosti, keďže spoločnosť už zanikla a nedisponuje spôsobilosťou byť účastníkom konania. Veriteľ by však podľa Kubinca mohol svoj nárok uplatniť priamo proti likvidátorovi v dodatočnej likvidácii. Alternatívne by sa mohol využiť inštitút žaloby o náhradu škody voči likvidátorovi. V konaní by sa vyriešila ako prejudiciálna otázka aj otázka oprávnenosti nároku veriteľa, pokiaľ nebola priznaná rozhodnutím súdu.²⁹⁴

Teoreticky by po výmaze spoločnosti z obchodného registra nemali existovať žiadni jej veritelia, keďže počas likvidácie spoločnosti mali byť ich pohľadávky uspokojené. Môže sa však stať, že veritelia sa neprihlásia na výzvu likvidátora alebo likvidátor neuspokojí počas likvidácie všetky pohľadávky.²⁹⁵ No pre dodatočnú likvidáciu zaniknutej spoločnosti sa obligatórne nevyžaduje existencia veriteľov. V prípade neexistencie žiadnych veriteľov sa dodatočný likvidačný zostatok rozdelí medzi bývalých spoločníkov.

V uznesení Ústavného súdu Slovenskej republiky sa opisuje likvidátor ako pasívne legitimovaný subjekt plniaci povinnosti

²⁹³ CSACH, K., GALANDOVÁ, M. In OVEČKOVÁ, O. a kol. Obchodný zákonník. Veľký komentár. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, s. 660.

²⁹⁴ KUBINEC, M. In MAMOJKA, M. a kol. Obchodný zákonník. Veľký komentár. 1. zväzok. Bratislava: Eurokódex, 2016, s. 355.

²⁹⁵ ĎURICA, M. Zrušenie, likvidácia a zánik obchodných spoločností (3. časť). In Justičná revue 56, 2004, č. 1, s. 12 – 37.

a uplatňujúci práva z úradnej povinnosti.²⁹⁶ Na vymenovanie likvidátora pri dodatočnej likvidácii nie je možné aplikovať ustanovenie § 71 ods. 1 OBZ, čo znamená, že likvidátorom by nemal byť bývalý člen štatutárneho orgánu spoločnosti. V praxi preto súd vymenováva za likvidátora osobu zapísanú v zozname správcov. Rovnako ako v prípade likvidácie, aj pri dodatočnej likvidácii môže funkciu likvidátora vykonávať tak fyzická osoba, ako aj PO. Úkony likvidátora však môžu smerovať iba k naplneniu účelu dodatočnej likvidácie. Pri dodatočnej likvidácii nevzniká likvidátorovi povinnosť vyhotoviť účtovnú závierku tak ako pri likvidácii. Je však žiaduce, aby likvidátor vyhotovil po skončení dodatočnej likvidácie konečnú správu o priebehu dodatočnej likvidácie a návrh na rozdelenie likvidačného zostatku. Čo sa týka schválenia týchto dokumentov, analogicky by sa malo uplatniť ustanovenie § 75 ods. 2 OBZ a tieto dokumenty by mal likvidátor predložiť spolu s vyúčtovaním svojej odmeny súdu.²⁹⁷

Z uvedeného môžeme vyvodzovať, že dodatočná likvidácia tak predstavuje nástroj na vyriešenie situácie, keď sa po výmaze spoločnosti z obchodného registra objaví ďalší jej majetok. V tomto smere je podstatné zaoberať sa viacerými skutočnosťami. Najmä tým, že obchodná spoločnosť ako právnická osoba už neexistuje, pretože bola vymazaná z obchodného registra.²⁹⁸ Túto skutočnosť konštatuje aj M. Ďurica, ktorý, okrem iného, vychádzal aj z dôvodovej správy k zákonu č. 501/2001 Z. z., pričom uvádza, že *„rozhodnutím registrového súdu o dodatočnej likvidácii vymazanej spoločnosti a menovaní likvidátora (jej povolením) a ani zapísaním týchto právnych skutočností do obchodného registra sa neobnovuje právna subjektivita obchodnej*

²⁹⁶ Porovnaj Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky, sp. zn. III. ÚS 138/2010 zo dňa 30. 3. 2010.

²⁹⁷ KUBINEC, M. In MAMOJKA, M. a kol. Obchodný zákonník. Veľký komentár. 1. zväzok. Bratislava: Eurokódex, 2016, s. 360.

²⁹⁸ § 20a ods. 2 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov v nadväznosti na § 68 ods. 1 zákona č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov.

spoločnosti, ktorá výmazom zanikla“.²⁹⁹ Naopak v Českej republike pri dodatočnej likvidácii obchodnej spoločnosti dochádza k obnoveniu existencie obchodnej spoločnosti ako právnickej osoby. Táto právna úprava vyplýva z ust. § 209 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník v znení neskorších predpisov, vďaka ktorej je vytvorená kontinuita existencie právnickej osoby a zachované obnovenie neuspokojených pohľadávok veriteľov spoločnosti, pričom v ostatných častiach príspevku venujeme partikulárnu pozornosť aj tejto právnej úprave.³⁰⁰ Súdna prax v našich podmienkach je však poznačená nejednotnosťou vo vzťahu k aplikácii ust. § 75a Obchodného zákonníka. V kontexte rozhodnutia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky v prípade dodatočnej likvidácie majetku vystupuje v konaní (predtým zaniknutá) obchodná spoločnosť ako legitimovaný subjekt a v jej mene je oprávnený konať likvidátor.³⁰¹ Ako z rozhodnutia vyplýva, likvidátor je orgánom spoločnosti. Môže však robiť len tie úkony, ktoré smerujú k rýchlemu, hospodárnemu a efektívnemu speňaženiu majetku likvidovanej spoločnosti. Výpočet jeho aktivít je demonštratívny a má dvojaký význam. Na jednej strane určuje pôsobnosť likvidátora (t. j. rozsah jeho konateľského oprávnenia), na druhej strane vymedzuje povinnosti likvidátora v rámci vykonávania likvidácie. Likvidátor je oprávnený a súčasne povinný: a) plniť záväzky spoločnosti, b) uplatňovať pohľadávky a prijímať plnenia v mene spoločnosti, c) zastupovať spoločnosť pred súdmi a inými orgánmi, d) uzavrieť v mene spoločnosti zmiery a dohody o zmene a zániku práv a záväzkov, e) uzavierať v mene spoločnosti nové zmluvy iba v rozsahu, ktorý je nevyhnutný na ukončenie

²⁹⁹ ĎURICA, M. In PATAKYOVÁ, M. a kol. Obchodný zákonník. Komentár. 5. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2016, s. 410.

³⁰⁰ HUSÁR, J. Úprava likvidácie právnickej osoby v SR a ČR. In Justičná revue. Roč. 65, č. 2, 2013, s. 229 až 230.

³⁰¹ Rozsudok Najvyššieho súdu sp. zn. 2 Cdo 215/2007 z 29. januára 2008.

nevybavených obchodov. Celá činnosť likvidátora však jednoznačne smeruje k hospodárnemu využitiu a rýchlemu speňaženiu majetku likvidovanej spoločnosti. Naopak neskôr v rozhodnutí Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej len „Ústavný súd“): „Zákonodarca nezamýšľal spojiť s nariadením likvidácie právny účinok spočívajúci v obnovení právnej subjektivity už neexistujúcej spoločnosti. V prípade dodatočnej likvidácie ide o vyporiadanie dodatočne objaveného majetku zaniknutého subjektu, ktorý nemá právnych nástupcov, pričom subjektom, ktorý je povinný uspokojiť z tohto majetku pohľadávky veriteľov zaniknutej spoločnosti v rozsahu ustanovenom § 75a Obchodného zákonníka, je súdom vymenovaný likvidátor. Ten je v tomto smere zároveň pasívne legitimovaným subjektom plniacim povinnosti a uplatňujúcim práva z úradnej povinnosti.“

3. „RESUSCITOVANÁ“ SPOLOČNOSŤ

Disentný názor zastal v jednom zo svojich rozhodnutí Ústavný súd Slovenskej republiky, ktorý v jednom zo svojich rozhodnutí uviedol, že zapísanie dodatočnej likvidácie spoločnosti do obchodného registra má za následok obnovenie právnej subjektivity žalobcu.³⁰²

Úlohou ústavného súdu pri rozhodovaní o sťažnosti sťažovateľa bolo v danom prípade posúdiť a vyhodnotiť, či skutkové zistenia a právne závery Najvyššieho súdu SR ako dovolacieho súdu pri jeho rozhodovaní vo veci možno považovať z ústavnoprávneho hľadiska za ústavne akceptovateľné, s osobitným zreteľom na to, ako Najvyšší súd SR posúdil právnu relevanciu zápisu žalobcu do obchodného registra z 15. apríla 2010 z hľadiska jeho právneho postavenia v dovolacom konaní, a teda aj v čase rozhodovania o dovolaní. V súvislosti so zápisom žalobcu do obchodného registra účinným od konkrétného dňa sa Ústavný súd priklonil k záveru, ku ktorému dospel aj Najvyšší súd SR, že táto skutočnosť mala za následok

³⁰² Rozhodnutie Ústavného súdu Slovenskej republiky, sp. zn.: IV. ÚS 479/2011 zo dňa 12. 12. 2013.

„obnovenie“ právnej subjektivity žalobcu. Na druhej strane *nesúhlasil však s právnym názorom Najvyššieho súdu, že žalobca sa stal „plnoprávnym účastníkom“ celého konania*, pretože podľa zápisu v obchodnom registri bol likvidátor oprávnený robiť v mene spoločnosti len úkony smerujúce k jej likvidácii podľa § 72 a nasl. Obchodného zákonníka pod obchodným menom XXX., spol. s r. o. v dodatočnej likvidácii, t. j. len právne úkony týkajúce sa dodatočnej likvidácie spoločnosti. Bez ohľadu na akceptovanie tohto právneho názoru už samotný rozsah oprávnení žalobcu zaevidovaných v obchodnom registri, ktorému najvyšší súd priznáva právne relevantné účinky vo vzťahu ku všetkým subjektom práva (Najvyšší súd SR nevynímajúc), prinajmenšom indikoval nevyhnutnosť zobrať ho do úvahy a z tohto hľadiska definovať právne postavenie žalobcu ako účastníka v súdnych konaniach po zápise dodatočnej likvidácie do obchodného registra vrátane jeho oprávnení. Ústavný súd v konaní zastal názor, že išlo o otázku zásadného právneho významu z hľadiska ústavnej akceptovateľnosti rozhodnutia o dovolaní, a to nevyhnutnosť overenia právnej subjektivity žalobcu ako jednej z rozhodujúcich (a neopomenuteľných) skutočností pre rozhodnutie.

Ako sme už uviedli, v súvislosti so zápisom žalobcu (v tom čase aktuálnym stavom) v dodatočnej likvidácii do obchodného registra sa Ústavný súd prikláňa k záveru, ku ktorému dospel aj Najvyšší súd SR, že táto skutočnosť mala za následok „obnovenie“ právnej subjektivity žalobcu. Nešlo by však v tomto prípade o „plnoprávneho účastníka“ celého konania, pretože podľa zápisu v obchodnom registri bol likvidátor oprávnený robiť v mene spoločnosti len právne úkony v procese dodatočnej likvidácie spoločnosti.

V tejto súvislosti oscilujeme medzi názormi súčasnej doktríny a to jednak Ďuricu nestotožňujúceho sa s uvedeným záverom Ústavného súdu Slovenskej republiky, ktorý argumentuje najmä tým, že primárnym cieľom zákonodarcu pri inkorporovaní inštitútu dodatočnej likvidácie do slovenského právneho poriadku bolo zabezpečiť vyporiadanie novoobjaveného majetku zaniknutej

spoločnosti a nie obnovenie právnej subjektivity zaniknutej spoločnosti.³⁰³ Ďurica však pripúšťa v rámci dodatočnej likvidácie, resp. konania o dodatočnej likvidácii, aby bola vymazanej obchodnej spoločnosti priznaná procesnoprávna subjektivita, ktorej primárnym nositeľom by bol likvidátor tejto spoločnosti.³⁰⁴

Na druhej strane Csach sa domnieva, že rozsah prípadnej subjektivity takejto spoločnosti by mal byť obmedzený len na vyporiadanie novonájdeného majetku, pričom za rozumné považuje na takúto spoločnosť nazerať ako na nezaniknutú vzhľadom na jej daňové povinnosti či plynutie premlčacej lehoty atď. Na problémy aplikácie ust. o dodatočnej likvidácii majetku v zmysle § 75a Obchodného zákonníka dlhodobo poukazuje aj Csach, podľa ktorého v našej právnej úprave absentuje vzťah dodatočnej likvidácie majetku a subjektivity nositeľa majetku. Ako uvádza ďalej, súčasné znenie zákona skôr indikuje záver, že k opätovnému oživeniu obchodnej spoločnosti nedochádza, ale uskutoční sa len dodatočná likvidácia majetku (bez existencie vlastníka majetku).³⁰⁵

Vo svojej tvorbe načrtáva, že priznanie subjektivity, tzv. resuscitácia obchodnej spoločnosti, nie je podľa jeho názoru jedinou a nevyhnutnou možnosťou riešenia dodatočnej likvidácie. Proces dodatočnej likvidácie je podľa jeho názoru konštruovať ako proces speňaženia majetkovej masy, ktorej poznávacím znakom je priradenie k už neexistujúcemu subjektu. Resuscitáciu právnickej osoby (s rozsahom obmedzeným na dodatočnú likvidáciu) vníma však ako najjednoduchšie riešenie a nevyhnutným pre zabezpečenie práva na súdnu ochranu práve nositeľovi práva k tomuto majetku, t. j. zlikvidovanej a zaniknutej spoločnosti, a nielen vymenovanému likvidátorovi. Podľa jeho názoru oživenie subjektivity umožní jednoduché riešenie mnohých hmotnoprávných otázok. Majetok,

³⁰³ ĎURICA, M. In PATAKYOVÁ, M. a kol.: Obchodný zákonník. Komentár. 5. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2016, s. 411.

³⁰⁴ Tamtiež, s. 413.

³⁰⁵ Csach, K. In HUSÁR, J. Csach, K. Obchodná spoločnosť ako právnická osoba. Košice: UPJŠ, 2014, s. 376/377.

ktorý napriek uskutočnenej likvidácii zostal nezistený, sa nebude považovať za majetok bez vlastníka, záväzky a pohľadávky sa nebudú považovať za zaniknuté, opätovne sa podľa jeho názoru vytvorí aj daňová subjektivita, ale napríklad sa zjednoduší situácia aj pri posudzovaní premlčania prípadných nárokov zaniknutej spoločnosti a voči tejto spoločnosti.³⁰⁶

Patakyová k nastolenej téme uvádza, že ak by sme chceli interpretáciou ust. § 75a Obchodného zákonníka reflektovať, na prípadné problémy, ktoré sa v aplikačnej praxi môžu výnimočne vyskytnúť (ako napr. nevyhnutnosť súdneho konania), uvažovať by sme mohli nanajvýš o priznaní procesnoprávnej subjektivity pre vymazanú obchodnú spoločnosť, ktorá by bola personifikovaná v osobe likvidátora pre účely tohto konania. Opätovný vznik obchodnej spoločnosti sa podľa jej názoru nedotkne len procesu samotnej dodatočnej likvidácie, ale aj ostatných práv a povinností, ktoré takémuto subjektu z nášho právneho poriadku vyplývajú. Aj vzhľadom na uvedené považuje tento výklad ust. § 75a Obchodného zákonníka, podľa ktorého Ústavný súd Slovenskej republiky priznal ústavnoprávnu subjektivitu aj takým subjektom, ktoré nie sú fyzickými a ani právnickými osobami, za enjambement interpretácie takého ustanovenia.

Podľa Uznesenia Najvyššieho súdu SR z 21. decembra 2011, sp. zn. 2 Cdo 118/2011 medzi základné procesné podmienky (okrem iných), ktoré má súd povinnosť si všímať aj bez návrhu, po celý čas konania, je splnenie podmienok civilno-procesnej subjektivity účastníka, t.j. spôsobilosti účastníka byť účastníkom konania. Spôsobilosť byť účastníkom konania znamená mať procesné práva a povinnosti, ktoré zákon účastníkovi konania priznáva, resp. ukladá (podľa vtedajšieho § 19 O.s.p., súčasného § 61 C.s.p.). Jej predpokladom je hmotnoprávna subjektivita vo význame mať práva a povinnosti podľa hmotného práva. Hmotnoprávna spôsobilosť mať práva a povinnosti vzniká u fyzických osôb narodením

³⁰⁶ Tamtiež.

(prípadne počatím, ak sa dieťa narodí živé) a zaniká smrťou fyzickej osoby, prípadne jej vyhlásenia za mŕtvu. Procesná subjektivita je v súčasnosti upravená v ust. § 61 zákona č. 160/2015 Z. z. Civilného sporového poriadku v znení, že „procesnú subjektivitu má ten, kto má spôsobilosť na práva a povinnosti, inak ten, komu ju zákon priznáva.“ Števíček v procesnom zmysle definuje procesnú subjektivitu ako tzv. procesnú podmienku, procesnú danosť, ktorá musí existovať, aby súd vo veci mohol konať a rozhodnúť, pričom predstavuje procesnú podmienku, ktorú súd ex offio skúma počas celého konania.³⁰⁷ Z uvedených postulátov však nevyplýva, že by sa súkromnoprávna subjektivita nevyhnutne prekrývala s ústavnoprávnou subjektivitou. Podľa názoru Ústavného súdu SR nie je vylúčené, aby bola priznaná ústavnoprávna subjektivita (a prípadne aj subjektivita na podanie sťažnosti podľa čl. 127 Ústavy SR) aj takým právnym útvarom, ktoré nie sú fyzickými ani právnickými osobami, ani inými právnymi podmetmi (subjektami) v zmysle súkromného práva. *Et item* to neznamena, že by Ústavný súd Slovenskej republiky akceptoval názor, že zánikom súkromnoprávnej subjektivity zaniká nevyhnutne aj spôsobilosť byť účastníkom konania. V tomto smere upozorňuje Macek na mimoriadnu citlivosť tzv. statusového konania, kde spôsobilosť na práva, ktorá je aj jednou z procesných podmienok (ust. § 61 a § 62 Civilného sporového poriadku) je zároveň predmetom meritórneho konania.

Inštitút dodatočnej likvidácie považujeme za významný predovšetkým z hľadiska ochrany veriteľov, keď zrušením bez likvidácie by sa spoločnosť v podstate vyhlala procesu predaja majetku a vyrovnávaniu sa s dlžníkmi. V prípade, keby príslušný súd posúdil situáciu nesprávne a spoločnosť by nezanedbateľný majetok predsa len vlastnila, došlo by k významnému poškodeniu práv veriteľov. Po výmaze obchodnej spoločnosti z obchodného registra totiž prípadní veritelia nemajú od akého subjektu vymáhať svoje dlhy, a preto

³⁰⁷ ŠTEVČEK, M. In ŠTEVČEK, M., FICOVÁ, S., BARICOVÁ, J., MESIARKINOVÁ, S., BAJÁNKOVÁ, J., TOMAŠOVIČ, M. a kol. Civilný sporový poriadok. Komentár. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 220 – 229.

inštitút dodatočnej likvidácie umožňuje aj po výmaze spoločnosti z obchodného registra (ak je tu nejaký majetok vymazanej spoločnosti) iniciovať dodatočnú likvidáciu majetku spoločnosti, pri ktorej sa obnovia aj pohľadávky veriteľov a tieto možno znova plnohodnotne uplatňovať. Inak majú možnosť veritelia domáhať sa svojich práv prakticky, iba ak by dôsledne sledovali informácie zverejnené v Obchodnom vestníku, kde bolo zverejnené, že voči spoločnosti sa vedie konanie o jej zrušení bez likvidácie, prípadne sa o zrušení firmy dozvedeli viac-menej náhodne alebo inak v súlade so zásadou súkromného práva „vigilantibus iura“ („každý nech si stráži svoje práva“), z ktorej, okrem iného, vyplýva priama závislosť ochrany práv a oprávnených záujmov práv veriteľa voči svojmu dlžníkovi.

V susednej Českej republike je proces likvidácie právnickej osoby všeobecne upravený v zákone č. 89/2012 Sb., občanský zákoník v aktuálnom znení, v ktorom inštitút dodatočnej likvidácie, najmä v ust. § 209, znie: *„Zjistí-li se neznámý majetek právnické osoby po jejím výmazu z veřejného rejstříku nebo objeví-li se jiný zájem hodný právní ochrany, soud na návrh toho, kdo osvědčí právní zájem, zruší výmaz právnické osoby, rozhodne o její likvidaci a jmenuje likvidátora. Kdo vede veřejný rejstřík, do něho podle tohoto rozhodnutí zapíše obnovení právnické osoby, skutečnost, že je v likvidaci a údaje o likvidátorovi. Od obnovení se na právnickou osobu hledí, jako by nikdy nezanikla. Byla-li právnická osoba obnovena vzhledem ke zjištění neznámého majetku, obnoví se neuspokojené pohledávky jejích věřitelů.“*

Podľa K. Mareka zrušiť výmaz obchodnej spoločnosti z obchodného registra a rozhodnúť o obnovení jej likvidácie je možné pod podmienkou, že sa zistí doposiaľ neznámy majetok právnickej osoby alebo sa objaví iný záujem hodný právnej ochrany. V okruhu aktívne legitimovaných osôb, oprávnených na podanie takeého návrhu môže byť iba ten, kto preukáže právny záujem. Takouto osobou môže byť predovšetkým bývalý spoločník so záujmom na vypořádání majetku spoločnosti, ktorý zaniknutej spoločnosti patrilo, ale z určitého dôvodu (napr. aj opomenutím na strane likvidátora) nebol v likvidácii vypořádaný.

Na rozdiel od ust. § 208 občanského zákoníku, ktorý znie: „Zjistí-li se ještě před výmazem právnické osoby z veřejného rejstříku její dosud neznámý majetek nebo objeví-li se potřeba jiných nezbytných opatření, likvidace neskončí a likvidátor tento majetek vypořádá nebo provede další nezbytná opatření. Po ukončení těchto jednání postupuje podle § 205 až 207; ustanovení § 170 se nepoužije.“ Pokračovanie likvidácie upravuje ust. § 209 občanského zákoníku, ktorý nevyžaduje doposiaľ neznámy majetok, to však nevyklučuje, že v praxi pôjde najčastejšie o doposiaľ neznámy majetok právnickej osoby, na ktorý odkazuje aj dôvodová správa zákona.

V kontexte dodatočnej likvidácie tiež podotkol, že úprava v občanském zákoníku a zákone č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (ďalej len „Zákon o obchodních korporacích“) neprebrala v tomto prípade úpravu z predchádzajúceho zákona č. 513/1991 Sb., obchodného zákoníku (zrušeného k 1. 1. 2014), konkrétne ust. § 75b, ktorý pripúšťal obnovenie procesu likvidácie spoločnosti ešte vo fáze pred samotným výmazom z obchodného registra, a to v prípade zistenia dosiaľ neznámeho majetku, ako aj v prípade potreby iných nevyhnutných opatrení súvisiacich s likvidáciou a namiesto toho ust. § 208 upravuje, že v takomto prípade sa likvidácia neskončí a likvidátor tento majetok vypořádá a uskutoční ďalšie nevyhnutné opatrenia, pri ktorých postupuje podľa ust. § 205 až 207 občanského zákoníku. K. Marek v tejto súvislosti uvádza s poukazom na Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 6. 4. 2011, sp. zn. 7 Cmo 454/2010, že nič sa nemení oproti predchádzajúcej právnej úprave na tom, že dôvodom obnovy likvidácie nebude zistenie doposiaľ zapísaných práv v registroch, ktoré nemajú žiadny dopad na vypořádanie majetkovoprávných vzťahov spoločnosti alebo neuskutočnenie administratívnych a iných zákazov obdobného významu, pričom tieto okolnosti nie sú ani prekážkou dokončenia procesu likvidácie a rozdelenia, resp. výplaty likvidačného zostatku a z takého dôvodu nie je na mieste uvažovať o tom, že by v ich dôsledku mohlo dôjsť k obnoveniu likvidácie.

Josková v tejto súvislosti uvádza, že ustanovenie § 209 občanského zákoníku dopadá na spoločnosti, ktoré zanikli s likvidáciou. Bez likvidácie po skončení insolvenčného konania, pokiaľ došlo k zisteniu neznáameho majetku alebo iného záujmu hodného právnej ochrany, prípadne posledným prípadom, ktorý prichádza do úvahy v tejto súvislosti je, ak súd rozhodne o zrušení výmazu spoločnosti a jej likvidácii. Podobne ako v našom právnom poriadku ustanovenie § 209 občanského zákoníku nadväzuje na ustanovenia o likvidácii obchodnej spoločnosti, z čoho explicitne vyplýva, že sa bude aplikovať na spoločnosti, ktoré zanikli s likvidáciou. Česká úprava sa pritom zaoberá doposiaľ neznámym majetkom,³⁰⁸ avšak s ohľadom na skutočnosť, že ide o zistenie neznáameho majetku po výmaze spoločnosti z obchodného registra, t. j. ide o dodatočné zistenie nelikvidovaného majetku, čím môžeme rozumieť majetkové hodnoty, ktoré v okamžiku výmazu spoločnosti z obchodného registra neboli považované za vlastníctvo likvidovanej spoločnosti a z toho dôvodu neboli riadne vyporiadané počas predchádzajúcej likvidácie spoločnosti.³⁰⁹ Podľa českej judikatúry sa však za takéto neznámy majetok nepovažuje majetok, ktorý bol známy a spoločnosti pričítaný počas konkurzného konania a konkurz bol následne zrušený pre nedostatok majetku.³¹⁰ S vysloveným názorom súdu sa v tejto súvislosti možno len stotožniť a jeho odkaz je použiteľný i v našom právnom prostredí. Súd po splnení zákonom ustanovených podmienok uznesením zruší výmaz spoločnosti z obchodného registra, rozhodne o likvidácii spoločnosti a vymenuje likvidátora. Česká právna veda sa v tomto prípade uberala iným smerom a to, či musí súd vždy rozhodnúť o likvidácii spoločnosti, alebo by k vyporiadaniu nelikvidovaného majetku mohlo dôjsť aj iným spôsobom, napr. ak by likvidácia k vyriešeniu situácie nebola vyslovene potrebná, badáme aj názory, že súd by v takom prípade

³⁰⁸ Porovnaj znenie ust. § 208 a § 209 občanského zákoníka.

³⁰⁹ JOSKOVÁ, L. Obnovení vymazané obchodné společnosti. In JOSKOVÁ, L., PRAVDOVÁ, M., ZACHARDOVÁ, L. Likvidace obchodních společností. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 158.

³¹⁰ Tamtiež.

nemusel likvidáciu nariadiť a bolo by dostatočným riešením, ak by spoločnosť zastupoval štatutárny orgán, ktorého funkcia sa taktiež nutne obnovuje a bolo by možné zabezpečiť iný záujem hodný právnej ochrany aj bez procesu likvidácie a vymenovania likvidátora. Pre českú doktrínu zostáva páľčivou otázkou konštitutívny účinok zápisu obnovenia obchodnej spoločnosti, s ohľadom na fikciu, že spoločnosť nikdy nezanikla.

V Českej republike tak dochádza k obnoveniu subjektivity zaniknutej spoločnosti, pričom účelom inštitútu obnovenia vymazanej spoločnosti je zaistiť skutočné vyporiadanie vzťahov zaniknutej spoločnosti k tretím osobám a k jej spoločníkom.³¹¹

Podľa Joskovej účelom dodatočnej likvidácie je tak obmedzený iba na opatrenia smerujúce k vyporiadaniu konkrétnej záležitosti, ktorá bola dôvodom obnovenia spoločnosti.³¹² Ďalší rozdiel, ktorý vychádza z priebehu samotnej likvidácie, ako aj zo skutočnosti, že v zmysle právnej úpravy sa v susednej Českej republike obnovuje subjektivita už vymazanej obchodnej spoločnosti je ten, že účel dodatočnej likvidácie je splnený, likvidátor vyhotoví konečnú správu o priebehu likvidácie a účtovnú závierku podľa ust. § 205 občanského zákoníka, pričom oba tieto dokumenty predloží likvidátor orgánu, ktorý ho povolal do funkcie, kontrolnému orgánu a najvyššiemu orgánu obnovennej spoločnosti a následne ho uloží do zbierky listín. Josková v tejto súvislosti poukazuje na to, že logickým dôsledkom skutočnosti, že nevyhnutnosť vyporiadať doposiaľ neznámy majetok, resp. uskutočniť iné nevyhnutné opatrenia, zmenia samotný hospodársky výsledok likvidácie, následne likvidátor rozdelí prípadný likvidačný zostatok medzi spoločníkov a napokon opäť podá návrh na výmaz spoločnosti z obchodného registra.

V našich podmienkach môže dôjsť k dodatočnej likvidácii majetku bývalej obchodnej spoločnosti a k zrušeniu rozhodnutia o zrušení

³¹¹ JOSKOVÁ, L. Obnovení vymazané obchodné společnosti. In JOSKOVÁ, L., PRAVDOVÁ, M., ZACHARDOVÁ, L. Likvidace obchodních společností. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 157.

obchodnej spoločnosti a jej vstupe do likvidácie. Ako sme už uviedli v predchádzajúcom texte, na dodatočnú likvidáciu sa primerane použijú ustanovenia o likvidácii. Z účtovného hľadiska účtovná jednotka zostavuje poslednú účtovnú závierku v súvislosti s likvidáciou, a to mimoriadnu účtovnú závierku ku dňu skončenia likvidácie. Následne je spoločnosť z obchodného registra vymazaná, tzn. účtovná jednotka po výmaze z obchodného registra už neexistuje. Pri nariadení dodatočnej likvidácie likvidátor vychádza z poslednej mimoriadnej účtovnej závierky zostavenej ku dňu skončenia likvidácie, ktorá by mala byť archivovaná v zmysle ust. § 35 zákona o účtovníctve, avšak ďalšia účtovná závierka za obdobie dodatočnej likvidácie sa v zmysle zákona o účtovníctve už nezostavuje.

Čo je a nie je „jiným zájmom hodným právnej ochrany“, záleží na rozhodnutí súdu v každej konkrétnej veci. Vrchný súd v Prahe vo svojom uznesení zo dňa 2. 10. 2017, sp. zn. 14 Cmo/82/2015 konštatoval, že je potrebné sa vyvarovať paušalizujúcich záverov, napr. že vedenie akéhokoľvek súdneho či správneho konania bráni jeho výmazu z verejného registra a pokiaľ k nemu predsa došlo, je to dôvodom pre zrušenie jeho výmazu, obnovenie likvidácie a vymenovanie likvidátora. Pričom záujem spočívajúci v tom, že navrhovateľovi bude zrušením výmazu spoločnosti z obchodného registra umožnené dokončiť začaté správne konanie a uložiť spoločnosti sankciu spočívajúcu v zrušení registrácie k činnosti investičného sprostredkovateľa a v uložení pokuty. Potrestanie spoločnosti by pre konateľa spoločnosti znamenalo prekážku pre jeho ďalšie pôsobenie na finančnom trhu, čím by sa prispelo k ochrane najmä drobných, neprofesionálnych investorov. Nie je iným záujmom hodným právnej ochrany podľa ust. § 209 občanského zákoníka, ktorý by zdôvodňoval zrušenie výmazu spoločnosti, obnovenie likvidácie a vymenovanie likvidátora.

4. ZÁVER

Predmetom nášho príspevku bola analýza parciálnych otázok spojených s procesom likvidácie obchodnej spoločnosti, a to najmä v prípade zistenia ďalšieho majetku zaniknutej obchodnej spoločnosti, a následne zhodnotenie významu inštitútu dodatočnej likvidácie v kontexte ust. § 75a Obchodného zákonníka. Pri príprave sme na viacerých miestach použili komparačnú metódu vo vzťahu k právnej úprave v Českej republike. Môžeme konštatovať, že inštitút dodatočnej likvidácie považujeme za významný nielen z hľadiska vyporiadania ďalšieho majetku spoločnosti, ktorý sa objavil po výmaze spoločnosti z obchodného registra, ale predovšetkým dôležitú úlohu zohráva z hľadiska ochrany veriteľov, nakoľko inštitút dodatočnej likvidácie umožňuje aj po výmaze spoločnosti z obchodného registra, ak je tu ďalší majetok vymazanej spoločnosti, iniciovať dodatočnú likvidáciu majetku spoločnosti, pri ktorej sa obnovia aj pohľadávky veriteľov a tieto možno znova uplatňovať v rozsahu, v akom neboli uplatnené, a až následne môžu byť z likvidačného zostatku uspokojení spoločníci ako reziduálni veritelia obchodnej spoločnosti.

V texte príspevku, v súvislosti so zápisom obchodnej spoločnosti (v tom čase aktuálnym stavom) „v *dodatočnej likvidácii*“ do obchodného registra sme sa venovali aj judikatúre. Ústavný súd SR priklonil k záveru, ku ktorému dospel aj Najvyšší súd SR, že táto skutočnosť mala za následok „*obnovenie*“ právnej subjektivity žalobcu. Napriek uvedenému Ústavný súd SR nepovažoval takýto subjekt za „*plnoprávneho účastníka konania*“. V tejto súvislosti si dovoľujeme nadviazať na doktrínálne názory odvolávajúce sa jednak na úmysel zákonodarcu pri inkorporovaní inštitútu dodatočnej likvidácie do slovenského právneho poriadku, ktorého cieľom bolo zabezpečiť najmä vyporiadanie novoobjaveného majetku zaniknutej spoločnosti a súhlas si dovoľujeme vysloviť s názorom, aby bola vymazanej obchodnej spoločnosti priznaná nielen procesnoprávna subjektivita, ktorá by bola personifikovaná výlučne a jedine v osobe likvidátora tejto spoločnosti v dodatočnej likvidácii, ale aby bola priznaná aj samotnej spoločnosti. Stotožňujeme sa však aj naďalej s

názorom, že rozsah prípadnej subjektivity takejto spoločnosti by mal byť obmedzený predovšetkým na vyporiadanie ďalšieho majetku spoločnosti.

V Českej republike dochádza k plnohodnotnému obnoveniu subjektivity zaniknutej spoločnosti, pričom po zápise obnovenia spoločnosti do obchodného registra, sa hľadá na spoločnosť ako na nezaniknutú, teda akoby nebola z registra vymazaná. Spoločnosť znovu nevzniká, obnovuje sa však subjektivita vymazanej spoločnosti a spoločnosť môže opäťovne vo vlastnom mene byť subjektom práv a povinností, avšak len v rozsahu obmedzenom na účel dodatočnej likvidácie, čo považujeme za správne. Dôležitú úlohu v českej právnej úprave inštitútu dodatočnej likvidácie zohráva *inter alia* pojem iný záujem hodný právnej ochrany, ktorý je okrem existencie dovtedy neznámeho majetku taktiež dôvodom na uskutočnenie procesu dodatočnej likvidácie. Ďalší rozdiel, ktorý vychádza z priebehu samotnej likvidácie, ako aj zo skutočnosti, že v zmysle právnej úpravy sa v susednej Českej republike obnovuje subjektivita už vymazanej obchodnej spoločnosti je ten, že ak je účel dodatočnej likvidácie splnený, likvidátor vyhotoví konečnú správu o priebehu likvidácie a účtovnú závierku. V dôsledku obnovenia subjektivity vznikajú podľa môjho názoru v oboch právnych úpravách i ďalšie otázky ohľadom „resuscitácie“ orgánov obnovenej spoločnosti a to pravdepodobne v zložení, ktoré mali v čase výmazu spoločnosti z obchodného registra, tieto otázky však možno svojím záberom považovať za tému na samostatný príspevok.

Použité zdroje

Odborné monografie

1. CSACH, K., GALANDOVÁ, M. In OVEČKOVÁ, O. a kol. *Obchodný zákoník. Veľký komentár*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017. 3192 s.

2. HAMULÁKOVÁ, Z. *Správne delikty právnických osôb – vybrané inštitúty a problémy*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017. 320 s.
3. JOSKOVÁ, L. *Obnovení vymazané obchodní společnosti*. In JOSKOVÁ, L., PRAVDOVÁ, M., ZACHARDOVÁ, L. *Likvidace obchodních společností. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2017. 208 s.
4. KUBINEC, M. In MAMOJKA, M. a kol. *Obchodný zákoník. Veľký komentár. 1. zväzok*. Bratislava: Eurokódex, 2016. 1087 s.
5. OVEČKOVÁ, O. a kol.: *Obchodný zákoník. Komentár*. Bratislava: Iura Edition, 2005. 2192 s.
6. PATAKYOVÁ, M. a kol. *Obchodný zákoník. Komentár. 5. vydanie*. Bratislava: C. H. Beck, 2016, s. 1696.
7. ŠTEVČEK, M., FICOVÁ, S., BARICOVÁ, J., MESIARKINOVÁ, S., BAJÁNKOVÁ, J., TOMAŠOVIČ, M. a kol. *Civilný sporový poriadok. Komentár*. Praha: C. H. Beck, 2016. 1544 s.

Odborné články a príspevky v zborníkoch

8. CSACH, K. *Subjektivizácia koncernových a suborganizačných štruktúr*. In *Obchodná spoločnosť ako právnická osoba: teoretické východiská a praktické implikácie*. Košice: UPJŠ, 2014, s. 8 – 29. Dostupné na: <https://unibook.upjs.sk/sk/obchodne-a-hospodarske-pravo/529-obchodna-spolocnost-ako-pravnicka-osoba> (cit. dňa 14. 8. 2018).
9. HUSÁR, J. *Úprava likvidácie právnickej osoby v SR a ČR*. In *Justičná revue* 65, č. 2, 2013.
10. ĎURICA, M. *Zrušenie, likvidácia a zánik obchodných spoločností (3. časť)*. In *Justičná revue* 56, č. 1, 2004.

Právne predpisy

11. Zákon č. 513/1991 Zb. *Obchodný zákoník v znení neskorších predpisov*.
12. Zákon č. 160/2015 Z. z. *Civilný sporový poriadok*.
13. Zákon č. 161/2015 Z. z. *Civilný mimosporový poriadok*.

14. Zákon č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Ostatné zdroje

15. MACEK, J. *Dodatočná likvidácia v judikatúre Ústavného súdu*, dostupné na: http://www.ja-sr.sk/files/Dodatocna_likvidacia_v_judikature_Ustavneho_sudu.pdf, cit. dňa 1. 3. 2018. (cit. dňa 13. 8. 2018).
16. Dôvodová správa k zákonu č. 500/2001 Z.z. a k zákonu č. 432/2004 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.

VIII. ZÁKONNÉ RUČENIE ŠTATUTÁRNYCH ORGÁNOV KAPITÁLOVÝCH OBCHODNÝCH SPOLOČNOSTÍ

JUDR. JAKUB KAJBA

Abstrakt: Príspevok sa zaoberá problematikou ex lege vznikajúceho ručenia členov štatutárnych orgánov kapitálových obchodných spoločností za škodu, a to oboznámením s platnou právnou úpravou a kritickým pohľadom na formuláciu a podmienky prípadov zákonného ručenia, predovšetkým pre nedôvodnú diferenciaciu rozsahu ručiteľov, možnosti zbavenia sa zákonného ručenia a z dôvodu absencie väzby medzi porušením povinnosti konkrétnym členom štatutárneho orgánu a vznikom jeho ručiteľskej povinnosti.

Kľúčové slová: zákonné ručenie, zodpovednosť, štatutárny orgán, kapitálová obchodná spoločnosť

Abstract: The paper deals with the issue of the ex lege of the liability of the members of the statutory bodies of the capital companies for

damages, by informing them of the valid legislation and the critical view on the wording and conditions of the cases of legal guarantee, in particular for the unjustified differentiation of the guarantors, the possibility of deprivation of the legal guarantee the absence of a link between a breach of duty for a particular member of the statutory body and the emergence of his guarantor obligation.

Keywords: *Legal liability, liability, statutory body, capital company*

1. ÚVOD

Štandardným súkromnoprávnym dôsledkom konania štatutárneho orgánu obchodnej spoločnosti v rozpore s právnou povinnosťou (zákonom ustanovenou alebo zmluvne upravenou), je v prípade vzniku škody a príčinnej súvislosti medzi porušením právnej povinnosti a vznikom škody (ako i predvídateľnosti vzniku škody a absencie liberačného dôvodu), pre štatutárny orgán alebo jeho člena je vznik zodpovednosti za spôsobenú škodu. Zodpovednosť za škodu vo všeobecnosti pokrýva dôsledky porušení akýchkoľvek zákonných či zmluvných povinností štatutárneho orgánu.

Napriek uvedenému právna úprava Obchodného zákonníka upravuje viacero špecifických prípadov, kedy porušenie konkrétnych zákonných povinností má pre konajúci štatutárny orgán závažnejší následok vo forme vzniku zákonného ručenia štatutárneho orgánu za záväzky tretích osôb voči spoločnosti, prípadne voči jej veriteľom.

Posledné novelizácie Obchodného zákonníka zaviedli do právnej úpravy vo vzťahu k doterajším inštitútom (poskytnutie primeraného plnenia v prípade zmluvy medzi kapitálovou obchodnou spoločnosťou a jej spoločníkom), i vo vzťahu k inštitútom novým, ako spoločnosti v kríze a zákazu vrátenia vkladov, ako následky porušenia povinnosti štatutárneho orgánu práve ex lege vznikajúce ručenie štatutárneho orgánu.

Vzhľadom na uvedené považujem tému za aktuálnu, ktorej pravdepodobne v budúcom období bude poskytnutý väčší priestor i vzhľadom na otázky a možné aplikačné problémy.

Vzhľadom na širšiu koncepciu zákonného ručenia u osobných obchodných spoločností je táto právna úprava (i tam kde nie je explicitne stanovená pre určitý druh spoločnosti) aplikovateľná predovšetkým na kapitálové obchodné spoločnosti, a z toho dôvodu obmedzím svoju pozornosť na kapitálové obchodné spoločnosti.

2. PRÁVNA ÚPRAVA

Obchodný zákonník upravuje zákonné ručenie štatutárnych orgánov čo do personálneho rozsahu a možnosti zbavenia sa ručiteľskej povinnosti rôzne.

Pri ručení štatutárnych orgánov upravenom systematicky spoločne pre kapitálové spoločnosti, a to v prípadoch

- ručenia za záväzky tretích osôb vrátiť plnenie zo zmluvy medzi spoločnosťou a jej spoločníkom alebo zakladateľom, ktorá nenadobudla účinnosť³¹³ (napriek systematickému zaradeniu sa tento prípad zákonného ručenia obsahovo vzťahuje len na členov predstavenstva akciovej spoločnosti),
- ručenia za záväzky tretích osôb za vrátenie plnenia, ktoré im bolo vyplatené v rozpore so zákazom vrátenia plnenia nahradzujúceho vlastné zdroje ak je spoločnosť v kríze alebo sa v dôsledku vrátenia plnenia nahradzujúceho vlastné zdroje do krízy dostala³¹⁴,
- ručenia za záväzky tretích osôb na vrátenie plnenia vyplateného v rozpore so zákazom vrátenia vkladov³¹⁵,

sa solidárne ručenie vzťahuje jednak na všetkých členov štatutárneho orgánu, ktorí vykonávali funkciu člena štatutárneho orgánu v čase, keď došlo k plneniu v rozpore so zákonom, bez explicitne upravenej možnosti zbavenia sa ručiteľskej povinnosti ako i na všetkých členov štatutárneho orgánu, ktorí vykonávali funkciu člena štatutárneho orgánu v období, v ktorom spoločnosť nárok na vrátenie plnenia neuplatňovala a o tejto povinnosti s prihliadnutím na všetky okolnosti vedeli alebo mohli vedieť, teda s možnosťou zbavenia sa ručiteľskej povinnosti z dôvodu, že objektívne o tejto povinnosti nemohli mať vedomosť.

Pri ručení v rámci právnej úpravy spoločnosti s ručením obmedzeným sa ručenie za záväzky spoločníkov vrátiť podiel na

³¹³ § 59a ods. 7 Obchodného zákonníka

³¹⁴ § 67f ods. 2 Obchodného zákonníka

³¹⁵ § 67k ods. 2 Obchodného zákonníka

zisku, ktorý bol vyplatený v rozpore so zákonom vzťahuje len na tých členov štatutárneho orgánu (konateľov), ktorí vyslovili súhlasil s takouto výplatou³¹⁶, teda určuje okruh zákonných ručiteľov adresne vo väzbe na ich participáciu na protiprávnom úkone.

Pri ručení v rámci právnej úpravy akciovej spoločnosti, konkrétne pri ručení za splatenie akcií, ktoré boli pri zvýšení základného imania upísané v rozpore so zákonom, sa ručenie vzťahuje na všetkých členov predstavenstva, avšak člen predstavenstva sa môže zbaviť ručiteľského záväzku, ak preukáže, že nevedel a ani vedieť nemohol, že akcie boli upísané v rozpore so zákonom³¹⁷.

V ďalších prípadoch zákonného ručenia štatutárnych orgánov v právnej úprave akciovej spoločnosti, a to v prípadoch ručenia za záväzky

- spoločnosti uhradiť trovy konania a trovy valného zhromaždenia, ktoré zvolali akcionári, splnomocnení na to súdom³¹⁸,
- akcionára na splatenie vkladu v prípade ak pri zvýšení základného imania predstavenstvo uviedlo vyššiu sumu než bola splatená³¹⁹,
- spoločnosti voči veriteľom, ktorých pohľadávky neboli pri znížení základného imania zabezpečené, a predstavenstvo napriek tomu poskytne akcionárom plnenie z titulu zníženia základného imania³²⁰,
- akcionárov vrátiť plnenie poskytnuté pri znížení základného imania, ktoré malo slúžiť na krytie strát spoločnosti³²¹,

sa vzťahuje na všetkých členov predstavenstva bez explicitne upravenej možnosti zbavenia sa ručiteľskej povinnosti.

³¹⁶ § 123 ods. 4 Obchodného zákonníka

³¹⁷ § 161 ods. 3 Obchodného zákonníka

³¹⁸ § 181 ods. 5 Obchodného zákonníka

³¹⁹ § 206 ods. 2 Obchodného zákonníka

³²⁰ § 215 ods. 6 Obchodného zákonníka

³²¹ § 215a ods. 3 Obchodného zákonníka

Z uvedeného prehľadu vyplýva diferencia medzi rôznymi prípadmi ručenia členov štatutárnych orgánov čo do možnosti zbavenia sa ručiteľského záväzku a tiež súvisiaci rôzny okruh členov štatutárneho orgánu, na ktorých sa ručenie vzťahuje, pričom podľa môjho názoru nejde o úmysel zákonodarcu, ktorý by mal racionálne odôvodnenie. Pritom táto diferenciácia spôsobuje nielen pochybnosti o vôli zákonodarcu, ale i vyvoláva viaceré otázky.

3. ZODPOVEDNOSŤ ZA ŠKODU VS. ZÁKONNE RUČENIE

V rámci zodpovednosti za škodu je jedným z predpokladom jej vzniku porušenie právnej povinnosti konkrétnou osobou, konkrétnym členom štatutárneho orgánu. Bez väzby konania konkrétného člena štatutárneho orgánu v rozpore s jeho právnou povinnosťou, nemôže byť (i keď k porušeniu povinnosti došlo inými členmi štatutárneho orgánu) daný vznik zodpovednosti za škodu tohto člena orgánu. Táto téza nie je prijímaná všeobecne, ale má i svoje alternatívy, napr. že z úpravy solidárnej zodpovednosti a práva regresu je možné vyvodit', že zodpovedať by mali všetci členovia kolektívneho orgánu obchodnej spoločnosti, avšak ten, koho zodpovednosť bola nižšia respektíve v takomto prípade žiadna, by mal právo žiadať od tých, ktorí sú skutočne zodpovední, náhradu v plnom rozsahu, v akom ju bol povinný uhradiť oprávnenému z náhrady škody, t. j. poškodenému³²². Som však toho názoru, že v tomto prípade spravodlivé riešenie potvrdzuje jednak gramatický výklad príslušných ustanovení Obchodného zákonníka, napr. pri predstavenstve akciovej spoločnosti sa ukladá povinnosť nahraďovať škodu (len tým) členom predstavenstva, ktorí porušili svoje povinnosti pri výkone svojej pôsobnosti³²³, resp. spoločnosti s ručením obmedzeným (len tým) konateľom, ktorí porušili svoje

³²² Mareček, L.: Zodpovednosť členov orgánov obchodných spoločností (podmienky, rozsah, dôkazné bremeno, zodpovednosť v kolektívnych orgánoch. In: Orgány obchodných spoločností. Zborník z II. študentského sympózia z práva obchodných spoločností. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2015.

³²³ § 194 ods. 6 Obchodného zákonníka

povinnosti pri výkone svojej pôsobnosti³²⁴, ale taktiež odborná literatúra³²⁵ i judikatúra³²⁶.

I v prípade objektívneho porušenia povinnosti konkrétnym členom štatutárneho orgánu, má konajúci navyše možnosť liberácie ak preukáže, že postupoval pri výkone svojej pôsobnosti s odbornou starostlivosťou a v dobrej viere, že koná v záujme spoločnosti. Samozrejme takéhoto člena štatutárneho orgánu zat'azuje dôkazné bremeno a jeho dobrú vieru, že koná v záujme spoločnosti je potrebné posudzovať z objektívneho hľadiska, teda je potrebné skúmať, či existovali objektívne okolnosti, ktoré dobrú vieru odôvodňovali. V prípade súdneho vymáhania nároku musí aktívne legitimovaná spoločnosť, prípadne veriteľ uniesť dôkazné bremeno vo vzťahu ku všetkým predpokladom vzniku zodpovednosti pasívne legitimovaného člena štatutárneho orgánu za škodu. Následne na druhej musí člen štatutárneho orgánu, ktorý chce byť v konaní úspešný, uniesť dôkazné bremeno vo vzťahu k existencii liberačného dôvodu.

Oproti tomu, pri právnej úprave zákonného ručenia v niektorých prípadoch na vznik ručiteľského záväzku hypotéza právnej normy nevyžaduje explicitne protiprávne konanie konkrétného člena štatutárneho orgánu, ale postačuje, že objektívne boli porušené povinnosti štatutárnym orgánom. Len v prípade spoločnosti s ručením obmedzeným je okruh členov štatutárneho orgánu, ktorým vzniká ručiteľská povinnosť, zákonom obmedzený na tých, ktorí vyslovili súhlas s výplatou podielu na zisku, ktorá nebola v súlade so zákonom. Taktiež len v určitých prípadoch, konkrétne pri ručení členov štatutárneho orgánu, ktorí vykonávali funkciu v čase, kedy spoločnosť nevymáhala svoje nároky voči členom štatutárneho

³²⁴ § 135a ods. 2 Obchodného zákonníka

³²⁵ Napr. Mamojka, M. MAMOJKA, M. a kol. Obchodný zákonník. Komentár. EUROKÓDEX. Žilina. 2016, ISBN: 978-80-8155-065-2, str. 766

³²⁶ Napr. Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky spis. zn. 29 Cdo 2139/2011 podľa ktorého „Z princípu solidarity vyplýva, že je vecí rozhodnutí poškodeného, na ktorom ze solidarane zavázaných členů představenstva sa náhrady škod domáhá. Nepochybne však musí být prokázáno, že sa taký člen představenstva na vzniku škody podílel.“

orgánu, pri neúčinnosti zmluvy medzi spoločníkom a spoločnosťou, v rámci plnenia v čase krízy alebo jej hrozby, poskytnutého v rozpore so zákazom vrátenia plnenia nahradzujúceho vlastné zdroje, pri vrátení vkladov v rozpore so zákazom vrátenia vkladov a v rámci akciovej spoločnosti len pri ručení za záväzky akcionárov v prípade porušenia zákazu upisovania akcií je zákonom upravená možnosť zbavenia sa ručiteľského záväzku, a to len v prípade preukázania nevedomosti o relevantných skutočnostiach.

4. INTERPRETÁCIA PRÁVNEJ ÚPRAVY

Úmyslom zákonodarcu bolo zjednodušenie vymáhania pohľadávok osôb, ktoré boli dotknuté porušením zákonnej povinnosti štatutárnych orgánov voči členom štatutárnych orgánov, a to úpravou iného negatívneho následku porušenia zákonnej povinnosti než zodpovednosti za škodu - zákonného ručenia, čo možno považovať z hľadiska ochrany veriteľov za prínosné. Som však presvedčený, že úprava inštitútu zákonného ručenia členov štatutárnych orgánov by mala zachovať základnú zásadu, aby negatívne následky protiprávneho stavu znášali len konkrétne osoby, ktoré na protiprávnom úkone ako príčine protiprávneho stavu osobne participovali. Zjednodušene povedané, negatívne následky by mali postihnúť toho, kto svojim konaním porušil právnu povinnosť, rovnako ako pri zodpovednosti za škodu, rozdielnym by bol len následok vo forme vzniku zákonného ručenia, ktoré je z predovšetkým z hľadiska dokazovania v prípadnom súdnom konaní pre poškodeného omnoho komfortnejšie. Väzba medzi protiprávnym úkonom konkrétnej osoby a negatívnym následkom pre ňu však mala byť zachovaná.

Bohužiaľ právna úprava je formulovaná spôsobom, ktorý nasvedčuje tomu, že ide skôr o rozšírenie povinných (pasívne legitimovaných subjektov), a to i na osoby, ktoré svoje povinnosti žiadnym spôsobom neporušili.

Ak mal zákonodarca iný úmysel, ktorý by zodpovedal podľa môjho názoru spravodlivému riešeniu, potom ho bohužiaľ nepretavil do znenia zákona, čo vedie k uprednostneniu výkladu, že pri negatívnom následku vo forme zákonného ručenia nemusí existovať väzba medzi porušením povinnosti a konkrétnym konaním člena štatutárneho orgánu. Takejto interpretácii nasvedčuje i terminológia posledných noviel Obchodného zákonníka, v ktorých je okruh zaviazaných členov štatutárnych orgánov, ktorým vzniká ručiteľská povinnosť stanovený tak, že ručia všetci členovia štatutárneho orgánu, ktorí v danom čase vykonávali svoju funkciu. Takto určený okruh zákonných ručiteľov (určený vo väzbe na čas výkonu funkcie a nie na konkrétne konanie) je ťažko interpretovateľný tak, že pod „výkonom funkcie“ by sa rozumelo vykonávanie konkrétneho (protiprávneho) úkonu. Pokiaľ by bolo takéto, nepochybne spravodlivé a logické riešenie mienené zákonodarcom, nič mu nebránilo vyjadriť tento úmysel explicitne a zrozumiteľne, o to viac, že takýto prípad už v Obchodnom zákonníku upravený bol (ručenie len tých konateľov spoločnosti s ručením obmedzeným, ktorí súhlasili s výplatou podielu na zisku spoločníkom v rozpore so zákonom).

Z vyššie uvedených dôvodov podľa môjho názoru pre názor, že „čo do predpokladov ručenia je ale nárok (z titulu ručenia) pripodobnený zodpovednosti za škodu tým, že nevzniká, ak člen štatutárneho orgánu svoju náležitú starostlivosť neporušil“³²⁷, nenájdeme oporu v právnej úprave zákonného ručenia. Vzhľadom na odlišnosť oboch inštitútov (zodpovednosti za škodu a zákonného ručenia), skutočnosť, že v Obchodnom zákonníku už pri jednom prípade zákonného ručenia bol explicitne obmedzený vznik ručiteľskej povinnosti len na člena vykonávajúceho alebo participujúceho na vzniku protiprávneho úkonu, a tiež absenciu aspoň odkazu na analogické použitie liberácie v rámci zodpovednosti za škodu i na

³²⁷ Ovečková, O. a kol. Obchodný zákonník. Veľký komentár. Bratislava : Wolters Kluwer s.r.o., 2017 str. 413

zbavenie sa ručiteľskej povinnosti, je možnosť analógie problematická.

Interpretácia právnej úpravy tak skôr smeruje k tomu, že zákonné ručenie členov štatutárnych orgánov je z hľadiska existencie liberačného dôvodu koncipované mimoriadne (až nespravodlivo) široko³²⁸ tak, že bez ohľadu na konanie konkrétneho člena štatutárneho orgánu mu v prípade porušenia povinnosti konaním iných členov štatutárneho orgánu, oprávnených konať, vzniká zo zákona ručiteľská povinnosť.

Pokiaľ ide o metódy výkladu, opäť ani v týchto prípadoch (čo bohužiaľ nie je výnimočné) nie je možné sa oprieť o vôľu zákonodarcu vyjadrenú v dôvodovej správe k príslušným právnym normám³²⁹.

5. NEGATÍVNE DÔSLEDKY GRAMATICKÉHO VÝKLADU

Výsledok, ku ktorému dospieva gramatický výklad ustanovení o zákonnom ručení spôsobuje pri aplikácii práva podľa neho následky, ktoré už *prima facie* nie sú zlučiteľné nielen s právnou, ale ani všeobecnou predstavou spravodlivosti. Nie je podľa môjho názoru akceptovateľné, aby člen štatutárneho orgánu, ktorý sa na protiprávnom úkone žiadnym spôsobom nepodieľal (ani pri rozhodovaní štatutárneho orgánu o obchodnom vedení spoločnosti ani pri vykonaní takéhoto úkonu navonok voči tretím osobám, dokonca o ňom v niektorých nemohol ani objektívne mať vedomosť, prípadne ak mal vedomosť, na protiprávnosť tohto úkonu upozorňoval a hlasoval pri rozhodovaní o obchodnom vedení

³²⁸ Ovečková, O. a kol. Obchodný zákonník. Veľký komentár. Bratislava : Wolters Kluwer s.r.o., 2017 str. 520

³²⁹ Dôvodová správa k zák. č. 87/2015 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa Obchodný zákonník pri prípadoch zavádzania ručenia všetkých členov štatutárneho orgánu, ktorí vykonávali v čase protiprávneho úkonu svoju funkciu a tiež tých, ktorí funkciu vykonávali neskôr a nároky z titulu zákonného ručenia neuplatňovali, len konštatuje, že „zavádza sa ručenie členov štatutárneho orgánu za záväzkov na vrátenie takéhoto plnenia“, „za splnenie tejto povinnosti vzniká ručenie členom štatutárneho orgánu spoločnosti“.

proti vykonaniu takéhoto úkonu) ručil rovnakým spôsobom ako člen štatutárneho orgánu, ktorý napr. bez vedomia iných členov štatutárneho orgánu alebo napriek ich nesúhlasu takýto úkon vykonal.

Pri akceptovaní gramatického výkladu by ručili všetci členovia štatutárneho orgánu i v prípade, ak by protiprávny úkon nevykonal žiadny z nich, ale vykonal ho iná osoba, ktorá môže v mene spoločnosti konať, napríklad prokurista.

V rámci zodpovednosti členov štatutárnych orgánov, ktorí vykonávajú v čase, keď spoločnosť mala pohľadávky z titulu zákonného ručenia voči členom štatutárneho orgánu vymáhať a nevymáhala ich, je možnosť zbavenia sa zákonného ručenia obmedzená len objektívnou nemožnosťou vedomosti o relevantných skutočnostiach a nepokrýva prípady, kedy člen štatutárneho orgánu o týchto nárokoch mohol vedieť aj vedel, ale nemohol im zabrániť, napr. z dôvodu, že vzhľadom na spôsob konania štatutárneho orgánu obchodnej spoločnosti tieto nároky sám, bez súčinnosti s iným členom/členmi štatutárneho orgánu nemohol úspešne uplatňovať. Pri týchto (ale i iných) prípadoch zákonného ručenia, by podľa môjho názoru problém „spolukonajúcich“ osôb mohol byť riešený obdobne, ako napr. v prípade zbavenia sa povinnosti člena štatutárneho orgánu zaplatiť zmluvnú pokutu za porušenie povinnosti včas podať návrh na vyhlásenie konkurzu³³⁰.

V rámci negatívnych následkov aplikácie gramatického a systematického výkladu treba zdôrazniť aj skutočnosť, že bez ohľadu na teoretické vymedzenie konkrétnych právnych inštitútov, pohľadom ručiaceho člena štatutárneho orgánu a následkov, ktoré mu zákonné ručenie spôsobuje, ide jednoznačne o prostriedok sankčný, ktorý negatívne zasahuje do jeho majetkovej sféry. Pritom vo vyššie uvedených (a mnohých iných) prípadoch je člen

³³⁰ Podľa § 74a ods. 5 písm. a) Zákona o konkurze a reštrukturalizácii sa povinnosti zaplatiť zmluvnú pokutu zbaví ten, kto osvedčí, že konal s odbornou starostlivosťou, najmä ak pre nedostatok súčinnosti tých, s ktorými koná spoločne nemohol túto povinnosť splniť, pričom bez zbytočného odkladu, ako sa dozvedel alebo mohol dozvedieť o predĺžení uložil do zbierky listín oznámenie, že dlžník je v predĺžení.

štatutárneho orgánu de facto sankcionovaný za členstvo v štatutárnom orgáne, teda členstvo v určitej skupine ľudí, ktorej povinné kreovanie v obchodnej spoločnosti je zákonom vyžadované ako podmienka existencie obchodnej spoločnosti.

Následky akceptácie gramatického výkladu tak podľa môjho názoru majú neprijemnú pachuť kolektívneho trestania, čo je v modernom práve principiálne nežiaduce.

6. ZÁKONNÉ RUČENIE DE LEGE FERENDA

Nahradenie negatívneho dôsledku porušenia zákona vo forme zodpovednosti za škodu, vznikom zákonného ručenia ako riešenie, komfortné pre veriteľov, je z pohľadu zvýšenia vymožitelnosti práva teoreticky akceptovateľné riešenie. Otázny samozrejme bude jeho praktický význam vo forme jeho využívania spoločnosťami a veriteľmi. Podľa môjho názoru totiž nie je problém v nedostatku teoreticky efektívnych právnych prostriedkov veriteľov na uplatňovanie ich práv, ktoré sa dopĺňajú do Obchodného zákonníka pomaly už každou novelou, ale v tom, že ich veritelia nedostatočne využívajú, resp. nevyužívajú.

Podľa môjho názoru, by bolo vhodné pri koncepcii právnej úprave zákonného ručenia v Obchodnom zákonníku zvážiť nasledovné:

- Zohľadniť skutočnosť, že zodpovednosť štatutárneho orgánu za škodu v kapitálových obchodných spoločnostiach pokrýva všetky prípady porušenia právnej povinnosti, vrátane tých, na ktoré viaže právna úprava vznik zákonného ručenia (zákonné ručenie štatutárneho orgánu podľa môjho názoru nemá vplyv na vznik zodpovednosti štatutárneho orgánu za škodu, ktorá nie je krytá plnením štatutárneho orgánu ako ručiteľa) a zákonné ručenie obmedziť na skutočne najzávažnejšie prípady porušenia povinnosti štatutárneho orgánu.

- Explicitné vyjadriť vzťah medzi porušením povinnosti konkrétneho člena štatutárneho orgánu a vznikom jeho ručiteľskej povinnosti v tom zmysle, že v prípade ak sa konkrétny člen štatutárneho orgánu nepodieľal na porušení právnej povinnosti, nemôže niesť negatívne následky, napriek tomu, že objektívne povinnosť porušená bola.
- Možnosť zbavenia sa ručiteľskej povinnosti konkrétneho člena štatutárneho orgánu z dôvodu, že nemal a objektívne nemohol mať vedomosť o relevantných skutočnostiach. Súčasná právna úprava toto zbavenie sa ručiteľskej povinnosti umožňuje len v určitých prípadoch zákonného ručenia, podľa môjho názoru však v reálnych podmienkach fungovania spoločností môže k tomu dôjsť vo všetkých prípadoch zákonného ručenia. Zo súčasnej právnej úpravy podľa môjho názoru nie je odvodiť logické kritérium, odlišujúce prípady, kedy právna úprava možnosť zbavenia sa ručiteľskej povinnosti z tohto dôvodu umožňuje od tých, u ktorých to neumožňuje.
- Možnosť zbavenia sa ručiteľskej povinnosti konkrétneho člena štatutárneho orgánu z dôvodu, že na protiprávnom úkone neparticipoval, t. j. v rámci rozhodovania štatutárneho orgánu s ním nesúhlasil ani sa nepodieľal na jeho vykonaní. Súčasná právna úprava toto zbavenie sa ručiteľskej povinnosti umožňuje len v prípade ručenia konateľov spoločnosti za záväzky spoločníkov vrátiť podiel na zisku vyplatený v rozpore so zákonom, podľa môjho názoru však v reálnych podmienkach fungovania spoločností môže k tomu dôjsť vo všetkých prípadoch zákonného ručenia. Pre sprísnenie zodpovednosti môže byť kumulatívnou podmienkou zbavenia sa ručiteľskej povinnosti aj preukázanie skutočnosti, že člen štatutárneho orgánu svojim konaním objektívne nemohol protiprávnemu úkonu zabrániť, prípadne tiež preukázanie toho, že na takýto úkon upozornil (napr. povinnosť uložiť do zbierky listín vyhlásenie, že o protiprávnom úkone mal vedomosť, ale z rôznych dôvodov mu nemohol zabrániť).

Formálnym výsledkom by mala byť rovnaká formulácia podmienok vzniku, personálneho rozsahu a možnosti zbavenia sa ručiteľskej povinnosti členov štatutárnych orgánov vo všetkých prípadoch zákonného ručenia.

7. ZÁVER

Rôzna úprava zákonnej ručiteľskej povinnosti členov štatutárneho orgánu za škodu v jednotlivých prípadoch upravených Obchodným zákonníkom podľa môjho názoru nie je logicky odôvodnená a sama o sebe komplikuje výklad právnej úpravy pri jednotlivom prípade zákonného ručenia v komparácii s inými prípadmi. Súčasná právna úprava tiež vykazuje podľa môjho názoru také znaky nespravodlivosti vo vzťahu k individuálnym členom štatutárneho orgánu, ktoré ani pri rešpektovaní zvýšenej zodpovednosti členov štatutárnych orgánov kapitálových obchodných spoločností a rešpektovaní zvýšenej ochrany veriteľov kapitálových obchodných spoločností, nie sú akceptovateľné.

Právnej úprave zákonnej ručiteľskej povinnosti členov štatutárneho orgánu je z dôvodu, že pri viacerých prípadoch ide o relatívne novú právnu úpravu, venovaná v odbornej literatúre venovaná minimálna pozornosť, absentuje tiež akákoľvek nielen judikatúra najvyšších súdnych autorít ale ani rozhodovacia činnosť nižších súdov. Vzhľadom na normatívnu právnu úpravu a jej gramatický výklad však v budúcnosti súdne spory určite hrozia a nebude jednoduchou úlohou súdu vo veci rozhodnúť, najmä či priznať právo len z dôvodu ľahko odôvodniteľného gramatického výkladu normatívnej úpravy alebo sa pustiť ťažšou cestou odôvodnenia opačného riešenia prostredníctvom právnych zásad, analógie vo vzťahu k adresnosti sankcie k porušovateľovi povinnosti, prípadne i z hľadiska ústavnoprávnej roviny postihu člena štatutárneho orgánu, napriek tomu, že konal dôsledne *lege artis*.

Cieľom právnej úpravy bolo a je zvyšovanie nárokov na zodpovedný prístup členov štatutárnych orgánov kapitálových obchodných spoločností k výkonu ich funkcie. Aplikácia gramatického výkladu relevantných ustanovení však vedie v kontexte spomínaného cieľa k absurdnému efektu, spočívajúcemu v tom, že osoba, ktorá v sebe potrebnú zodpovednosť ako osobnostnú kvalitu má, sa práve z dôvodu zodpovednosti (voči sebe, rodine a majetku) členom predstavenstva ani ďalším konateľom nikdy nestane.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

Monografie

1. CUKEROVÁ, D.: Prostriedky ochrany veriteľa obchodnej spoločnosti pri zakázanom vrátení vkladu a ich vzájomná interakcia In.: Súkromné právo 4/2017, Wolters Kluwer s.r.o., 2017, ISSN: 339-8652, s. 157-165.
2. KUBINEC, M.: Niekoľko poznámok k novej právnej úprave spoločnosti v kríze. In Notitiae Novae Facultatis Iuridicae Universitatis Matthiae Belii Neosolii. Roč. 20. 1. vyd. Banská Bystrica: Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela - Belianum, 2016. str. 197-210.
3. KUBINEC, M.: Zákaz vrátenia vkladov - súčasť trendu posilňovania ochrany veriteľov. In Nové trendy v práve: zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie konanej 7. - 8. apríla 2016 na Právnickej fakulte Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. 1. vyd. - Banská Bystrica : Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela - Belianum, 2016. str. 205-217.
4. MAMOJKA, M. a kol. Obchodný zákonník. Komentár. EUROKÓDEX. Žilina. 2016, ISBN: 978-80-8155-065-2
5. MAREČEK, L.: Zodpovednosť členov orgánov obchodných spoločností (podmienky, rozsah, dôkazné bremeno, zodpovednosť v kolektívnych orgánoch. In: Orgány obchodných spoločností. Zborník z II. študentského sympózia z práva

obchodných spoločností. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2015.

6. OVEČKOVÁ, O. a kol.: Obchodný zákonník. Veľký komentár. Bratislava : Wolters Kluwer s. r. o., 2017, ISBN: 978-80-8168-573-6, 1739 s.
7. PATAKYOVÁ, M. a kol.: Obchodný zákonník. Komentár. Bratislava : C. H. Beck, 2016
8. VRBA, M.: Sankční ručení člena organu při způsobení škody obchodní společností. In.: Odpovědnost a ručení v právu obchodních společností, Vrba, M. (ed.). Praha : Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2013, str. 105

Použité právne predpisy

9. Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov
10. Zákon č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii v znení neskorších predpisov

IX. VYKONATELNÉ POHLEDÁVKY V INSOLVENČNÍM ŘÍZENÍ A JEJICH PŘEZKUM – OTÁZKA PRÁVNÍ JISTOTY

MGR. ING. PATRIK KURZ

Abstrakt: *Vykonatelné pohledávky mají v insolvenčním řízení zcela jedinečné postavení. Do insolvenčního řízení jsou přihlašovány i pohledávky již vymáhané výkonem rozhodnutí nebo exekucí. Popírá-li insolvenční správce případně dlužník pravost nebo výši pohledávky, jsou omezeni v důvodech popěrného úkonu pouze na skutečnosti, které nebyly uplatněny dlužníkem v nalézacím řízení, jež vedlo k vydání vykonatelného rozhodnutí. Za situace, kdy soud vydal rozhodnutí, na jehož základě se stala pohledávka vykonatelnou, soud opět přezkoumává takovou pohledávku. Přezkum v rámci incidenčního sporu je sice omezen, ale přesto dochází k zásahu do již pravomocného vykonatelného rozhodnutí soudu – k narušení právní jistoty. V tomto smyslu je incidenční řízení o žalobě na určení pravosti a výše pohledávky fakticky mimořádným opravným prostředkem, který stojí zcela mimo systém opravných prostředků soukromého práva. Specifikem je pak dále*

vykonatelná pohledávka na základě rozhodčího nálezu, kdy rozhodčí nálezt není důvodem vykonatelnosti pro insolvenční řízení.

Klíčová slova: insolvenční řízení, přezkum pohledávek, vykonatelná pohledávka, opravný prostředek, incidenční žaloba.

Abstract: Enforceable claims have a unique position in insolvency proceedings. Insolvency proceedings are also filed with claims already enforced by the execution of decisions or executions. Where the insolvency administrator or the debtor deny the authenticity or the amount of the claim, the debtor is limited in the grounds of the act of imprisonment only to facts which have not been applied by the debtor in the enforced procedure leading to the enforceable decision. In a situation where the court has given a decision on the basis of which the claim becomes enforceable, the court shall re-examine such claim. However, the review of an incidental dispute is limited, but there is still an interference with an already enforceable judgment of the court - a breach of legal certainty. In this sense, the interlocutory procedure for an action for the determination of the authenticity and amount of a claim is, in fact, an extraordinary appeal, which is entirely outside the system of private law remedies. A specific feature is then an enforceable claim on the basis of an arbitration award, where the arbitration is not a reason for enforceability for insolvency proceedings.

Keywords: insolvency proceedings, review of claims, enforceable claim, appeal, incidental action.

V insolvenčním řízení se uplatňují téměř všechny peněžité pohledávky věřitelů. Užití označení téměř všechny peněžité pohledávky, užití v předchozí větě, je odůvodněno zejména tím, že nemá smysl uplatňovat v insolvenčním řízení peněžité pohledávky,

jež se v insolvenčním řízení neuspokojují³³¹. V insolvenčním řízení se uplatňují i pohledávky, jež byly uplatněny u soudu, pohledávky vykonatelné stejně tak i pohledávky již vymáhané výkonem rozhodnutí nebo exekucí. Obecně se peněžitě pohledávky uplatňují v insolvenčním řízení přihlášením pohledávky na předepsaném formuláři, a to v zákonné lhůtě. Ani skutečnost, že pohledávka věřitele není sporná, respektive, že takovouto pohledávku dlužník uznává, a to i jde-li o pohledávku vykonatelnou a vykonávanou v exekučním řízení či výkonem rozhodnutí, nezabavuje věřitele, který chce být v insolvenčním řízení na jejím základě poměrně uspokojen z dlužníkovy majetku, povinnosti přihlásit svoji pohledávku do insolvenčního řízení na předepsaném formuláři a ve stanovené lhůtě³³². Specifické postavení mají věřitelé vykonatelných pohledávek na náhradu škody nebo nemajetkové újmy způsobené trestným činem nebo na vydání bezdůvodného obohacení získaného trestným činem³³³.

Insolvenční řízení jako takové je typické užíváním ustálených forem, kdy k těmto patří i nezbytnost uplatnění – přihlášení pohledávek do insolvenčního řízení. Právo věřitele podat přihlášku pohledávky lze chápat stejně jako právo věřitele podat žalobu na zaplacení. S ohledem na tuto skutečnost, tento účel, jsou stanovena insolvenčním zákonem i procesní pravidla pro postup věřitele. Nedodržení stanovených pravidel nevede k zániku pohledávky, nicméně vyvolává pro věřitele negativní následek, a to, že jeho pohledávka nebude uspokojována v rámci insolvenčního řízení. Jedná se o zcela přirozený a obvyklý důsledek uplatnění principu

³³¹ ustanovení § 170 zákona č. 182/2006 Sb. obsahuje taxativní výčet nároků a jejich příslušenství, které nelze uspokojit v žádné formě řešení úpadku dlužníka. Je-li v insolvenčního řízení uplatněna - přihlášena pohledávka vyloučená z uspokojení, insolvenční správce takovou pohledávku nezařadí do seznamu přihlášených pohledávek, který je podkladem pro přezkumné jednání.

³³² rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR č. j. 29 NSČR 118/2013-P287-16 ve věci MSPH 94 INS 24999/2012

³³³ ustanovení § 173 odst. 2 zákona č. 182/2006 Sb.

vigilantibus iura skripta sunt vytvářejícího rámec pro autonomní chování subjektů soukromoprávních vztahů³³⁴.

Uplatňuje-li věřitel v insolvenčním řízení pohledávku vykonatelnou, je povinen v přihlášce pohledávky uvést, že se jedná o pohledávku vykonatelnou a současně uvést skutečnosti, o které vykonatelnost přihlašované pohledávky opírá³³⁵. Pokud věřitel nepřihlásí pohledávku jako vykonatelnou, nedoloží její vykonatelnost, a to i z důvodu pouhého opomenutí, bude přihlášený nárok posouzen jako nevykonatelný. Na tom nic nezmění ani skutečnost, že je vykonatelnost pohledávky, zakládá-li se tato na rozhodnutí soudu, skutečností soudu známou z úřední činnosti. Postavení věřitelů v insolvenčním řízení je obecně stanoveno insolvenčním zákonem jako postavení rovné, a to ať se jedná o pohledávku vykonatelnou či nevykonatelnou³³⁶.

Neuplatnění vykonatelnosti věřitelem v přihlášce pohledávky nemá pro věřitele fatální důsledky. Značný důsledek neuplatnění vykonatelnosti pohledávky však bude dán v případě, bude-li tato pohledávka při přezkumu popřena ze strany insolvenčního správce, neboť bude na věřiteli, aby se určení existence své pohledávky domáhal incidenční žalobou, a to i přesto, že má pohledávku již „zjištěnou“ například v rámci nalézacího řízení před obecnými soudy v řízení o žalobě na zaplacení. Oproti tomu pokud věřitel existenci vykonatelnosti své pohledávky v přihlášce pohledávky uvede a doloží ji, povinnost podat incidenční žalobu v případě popření insolvenčním správcem spadá na insolvenčního správce.

Samo doložení vykonatelnosti pohledávky má účinky doložení i důvodu – titulu pohledávky. Důvod vzniku pohledávky tak lze doložit například rozhodnutím, smírem či jinou listinou, pro kterou se pohledávka stala vykonatelnou. Je však třeba brát v potaz a

³³⁴ rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sen. zn. 29 NSČR 118/2013, usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 22/2000, ze dne 01. 03. 2000

³³⁵ ustanovení § 174 odst. 4 zákona č. 182/2006 Sb.

³³⁶ rozhodnutí Vrchního soudu v Praze č. j. 4 VSPH 1222/2014-P5-7 ve věci KSPL 27 INS 27758/2013

zohlednit, zda jde o rozhodnutí či jiný titul, jakožto výsledek důkazního řízení před soudem či správním úřadem, respektive zda je titulem rozhodnutí vydávané bez dokazování a často i bez odůvodnění, jako je tomu u platebního rozkazu. Je-li titulem platební rozkaz, lze důvod vzniku pohledávky doložit taktéž rozkazní žalobou, neboť pouze z ní jsou ve smyslu § 172 odst. 1 zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen „o. s. ř.“) patrné skutečnosti, z nichž vyplývá uplatněné a posléze platebním rozkazem přiznané právo³³⁷. Tyto skutečnosti je třeba zohlednit i při incidenčním řízení o popřené vykonatelné pohledávce, respektive při stanovení rozsahu přezkumu v rámci řízení o incidenční žalobě.

Důvodem vzniku pohledávky se tedy rozumí skutečnosti, na nichž se pohledávka zakládá. Jako důvod vzniku pohledávky nelze posoudit například právní kvalifikaci vztahu, z něhož pohledávka povstala. S odkazem na připojenou listinu co do vylíčení rozhodujících skutečností vzniku pohledávky se lze spokojit pouze za předpokladu, že z takovéto listiny je jednoznačně patrný skutkový základ přihlašované pohledávky. Toto platí i za situace, kdy byla přihlášená pohledávka již věřiteli přiznána pravomocným případně i vykonatelným rozhodnutím soudu nebo jiného příslušného orgánu³³⁸.

Předběžné posouzení přihlášeného nároku co do jeho vykonatelnosti přísluší insolvenčnímu správci. Skutečnost, zda je přihlášená pohledávka vykonatelná je stěžejní pro účely přezkoumání této pohledávky, neboť vykonatelná pohledávka podléhá v případě jejího popření režimu dle ustanovení § 199 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) (dále jen „insolvenční zákon“) zatímco pohledávka nevykonatelná podléhá v případě jejího popření režimu dle ustanovení § 198 ve spojení s ustanovením § 197 odst. 2 insolvenčního zákona. Insolvenční správce vyjádří své stanovisko o vykonatelnosti přihlášené

³³⁷ rozhodnutí Vrchního soudu v Praze č. j. 1 VSPH 226/2010-P4-9 ve věci KSPH 37 INS 4678/2009

³³⁸ rozhodnutí Vrchního soudu v Praze č. j. 3 VSPH 451/2013-P2-13 ve věci KSCB 26 INS 26890/2012

pohledávky v seznamu přihlášených pohledávek dle ustanovení § 189 odst. 1 insolvenčního zákona. V souladu se svým stanoviskem, bude-li pohledávka přezkoumána jako nevykonatelná, insolvenční správce věřitele pohledávky popřené při přezkumném jednání, kterého se věřitel nezúčastnil, o posouzení vykonatelnosti pohledávky a o popěrném úkonu písemně vyrozumí a poučí věřitele o jeho právu uplatnit své právo u insolvenčního soudu určovací žalobou dle § 198 odst. 1 a 2 insolvenčního zákona. Bude-li pohledávka přezkoumávaná jako vykonatelná insolvenčním správcem popřena, insolvenční správce sám uplatní své popření ve smyslu ustanovení § 199 odst. 1 insolvenčního zákona³³⁹. Aktivní legitimace věřitele, jež byl insolvenčním správcem dle ustanovení § 197 odst. 2 insolvenčního zákona vyrozuměn o možnosti podat žalobu dle ustanovení § 198 odst. 1 insolvenčního zákona, k podání takovéto žaloby je dána i za situace, kdy insolvenční správce nesprávně posoudil vykonatelnou pohledávku věřitele jako nevykonatelnou. Nesprávné posouzení vykonatelné pohledávky za nevykonatelnou insolvenčním správcem, má dle ustanovení § 198 odst. 3 insolvenčního zákona pro řízení o žalobě ten účinek, že důkazní břemeno o tom, že uplatněná pohledávka není pravá nebo že v konkrétním rozsahu není důvodná co do výše, tíží správce, a to přesto, že v řízení vystupuje jako žalovaný, který je navíc ve smyslu ustanovení § 199 odst. 3 insolvenčního zákona, obdobně jako kdyby popřel vykonatelnou pohledávku-vázán důvody, pro něž pravost nebo výši pohledávky popřel, a které ovšem podléhají limitům popěrných námitek stanoveným v ustanovení § 199 odst. 2 insolvenčního zákona³⁴⁰.

Věřitel, jehož pohledávka nebyla dostatečně doložena co do její vykonatelnosti, a proto byla zařazena na přezkumném jednání jako

³³⁹ usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. MSPH 78 INS 3637/2008, 2 VSPH 552/2009-P4 ze dne 20. 10. 2009

³⁴⁰ usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. MSPH 78 INS 3637/2008, 2 VSPH 552/2009-P4 ze dne 20. 10. 2009, které vychází ze závěrů přijatých pro obdobnou právní úpravu obsaženou v zákoně o konkursu a vyrovnání v rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. 10. 2005, sp. zn. 29 Odo 327/2004, uveřejněném pod číslem 45/2006 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.

nevykonatelná, je oprávněn do skončení přezkumného jednání prokázat příslušnou veřejnou listinou s vyznačenou doložkou vykonatelnosti, že jeho pohledávka je vykonatelná, opírající se o některý z titulů vyjmenovaných v ustanovení § 274 o. s. ř. Za této situace je insolvenční správce povinen takovýto důkaz vykonatelnosti pohledávky respektovat a v seznamu pohledávek pro účely přezkumného jednání tuto pohledávku vyznačit jako vykonatelnou. V případě popření takovéto pohledávky je nezbytné k takovéto pohledávce přistupovat jako k pohledávce vykonatelné.

Za situace, kdy insolvenční správce přes řádný průkaz vykonatelnosti pohledávky zařadí pohledávku do seznamu přihlášených pohledávek k přezkumnému jednání jako pohledávku nevykonatelnou, půjde o exces, který insolvenční soud v rámci svých dohledových pravomocí může při přezkumném jednání korigovat. Takováto pravomoc korekce byla do insolvenčního zákona zařazena novelou insolvenčního zákona provedenou zákonem č. 294/2013 Sb. s účinností od 1. 1. 2014. Insolvenční soud je v pochybnostech o tom, zda se pohledávka považuje pro účely jejího přezkoumání za vykonatelnou, oprávněn rozhodnout do skončení přezkumného jednání³⁴¹.

Změna zařazení pohledávky z nevykonatelné na vykonatelnou nevylučuje, aby insolvenční správce tuto pohledávku popřel a v následném incidenčním sporu o pravost nebo výši pohledávky, jež sám iniciuje, prosazoval názor, že jde ve skutečnosti o pohledávku nevykonatelnou, případně, že popřená pohledávka vůbec nevznikla. V případě úspěchu takového tvrzení insolvenčního správce v řízení o incidenční žalobě dojde k příslušnému přechodu důkazního břemene z žalobce – insolvenčního správce na žalovaného – věřitele.

Z hlediska legitimace k podání incidenční žaloby na určení pravosti či výše popřené pohledávky je rozhodné jen to, v jaké kvalitě byla pohledávka přezkoumána, tj. zda byla přezkoumána jako vykonatelná či jako nevykonatelná. Popře-li insolvenční správce přihlášenou

³⁴¹ ustanovení § 191 zákona č. 182/2006 Sb.

pohledávku, jež byla přezkoumána jako nevykonatelná, a věřitele o tom vyrozumí podle ustanovení § 197 odst. 2 insolvenčního zákona s poučením dle ustanovení § 198 insolvenčního zákona, může věřitel zákonný následek poslední věty ustanovení § 198 odst. 1 insolvenčního zákona odvrátit pouze tak, že řádně a včas podá u insolvenčního soudu určovací žalobu³⁴².

Zjištění, že přihlášená pohledávka je pohledávkou vykonatelnou, nemá vliv na pravost, výši ani na pořadí pohledávky; s přihlédnutím k úpravě obsažené v ustanovení § 199 odst. 1 a 2 insolvenčního zákona. Ustanovení § 198 odst. 1 insolvenčního zákona pak pouze stanoví, kdo je oprávněn podat žalobu a z jakých důvodů může pohledávku popřít co do pravosti nebo výše. Doba rozhodná pro posouzení vykonatelnosti či nevykonatelnosti přihlášené pohledávky je doba konání přezkumného jednání o pohledávce. Posouzení vykonatelnosti či nevykonatelnosti přihlášené pohledávky závisí na skutkových okolnostech dané věci, které je oprávněn uvést věřitel. Závěr, že přihlášená pohledávka není pro účely jejího přezkoumání pohledávkou vykonatelnou, může jak insolvenční správce tak insolvenční soud učinit například na základě zjištění, že přihlášený věřitel nedoložil nejpozději v době přezkoumání této pohledávky veřejnou listinu, která vykonatelnost pohledávky prokazuje, nebo že rozhodnutí příslušného orgánu, jímž byla pohledávka věřiteli pravomocně přiznána, se dosud nestalo vykonatelným, nebo že formálně bezvadné a vykonatelné rozhodnutí příslušného orgánu je rozhodnutím nicotným³⁴³. Vyjde-li v průběhu řízení o žalobě o určení pravosti nebo výše pohledávky popřené jako nevykonatelné pohledávky najevo, že je pohledávkou vykonatelnou, není to důvodem k zamítnutí žaloby. Žalovaný je však v takovém případě povinen prokázat důvod popření³⁴⁴.

³⁴² usnesení Vrchního soudu v Praze č. j. 3 VSPH 1742/2013-P3-8 ve věci KSPL 54 INS 2598/2013

³⁴³ rozhodnutí Nejvyššího soudu sen. zn. 29 NSČR 25/2011 ze dne 18. 07. 2013

³⁴⁴ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Odo 327/2004 ze dne 26. 10. 2005 uveřejněný pod č. R 45/2006

Při přezkumném jednání nelze považovat vykonatelnou pohledávku za nevykonatelnou z důvodů, pro které byla popřena³⁴⁵. Popírá-li insolvenční správce případně dlužník pravost nebo výši pohledávky, jsou omezeni v důvodech popěrného úkonu pouze na skutečnosti, které nebyly uplatněny dlužníkem v nalézacím řízení, jež vedlo k vydání vykonatelného rozhodnutí. Důvod popěrného úkonu spočívající v jiné právní kvalifikaci uplatněné vykonatelné pohledávky nemůže být bez dalšího přijat insolvenčním soudem jako popření pravosti přihlášené pohledávky. Popření pravosti pohledávky z důvodu jiné právní kvalifikace insolvenční soud odmítne, s tím, že nestane-li se tak, insolvenční soud následnou incidenční žalobu zamítne z důvodu, že důvod popěrného úkonu je neakceptovatelný a k řádnému popření pohledávky nedošlo.

Subjekt, jež popřel pravost, výši nebo pořadí pohledávky, je v následné incidenční žalobě vázán důvody svého popěrného úkonu, uvedenými při přezkumu pohledávky, které jsou zaznamenány v seznamu pohledávek. Další či jiné důvody popěrného úkonu, než ty, které byly jako důvody označeny při popěrném úkonu, nelze v rámci incidenční žaloby uvádět. V průběhu řízení o incidenční žalobě nelze důvody popěrného úkonu měnit ani rozšiřovat. Za důvody popěrného úkonu, uvedené při přezkumu pohledávky, které jsou zaznamenány v seznamu pohledávek lze označit taktéž ty důvody, jež byly uvedeny insolvenčním správcem v seznamu pohledávek zveřejněném dle ustanovení § 198 odst. 1 insolvenčního zákona v insolvenčním rejstříku, a to před konáním přezkumného jednání. Rozhodující je však vždy stanovisko vyjádřené insolvenčním správcem nebo dlužníkem při soudním roku – při přezkumném jednání.

Nyní je na místě se vrátit zpět k tomu, které pohledávky jsou v insolvenčním řízení považovány za pohledávky vykonatelné. V souladu s ustanovením § 199 odst. 2 insolvenčního zákona jsou vykonatelnými pohledávkami ty pohledávky, jež jsou přiznané

³⁴⁵ rozhodnutí Vrchního soudu v Praze č. j. 1 VSPH 362/2015-P24-9 ve věci KSUL 79 INS 15463/2014

pravomocným rozhodnutím příslušného orgánu, kdy příslušným orgánem může být nejen soud, ale také například orgán veřejné správy nebo rozhodce či rozhodčí soud. Obecně jsou vykonatelnými pohledávkami ty, jež lze vymáhat výkonem rozhodnutí či exekucí. Věřitel tedy může doložit nejen důvod pohledávky, ale zejména její vykonatelnost právě exekučním titulem nebo titulem, jež lze vymáhat výkonem rozhodnutí. Výkonem rozhodnutí lze vymáhat ty pohledávky, jež jsou dle v ustanovení § 274 o. s. ř. doloženy a) vykonatelným rozhodnutím soudů, a jiných orgánů činných v trestním řízení, pokud přiznávají právo nebo postihují majetek, a to včetně rozhodnutí vydaných ve zkrácené formě řízení, dále pohledávky, jež jsou doloženy b) vykonatelným rozhodnutím soudů ve správním soudnictví, c) vykonatelným rozhodnutím rozhodčích komisí a to včetně vykonatelných rozhodnutí rozhodčích komisí jimiž byl schválen smír, dále pohledávky, jež jsou doloženy d) vykonatelným rozhodnutím státních notářství a dohod jimi schválených, e) notářským zápisem se svolením k vykonatelnosti sepsaným dle zvláštního zákona, f) vykonatelným rozhodnutím či jiným exekučním titulem vydaným orgánem veřejné moci, g) rozhodnutím orgánů Evropských společenství a h) jiným vykonatelným rozhodnutím, schváleným smírem a listinou, jejichž soudní výkon připouští zákon, s výjimkou těch titulu, jež se vykonávají ve správním nebo daňovém řízení.

Tyto tituly je insolvenční soud oprávněn v omezeném rozsahu opakovaně posoudit v rámci incidenčního řízení o žalobě na určení pravosti či výše popřené pohledávky.

Za vykonatelné lze pro účely insolvenčního řízení zcela jistě označit i ty peněžité pohledávky, jež lze vymáhat exekucí, tedy ty peněžité pohledávky, jež mají exekuční titul. Exekučním titulem je dle ustanovení § 40 zákon č. 120/2001 Sb., exekuční řád (dále jen „exekuční řád“) a) vykonatelné rozhodnutí soudu nebo exekutora, pokud přiznává právo, zavazuje k povinnosti nebo postihuje majetek, b) vykonatelné rozhodnutí soudu a jiného orgánu činného v trestním řízení, pokud přiznává právo nebo postihuje majetek, c) vykonatelný

rozhodčí nález, d) notářský zápis se svolením k vykonatelnosti sepsaný podle zvláštního právního předpisu, e) vykonatelné rozhodnutí a jiný exekuční titul orgánu veřejné moci a f) jiná vykonatelná rozhodnutí a schválené smíry a listiny, jejichž výkon připouští zákon.

Tyto tituly, i když se do značné míry kryjí s předcházejícím výčtem uvedeným ve vztahu k úpravě výkonu rozhodnutí, je insolvenční soud taktéž oprávněn v omezeném rozsahu opakovaně posoudit v rámci incidenčního řízení o žalobě na určení pravosti či výše popřené pohledávky.

Je tedy na místě se zamyslet nad vykonatelností vykonatelných pohledávek, nad právní jistotou věřitelů s vykonatelnými pohledávkami, nad skutečností jakou roli v systému práva zaujímá incidenční řízení o žalobě na určení pravosti či výše popřené pohledávky.

Vymáhat, přihlásit do insolvenčního řízení a opětovně posuzovat v rámci incidenčního řízení o žalobě na určení výše či pořadí popřené pohledávky, lze i vykonatelnou peněžitou pohledávku doloženou takovým rozhodnutím soudu, kdy v předcházejícím řízení nebylo prováděno dokazování. To samé platí i pro pohledávky, kdy rozhodnutí, jež je činí vykonatelnými, neobsahuje odůvodnění. Takovýmto rozhodnutím je například platební rozkaz či elektronický platební rozkaz.

Překážka litispendence, probíhá-li³⁴⁶ současně řízení u neinsolvenčního soudu, či překážka rei iudicatae v případě vykonatelných pohledávek, nejsou dány pro účely insolvenčního řízení, jedná-li se o řízení o incidenční žalobě na určení pravosti či výše popřené pohledávky³⁴⁷.

³⁴⁶ Řízení fakticky neprobíhá, neboť je dle ustanovení § 140a a § 140b insolvenčního zákona ze zákona přerušeno, jiná než soudní a rozhodčí řízení dle ustanovení § 140d insolvenčního zákona přerušena nejsou.

³⁴⁷ nález Ústavního soudu sp. zn. II ÚS 3027/17 ze dne 17. 10. 2017

Další otázkou je, zda je možné vedení incidenční žaloby o popřené vykonatelné bagatelní pohledávce. V případě bagatelních pohledávek je nad právem na přístup k soudu zjevně převažujícím zájem na vytvoření systému, který soudům umožňuje efektivně a v přiměřené době poskytovat ochranu právům v řízeních, která jsou svou povahou skutečně věcně složitými³⁴⁸. V případě ne-bagatelních pohledávek hrozí relativně větší újma na právech účastníků řízení, než je tomu v případě pohledávek bagatelních³⁴⁹. Z tohoto lze uzavřít, že vykonatelná bagatelní pohledávka, je-li předmětem popěrného úkonu, nemůže být předmětem incidenční žaloby na určení pravosti a případně i výše popřené vykonatelné pohledávky. Výklad přijatý Ústavním soudem nelze chápat jako *denegatio iustitiae*, nýbrž jako promítnutí celospolečenského konsensu o bagatelnosti výše uvedených sporů do výkladu základních práv, resp. do stanovení jejich hranice³⁵⁰.

Dle ustálené judikatury je insolvenční správce oprávněn pohledávku přihlášenou jako vykonatelnou vyhodnotit jako nevykonatelnou a jako takovou ji i popřít a dotčený věřitel je povinen podat určovací žalobu, nemá-li být jeho přihláška bez dalšího odmítnuta a účast v insolvenčním řízení ukončena³⁵¹. Je třeba brát v potaz i možnou účelovost takového postupu insolvenčního správce, jenž by tak na věřitele uměle přenášel povinnost podat žalobu. S povinností podat incidenční žalobu je spojena i povinnost úhrady soudního poplatku a dalších nákladů. Za zmínku ovšem stojí i možnost v incidenčním sporu rozhodnout o separaci nákladů dle ustanovení § 202 odst. 2 insolvenčního zákona³⁵².

³⁴⁸ usnesení Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2070/2017 ze dne 17. 10. 2017

³⁴⁹ usnesení Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 695/01 ze dne 29. 04. 2002, sp. zn. IV. ÚS 248/01 ze dne 30. 08. 2001, sp. zn. III. ÚS 748/07 ze dne 04. 04. 2007, aj.

³⁵⁰ usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3878/13 ze dne 28. 01. 2014

³⁵¹ rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 29 NSČR 25/2011 ze dne 18. 7. 2013 (R 105/2013) a na něj navazující další rozhodnutí Nejvyššího soudu - judikáty sp. zn. 29 ICdo 24/2013, 29 ICdo 60/2014, 29 ICdo 45/2014 a další

³⁵² usnesení Ústavního soudu sp. zn. I ÚS 3804/17 ze dne 23. 01. 2018

Smyslem úpravy ustanovení § 199 insolvenčního zákona, jenž upravuje možnost popření pravosti nebo výše vykonatelné pohledávky insolvenčním správcem, je značně omezit právo insolvenčního správce případně věřitelů popírat vykonatelné pohledávky³⁵³. Vykonatelná pohledávka může vzniknout, ve své podstatě může být i účelově vytvořena, bez jakéhokoli soudního či jiného řízení. Jako příklad lze uvést vytvoření vykonatelné pohledávky prostřednictvím notářského nebo exekutorského zápisu se svolením k vykonatelnosti. V těchto případech je vykonatelné rozhodnutí vytvořeno bez předchozího důkazního řízení. Není tak postavena na jisto ani existence ani správnosti výše takovéto pohledávky. Obdobná situace může nastat i u soudních rozhodnutí v případě platebního rozkazu, rozsudku pro zmeškání či rozsudku pro uznání. S ohledem na to, že v nastíněných případech nebyl na jisto postaven důvod vzniku pohledávky ani její výše, je logické zachování práva popěrného úkonu pro vykonatelné pohledávky. Popřít však lze i vykonatelnou pohledávku, kdy vykonatelnost pohledávky je dána tzv. „obecným“ rozsudkem. Důvod popěrného úkonu vykonatelné pohledávky založené rozhodnutím však může být pouze skutečnost, jenž v řízení, které předcházelo vykonatelnému rozhodnutí, neuplatnil dlužník. Důvod popěrného úkonu vykonatelné pohledávky současně nemůže spočívat pouze v jiném právním posouzení věci³⁵⁴. S ohledem na zásadu správnosti rozhodnutí se zjevně vychází z toho, že chyby v právním posouzení věci nemohou nastat. Těmto se však nelze nikdy beze zbytku vyvarovat, a to zejména s přihlédnutím k tomu, že ne vždy jsou dostatečně zjištěny veškeré relevantní skutkové okolnosti, a to zejména z důvodu, že soud v řízení o žalobě na zaplacení obecně nevyšetřuje a je závislý na tvrzeních a důkazních návrzích účastníků.

³⁵³ zvláštní část důvodové zprávy k ustanovení § 199 osnovy, důvodová zpráva k vládnímu návrhu insolvenčního zákona, který projednávala Poslanecká Sněmovna Parlamentu České republiky ve svém 4. volebním období 2002 - 2006 jako tisk č. 1120

³⁵⁴ rozhodnutí Nejvyššího soudu sen. zn. 29 ICdo 7/2013 ze dne 18. 07. 2013

V případě přihlášené vykonatelné pohledávky přiznané pravomocným rozhodnutím příslušného orgánu například soudu, ale také například orgánu veřejné správy či rozhodce nebo rozhodčího soudu, lze uplatnit důvod popření pravosti nebo výše vykonatelné pohledávky spočívající pouze ve skutkových námitkách. Takovéto skutkové námitky však mohou být pouze takové, které dlužník neuplatnil v řízení, které předcházelo vydání tohoto rozhodnutí. Důvody, pro které dlužník takovéto skutečnosti neuplatnil, nejsou relevantní. Vzata v potaz tak budou v případě popěrného úkonu, v incidenčním sporu, i důvody, které dlužník v předcházejícím řízení uplatnit mohl. Přitom důvodem neuplatnění takovýchto skutečností může být i pouze lhostejnost či rezignovanost dlužníka na procesní obranu. Relevantní však bude, zda skutečnosti, které dlužník dříve neuplatnil, budou způsobilé změnit výsledek sporu o pohledávku. Právě takovéto skutečnosti mohou být ve svém důsledku příčinou změny právního posouzení věci. Skutečnosti, jež dlužník dříve neuplatnil, budou rozhodující pro určení, že žalovaný insolvenční správce či přihlášený věřitel nemá vůči dlužníku označenou vykonatelnou pohledávku nebo pro určení, že žalovaný insolvenční správce či přihlášený věřitel má vůči dlužníku označenou vykonatelnou pohledávku v určité výši³⁵⁵.

Právní úprava, dle které nemůže být důvodem popěrného úkonu přihlášené vykonatelné pohledávky jiné právní posouzení věci, dopadá na situace, kdy při nezpochybněném skutkovém základu věci by neměl již zjištěný skutkový stav vést k jinému právnímu posouzení věci, než které o něm v řízení, které předcházelo vydání tohoto rozhodnutí, učinil příslušný orgán. Oproti tomu může nastat situace, kdy příslušný orgán přizná věřiteli pohledávku za dlužníkem jakožto plnění ze konkrétní smlouvy, zatímco plnění mělo být přiznáno jakožto náhrada škody či jakožto bezdůvodné obohacení. Stejně tak může dojít k situaci, kdy příslušný orgán správně určí právní normu, podle níž má být posouzen zjištěný skutkový stav věci, nicméně nesprávně tuto normu vyloží či právní normu na daný

³⁵⁵ tamtéž

skutkový stav nesprávně aplikuje. Na základě výše uvedeného je zjevné, že chybné právní posouzení věci příslušným orgánem může v důsledku vést k přiznání pohledávky věřiteli vůči dlužníku tam, kde by správné právní posouzení věci vedlo k závěru, že pohledávka není po právu, nebo že nemá být přiznána v celé požadované výši³⁵⁶. Současně je na místě připustit jako důvod popěrného úkonu vykonatelné pohledávky právní posouzení věci (v tomto případě nikoli jiné právní posouzení věci), pokud z pravomocného rozhodnutí příslušného orgánu, kterým byla pohledávka přiznána, žádné právní posouzení věci neplyne³⁵⁷.

Nejčastějšími spornými tituly, kterými věřitelé dokládají vykonatelnost svých pohledávek, jsou rozhodčí nálezy. Režim přezkoumání vykonatelné pohledávky přiznané pravomocným rozhodnutím příslušného orgánu se uplatní i pro vykonatelnou pohledávku přiznanou pravomocným rozhodčím nálezem rozhodce³⁵⁸. V insolvenčním řízení lze i v případě, kdy věřitel přihlásí pohledávku jako vykonatelnou, což dokládá rozhodčím nálezem opatřeným doložkou vykonatelnosti, posoudit, zda je rozhodčí nález pro dlužníka závazný, tedy zda byl vydán rozhodcem, který k tomu měl pravomoc³⁵⁹. Není-li uzavřena rozhodčí smlouva, a to vůbec nebo řádně, není vydáný rozhodčí nález způsobilým exekučním titulem, a to bez ohledu na to, zda povinný v rozhodčím řízení namítl neexistenci rozhodčí smlouvy či její vadnost³⁶⁰. Vadnost sjednané rozhodčí smlouvy může spočívat například v tom, že rozhodce byl v rozhodčí smlouvě určen odkazem na rozhodčí řád vydaný právnickou osobou, jež není stálým rozhodčím soudem zřízeným na základě zákona. V tomto případě vydal rozhodčí nález

³⁵⁶ tamtéž

³⁵⁷ tamtéž

³⁵⁸ rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 392/2011

³⁵⁹ rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 29 ICdo 30/2012 ze dne 30. 10. 2014

³⁶⁰ rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 20 Cdo 3284/2008

rozhodce, jež k tomu neměl pravomoc podle zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů (dále jen „zákon o rozhodčím řízení“). Nejedná se o titul způsobilý k nařízení soudního výkonu rozhodnutí nebo exekuce – o vykonatelné rozhodnutí³⁶¹. Rozhodčí smlouva, uzavřená do 31. 03. 2012, která pro řešení sporů mezi účastníky – věřitelem a dlužníkem určuje jediného rozhodce, jenž bude jmenován předsedou dozorčí rady právnické osoby, která není stálým rozhodčím soudem zřízeným na základě zákona o rozhodčím řízení, je podle § 39 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, účinného do 31. 12. 2013 (dále je „starý občanský zákoník“), platná³⁶².

V insolvenčním řízení je nezbytné vykonatelnost pohledávky nejen tvrdit v přihlášce pohledávky ale také doložit. Vykonatelnost pohledávky se pak dokládá veřejnou listinou, kdy veřejnou listinou jsou listiny vydané soudy České republiky nebo jinými státními orgány v mezích jejich pravomoci, jakož i listiny, které jsou zvláštními předpisy prohlášeny za veřejné³⁶³. Rozhodce ani rozhodčí soud nemá status soudu České republiky či státního orgánu³⁶⁴. Zákon o rozhodčím řízení pak ve vztahu k charakteru rozhodčího nálezu pouze uvádí, že tento nabývá účinky pravomocného soudního rozhodnutí, pokud nepřichází v úvahu přezkum jiným rozhodcem³⁶⁵. Rozhodčímu nálezu jsou dány pouze účinky pravomocného rozhodnutí soudu, nikoli přiznán charakter veřejné listiny. V daném případě je nezbytné stanovovat charakter rozhodčího nálezu v kontextu s ustanoveními § 40 exekučního řádu a § 274 o. s. ř. Exekuční titul a veřejná listina však nejsou synonymi. Obecně je praxí – insolvenčními soudy a insolvenčními správci - připouštěno

³⁶¹ rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 31 Cdo 958/2012

³⁶² rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 23 Cdo 1112/2013

³⁶³ ustanovení § 134 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

³⁶⁴ usnesení Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 174/02 ze dne 15. 07. 2002 a sp. zn. III. ÚS 32/06 ze dne 20. 07. 2006

³⁶⁵ ustanovení § 28 odst. 2 ve spojení s § 27 zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů

dokládání vykonatelnosti pohledávek rozhodčím nálezem, a to i přesto, že rozhodčímu nálezu není zákonem přiznán charakter veřejné listiny. Praxí je odkazováno ve vztahu k doložení vykonatelnosti pohledávky na tituly dle ustanovení § 40 exekučního řádu a zejména na ustanovení § 274 o. s. ř.³⁶⁶. Insolvenční zákon však odkazuje na přiměřené užití právní úpravy exekuce a výkonu rozhodnutí pouze tehdy, jestliže na ně insolvenční zákon odkazuje³⁶⁷. Co do doložení vykonatelnosti pohledávky insolvenční zákon neodkazuje na úpravu obsaženou v o. s. ř. ani exekučním řádu. V současné době tak není patrný důvod, z jakého je připuštěn jako důkaz o vykonatelnosti pohledávky rozhodčí nález, samotný odkaz na nabytí účinků pravomocného rozhodnutí soudu není na místě, když insolvenční zákon na užití této právní normy neodkazuje. Tento názor je podpořen taktéž současnou judikaturou ve vztahu k platnosti rozhodčích doložek a smluv a způsobilosti rozhodčích nálezů být exekučním titulem.

Dle ustanovení § 20 odst. 2 zákona o konkursu a vyrovnání, jde-li o pohledávku vykonatelnou, je třeba to prokázat listinou opatřenou potvrzením o její vykonatelnosti. V tomto případě bylo možné doložit vykonatelnost pohledávky rozhodčím nálezem, neboť rozhodčí nález lze opatřit potvrzením o jeho vykonatelnosti. Sama skutečnost, že je rozhodčí nález vykonatelný mu nedává charakter veřejné listiny. Insolvenční zákon pro doložení vykonatelnosti pohledávky nepožaduje listinu s potvrzením o její vykonatelnosti ale právě veřejnou listinu³⁶⁸. S ohledem na odlišnost uváděné právní úpravy zákona o konkursu a vyrovnání a insolvenčního zákona nelze v tomto užít dřívější judikatorní závěry o možnosti doložit vykonatelnost pohledávky rozhodčím nálezem.

³⁶⁶ Mgr. Jan Kozák, Insolvenční zákon a předpisy související: komentář, Jan Kozák a kolektiv – 2. vydání – Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, str. 437

³⁶⁷ ustanovení § 7 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)

³⁶⁸ ustanovení § 177 odst. 1 věta druhá zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)

Jak již bylo uvedeno dříve, vymáhat lze pohledávku doloženou rozhodnutím soudu, kdy v předcházejícím řízení nebylo prováděno dokazování. Takovýmto rozhodnutím jsou nejčastěji platební rozkazy či elektronické platební rozkazy.

Přezkum pohledávek, jež jsou vykonatelné, v rámci incidenčního řízení o žalobě na určení pravosti či výše popřené pohledávky je sám o sobě zvláštním. Za situace, kdy soud vydal rozhodnutí, na jehož základě se stala pohledávka vykonatelnou, soud opět přezkoumává takovouto pohledávku. Přezkum v rámci incidenčního sporu je sice omezen, lze uplatnit jen ty skutečnosti, jež nebyly řešeny před soudem, který vydal rozhodnutí, jímž je dokládána vykonatelnost přihlášené pohledávky, ale přesto dochází k zásahu do již pravomocného vykonatelného rozhodnutí soudu – k narušení právní jistoty.

V tomto smyslu je incidenční řízení o žalobě na určení pravosti a výše pohledávky fakticky mimořádným opravným prostředkem, který stojí zcela mimo systém opravných prostředků soukromého práva.

Krajské soudy jakožto soudy prvoinstanční pro řízení o incidenčních žalobách tak v rámci těchto řízení přezkoumávají nejen rozhodnutí okresních soudů, a to včetně okresních soudů mimo svoji místní příslušnost, ale také soudů odvolacích či dovolacích. Krajské soudy tak opět posuzují pohledávky - nároky, jež již mohly být posouzeny krajským či vrchním soudem v rámci odvolacího řízení či pohledávky, jež již mohly být posouzeny nejvyšším soudem v rámci dovolacího řízení. Stejně tak insolvenční soudy jakožto soudy civilní přezkoumávají rozhodnutí soudů v trestní agendě, a to v rozsahu, bylo-li v rámci trestního řízení (adhezního řízení) rozhodnuto i o pohledávce věřitele, jež ji přihlásil do insolvenčního řízení.

POUŽITÉ ZDROJE KE KAPITOLE

Monografie

1. KOZÁK, Jan. a kolektiv. *Insolvenční zákon a předpisy související: komentář. 2. vydání.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013.

Rozhodnutí soudů

2. usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 22/2000 ze dne 01. 03. 2000
3. usnesení Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 248/01 ze dne 30. 08. 2001
4. usnesení Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 695/01 ze dne 29. 04. 2002
5. usnesení Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 174/02 ze dne 15. 07. 2002
6. usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 32/06 ze dne 20. 07. 2006
7. usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 748/07 ze dne 04. 04. 2007
8. usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3878/13 ze dne 28. 01. 2014
9. nález Ústavního soudu sp. zn. II ÚS 3027/17 ze dne 17. 10. 2017
10. usnesení Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2070/17 ze dne 17. 10. 2017
11. usnesení Ústavního soudu sp. zn. I ÚS 3804/17 ze dne 23. 01. 2018
12. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 10. 2005, sp. zn. 29 Odo 327/2004, uveřejněné pod číslem 45/2006 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.
13. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 20 Cdo 3284/2008
14. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sen. zn. 29 NSČR 25/2011 ze dne 18. 07. 2013

15. rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 392/2011
16. rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 29 ICdo 30/2012 ze dne 30. 10. 2014
17. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 31 Cdo 958/2012
18. rozhodnutí Nejvyššího soudu sen. zn. 29 ICdo 7/2013 ze dne 18. 07. 2013
19. rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 29 ICdo 24/2013
20. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR č. j. 29 NSČR 118/2013-P287-16 ve věci MSPH 94 INS 24999/2012
21. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 23 Cdo 1112/2013
22. rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 29 ICdo 45/2014
23. rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 29 ICdo 60/2014
24. rozhodnutí Vrchního soudu v Praze sp. zn. MSPH 78 INS 3637/2008, 2 VSPH 552/2009-P4 ze dne 20. 10. 2009
25. rozhodnutí Vrchního soudu v Praze č. j. 1 VSPH 226/2010-P4-9 ve věci KSPH 37 INS 4678/2009
26. rozhodnutí Vrchního soudu v Praze č. j. 3 VSPH 451/2013-P2-13 ve věci KSCB 26 INS 26890/2012
27. rozhodnutí Vrchního soudu v Praze č. j. 3 VSPH 1742/2013-P3-8 ve věci KSPL 54 INS 2598/2013
28. rozhodnutí Vrchního soudu v Praze č. j. 4 VSPH 1222/2014-P5-7 ve věci KSPL 27 INS 27758/2013
29. rozhodnutí Vrchního soudu v Praze č. j. 1 VSPH 362/2015-P24-9 ve věci KSUL 79 INS 15463/2014

Právní předpisy

30. zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
31. zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
32. zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů
33. zákon č. 120/2001 Sb., exekuční řád
34. zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)

35. zákon č. 294/2013 Sb.

Ostatní

36. Důvodová zpráva k vládnímu návrhu insolvenčního zákona, který projednávala Poslanecká Sněmovna Parlamentu České republiky ve svém 4. volebním období 2002 - 2006 jako tisk č. 1120

X. JEDNODUCHÁ SPOLOČNOSŤ NA AKCIE

JUDR. LADISLAV ŠČURY

Abstrakt: Text sa zaoberá jednoduchou spoločnosťou na akcie, ktorá je upravená v §220b až 220zl Obchodného zákonníka účinného od 1.1.2017 v Slovenskej republike. Zaoberá sa súčasnou právnou úpravou iba jeden a pol roka od zavedenia tejto spoločnosti do právneho poriadku SR. Obsahuje nielen podstatnú právnú úpravu ale aj kritickú analýzu.

Kľúčové slová: Jednoduchá spoločnosť na akcie, akciová spoločnosť, spoločnosť s ručeným obmedzením, spoločník, akcionár.

Abstract: The article deals simply bussines corporation of action how neu bussines corporation in Slovak republic. It deals with the current legislation of the and some related issues. It also includes a critical analysis of the draft amendments to the simply bussines corporation of action.

Keywords: Simply bussines corporation of action, Joint stock company, limited liability company, joint owner, shareholder.

PREHLÁSENIE O VÝSTUPU PROJEKTU

Tento článok je jedným z výstupov autora v rámci externého doktoranského štúdia na Paneurópskej vysokej škole, právnickej fakulte, katedre občianskeho práva so sídlom ul. Tomášikova 20, 821 02 Bratislava ako príspevok na konferencii Setkání komercionalistů Olomouc 2018.

1. ÚVOD KAPITOLY

Jednoduchá spoločnosť na akcie (ďalej iba J.S.A. alebo j.s.a.) bola zavedená do právnej úpravy Slovenského Obchodného zákonníka ako jedno z opatrení, ktorých zavedenie bolo súčasťou koncepcie pre podporu startupov a rozvoj startupového ekosystému v Slovenskej republike.

Zavedenie J.S.A. predstavovalo jedno z opatrení, ktoré bolo súčasťou Koncepcie pre podporu startupov a rozvoj startupového ekosystému v Slovenskej republike schválenej vládou SR uznesením č. 307/2015 zo dňa 10.6.2015 (časť 5, riešenie III). Jednoduchá spoločnosť na akcie predstavuje hybridnú formu kapitálovej obchodnej spoločnosti preberajúcu niektoré prvky s.r.o., aj a.s.. Ide o novú formu obchodnej spoločnosti, na ktorú sa vzťahujú viaceré zákonné ustanovenia o súkromnej akciovej spoločnosti, nejde však o podtyp akciovej spoločnosti.

J.S.A. bola zavedená do právneho poriadku SR s účinnosťou od 1.1.2017 zákonom č. 389/2015 Z.z.,. Ku dátumu spracovania tohto článku bolo založených na Slovensku iba šesťdesiat J.S.A. a preto je možné usudzovať, že zámer vlády nebol úplne naplnený ale určite je možné ju označiť za výzvu slovenskej komercialistiky, keď boom okolo startupov priniesol zmenu Obchodného zákonníka.

Hodnota základného imania spoločnosti musí byť aspoň 1 euro, pričom aj toto mal byť významný spôsob podpory začínajúcich projektov.³⁶⁹

Účelom návrhu zákona bolo vytvoriť novú formu obchodnej spoločnosti, ktorá ponúkne komplexné riešenie pre rizikové investovanie do obchodných spoločností. Príkladom takéhoto investovania sú investície do startupov, ako podnikateľských iniciatív s vysokým inovačným a rastovým potenciálom, ktoré si nemôžu zabezpečiť financovanie prostredníctvom bánk. Pri rizikovom

³⁶⁹ Novela Obchodného zákonníka: Jednoduchá spoločnosť na akcie / Ulpianus – interaktívne právnické komentáre

investovaní do základného imania spoločností je nevyhnutné flexibilné nastavenie vstupu, koexistencie a výstupu investora nad rámec toho, čo umožňujú v súčasnosti existujúce formy spoločností v právnom poriadku SR.

S cieľom zabezpečiť optimálnu súčinnosť investorov a zakladateľov startupov a podporiť ich rozvoj v SR je preto najefektívnejším riešením zavedenie novej právnej formy kapitálovej obchodnej spoločnosti, ktorá umožní flexibilné nastavenie majetkových vzťahov, vstupu investora do spoločnosti a jeho výstupu zo spoločnosti. Čiastočné zapracovanie vybraných právnych inštitútov s touto funkciou do existujúcich foriem spoločností by nepredstavovalo komplexné riešenie.

Pre oblasť rizikového investovania do základného imania do startupov, je v súčasnosti z foriem obchodných spoločností významná a využívaná najmä spoločnosť s ručením obmedzeným (ďalej len „s.r.o.“). V neskorších štádiách životného cyklu, tzn. v čase keď už nejde o začínajúcu spoločnosť, je využívaná aj akciová spoločnosť (ďalej len „a.s.“). Spoločnosti, v ktorých spoločníci ručia za záväzky spoločnosti celým majetkom sa spravidla ako startupy nevyužívajú. Tak s.r.o. ako aj a.s. majú z pohľadu startupov určité nevýhody. V prípade s.r.o. je to komplikovanejšia možnosť flexibilného nastavenia vonkajších a vnútorných vzťahov spoločnosti a efektívneho využívania vo svete bežných nástrojov, ktoré umožňujú nastavenie a Naplánovanie vstupu kapitálu do spoločnosti a jeho výstupu zo spoločnosti, ako aj možnosť efektívne motivovať zamestnancov podielom vo firme, vyplývajúca zo zákonnej požiadavky na minimálnu výšku vkladu spoločníka (750 €). V prípade a.s. je to pre startupy až do pokročilého štádia ich životného cyklu príliš nákladná zákonom predpísaná minimálna výška základného imania (25.000,- €), vyznačuje sa tiež reguláciou určenou pre stredné a veľké podniky umožňujúcou obchodovať ich

akcie na burze cenných papierov a s tým súvisiace zvýšené nároky na zabezpečenie fungovania spoločnosti.³⁷⁰

2. ZÁKLADNÁ CHARAKTERISTIKA SPOLOČNOSTI

Jednoduchá spoločnosť na akcie (JSA) je spoločnosť, ktorej základné imanie je rozvrhnuté na určitý počet akcií s určitou menovitou hodnotou. Spoločnosť zodpovedá za porušenie svojich záväzkov celým svojim majetkom. Akcionár neručí za záväzky spoločnosti. Obchodné meno spoločnosti musí obsahovať označenie „jednoduchá spoločnosť na akcie“ alebo skratku „j.s.a.“ (§ 220h ods.1 a 2 OBCHZ) Právna úprava základného imania jednoduchej spoločnosti na akcie sa vo svojej podstate zhoduje s reglementáciou akciovej spoločnosti. To znamená, že základné imanie j.s.a. je tvorené súčtom menovitých hodnôt všetkých emitovaných akcií, ktorých hodnota je kumulovaná súhrnom peňažných a nepeňažných vkladov (na tvorbu základného imania j.s.a. sa vzťahuje všeobecná úprava základného imania (§ 58 a 59 OBCHZ). Aj keď j.s.a. nemá byť v zmysle príslušnej dôvodovej správy považovaná za druh akciovej spoločnosti, tak textácia relevantných ustanovení takmer komplexne odkazuje na subsidiárne použitie § 154 až § 220g OBCHZ.

Rovnako ako v ostatných právnych formách obchodných spoločností platí, že j.s.a. zodpovedá za svoje záväzky celým svojim majetkom, t.j. veritelia spoločnosti sa môžu domáhať uspokojenia svojich pohľadávok z celého majetkového substrátu právnickej osoby. Vo vzťahu k sekundárnym zodpovednostným právnym vzťahom zákonodarca de facto kopíruje právne postavenie akcionárov v a.s., nakoľko akcionár j.s.a. vôbec neručí za záväzky spoločnosti. Úplná oddelenosť majetku spoločnosti od majetku akcionára a z toho rezultujúce kontrolované podnikateľské riziku bude zrejme jednou z primárnych výhod j.s.a. – ekonomicko-právny

³⁷⁰ Dôvodová správa Národnej rady SR k návrhu zákona o zavedení J.S.A. uverejnená na adrese: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/Download.aspx?DocID=417987>

a psychologický komfort akcionára spočíva (okrem iného) v tom, že prípadný podnikateľský neúspech spoločnosti zasiahne iba jeho priamu investíciu (t.j. vklad do základného imania, za ktorý mu spoločnosť vydá zodpovedajúci počet akcií určitej menovitej hodnoty) a nie jeho osobný majetok.³⁷¹

Akcie jednoduchej spoločnosti na akcie môžu mať len zaknihovanú podobu a môžu znieť len na meno. S akciami spoločnosti sú spojené práva akcionára ako spoločníka podieľať sa podľa zákona a stanov spoločnosti na jej riadení, zisku a na likvidačnom zostatku po zrušení spoločnosti likvidáciou (§220i ods. 1 OBCHZ).

Spoločnosť môže vydávať kmeňové akcie a akcie s osobitnými právami. Osobitné práva môžu spočívať najmä v určení:

- A. rozsahu nároku na podiel zo zisku alebo na likvidačnom zostatku inak ako pomerom menovitej hodnoty akcií k menovitej hodnote akcií všetkých akcionárov; rozsah nároku môže byť určený najmä ako pevný, prednostný, podriadený,
- B. počtu hlasov akcionára inak ako pomerom menovitej hodnoty akcií k výške základného imania,
- C. rozsahu práva na poskytovanie informácií o spoločnosti (§220i ods. 3 OBCHZ).

Spoločnosť môže vydávať aj akcie, s ktorými nie sú spojené hlasovacie práva, len ak je aspoň s jednou akciou spoločnosti spojené hlasovacie právo. Súd aj bez návrhu zruší spoločnosť a nariadi jej likvidáciu, ak spoločnosť nemá aspoň jedného akcionára, ktorý je majiteľom akcie, s ktorou sú spojené hlasovacie práva, alebo v spoločnosti nemožno hlasovacie práva vykonávať.

Ak sa podľa tohto zákona na valnom zhromaždení o určitej záležitosti vyžaduje hlasovanie podľa druhu akcií, majiteľ akcií bez hlasovacieho práva je oprávnený o tejto záležitosti na valnom zhromaždení hlasovať (§220i ods. 5 až 7 OBCHZ). V praxi môže

³⁷¹ MAMOJKA, M. a kol. *Obchodný zákonník. Veľký komentár. 1. zväzok*. Bratislava. Eurokodex, október 2016, str. 923-4

takáto situácia nastat' napr. vtedy, keď akcionársku štruktúru opustí jediný akcionár, ktorého akcie boli spojené s hlasovacím právom (napr. spoločnosť odkúpila akcie na žiadosť akcionára v zmysle § 220l OBCHZ). Korporačné právo síce čiastočne prelomuje zásadu zákazu splynutia práva a povinnosti v jednej osobe, t.j. spoločnosť môže nadobudnúť vlastné akcie, ale výkon hlasovacích práv z týchto akcií znemožňuje znenie prvej vety § 161d OBCHZ („ak má spoločnosť v majetku vlastné akcie, nemožno vykonávať hlasovacie práva s nimi spojené“) – valné zhromaždenie sa takýmto prevodom akcií teda stane nefunkčné.

Základným právom akcionára je právo podieľať sa na jej riadení, zisku a na prípadnom likvidačnom zostatku. Flexibilitu novému typu obchodnej spoločnosti poskytuje úprava možnosti vyjadrovať menovitú hodnotu akcií v eurocentoch alebo v kombinácii eur a eurocentov. Súčet menovitých hodnôt akcií bude vytvárať základné imanie spoločnosti. Spoločnosť môže vydávať aj akcie bez hlasovacieho práva, avšak len potiaľ, pokiaľ súčet menovitých hodnôt nepresiahne 90% jej základného imania. Ak by sa však rozhodovanie na valnom zhromaždení malo dotýkať majiteľov akcií bez hlasovacieho práva, o takejto záležitosti budú môcť akcionári hlasovať.³⁷² 4

3. EMITOVANIE AKCIÍ

3.1. Práva akcionára

Ustanovenie §220i ods. 3 písm. a), b) a c) OBCHZ exemplifikatívne uvádza, ktoré osobitné práva môžu z akcie vyplývať. Možnosť emitovania akcií s osobitnými právami do určitej miery prelomuje tradičné teoreticko-právne vnímanie práv spoločníka (resp. akcionára) spočívajúce napr. v rovnakom prístupe k informáciám o záležitostiach spoločnosti, resp. v rovnakom určení výpočtu hlasov

³⁷² MAMOJKA, M. a kol. *Obchodný zákonník. Veľký komentár. 1. zväzok*. Bratislava. Eurokodex, október 2016, str. 925

spoločníka/akcionára na zasadnutí valného zhromaždenia. Právne postavenie akcionárov j.s.a. preto môže byť značne nevyrovnané. Vzhľadom na podstatu startupov ako obchodných korporácií s premenlivou akcionárskou štruktúrou však možno predpokladať, že akcionári (investori) budú v praxi vyžadovať (okrem iného) najmä primerane flexibilný prístup k informáciám o záležitostiach spoločnosti.

Stanovy umožňujú rozsah práva na poskytovanie informácií diferencovať tak, že napr. majoritný akcionár bude mať prístup ku všetkým informáciám o záležitostiach spoločnosti (t.j. nielen k výkonu jej podnikateľských aktivít tak ako ho upravuje ust. § 122 ods. 2 ale aj podľa ust. § 180 OBCHZ), zatiaľ čo ostatní akcionári si budú môcť toto právo uplatniť iba vo vzťahu k vybraným predmetom činnosti j.s.a..

3.2. Zvýšenie a zníženie základného imania

Ak ide o situácie upravené v § 220zf OBCHZ (zvýšenie základného imania) alebo v § 220zg OBCHZ (zníženie základného imania), tak hlasovať na zasadnutí valného zhromaždenia môžu ex lege aj tí akcionári, ktorých akcie nie sú spojené s hlasovacím právom. Vzhľadom na to, že zmena výšky základného imania je zásadným zásahom do majetku spoločnosti (a tým obvykle aj do počtu hlasov akcionárov, resp. do výšky podielu akcionárov na zisku spoločnosti), stanovuje zákon na dosiahnutie týchto rozhodnutí súhlas dvojtretinovej väčšiny všetkých akcionárov bez ohľadu na druh akcií, t.j. o týchto dvoch rozhodnutiach budú oprávnení hlasovať všetci akcionári spoločnosti bez ohľadu na to, či je s ich akciou spojené hlasovacie právo. Inými slovami, vo vzťahu k zvolávaniu valného zhromaždenia je predstavenstvo povinné dodržať všetky notifikačné povinnosti tak, ako by bolo zvolávané pre všetkých akcionárov spoločnosti, t.j. nielen pre tých, ktorých akcie sú spojené s výkonom hlasovacích práv (zvolávanie valného zhromaždenia sa riadi ust. § 184 OBCHZ).

Samotná jednoduchá spoločnosť na akcie zabezpečuje vedenie registra akcionárov, ktorý nahrádza zoznam akcionárov podľa zákona a osobitných predpisov (§ 220j OBCHZ). Zriadil sa samostatný register akcionárov jednoduchej spoločnosti na akcie (ďalej ako „register akcionárov“). V ust. § 107d zákona o cenných papierov (ďalej ZCP) sa definuje, čo je register akcionárov, aké údaje bude obsahovať a ktoré z údajov sa budú zverejňovať. Vedenie registra akcionárov sa zveruje centrálnemu depozitárovi, ktorý bude údaje z registra akcionárov zverejňovať na svojom webovom sídle (výnimkou budú nezverejňované údaje, t.j. rodné čísla a dátum narodenia). Taktiež sa upravuje spôsobom prvotného zápisu údajov do registra, ich aktualizácia a zmien, pričom tento zápis a jeho zmeny zabezpečuje centrálny depozitár. Centrálny depozitár bude na žiadosť vydávať výpisy z registra akcionárov alebo potvrdenia o neexistencii určitého zápisu v registri akcionárov aj v listinnej podobe.

Ustanovenie § 107d ods. 1 ZCP (s účinnosťou od 1.1.2017) konštatuje, že register akcionárov jednoduchej spoločnosti na akcie je zoznam zákonom ustanovených údajov o zákonom ustanovených osobách a o skutočnostiach, ktoré sa týkajú jednoduchej spoločnosti na akcie. Údaje zapísané v registri akcionárov budú verejne dostupné na webovom sídle Centrálného depozitára cenných papierov v zmysle druhej vety § 107d ods. 3 ZCP, t.j. externé prostredie bude mať prístup k všetkým zapísaným údajom okrem rodného čísla akcionárov.

3.3. Prevoditeľnosť akcií

V praxi je bežné, že obchodná korporácia má záujem na zachovaní stabilnej personálnej štruktúry (podľa § 156 ods. 9 OBCHZ). Jedným z nástrojov, ktorým možno regulovať vstup nových akcionárov do spoločnosti, je obmedzenie alebo úplné vylúčenie prevoditeľnosti akcií alebo niektorých druhov akcií. Konštatácia o vylúčení prevoditeľnosti akcií v stanovách spôsobí,

že akcionár nebude môcť počas trvania spoločnosti previesť vlastnícke právo k jeho akciám na tretiu osobu na základe zmluvy (§ 19 ods. 1 ZCP), akcionár však môže vystúpiť z akcionárskej štruktúry napr. splnením podmienok na vznik práva požadovať odkúpenie akcií spoločnosťou a následným výkonom tohto práva v zmysle § 220l ods. 1 OBCHZ. Obmedzenie alebo vylúčenie prevoditeľnosti akcií je zásadným zásahom do majetkovo-právnej sféry akcionára (§220k OBCHZ). Preto musí byť každá zmena stanov, ktorá sa týka obmedzenia alebo vylúčenia prevoditeľnosti akcií a podmienok odkúpenia týchto akcií spoločnosťou, odsúhlasená najmenej dvojtretinovou väčšinou hlasov tých akcionárov, ktorí sú majiteľmi dotknutých akcií. Táto zákonná konštrukcia vytvára vo vzťahu k zasadnutiu valného zhromaždenia dve kvantitatívne požiadavky: prvou je to, aby so zmenou stanov súhlasila 2/3-vá väčšina hlasov akcionárov prítomných na valnom zhromaždení, na ktorom sa o tejto zmene hlasovalo (na schválenie rozhodnutia VZ o zmene stanov sa musí vyhotoviť notárska zápisnica podľa § 187 ods. 2 OBCHZ). Druhá požiadavka spočíva v tom, že aj keď bol na VZ dosiahnutý spomínaný počet hlasov prítomných akcionárov, tak skrutátori (t.j. osoby poverené sčítaním hlasov v zmysle § 188 ods. 1 OBCHZ) zároveň musia spočítať počet hlasov tých akcionárov, ktorí sú majiteľmi dotknutých akcií (t.j. akcií, ktorých sa má týkať príslušná zmena stanov v častiach o obmedzení alebo vylúčení prevoditeľnosti akcií a podmienok odkúpenia týchto akcií spoločnosťou). Ak za zmenu stanov hlasoval dostatok akcionárov v zmysle § 187 ods. 2 OBCHZ, ale táto väčšina v sebe nezahrňa aspoň 2/3-vú väčšinu hlasov tých akcionárov, ktorí sú majiteľmi dotknutých akcií, tak zmena stanov nemôže nastať.³⁷³

Ak bola akcia prevedená v rozpore s ust. §220k ods. 1 OBCHZ, tak právny úkon, ktorým sa akcia previedla, je neplatný podľa §220k ods. 3 OBCHZ. Ustanovenie tohto odseku používa slovné spojenie „právny úkon“ a nie „zmluva“, čo z teoreticko-právneho hľadiska

³⁷³ MAMOJKA, M. a kol. *Obchodný zákonník. Veľký komentár. 1. zväzok*. Bratislava. Eurokodex, október 2016, str. 929

rozširuje okruh potenciálne neplatných právnych úkonov predstavujúcich moment prevodu akcie. Znenie komentovaného odseku interpretujem ako sankciu neplatnosti voči tomuto úkonu (t.j. neplatným sa stane príkaz na prevod akcie). V nadväznosti na vyššie uvedené možno znenie tohto odseku považovať za *lex specialis* k § 19 ods. 3 ZCP, podľa ktorého sa prevod akcie považuje za platný aj vtedy, ak predávajúci nemal právo tento cenný papier previesť, tzn. že § 19 ods. 3 ZCP na rozdiel od komentovaného odseku § 220k OBCHZ chráni dobrú vieru kupujúceho.

Ak spoločnosť má záujem zachovať stabilnú akcionársku štruktúru, resp. účinne regulovať vstup iných osôb do obchodnej korporácie, môžu stanovy podmieniť prevoditeľnosťou akcií súhlasom spoločnosti 7 podľa § 220m ods. 1 OBCHZ. Stanovy však musia formulovať aj dôvody, pre ktoré spoločnosť môže alebo musí odmietnuť udelenie súhlasu alebo je tento súhlas povinná udeliť. Stanovy môžu určiť, že o udelení súhlasu na prevod akcií nebude rozhodovať predstavenstvo, alebo VZ, dozorná rada alebo iný orgán, ktorý spoločnosť vytvorila mimo obvyklej vnútornej štruktúry obchodných korporácií (napr. správna rada). Ustanovenie § 220 ods.3 OBCHZ chráni akcionára pred nečinnosťou obchodnej korporácie tým, že ak príslušný orgán spoločnosti nerozhodne o žiadosti akcionára o udelenie súhlasu alebo neoznámí svoje rozhodnutie akcionárovi, tak platí, že súhlas na prevod bol udelený.³⁷⁴

Z textácie §220m ods. 1 OBCHZ podľa môjho názoru nie je zrejmé, či stanovy popri dôvodoch, pre ktoré spoločnosť môže odmietnuť udelenie súhlasu, majú uvádzať aj dôvody, pre ktoré spoločnosť musí odmietnuť udelenie súhlasu s prevodom akcií. V predchádzajúcom odseku som uviedol, že druhý typ dôvodov považujem za fakultatívny – ak sú však tieto dôvody súčasťou stanov, pričom spoločnosť odmietla udeliť súhlas na prevod akcií v rozpore s týmito dôvodmi (t.j. spoločnosť odmietla udeliť súhlas s

³⁷⁴ MAMOJKA, M. a kol. *Obchodný zákonník. Veľký komentár. 1. zväzok*. Bratislava. Eurokodex, október 2016, str. 932

prevodom akcií, ale stanovy príslušný dôvod neuvádzajú ako taký, pre ktorý spoločnosť tento súhlas nesmela udeliť), tak akcionárovi vznikne právo požadovať odkúpenie týchto akcií spoločnosťou. Možnosť vykonať toto právo bude v praxi podmienené vedomosťou akcionára o tom, z akých dôvodov spoločnosť odmietla udeliť súhlas s prevodom akcií, preto akcionár bude môcť aktivizovať právo iba vtedy, ak mu spoločnosť doručila odôvodnené rozhodnutie o neudelení súhlasu. Následné vykonanie práva akcionára na odkúpenie akcií zákon viaže na jednomesačnú prekluzívnu dobu odo dňa oznámenia o odmietnutí udelenia súhlasu na prevod akcií, t.j. toto právo po uplynutí 1 mesiaca zaniká. Ak udelenie súhlasu nebude akcionár žiadať z dôvodov, ktoré možno označiť za zneužívajúce (napr. opakujúce sa podávanie žiadostí bez zjavného úmyslu akcie skutočne previesť – § 56a OBCHZ o zneužívaní práv spoločníka, akcionára), tak akcionár môže po márnom uplynutí lehoty požiadať o udelenie súhlasu opätovne (hoci aj k tým istým akciám). Ostatne, takéto konanie nemusí byť nevyhnutne motivované šikanóznou snahou zaťažovať spoločnosť novými žiadosťami, ale napr. skutočným zvýšením záujmu o nadobudnutie akcií z externého prostredia, príp. zmenou akcionárskej štruktúry, resp. zmenou personálneho obsadenia príslušných orgánov, ktoré pri predchádzajúcej žiadosti rozhodli o udelení súhlasu s prevodom akcií. Zákon upravuje špecifiká komunikácie medzi spoločnosťou a akcionárom v prípade, ak spoločnosť odmietla udeliť súhlas na prevod akcií v rozpore so zákonom alebo so stanovami, t.j. pôjde o iné dôvody neudelenia súhlasu, než aké upravuje § 220m ods. 4 OBCHZ. V praxi teda môže ísť o také rozhodnutie príslušného orgánu spoločnosti o neudelení súhlasu s prevodom akcií, ktoré nie je v stanovách formulované medzi dôvodmi, na základe ktorých spoločnosť môže odmietnuť udelenie súhlasu. Akcionár sa následne môže do 1 roka namiesto

odkúpenia akcií domáhať voči spoločnosti, aby prejav vôle spoločnosti bol nahradený súdnym rozhodnutím.³⁷⁵

Spoločnosť zodpovedá podľa § 220m ods. 6 OBCHZ za škodu, ktorá vznikla akcionárovi porušením povinnosti spoločnosti udeliť súhlas na prevod akcií. Ak si akcionár uplatnil právo podľa § 220m ods. 4 alebo podľa ods. 5 OBCHZ (t.j. akcionár požiadal o odkúpenie dotknutých akcií spoločnosťou, príp. podal návrh na súd na náhradu prejavu vôle spoločnosti), tak spomenutý nárok na náhradu škody akcionárovi nezaniká. Vzhľadom na konštatáciu Obchodného zákonníka, že stanovy môžu vyššie uvedený vzťah medzi uvedeným ods. 4 a 5 § 220m OBCHZ a nárokom na náhradu škody upraviť aj inak, tu sa však musia zakladatelia dohodnúť, či pri formulovaní stanov majú prevážiť záujmy spoločnosti alebo akcionárov. V prvom prípade je vhodné, aby uplatňovaním práva podľa ods. 4 alebo ods. 5 zanikol akcionárovi nárok na náhradu škody, naopak v prípade uprednostnenia ochrany akcionárov odporúčam nárok na náhradu škody zachovať.

3.4. Odkúpenie akcií

Pri odkúpení je nevyhnutné uviesť znenie ust. § 220n OBCHZ v zmysle ktorého ak akcionárovi vzniklo právo požadovať odkúpenie akcií spoločnosťou a akcionár o odkúpenie akcií spoločnosť požiada, je spoločnosť povinná akcie za primeranú cenu odkúpiť. Podrobnosti o spôsobe určenia primeranej ceny a podmienky odkúpenia akcií spoločnosťou určia stanovy JSA. Rozhodujúcim dňom na určenie primeranej ceny akcií je deň doručenia žiadosti akcionára o udelenie súhlasu na prevod akcií, inak deň doručenia žiadosti akcionára o odkúpenie akcií. Je síce pravdou, že generálna úprava (§ 173 OBCHZ) ani špeciálna reglementácia j.s.a. (§ 220v OBCHZ) v rámci povinných obsahových prvkov stanov explicitne nespomínajú určenie podrobností o mechanizme odkúpenia akcií

³⁷⁵ MAMOJKA, M. a kol. *Obchodný zákonník. Veľký komentár. 1. zväzok*. Bratislava. Eurokodex, október 2016, str. 933

spoločnosťou, resp. o spôsobe vypočítania primeranej ceny, ale § 173 písm. l/ OBCHZ subsumuje pod povinné náležitosti stanov aj „ďalšie údaje, ak to ustanovuje zákon“. Preto napriek tomu, že uvedené ust. § 220n OBCHZ nepovažujem za jednoznačne ustanovujúci ďalšie povinné údaje, tak v praxi sa odporúča v stanovách uviesť aspoň rámcové skutočnosti týkajúce sa vyššie uvedených podrobností (napr. určenie ceny akcie na základe znaleckého posudku vyhotoveného na náklady spoločnosti, prípadne inkorporovanie vzorca výpočtu ceny akcie odvíjajúcej sa od aktuálneho ekonomicko-právneho stavu spoločnosti, ďalej zakomponovanie časových požiadaviek na súčinnosť štatutárneho orgánu po doručení žiadosti o odkúpenie akcií spoločnosťou a pod.). Keďže vo fáze medzi doručovaním žiadosti o odkúpenie akcií spoločnosťou a ich následným prevodom na spoločnosť v zmysle § 19 a nasl. ZCP sa môže cena akcií výrazne zmeniť, tak zákon chráni záujmy akcionára (v prípade zníženia ceny akcií po doručení žiadosti), ako aj záujmy spoločnosti (v prípade zvýšenia ceny akcií po doručení žiadosti) tým, že rozhodujúcim dňom na určenie primeranej ceny je práve deň doručenia žiadosti akcionára o odkúpenie akcií.

Existujú však aj obmedzenia, kedy nemôže spoločnosť odkúpenie akcií od akcionára vykonať, pričom tieto upravuje ust. § 220o OBCHZ a to vtedy, ak:

- A. vlastné imanie spoločnosti by v dôsledku odkúpenia akcií bolo nižšie ako hodnota základného imania spolu s rezervným fondom (§ 217 OBCHZ), ktorý sa podľa zákona alebo stanov nesmú použiť na plnenie akcionárom, znížená o hodnotu nesplateného základného imania, ak táto hodnota ešte nie je zahrnutá v aktívach uvedených v súvahe,
- B. spoločnosť je v kríze, úpadku, alebo v dôsledku odkúpenia akcií by sa do krízy alebo úpadku dostala,
- C. spoločnosť by v dôsledku odkúpenia akcií nemala aspoň jedného akcionára.

Ak je prevoditeľnosť akcií obmedzená, vyžaduje sa splnenie podmienok prevoditeľnosti podľa §220p ods. 1 OBCHZ aj na zriadenie zmluvného záložného práva, predkupného práva, práva pridať sa k prevodu akcií a práva požadovať prevod akcií. Ak stanovy spoločnosti obmedzujú prevoditeľnosť akcií v zmysle § 220k OBCHZ, tak rovnaký postup, aký zákon vyžaduje na prevod akcie s obmedzenou prevoditeľnosťou (t.j. zmena stanov podľa § 220k ods. 2, resp. udelenie súhlasu s prevodom akcií podľa § 220m ods. 2, ak je prevod akcií podmienený súhlasom spoločnosti v zmysle §220p ods. 2 OBCHZ), musí byť zrealizovaný aj vtedy, ak má byť na akciu s obmedzenou prevoditeľnosťou zriadené zmluvné záložné právo, predkupné právo, právo pridať sa k prevodu akcií alebo právo požadovať prevod akcií.³⁷⁶

Naproti tomu ust. §220p ods. 2 OBCHZ stanovuje, že ak je prevoditeľnosť akcií podmienená súhlasom spoločnosti, na udelenie súhlasu na zriadenie práv podľa §220p ods. 1 OBCHZ platí § 220m OBCHZ primerane. Ak bol však súhlas spoločnosti udelený pri zriadení práv podľa §220p ods. 1 OBCHZ, pri výkone týchto práv sa súhlas spoločnosti nevyžaduje. Ak je prevoditeľnosť akcií obmedzená tak, že akcie je možné previesť iba so súhlasom spoločnosti (podľa § 220m OBCHZ), vyžaduje sa udelenie súhlasu aj na zriadenie všetkých práv uvedených v §220p ods. 1 OBCHZ, ak spoločnosť udelila súhlas na zriadenie práv uvedených v ods. 1, tak na ich výkon sa už súhlas spoločnosti nevyžaduje, t.j. na následný výkon záložného práva, predkupného práva, práva pridať sa k prevodu akcií alebo práva požadovať prevod akcií nebude mať spoločnosť žiadny vplyv.

Napokon ust. § 220p ods. 3 OBCHZ hovorí, že práva podľa §220p ods. 1 OBCHZ možno zriadiť na akciách, ktorých prevoditeľnosť bola vylúčená, ak vzniklo právo na odkúpenie akcií spoločnosťou podľa § 220l ods. 1 OBCHZ a ak na ich zriadenie spoločnosť udelila súhlas. Na udelenie súhlasu spoločnosti platí § 220m OBCHZ

³⁷⁶ MAMOJKA, M. a kol. *Obchodný zákonník. Veľký komentár. 1. zväzok*. Bratislava. Eurokodex, október 2016, str. 937

primerane. Udelením súhlasu spoločnosti so zriadením konkrétneho práva na akcii (v zmysle §220p ods. 1 OBCHZ) nezaniká právo akcionára požadovať odkúpenie akcií spoločnosťou podľa § 220l ods. 1 OBCHZ. V praxi preto môže nastať situácia, že spoločnosť bude povinná odkúpiť akcie, na ktoré bolo predtým zriadené napr. záložné právo, t.j. vo vzťahu k odkúpeným akciám spoločnosť nebude môcť regulovať vstup nových akcionárov do spoločnosti.

Ustanovenie § 220q ods. 1 OBCHZ pamätá aj na dedenie, keď stanovy JSA môžu dedenie akcií alebo niektorých druhov akcií vylúčiť, ak nejde o spoločnosť s jediným akcionárom. Ak je dedenie vylúčené, smrťou akcionára prechádzajú akcie tohto akcionára na spoločnosť. Podľa § 220q ods. 2 OBCHZ však platí, že ak je prevoditeľnosť akcií vylúčená alebo podmienená súhlasom spoločnosti, vyhlásením konkurzu na majetok akcionára alebo dorúčením exekučného príkazu spoločnosti postihujúceho takéto akcie, prechádzajú akcie na spoločnosť. Prechodom akcií na spoločnosť vzniká spoločnosti povinnosť zaplatiť primeranú hodnotu akcií v zmysle § 220q ods. 3 OBCHZ. Ustanovenie § 61 ods. 3 OBCHZ sa na splatnosť primeranej hodnoty akcií použije primerane.

3.5. Upisovanie akcií

Spoločnosť JSA môže sama upisovať akcie vytvárajúce jej základné imanie za podmienok ustanovených zákonom, ak

- A. upisovanie akcií schváli valné zhromaždenie, ktoré zároveň určí podmienky, za ktorých môže spoločnosť akcie vytvárajúce jej základné imanie upísať, najmä najvyššiu menovitú hodnotu akcií, ktoré môže spoločnosť upísať, a lehotu, počas ktorej môže spoločnosť akcie upísať, tá však nesmie presiahnuť 18 mesiacov,
- B. akcie sú určené na prevod na zamestnancov spoločnosti a na iné fyzické osoby podnikajúce na základe živnostenského oprávnenia alebo na základe iného než živnostenského

oprávnenia, ktorých výsledky činnosti pre spoločnosť sú predmetom práv duševného vlastníctva; akcie upísané spoločnosťou sa musia previesť do piatich rokov od ich upísania spoločnosťou,

- C. upísaním akcií neklesne vlastné imanie spoločnosti pod hodnotu základného imania spolu s rezervným fondom (§ 217 OBCHZ), prípadne ďalšími fondmi vytváranými spoločnosťou povinne podľa zákona, zníženú o hodnotu nesplateného základného imania, ak táto hodnota ešte nie je zahrnutá v aktívach uvedených v súvahe podľa osobitného zákona a
- D. súčet ich menovitých hodnôt nepresiahne 20% základného imania spoločnosti (§220r OBCHZ).

Ustanovenia §220r OBCHZ upravujú možnosti priameho upisovania vlastných akcií spoločnosťou pri kumulatívnom splnení podmienok špecifikovaných v ods. 1, čím v podmienkach jednoduchej spoločnosti na akcie dochádza k prelomeniu absolútneho zákazu upisovať vlastnej akcie tvoriace základné imanie, ktorým sa vyznačuje akciová spoločnosť. Ako vyplýva z dôvodovej správy k zákonu č. 389/2015 Z.z., ktorým bola jednoduchá spoločnosť na akcie začlenená do OBCHZ, účelom tejto právnej úpravy je podpora a rozvoj startupov v podmienkach SR a to aj prostredníctvom zatraktívnenia (uľahčenia) majetkovej participácie osôb, ktorých činnosti súvisia s napĺňaním predmetu podnikania spoločnosti.³⁷⁷

Za prvú podmienku upisovania vlastných akcií sa v zmysle ods. 1 písm. a) komentovaného ustanovenia považuje schválenie takéhoto upisovania zo strany valného zhromaždenia spoločnosti. Valné zhromaždenie musí upisovanie vlastných akcií schváliť vždy vopred.

Druhou podmienkou upísania vlastných akcií spoločnosťou je účelová viazanosť upísania vlastných akcií. Jednoduchá spoločnosť na akcie je oprávnená upísať vlastné akcie len v prípade, ak sú tieto určené na prevod na zamestnancov spoločnosti a na iné fyzické

³⁷⁷ Dôvodová správa Národnej rady SR k návrhu zákona o zavedení J.S.A. uverejnená na adrese: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/Download.aspx?DocID=417987>

osoby podnikajúce na základe živnostenského oprávnenia alebo na základe iného než živnostenského oprávnenia, ktorých výsledky činnosti pre spoločnosť sú predmetom práv duševného vlastníctva.

Ako tretiu podmienku stanovuje § 220r ods. 1 písm. c) OBCHZ to, že v dôsledku upísania vlastných akcií nesmie klesnúť vlastné imanie spoločnosti pod hodnotu základného imania spolu s rezervným fondom.

Zodpovednosť za splnenie podmienok podľa §220r ods. 1 písm. b) až d) /ako aj za dodržanie zo strany valného zhromaždenia stanovených podmienok upísania vlastných akcií/ nesie predstavenstvo spoločnosti. Členovia predstavenstva zodpovedajú spoločne a nerozdielne za škodu, ktorá by vznikla spoločnosti v dôsledku upísania vlastných akcií v rozpore so zákonom.³⁷⁸

Ďalšie špecifiká prevodu akcií upravujú ust. § 220s ods. 1 až 3 OBCHZ nasledovne:

1. Stanovy môžu určiť, že ustanovenie § 161a ods. 2 písm. a) OBCHZ sa nepoužije na nadobudnutie vlastných akcií spoločnosti na účel ich prevodu na osoby uvedené v § 220r ods. 1 písm. b) OBCHZ. Takto nadobudnuté akcie sa musia previesť do piatich rokov od ich nadobudnutia spoločnosťou.
2. Obmedzenie a vylúčenie prevoditeľnosti akcií na základe stanov sa nevzťahuje na nadobúdanie vlastných akcií podľa odseku 1.
3. Stanovy môžu určiť, že ustanovenie § 161e ods. 2 OBCHZ sa primerane vzťahuje aj na fyzické osoby podľa § 220r ods. 1 písm. b) OBCHZ.

Právna norma ust. §220s ods. 1 OBCHZ predstavuje lex specialis vo vzťahu k všeobecnej úprave nadobúdania vlastných akcií za účelom ich predaja zamestnancom spoločnosti obsiahnuté v §161a ods. 5 OBZ (lex generalis). V rámci európskeho práva je poskytovanie finančnej asistencie obmedzené druhou smernicou, v zmysle ktorej

³⁷⁸ MAMOJKA, M. a kol. *Obchodný zákonník. Veľký komentár. 1. zväzok*. Bratislava. Eurokodex, október 2016, str. 939-940

majú členské štáty možnosť finančnú asistenciu povoliť alebo zakázať. Slovenský obchodný zákonník poskytnutú opciu nevyužíva a finančnú asistenciu spoločnosti s výnimkou prípadu podľa § 161e ods. 2 OBCHZ s účinnosťou od 1.1.2017 na základe dispozitívnej úpravy v stanovách podľa § 220s ods. 3 zakazuje.³⁷⁹

4. ZALOŽENIE A ZRUŠENIE J.S.A.

4.1. Založenie J.S.A.

Jednoduchú spoločnosť na akcie môže podľa § 220t OBCHZ založiť jedna alebo viacero osôb, bez ohľadu na ich právnu povahu, čím je oproti právnej úprave akciovej spoločnosti odstránené zákonné obmedzenie unipersonality spoločnosti pri jej založení v prípade, ak sú zakladateľmi fyzické osoby. Skutočnosť, že jednoduchá spoločnosť na akcie môže byť založená len jedinou fyzickou osobou, je výsledkom snahy o flexibilné nastavenie vstupu do spoločnosti pri jej vzniku, ktorá zodpovedá účelu zákona č. 389/2015 Z.z. podporiť v podmienkach SR rozvoj a efektívne fungovanie startupov ako druhu rizikového investovania.

Predpokladom pre to, aby sa osoba mohla stať zakladateľom, je, tak ako v prípade akciovej spoločnosti, jej spôsobilosť na právne úkony (právny subjektivita). Právna subjektivita fyzických osôb sa spravuje právnym poriadkom štátu, ktorého fyzická osoba je príslušníkom (§ 3 a § 33 zák. č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom). V zmysle slovenského právneho poriadku konkrétne ust. § 8 ods. 1 OZ vzniká fyzickej osobe spôsobilosť na právne úkony v plnom rozsahu plnoletosťou. Na druhej strane právnická osoba (slovenská) nadobúda právnu subjektivitu momentom jej vzniku. V prípade zahraničných právnických osôb so sídlom mimo SR, je ich právna subjektivita určená na základe inkorporačného princípu, teda podľa právneho poriadku, podľa ktorého boli tieto

³⁷⁹ MAMOJKA, M. a kol. *Obchodný zákonník. Veľký komentár. 1. zväzok*. Bratislava. Eurokodex, október 2016, str. 941

osoby založené. Aj keď slovenský právny poriadok nerozlišuje iné subjekty ako fyzické a právnické osoby, toto pravidlo nemusí nutne platiť v prípade právnych poriadkov iných krajín. Na túto skutočnosť reaguje OBCHZ prostredníctvom kolíznej normy v obsiahnutej § 22, ktorá ustanovuje, že spôsobilosť priznanú „iným ako fyzickým zahraničným osobám“ ich osobným štatútom budú mať tiež v oblasti slovenského právneho poriadku. Takýmito osobami sú okrem právnických osôb, ktoré taktiež možno zaradiť pod tento pojem, napr. rôzne spoločenstvá, ktoré sa podľa práva ich štátu nepovažujú za právnické osoby, ale môžu vystupovať vo vlastnom mene a byť účastníkom súdneho alebo iného konania.³⁸⁰

V prípade jednoduchej spoločnosti na akcie je vylúčená možnosť sukcesívneho založenia spoločnosti, t.j. založenia na základe verejnej výzvy na upisovanie akcií. Predmetná právna úprava spôsobuje, že všetky akcie, na ktoré je rozvrhnuté základné imanie spoločnosti, sú povinní upísať a splatiť zakladatelia v pomere podľa dohody obsiahnutej v zakladateľskom dokumente, a to všetko ešte pred zápisom spoločnosti do obchodného registra. Vo vzťahu k plneniu vkladovej povinnosti sa v podmienkach jednoduchej spoločnosti na akcie nerozlišuje medzi peňažnými a nepeňažnými vkladmi, pričom všetky vklady do spoločnosti je potrebné splatiť ešte pred jej vznikom.

Zakladateľská zmluva, resp. zakladateľská listina je, tak ako u akciovej spoločnosti, základným korporátnym dokumentom, ktorý podmieňuje založenie a následný vznik jednoduchej spoločnosti na akcie. Zakladateľskú zmluvu uzatvárajú zakladatelia v prípade, ak sa na založení spoločnosti podieľajú dvaja alebo viacerí zakladatelia. Ak spoločnosť zakladá jeden zakladateľ, nahrádza zakladateľskú zmluvu zakladateľská listina. Zakladateľská zmluva (zakladateľská listina) upravuje vzťahy v spoločnosti len pri jej založení, pričom založením spoločnosti a následným zápisom do obchodného registra jej účel zaniká (zmluva sa konzumuje). Po vzniku akciovej spoločnosti sa

³⁸⁰ MAMOJKA, M. a kol. *Obchodný zákonník. Veľký komentár. 1. zväzok*. Bratislava. Eurokodex, október 2016, str. 942

vzt'ahy v spoločnosti riadia stanovami, príp. dohodou akcionárov (§ 66c , § 220w – 220z OBCHZ), ak bola uzatvorená.

Zakladateľská zmluva ako i zakladateľská listina majú povinnú formu notárskej zápisnice o právnom úkone, z čoho vyplýva, že notári tieto dokumenty nielen vyhotovujú, ale zároveň aj zodpovedajú za ich právnu bezchybnosť. Zodpovednosť notárov za správnosť notárskej zápisnice znamená, že v prípade pochybenia je notár povinný nahradiť dotknutej strane vzniknutú škodu a keďže v zmysle § 3 ods. 4 NP je notárska zápisnica o právnom úkone verejnou listinou, a teda výkonom verejnej moci, je možné si túto škodu nárokovať priamo od štátu (zák. č. 514/2003 Z.z. o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci a o zmene a doplnení niektorých zákonov).³⁸¹

Podľa § 220u ods. 2 OBCHZ Súčasťou zakladateľskej zmluvy alebo zakladateľskej listiny musia byť stanovy spoločnosti. Právna úprava minimálnych obsahových náležitostí zakladateľskej zmluvy (zakladateľskej listiny) sa vo svojej podstate zhoduje s reglementáciou akciovej spoločnosti (§ 163 ods. 1 OBCHZ). Existujúce rozdiely oproti právnej úprave akciovej spoločnosti sú výsledkom snahy implementovať jednoduchú spoločnosť na akcie ako transparentnú právnu formu. Za účelom dosiahnutia vyššej transparentnosti spoločnosti zákon v ust. § 220i ods. 1 OBCHZ umožňuje vydať akcie jednoduchej spoločnosti na akcie len ako zaknihované akcie na meno, čím dochádza k zníženiu anonymity akcionárov. Takéto vymedzenie má súčasne za následok, že požiadavka na uvedenie podoby a formy akcií v zakladateľskom dokumente sa z dôvodu absencie možnosti voľby medzi viacerými alternatívami stáva obsolentnou.

Ak spoločnosť vydáva akcie rôznych druhov, stanovy musia obsahovať okrem náležitostí podľa § 173 ods. 1 OBCHZ aj označenie vydávaných druhov akcií, určenie obsahu práv spojených s

³⁸¹ MAMOJKA, M. a kol. *Obchodný zákonník. Veľký komentár. 1. zväzok*. Bratislava. Eurokodex, október 2016, str. 944

jednotlivými druhmi akcií a spôsob ich výkonu. Obmedzenia výkonu hlasovacieho práva v stanovách sa musia vzťahovať v rovnakom rozsahu na všetky akcie rovnakého druhu (§ 220v ods. 1 a 2 OBCHZ) Ak JSA chce vydávať rôzne druhy akcií, stanovy musia najmä obsahovať presné určenie obsahu práv spojených s jednotlivými druhmi akcií a spôsob ich výkonu.

Vedľajšie dojednania k akcionárskej zmluve stanovujú v ust. § 220w OBCHZ nasledovné pravidlá:

1. V dohode akcionárov podľa § 66c OBCHZ (ďalej len "akcionárska zmluva") môžu akcionári jednoduchej spoločnosti na akcie dohodnúť právo
 - A. pridať sa k prevodu akcií,
 - B. požadovať prevod akcií,
 - C. požadovať nadobudnutie akcií.
2. Podpisy na akcionárskej zmluve sa musia úradne osvedčiť. Akcionárska zmluva nenadobudne účinnosť skôr ako dňom úradného osvedčenia pravosti podpisov zmluvných strán.
3. Právo pridať sa k prevodu akcií a právo požadovať prevod akcií môžu byť dohodnuté aj ako práva, ktoré vznikajú registráciou podľa osobitného predpisu. V takom prípade sa na ich zriadenie vyžaduje notárska zápisnica.
4. Právo pridať sa k prevodu akcií a právo požadovať prevod akcií, ktoré boli registrované podľa osobitného predpisu, sa nepremlčujú a v rozsahu stanovenom týmto zákonom pôsobia pri prevode akcií na základe zmluvy aj voči právnym nástupcom majiteľa akcií, s ktorými je spojená povinnosť zodpovedajúca týmto právam; ak ich oprávnený nevykoná, zostávajú mu zachované aj voči právnemu nástupcovi majiteľa akcií, s ktorými je spojená povinnosť zodpovedajúca týmto právam.
5. S právami podľa odseku 1 možno nakladať vždy len zároveň s dotknutými akciami.

6. S jednou akciou môže byť spojené len jedno predkupné právo, jedno právo pridať sa k prevodu, jedno právo požadovať prevod a jedno právo požadovať nadobudnutie akcií. Z jedného predkupného práva, jedného práva pridať sa k prevodu, jedného práva požadovať prevod a jedného práva požadovať nadobudnutie akcií môže byť oprávnených viacero osôb. Časti akcionárskej zmluvy, na ktorých základe má vzniknúť ďalšie právo v rozpore s obmedzeniami podľa tohto odseku, sú neplatné.
7. Ak bolo na akcie, s ktorými je spojená povinnosť zodpovedajúca právu pridať sa k prevodu akcií alebo právu požadovať prevod akcií, registrovanému podľa osobitného predpisu, zriadené zmluvné záložné právo alebo takéto akcie sa stali predmetom zabezpečovacieho prevodu práva s písomným súhlasom oprávneného akcionára, veriteľ môže vykonať tieto zabezpečovacie práva bez ohľadu na existenciu povinnosti zodpovedajúcej takýmto právam. Tieto práva prevodom na nadobúdateľa akcií na základe výkonu záložného práva alebo zabezpečovacieho prevodu práva zanikajú.
8. Ustanovenia § 289 až 292 OBCHZ sa na ustanovenia akcionárskej zmluvy JSA, ktoré upravujú práva podľa odseku 1, nepoužijú.
9. Právo pridať sa k prevodu akcií a právo požadovať prevod akcií, ktoré boli registrované podľa osobitného predpisu, zanikajú
 - A. ak sa vykonali,
 - B. zánikom akcií, s ktorými sú spojené,
 - C. uplynutím času, na ktorý boli zriadené,
 - D. registráciou vzdania sa práva,
 - E. registráciou dohody oprávneného a povinného,
 - F. zmenou právnej formy spoločnosti,

- G. zlúčením alebo splynutím spoločnosti, ak právnym nástupcom nie je jednoduchá spoločnosť na akcie,
- H. nadobudnutím akcií z konkurznej podstaty alebo v exekúcii,
- I. iným spôsobom uvedeným v zákone alebo dohodnutým v akcionárskej zmluve.

S účinnosťou od 1.1.2017 bola do OBCHZ začlenená na základe zák. č. 389/2015 Z.z. úprava dohôd medzi spoločníkmi, na základe ktorých si môžu spoločníci obchodných spoločností dohodnúť nad rámec zákonnej úpravy v rámci spoločenskej zmluvy (stanov) vzájomné práva a povinnosti, ktoré vyplývajú z ich účasti na spoločnosti. V danej súvislosti však zdôrazňujem, že nejde o zakotvenie nového zmluvného typu, ktorý by aplikačná prax doposiaľ nepoznala. Uzatváranie dohôd medzi spoločníkmi je bežnou praxou v rámci nastavenia vnútorných vzťahov v obchodnej spoločnosti, čo zdôraznila aj dôvodová správa k zákonu č. 389/2015 Z.z., v zmysle ktorej: „Takéto dohody sú prípustné aj podľa súčasnej právnej úpravy (porovnaj § 261 ods. 6 OBCHZ), avšak súdy ich nie vždy akceptovali...“ Zákonná úprava dohôd medzi spoločníkmi obsiahnutá v § 66c OBCHZ exemplifikatívne vymedzuje hlavné oblasti, ktoré môže predmetná dohoda upravovať. Ide najmä o vymedzenie a) spôsobu a podmienok výkonu práv spojených s účasťou na spoločnosti, b) spôsobu výkonu práv súvisiacich so správou a riadením spoločnosti, c) podmienok a rozsahu účasti na zmenách základného imania, ako aj d) vedľajších dojednaní súvisiacich s prevodom účasti na spoločnosti.

Čo sa týka ďalších podmienok, ktoré môže dohoda medzi spoločníkmi upravovať, tieto v zásade závisia od vôle podpisujúcich strán; zmluvné strany sú pritom viazané výlučne kogentnými ustanoveniami zákona (v častiach odporujúcich kogentným ustanoveniam zákona by bola dohoda medzi spoločníkmi neplatná).

Čo sa týka záväznosti dohody medzi spoločníkmi, chcem uviesť, že predmetná dohoda predstavuje interný dohovor, ktorý zaväzuje výlučne jeho zmluvné strany (býva bežnou praxou, že sa strany

dohody medzi spoločníkmi zaväzujú zachovávať mlčanlivosť o dojednaniach obsiahnutých v rámci tejto dohoda; dohoda medzi spoločníkmi teda spravidla nie je verejne dostupná). Osoba, ktorá má status spoločníka obchodnej spoločnosti, avšak k dohode medzi spoločníkmi nepristúpila (spôsobom, ktorý predpokladá predmetná dohoda), nie je touto dohodou viazaná. Vo všeobecnosti možno skonštatovať, že pravidlá, ktoré by podmieňovali nadobudnutie statusu spoločníka obchodnej spoločnosti pristúpením k dohode medzi spoločníkmi, by boli neplatnými pre rozpor so zákonom. (Na druhej strane je však možné dedenie vylúčiť pri spoločnosti s ručením obmedzeným v zmysle § 116 ods. 2 OBCHZ, ako aj pri jednoduchej spoločnosti na akcie v zmysle § 220q OBCHZ).³⁸²

K forme dohody medzi spoločníkmi všeobecné ust. § 66c OBCHZ nepripisuje písomnú formu tejto dohody. Osobitné ustanovenia o dohode medzi spoločníkmi pre jednoduchú spoločnosť na akcie (§ 220w OBCHZ) však vyžadujú písomnú formu s úradne osvedčenými podpismi akcionárov. S výnimkou spomenutej úpravy akcionárskej zmluvy pre jednoduchú spoločnosť na akcie neobsahuje OBCHZ ďalšiu osobitnú úpravu dohôd medzi spoločníkmi pre iné typy obchodných spoločností.

4.2. Zrušenie J.S.A.

Podľa § 220zh OBCHZ:

- ods. 1) Okrem prípadov uvedených v § 68 sa spoločnosť zrušuje:
 - A. rozhodnutím súdu podľa ustanovenia odseku 2,
 - B. z dôvodov uvedených v zakladateľskej listine, zakladateľskej zmluve alebo v stanovách.
- ods. 2) Akcionári, a ak to ustanovuje zakladateľská listina, zakladateľská zmluva alebo stanovy, aj členovia predstavenstva, sa môžu na súde domáhať zrušenia spoločnosti z dôvodov a za

³⁸² MAMOJKA, M. a kol. *Obchodný zákonník. Veľký komentár. 1. zväzok*. Bratislava. Eurokodex, október 2016, str. 947

podmienok ustanovených v zákone, zakladateľskej listine, zakladateľskej zmluve, alebo v stanovách.

Z hľadiska právnej istoty bude preto podľa nášho názoru praktické, aby sa akcionári, prípadne členovia predstavenstva, pokiaľ bolo toto oprávnenie rozšírené aj na nich, na príslušnom súde v súlade s § 220zh ods. 2 OBCHZ domáhali zrušenia spoločnosti z dôvodov a za podmienok ustanovených v zakladateľskej listine, zakladateľskej zmluve alebo stanovách.³⁸³

Podľa ust. § 220zi OBCHZ môže spoločnosť zaniknúť aj zlúčením resp. splynutím s inou spoločnosťou a týchto podmienok:

1. Okrem osobitostí týkajúcich sa práva na podiel na zisku podľa § 218a ods. 1 písm. e) OBCHZ musí zmluva o zlúčení alebo zmluva o splynutí obsahovať aj osobitné ustanovenia týkajúce sa práv akcionárov spoločnosti podieľajúcej sa na splynutí alebo zlúčení.
2. Prílohou zmluvy o zlúčení a zmluvy o splynutí musí byť aj akcionárska zmluva, ak akcionári v nástupnickej alebo zanikajúcej spoločnosti takúto zmluvu uzavreli. Akcionári, ktorých akcionárska zmluva zaväzuje, ju na výzvu predstavenstva bezodkladne predložia spoločnosti. Akcionárska zmluva nemusí byť uložená v zbierke listín.

5. PREVOD AKCIÍ

Na základe vyššie uvedeného OBCHZ umožňuje, aby si v rámci dohody akcionárov pri jednoduchej spoločnosti na akcie akcionári dohodli právo a) pridať sa k prevodu akcií (tag-along), b) požadovať prevod akcií (drag-along) alebo c) požadovať nadobudnutie akcií (shoot-out mechanizmus). Registrované právo pridať sa k prevodu akcií a právo požadovať prevod akcií zaniká v prípadoch vymedzených v §220w ods. 9 OBCHZ. Po zániku práva centrálny

³⁸³ PATAKYOVÁ, M. a kol. *Obchodný zákonník. Komentár. 5. vydanie.* Bratislava. C.H.Beck, 2016, str. 1002

depozitár vykoná výmaz práva z príslušného registra práv. Výmaz sa uskutočňuje na základe príkazu oprávneného alebo povinného, ako aj bez príkazu, ak tak ustanovuje ZCP (§ 107h a § 107l ZCP).³⁸⁴

Ustanovenia § 220x ods. 1 a 2 OBCHZ upravujú právo pridať sa k prevodu akcií, ktoré oprávňuje akcionára (oprávnený) previesť svoje akcie zároveň s akciami iného akcionára (povinný). Právu pridať sa k prevodu akcií potom zodpovedá povinnosť povinného, ktorý sa musí zaviazat', že pri prevode svojich akcií na základe zmluvy umožní zároveň previesť akcie oprávneného na tretiu osobu za rovnakých podmienok. V rámci odseku 3 ustanovenia § 220x OBCHZ sú špecifikované minimálne obligatórne náležitosti dojednania o práve pridať sa k prevodu akcií. Na to, aby bolo právo pridať sa k prevodu akcií platne dojednané, musia sa v rámci písomnej akcionárskej zmluvy určiť aspoň: a) podmienky na jeho výkon, b) rozsah alebo spôsob určenia rozsahu, v akom ho oprávnený môže vykonať, a c) lehota alebo spôsob určenia lehoty, v ktorej možno po splnení podmienok podľa písmena a) predmetné právo vykonať.

Zákon nevyklučuje, aby akcionárska zmluva obsahovala aj ďalšie dojednania a podmienky týkajúce sa tag-along (napr. dojednania o zmluvných pokutách a pod.).

Na prevod akcií platí ust. § 220y OBCHZ a stanovuje tieto podmienky:

1. Právo požadovať prevod akcií oprávňuje akcionára (oprávnený) požadovať od iného akcionára (povinný), aby zároveň s prevodom akcií oprávneného previedol na tretiu osobu svoje akcie.
2. Právu požadovať prevod akcií zodpovedá povinnosť povinného, ktorý sa zaviazal, že zároveň s prevodom akcií oprávneného na základe zmluvy prevedie svoje akcie na tretiu osobu za rovnakých podmienok.

³⁸⁴ MAMOJKA, M. a kol. *Obchodný zákonník. Veľký komentár. 1. zväzok*. Bratislava. Eurokodex, október 2016, str. 950

- 3) Dojednanie o práve požadovať prevod akcií musí obsahovať:
- A. určenie podmienok na jeho výkon a
 - B. určenie rozsahu alebo spôsob určenia rozsahu, v akom ho oprávnený môže vykonať.
4. Ak sú splnené podmienky na výkon práva požadovať prevod akcií, ktoré bolo registrované podľa osobitného predpisu a kúpna cena pre povinného je zložená do notárskej úschovy alebo je v prospech povinného otvorený neodvolateľný akreditív a splnenie týchto podmienok osvedčil notár, oprávnený môže dotknuté akcie povinného previesť na tretiu osobu, konajúc v mene a na účet povinného.
5. Ak bolo porušené právo požadovať prevod akcií, ktoré nebolo registrované podľa osobitného predpisu,
- A. nadobúdateľ akcií sa môže domáhať, aby povinný na neho previedol dotknuté akcie v súlade s právom požadovať prevod akcií, a to za podmienok, za ktorých nadobudol akcie oprávneného, alebo
 - B. nadobúdateľovi akcií zostane právo požadovať prevod akcií zachované.
6. Právo podľa odseku 5 písm. a) zanikne, ak ho nadobúdateľ akcií neuplatní do jedného roka od prevodu akcií oprávneného.

Následne ust. § 220z OBCHZ určuje cenu akcie takto :

1. Právo požadovať nadobudnutie akcií oprávňuje akcionára (oprávnený) určiť cenu jednej akcie a žiadať od iného akcionára (povinný), aby na neho previedol akcie za takto určenú cenu. Za oprávneného sa považuje akcionár, ktorý ako prvý doručí svoj návrh s určením ceny za jednu akciu inému akcionárovi.
2. Ak povinný predložený návrh oprávneného neprijme v lehote a spôsobom určeným v akcionárskej zmluve, platí, že je za rovnakých podmienok povinný nadobudnúť akcie od oprávneného.

3. Dojednanie o práve požadovať nadobudnutie akcií musí obsahovať určenie podmienok na jeho výkon.
4. Ak povinný v súlade s podmienkami výkonu práva požadovať nadobudnutie akcií neuzavrie zmluvu o nadobudnutí akcií oprávneného, možno sa do jedného roka domáhať na súde, aby prejav vôle povinného bol nahradený súdnym rozhodnutím.

Poslednými ustanoveniami týkajúcimi sa J.S.A., sú v OBCHZ obsiahnuté ust. § 220za až § 220zl OBCHZ, ktoré upravujú rozhodnutia prijaté na valnom zhromaždení i mimo valného zhromaždenia JSA, predstavenstvo, dozornú radu a osobitosti týkajúce sa výlučne J.S.A..

Podľa ust. § 220za OBCHZ o záležitostiach, ktoré neboli zaradené do navrhovaného programu rokovania valného zhromaždenia, možno rozhodnúť len za účasti a so súhlasom všetkých akcionárov spoločnosti, ktorí sú oprávnení hlasovať. Na rozhodnutie valného zhromaždenia o zmene práv spojených s niektorým druhom akcií a o obmedzení prevoditeľnosti akcií, o zmene stanov, o zvýšení alebo znížení základného imania, o poverení predstavenstva na zvýšenie základného imania podľa § 210 OBCHZ, vydaní prioritných dlhopisov alebo vymeniteľných dlhopisov, zrušení spoločnosti alebo zmene právnej formy sa vyžaduje súhlas najmenej dvoj tretinovej väčšiny hlasov všetkých akcionárov. Pravosť podpisu zvoleného predsedu valného zhromaždenia musí byť úradne osvedčený, taktiež rozhodnutie jediného akcionára urobené pri výkone pôsobnosti valného zhromaždenia musí mať úradné osvedčenie pravosti podpisu jediného akcionára; ustanovenie § 190 OBCHZ platí primerane.

Stanovy môžu určiť, že akcionári môžu prijať rozhodnutia aj mimo valného zhromaždenia podľa ust. § 220zb OBCHZ, a to na základe návrhu rozhodnutia, ktoré všetkým akcionárom zašle predstavenstvo. Návrh rozhodnutia musí obsahovať:

- A. znenie navrhovaného rozhodnutia a odôvodnenie návrhu,

- B. lehotu na doručenie vyjadrenia akcionára, ktorá je 30 dní, ak stanovy neurčujú inak; lehota začína plynúť oznámením návrhu rozhodnutia akcionárovi spôsobom určeným v stanovách, inak dorúčením,
- C. podklady potrebné na schválenie rozhodnutia,
- D. ďalšie informácie a prílohy podľa stanov.

Ak akcionár v lehote podľa písm. B) nedoručí súhlas s návrhom rozhodnutia, platí, že s návrhom rozhodnutia nesúhlasí. Potom predstavenstvo oznámi výsledky hlasovania do 15 dní od uplynutia lehoty podľa písm. B), ak stanovy neurčujú kratšiu lehotu. Väčšina, ktorou sa prijíma navrhované rozhodnutie, sa počíta z celkového počtu hlasov prislúchajúcich všetkým akcionárom. Ak OBCHZ vyžaduje pri rozhodnutiach valného zhromaždenia úradné osvedčenie pravosti podpisu predsedu valného zhromaždenia, pre tento prípad sa úradne osvedčí pravosť podpisov členov predstavenstva.

6. ORGÁNY J.S.A.

Predstavenstvo je štatutárnym orgánom spoločnosti, ktorý podľa § 220zc OBCHZ riadi činnosť spoločnosti a koná v jej mene. Predstavenstvo rozhoduje o všetkých záležitostiach spoločnosti, ak nie sú týmto zákonom alebo stanovami vyhradené do pôsobnosti valného zhromaždenia alebo iného orgánu spoločnosti. Ak stanovy neurčia inak, je oprávnený konať v mene spoločnosti každý člen predstavenstva. Členovia predstavenstva a spôsob, akým konajú v mene spoločnosti, sa zapisuje do obchodného registra. Ak môžu v mene spoločnosti konať len niektorí z nich, uvedie sa to v obchodnom registri. Stanovy môžu určiť, že:

- A. funkčné obdobie členov predstavenstva nie je obmedzené,
- B. dohody medzi členom predstavenstva a spoločnosťou podliehajú súhlasu valného zhromaždenia, dozornej rady alebo na to určeného orgánu spoločnosti.

Ak predstavenstvo zistí, že strata spoločnosti presiahla hodnotu jednej tretiny základného imania alebo to možno predpokladať, bez zbytočného odkladu o tom informuje akcionárov.

Ak spoločnosť nezriadila dozornú radu, majú akcionári právo nad rámec práva požadovať informácie a vysvetlenia podľa § 180 ods. 1 OBCHZ, ako aj právo písomne požadovať od predstavenstva informácie o záležitostiach spoločnosti. Ak predstavenstvo odmietne poskytnúť informáciu, rozhodne súd na základe návrhu akcionára o tom, či je spoločnosť povinná požadovanú informáciu poskytnúť. Členovia predstavenstva sú povinní písomne informovať podľa ust. § 220zd OBCHZ spoločnosť, ak sa budú:

- A. vo vlastnom mene alebo na vlastný účet uzavierať obchody, ktoré súvisia s podnikateľskou činnosťou spoločnosti,
- B. sprostredkovať pre iné osoby obchody spoločnosti,
- C. zúčastňovať na podnikaní inej spoločnosti ako spoločník s neobmedzeným ručením,
- D. vykonávať ich osobami činnosti ako štatutárneho orgánu alebo člena štatutárneho alebo iného orgánu inej právnickej osoby s podobným predmetom podnikania, ibaže ide o spoločnosť, na ktorej podnikaní sa zúčastňuje spoločnosť, ktorej štatutárneho orgánu je členom.

Stanovy podľa ust. § 220ze OBCHZ môžu určiť, že sa zriaďuje dozorná rada spoločnosti, ktorá dohliada na výkon pôsobnosti predstavenstva a na uskutočňovanie podnikateľskej činnosti spoločnosti. Členov dozornej rady volí a odvoláva valné zhromaždenie spoločnosti.

7. OSOBITOSTI TÝKAJÚCE SA IBA J.S.A.

Vydávanie inej formy akcií ako na meno alebo akcií v inej podobe jednoduchou spoločnosťou na akcie je vzhľadom na kogentnosť ust. § 220i vylúčené.

Na založenie nástupníckej spoločnosti podľa ust. § 220zj OBCHZ, ktorá je jednoduchou spoločnosťou na akcie, sa primerane použije ustanovenie § 220t OBCHZ; ustanovenie § 59 ods. 3 OBCHZ sa nepoužije, ak bola vypracovaná písomná správa nezávislého experta podľa § 218a ods. 3, § 163 ods. 1 písm. e) až g) OBCHZ.

Zlúčenie jednoduchej spoločnosti na akcie a akciovej spoločnosti, pri ktorom jednoduchá spoločnosť na akcie zaniká a jej imanie prechádza na akciovú spoločnosť, sa pripúšťa podľa ust. § 220zk OBCHZ.

Podľa ust. § 220zl OBCHZ môže jednoduchá spoločnosť na akcie zmeniť právnu formu len na akciovú spoločnosť. Obchodná spoločnosť alebo družstvo nemôže zmeniť právnu formu na jednoduchú spoločnosť na akcie.

V prípade jednoduchej spoločnosti na akcie sú rovnako ako v prípade akciovej spoločnosti s jej akciami spojené viaceré majetkové ako aj nemajetkové práva. Medzi majetkové práva je možné zaradiť najmä právo na dividendu (na podiel na zisku) a právo na podiel na likvidačnom zostatku v prípade zrušenia spoločnosti s likvidáciou. K nemajetkovým právam patrí najmä právo na riadenie a kontrolu spoločnosti, právo na informácie a práva minoritných akcionárov.³⁸⁵ 17 Pre podrobnosti týkajúce sa majetkových a nemajetkových práv spojených s akciami poukazujem na ust. § 155 OBCHZ.

Vylúčenie alebo obmedzenie prevoditeľnosti akcií jednoduchej spoločnosti na akcie sa vždy zapisuje do obchodného registra. Zákon sankcionuje prípadný prevod akcií vykonaný v rozpore s obmedzením alebo vylúčením prevoditeľnosti akcií alebo len niektorých druhov akcií jednoduchej spoločnosti na akcie neplatnosťou.

Dohoda strán o práve požadovať prevod akcií musí obsahovať náležitosti vymedzené v § 220y ods. 3 OBCHZ, pričom zákonodarca, obdobne ako v prípade práva pridať sa k prevodu

³⁸⁵ PATAKYOVÁ, M. a kol. *Obchodný zákonník. Komentár. 5. vydanie.* Bratislava. C.H.Beck, 2016. str.953

akcií, obsahové náležitosti dohody o práve požadovať prevod akcií upravil len rámcovo. Bude preto potrebné, aby podrobnosti o podmienkach na výkon a rozsahu tohto práva upravili strany čo najpodrobnejšie v príslušnej akcionárskej zmluve.³⁸⁶

Ustanovenie § 220y ods. 5 písm. b) OBCHZ je preto podľa nášho názoru potrebné interpretovať tak, že nadobúdateľ akcií sa v prípadoch, keď mu právo požadovať prevod akcií zostane zachované, stane oprávneným z tohto práva, a v prípade, že v budúcnosti bude prevádzat' svoje akcie na základe zmluvy na tretiu osobu, môže za splnenia podmienok dojednaných na výkon tohto práva opätovne požadovať, aby povinný previedol svoje akcie za rovnakých podmienok na tretiu stranu.³⁸⁷

V prípade práva požadovať prevod akcií, obdobne ako v prípade práva pridať sa k prevodu akcií zákon vyžaduje ekvivalenciu podmienok pri prevode akcií dosiahnutého na základe tohto práva / § 220y ods. 2 a ods. 5 písm. a/. Pre podrobnosti týkajúce sa toho, do akej miery musia byť podmienky ekvivalentné, pozri výklad k § 220x OBCHZ.³⁸⁸

V praxi bývajú obdobné ustanovenia v akcionárskych zmluvách používané v prípade zásadných nezhôd (tzv. deadlocku) medzi akcionármi, keď už jeden z akcionárov nemá záujem zotrvať v spoločnosti, resp. má záujem nadobudnúť akcie iného akcionára.³⁸⁹

S výnimkou § 220za a 220zb (bližšie pozri výklad k týmto ustanoveniam) právna úprava jednoduchej spoločnosti na akcie rieši len parciálne otázky spojené s jej valným zhromaždením a jeho rozhodovaním. Vzhľadom na to, že spoločnosť nemá komplexnú úpravu zvolávania, priebehu a rozhodovania valného zhromaždenia, bude potrebné v súlade s § 220h ods. 3 (pozri výklad k tomuto

³⁸⁶ PATAKYOVÁ, M. a kol. *Obchodný zákonník. Komentár. 5. vydanie*. Bratislava. C.H.Beck, 2016, str. 985 až 993

³⁸⁷ *ibid*

³⁸⁸ *ibid*

³⁸⁹ *ibid*

ustanoveniu) na valné zhromaždenie jednoduchej spoločnosti na akcie, s výnimkou osobitnej úpravy vzťahujúcej sa na verejné akciové spoločnosti (pozri nižšie) primerane použiť ustanovenia upravujúce valné zhromaždenie akciovej spoločnosti (pozri podrobne § 184, 185-190 a výklad k nim).³⁹⁰

Jednoduchá spoločnosť na akcie má však osobitnú úpravu umožňujúcu akcionárom prijímať rozhodnutia aj mimo valného zhromaždenia podľa § 220zb OBCHZ.

8. ROZDIELY V PRÁVNEJ ÚPRAVE J.S.A. A A.S.

Na rozdiel od akciovej spoločnosti jednoduchú spoločnosť na akcie nie je možné založiť na inú ako podnikateľskú činnosť - bližšie komentár k § 56 OBCHZ.

Právna úprava jednoduchej spoločnosti na akcie neobsahuje komplexnú úpravu predstavenstva ako jej štatutárneho orgánu. Vzhľadom na neúplnosť právnej úpravy jednoduchej spoločnosti na akcie bude potrebné na predstavenstvo spoločnosti primerane aplikovať najmä § 192, 194, 195 a 196a OBCHZ týkajúcich sa a.s., ktorých primeraná aplikácia na jednoduchú spoločnosť na akcie nebola vylúčená.³⁹¹

Na rozdiel od akciovej spoločnosti, pri ktorej zákon pripúšťa maximálne päťročné funkčné obdobie členov predstavenstva (§ 194 OBCHZ), môže jednoduchá spoločnosť na akcie príslušnou úpravou vo svojich stanovách upraviť, že funkčné obdobie členov predstavenstva bude neobmedzené, alebo že prípadné dohody medzi členmi predstavenstva a spoločnosťou podliehajú súhlasu valného zhromaždenia, dozornej rady (pokiaľ ju spoločnosť zriadila) alebo iného orgánu. Zastávame názor, že formulácia § 220zc ods. 2

³⁹⁰ PATAKYOVÁ, M. a kol. *Obchodný zákonník. Komentár. 5. vydanie*. Bratislava. C.H.Beck, 2016, str. 985 až 993

³⁹¹ ibid

OBCHZ nebráni tomu, aby išlo aj o osobitný alebo ad hoc kreovaný orgán.³⁹²

Ustanovenie § 220zd písm. a) až d) OBCHZ kopíruje znenie § 196 ods. 1 písm. a) až d) OBCHZ, ktoré vymedzuje zákaz konkurencie vzťahujúci sa na členov predstavenstva a ktoré sa v zmysle § 220h ods. 4 OBCHZ na jednoduchú spoločnosť na akcie neaplikuje. Na rozdiel od § 196 OBCHZ sa však konanie členov predstavenstva jednoduchej spoločnosti na akcie, vymedzené v § 220zd písm. a) až d) OBCHZ nezakazuje, členom predstavenstva je len uložená povinnosť spoločnosť o takejto skutočnosti písomne informovať.³⁹³

Jednoduchá spoločnosť na akcie môže dozornú radu zriadiť dobrovoľne, na základe príslušnej úpravy vo svojich stanovách naproti tomu v a.s. je dozorná rada povinná.

Právna úprava jednoduchej spoločnosti na akcie nedáva odpoveď na dĺžku funkčného obdobia členov dozornej rady. Som toho názoru, že zákonodarca pripustil, aby boli členovia predstavenstva jednoduchej spoločnosti na akcie vymenovaní bez časového obmedzenia /pozri § 220zc ods. 2 písm. a) OBCHZ a výklad k nemu/. Iba príslušnou úpravou v stanovách bude možné obdobne vymedziť aj funkčné obdobie členov dozornej rady.

Jednoduchá spoločnosť na akcie nemá komplexnú úpravu zvyšovania a znižovania jej základného imania, preto bude s výnimkou osobitných ustanovení (§ 220zf a 220zg OBCHZ) potrebné primerane aplikovať príslušné ustanovenia upravujúce zmeny základného imania akciovej spoločnosti, obsiahnuté v § 202-216 OBCHZ.

Zvýšiť základné imanie jednoduchej spoločnosti na akcie, preto bude možné len spôsobom, ktorý nebude napĺňať definíciu verejnej ponuky cenných papierov, t.j. spôsobom, ktorý sa v praxi často

³⁹² PATAKYOVÁ, M. a kol. *Obchodný zákonník. Komentár. 5. vydanie*. Bratislava. C.H.Beck, 2016, str. 994 - 997

³⁹³ *ibid*

označuje ako privátna ponuka, resp. ang. private placement. V tomto sa líši od úpravy a.s.³⁹⁴

Pokiaľ spoločnosť príslušnou úpravou vo svojich stanovách vylúči aplikáciu § 211 ods. 1 OBCHZ, uplatní sa zákonný režim upravený v § 220zg OBCHZ, v zmysle ktorého sa na prijatie rozhodnutia valného zhromaždenia o znížení základného imania bude vyžadovať dvojtretinová väčšina všetkých akcionárov bez ohľadu na druh akcií.

Zákonodarca obmedzil možnosti zmeny právnej formy jednoduchej spoločnosti na akcie – jej právnu formu je možné zmeniť len na akciovú spoločnosť. Jednoduchú spoločnosť na akcie môže príslušnou úpravou vo svojich stanovách taktiež en bloc obmedziť alebo vylúčiť právo majiteľov akcií alebo niektorých druhov akcií na prednostné upisovanie akcií na zvýšenie základného imania, čím sa jednoduchá spoločnosť na akcie odlišuje od akciovej spoločnosti, v prípade, ktorej zákon obmedzenie alebo vylúčenie práva akcionárov na prednostné upísanie v stanovách spoločnosti *expressis verbis* vylučuje (prvá veta § 204a ods. 5 OBCHZ).³⁹⁵ 27

Na rozdiel od akciovej spoločnosti zákonodarca v prípade jednoduchej spoločnosti na akcie výslovne pripúšťa možnosť, aby akcionári prijímali rozhodnutia aj mimo valného zhromaždenia (t.j. *per rollam*), s tým, že návrh na prijatie rozhodnutia akcionárom zasiela predstavenstvo.

V prípade jednoduchej spoločnosti na akcie nie je možné, aby návrh na rozhodnutie akcionárov mimo valného zhromaždenia zaslali aj samotní akcionári alebo členovia dozornej rady (pokiaľ ju spoločnosť zriadi).³⁹⁶

9. ZHRNUTIE

³⁹⁴ PATAKYOVÁ, M. a kol. *Obchodný zákonník. Komentár. 5. vydanie*. Bratislava. C.H.Beck, 2016, str. 994 - 997

³⁹⁵ PATAKYOVÁ, M. a kol. *Obchodný zákonník. Komentár. 5. vydanie*. Bratislava. C.H.Beck, 2016, str. 999

³⁹⁶ *ibid*

Vo svojom článku som sa snažil rozobrať súčasnú právnu úpravu novo zavedenej jednoduchej spoločnosti na akcie s niektorými súvisiacimi otázkami. V čitateľovi som sa snažil navodiť záujem o novú právnu úpravu úplne novej spoločnosti, ktorá je v právnom poriadku SR zavedená s účinnosťou od 1.1.2017. Vzhľadom k tomu, že doposiaľ vzniklo na Slovensku iba 60 nových jednoduchých spoločností na akcie, tak som aj kriticky zhodnotil, že zámer zákonodarcu NR SR ako i predkladateľa vlády SR zrejme nebol naplnený, pretože pokiaľ nová jednoduchá spoločnosť na akcie bola vytvorená najmä za účelom zriaďovania startupov, tak 60 novo vytvorených spoločností svedčí o neúspechu tohto projektu. V bode 6 článku som kriticky poukázal aj na neúplnú a nesystematickú úpravu j.s.a., keď táto je v mnohých bodoch neúplná a subsidiárne musím odkazovať na ustanovenia upravujúce a.s..

10. ZÁVER

Súčasná právna úprava jednoduchej spoločnosti na akcie vzbudzuje sama o sebe množstvo potenciálnych problémov, na ktoré som vo svojom článku poukázal s tým, že som zároveň vo svojom článku rozobral rozdiely v právnej úprave j.s.a. a a.s. a to v bode 7. Jednoduchá spoločnosť na akcie je v ponímaní, ktoré som sa snažil prezentovať vo svojom článku, spoločnosť, ktorá má tak znaky a spoločné prvky so spoločnosťou s ručením obmedzeným ako i akciovou spoločnosťou. Keďže jednoduchá spoločnosť na akcie je v právnom poriadku SR iba po dobu 1,5 roka, tak predpokladám, že ďalší vývoj ukáže, či zámer vlády bude postupne naplnený. Vo svojom článku neuvádzam úvahy de lege ferenda, nakoľko nie som zástancom príliš častých zmien právnych predpisov, pretože tieto väčšinou bývajú výsostne účelové v snahe iba opticky akoby opraviť neúplný právny predpis.

POUŽITÉ ZDROJE

Odborné monografie

1. MAMOJKA, M. a kol. *Obchodný zákonník. Veľký komentár. 1. zväzok*. Bratislava : Eurokodex, 2016.
2. PATAKYOVÁ, M. a kol. *Obchodný zákonník. Komentár. 5. vydanie*. Bratislava : C.H.Beck, 2016, ISBN 978-80-89603-46-6.

Ostatné zdroje

3. Dôvodová správa Národnej rady SR k návrhu zákona o zavedení J.S.A. uverejnená na adrese: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/Download.aspx?DocID=417987>
4. Novela Obchodného zákonníka: Jednoduchá spoločnosť na akcie / Ulpianus – interaktívne právnické komentáre

PRÁVO PRŮMYSLOVÉHO VLASTNICTVÍ

XI. PRAVIDLA PRO UŽÍVÁNÍ KOLEKTIVNÍ ZNÁMKY ANEBO “PRAVIDLA PRO PRAVIDLA”? - O NOVÉ ÚPRAVĚ UŽÍVÁNÍ KOLEKTIVNÍCH ZNÁMEK

MICHAL ČERNÝ PH.D.

Anotace: Text se zabývá analýzou nové právní úpravy kolektivních ochranných známek v České republice (právní stav od 01.01.2019). Analyzuje rozdíly mezi právní úpravou pravidel pro užití kolektivní ochranné známky EU a (národní) kolektivní známky (smlouva o užívání kolektivní (národní) ochranné známky).

Klíčová slova: Ochranná známka. Individuální o.z. Kolektivní o.z. Certifikační o.z. Typy ochranných známek. Pravidla užívání kolektivní ochranné známky. Smlouva o užívání kolektivní ochranné známky. Česká republika. Evropská unie. Národní právo (členského státu EU).

Abstract: *The text deals with the analysis of the new legal regulation of collective trademarks in the Czech Republic (legal status from 01.01.2019). It analyzes the differences between the regulations governing the use of collective EU trademarks and the (national) collective trademarks (contract for the use of a collective (national) trademark).*

Key words: *Trademark. Individual TM. Collective TM. Certification TM. Trademark types. Regulations governing the use of collective marks (EU / national). Agreement on the use of a collective mark. Czech Republic. European Union. National law (EU Member State). Designation of origin. Geographical indications. Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (TRIPS).*

1. ÚVOD KAPITOLY

Kromě základního typu známky (individuální ochranné známky) zažívají rozvoj i zvláštní typy, kterými jsou již několik desetiletí ochranné známky kolektivní a v poslední době rovněž ochranné známky certifikační.

Tento text se kriticky zamýšlí nad novými “pravidly užívání” těchto zvláštních typů ochranných známek, jak je upravují současně platné a účinné právní úpravy - tedy zákon č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách ve znění zákona č. 286/2018 Sb, *Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/2436 ze dne 16. prosince 2015, kterou se sbližují právní předpisy členských států o ochranných známkách* (dále také jen “Známková směrnice”) a rovněž *Nářízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/1001* (vč. úprav *Nářízení Komise v přenesené pravomoci (EU) 2018/625 ze dne 5. března 2018, kterým se doplňuje nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/1001 o ochranné známce Evropské unie a zrušuje nařízení v přenesené pravomoci (EU) 2017/1430 a Prováděcího nařízení Komise (EU) 2018/626*).

Cílem tohoto textu je provést hodnocení konformnosti nové národní úpravy (v rozsahu regulace kolektivní známky na národní úrovni) s harmonizační směrnicí ochranných známek.

2. HISTORICKY O KOLEKTIVNÍ ZNÁMCE V ČESKÉM PRÁVNÍM ŘÁDU A PŮVODU SMLOUVY O UŽÍVÁNÍ V PRÁVNÍ ÚPRAVĚ

2.1. Kolektivní známka v zákoně č. 174/1988 Sb.

V národním právu (tehdy ČSSR³⁹⁷) byla kolektivní ochranná známka prvně upravena v zákoně č. 174/1988 Sb., o ochranných

³⁹⁷ jednalo se o zákon federální

známkách.³⁹⁸ Kolektivní známka sloužila k “*označování výrobků nebo služeb právnických nebo fyzických osob, které jsou hospodářsky, organizačně nebo právně spjaty k určité hospodářské činnosti.*” Tyto osoby musely být “*hospodářsky, organizačně nebo právně spjaty k určité hospodářské činnosti*”. (§ 7 odst. 3 cit.zák.).

Toto společenství osob postrádalo právní osobnost v dnešním slova smyslu (resp. právní subjektivitu dle tehdejší právní terminologie). Černý k tomu uvádí s poukazem na judikaturu³⁹⁹ (a přechodné ustanovení zákona), že “vlastníky kolektivních ochranných známek přihlášených dle zákona č. 174/1988 Sb. je více osob a vztahy mezi nimi se řídí obecnými předpisy o spoluvlastnictví”.⁴⁰⁰

Kolektivní známku bylo možné užívat pouze společně s individuální ochrannou známkou, popřípadě. Pokud ji užívala osoba, která nebyla vlastníkem individuální známky, musela užívat kolektivní známku “s plným názvem právnické osoby nebo se jménem a příjmením fyzické osoby tak, aby byl zřejmý původ výrobků nebo služeb takto označených” (§ 7 odst. 4 cit. zák.).

Práva a povinnosti mezi jednotlivými uživateli kolektivní ochranné známky musela upravit *písemná smlouva o přihlášce a užívání* kolektivní ochranné známky. Tato smlouva musela být písemná a musela být přiložena již k přihlášce kolektivní známky. K případné změně smlouvy bylo třeba souhlasu Úřadu pro vynálezy a objevy (a poté od vzniku nezávislé České republiky pak Úřadu průmyslového vlastnictví), jinak byla změna smlouvy neplatná.

2.2. Kolektivní známka v zákoně č. 137/1995 Sb.

³⁹⁸ shodně HORÁČEK, R./BISKUPOVÁ, E./DE KORVER, Z. *Práva na označení a jejich vymáhání. Komentář. 3.vydání.* Praha : C.H.Beck, 2015. S. 255 (citací z důvodové zprávy k návrhu zákona č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách).

³⁹⁹ rozhodnutí Nejvyššího správního soudu sp.zn. 7 A 158/2000

⁴⁰⁰ ČERNÝ, Miroslav. In KOUKAL, P./ CHARVÁT, R./HEJDOVÁ, S./ČERNÝ, Miroslav. *Zákon o ochranných známkách. Komentář.* Praha : Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-80-7552-762-2. S. 490.

Kolektivní známka byla upravena také v zákoně č. 137/1995 Sb.,⁴⁰¹ a to v ustanoveních § 27 a násl. Kolektivní ochrannou známkou podle tohoto předpisu mohlo být *“označení podle § 1 (zákonu č. 137/1995 Sb.), jestliže bylo způsobilé odlišit výrobky nebo služby pocházející od členů či společníků právnické osoby založené za účelem společného označování výrobků či služeb uváděných členy či společníky na trh (dále jen "sdružení podnikatelů"), od výrobků či služeb jiných podnikatelů.”*

Podmínky užívání musely být i nadále upraveny písemnou smlouvou mezi členy sdružení. Zákon obligatorně stanovil, že tato smlouva musela obsahovat sankce za porušení smluvních povinností. Tato smlouva (o užívání kolektivní známky) musela být přiložena k přihlášce kolektivní známky, samotná přihláška musela také obsahovat *“seznam členů či společníků přihlašovatele, kteří mohou kolektivní ochrannou známkou užívat”* (§ 28 odst. 2 písm. e) cit. zák.).

2.3. Kolektivní známka v zákoně č. 441/2003 Sb. (ve znění do 31.12.2013)

V zákoně č. 441/2003 Sb. o ochranných známkách, který s účinností od 01.04.2004 zrušil a nahradil zákon č. 137/1995 Sb., byla kolektivní známka v prvotním znění zákona upravena v ustanoveních §§ 35 - 40. Přihlášku kolektivní známky mohla podat jak právnická osoba (sdružující členy nebo společníky) tak také společenství (sdružení osob bez právní osobnosti) (§ 35 odst. 1 cit. zák.).

Opět podmínky užívání musely být upraveny písemnou *smlouvou o užívání* mezi účastníky sdružení nebo mezi všemi společníky (členy) právnické osoby. Černý k tomu uvádí, že kromě údajů o členech či společnících právnické osoby (nebo sdružení) byla povinnou náležitostí smlouvy pouze sankce za porušení smluvních povinností.⁴⁰² Z toho plyne, že smlouva o užívání musela obsahovat také pravidla užití známky (jakkoliv je Černý uváděl jako pravidelné

⁴⁰¹ účinnost 01.10.1995

⁴⁰² ČERNÝ, Miroslav. In KOUKAL, P./ CHARVÁT, R./HEJDOVÁ, S./ČERNÝ, Miroslav. *Zákon o ochranných známkách. Komentář*. Praha : Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-80-7552-762-2. S.480

náležitosti). Zákon č. 441/2003 Sb. upravoval toto pojetí kolektivní ochranné známky až do nedávna.

3. ZNÁMKOVÁ SMĚRNICE (EU) 2015/2436 A JEJÍ TRANSPOZICE (V ROZSAHU KOLEKTIVNÍCH ZNÁMEK)

Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/2436 ze dne 16. prosince 2015, kterou se sbližují právní předpisy členských států o ochranných známkách (přepřacované znění) (Text s významem pro EHP) zavazuje členské státy k harmonizaci právní úpravy ochranných známek. Tato harmonizace povinně zahrnuje také úpravu kolektivní známky v souladu se směrnicí. Ve směrnici je materie kolektivních známek upravena v čl. 27, 29-36. Transpoziční lhůta končí 14.01.2019 (s výjimkou čl. 45, pro který končí transpoziční lhůta 14.01.2023).

Známková směrnice vstoupila v platnost dvacátým dnem po vyhlášení v Úředním věstníku Evropské unie, čl. 1, 7, 15, 19, 20 a 21 se použijí od 15. ledna 2019. *Známková směrnice* zrušila a nahradila *Směrnici Evropského parlamentu a Rady 2008/95/ES ze dne 22. října 2008, kterou se sbližují právní předpisy členských států o ochranných známkách*, která upravovala harmonizaci materie ochranných známek dříve.

Směrnice 2008/95/ES v čl. 15 (pouze) *umožňovala* členským státům, aby upravily kolektivní, garanční nebo certifikační známky. Tedy úprava ani jednoho z těchto zvláštních *typů ochranných známek* nebyla povinná. Oproti tomu *Známková směrnice* (EU) 2015/2436 vyžaduje po členských státech transpozici, přičemž *úprava kolektivních známek v národních právních úpravách je povinná* (srov. čl. 29 odst. 1 *Známková směrnice* (EU) 2015/2436), zatímco úprava certifikačních či garančních známek je pro členské státy volitelná. Pokud se však členské státy rozhodnou upravit certifikační nebo garanční známky, musí vyhovět požadavkům směrnice.

Dle čl. 27 písm. b) *Známkové směrnice* (EU) 2015/2436 je „kolektivní ochrannou známkou“ ochranná známka, která je jako taková popsána v přihlášce a která je schopna rozlišit výrobky nebo služby

členů sdružení, jež je vlastníkem ochranné známky, od výrobků a služeb jiných podniků.”

Podle Známkové směrnice (EU) 2015/2436 mohou o zápis kolektivní známky požádat pouze právnické osoby soukromého nebo veřejného práva, ač dikce českého znění směrnice není nejšťastnější (shodně Černý, Mir.)

mohou požádat sdružení výrobců, producentů, poskytovatelů služeb nebo obchodníků, která podle příslušných předpisů mají právní osobnost a svéprávnost, jakož i právnické osoby veřejného práva.

Pravidla pro užívání kolektivní ochranné známky jsou normována v ustanoveních čl. 30 Známkové směrnice. Tato pravidla musí být předložena přihlašovatelem kolektivní známky, tedy Směrnice vyžaduje jejich doložení před zápisem známky.

Minimální obsah pravidel pak vyplývá z čl. 30 odst. 2 Známkové směrnice *“alespoň osoby, které jsou oprávněny tuto známku užívat, podmínky pro členství ve sdružení, jakož i podmínky pro užívání ochranné známky, včetně sankcí. Pravidla pro užívání ochranné známky uvedené v čl. 29 odst. 3 musí umožnit každé osobě, jejíž výrobky nebo služby pocházejí z dotčené zeměpisné oblasti, aby se stala členem sdružení, které je vlastníkem ochranné známky, pokud daná osoba splňuje všechny ostatní podmínky podle daných pravidel.”*

4. ČESKÁ NÁRODNÍ ÚPRAVA KOLEKTIVNÍCH ZNÁMEK OD 01.01.2019

4.1. Nová národní právní úprava kolektivních známek - transponující požadavky *Známkové směrnice*

Zákon č. 441/2003 Sb. ve znění zákona č. 286/2018 Sb. (dále také jen ZOZ19) normuje kolektivní ochrannou známku v ustanoveních §§ 35 - 40 ZOZ19. Definice kolektivní známky zůstala v zásadě stejná, faktické změny spočívají v tom, že definice kolektivní známky se odkazuje na základní definici ochranné známky. Proto platí, že “co je způsobilé být ochrannou známkou”, je také způsobilé být

kolektivní známkou. Jako kolektivní musí být známka označena již v přihlášce a ohledně distinkitivity ustanovení § 35 odst. 1 ZOZ19 obsahuje mírnější požadavek - taková známka musí být způsobilá rozlišovat výrobky nebo služby členů či společníků právnické osoby od výrobků či služeb jiných osob.

4.2. Způsobilý přihlašovatel a způsobilý vlastník národní kolektivní známky

Způsobilým přihlašovatelem a vlastníkem kolektivní známky je pak výhradně právnická osoba, ať již soukromého práva (spolek výrobců, producentů, poskytovatelů služeb atd.) nebo i veřejného práva.

K přihlášce, která musí obsahovat i údaje o totožnosti členů nebo společníků přihlašovatele oprávněných kolektivní známku užívat. Ačkoliv ZOZ19 nestanoví podrobnosti ohledně totožnosti, z opatrnosti se lze přiklonit k obecné úpravě určení totožnosti osoby podle ustanovení § 3019 zákona č. 89/2012 Sb., Občanského zákoníku.

4.3. Pravidla užívání (národní) kolektivní známky vtělená i nadále do Smlouvy o užívání (kolektivní známky)

4.3.1. Příložením smlouvy o užívání kolektivní známky k přihlášce kolektivní známky

K přihlášce se i nadále přikládá povinně *smlouva o užívání*, která napříště musí upravit kumulativně:

- uvedení osob oprávněných kolektivní známku užívat,
- podmínky členství v právnické osobě,
- podmínky užívání kolektivní známky včetně sankcí za porušení pravidel.

ZOZ19 nevyžaduje výslovně, aby byla smlouva o užívání uzavřena v písemné formě, nicméně vyžaduje její přiložení. V praxi tak bude přicházet v úvahu buď písemná forma (případně její autorizovaná

konverze do formy datové) nebo případně by mohla přicházet v úvahu i tzv. textová - reprodukovatelný obsah, ovšem bez požadavku na podpisy účastníků. I toto může být zdrojem budoucích nejistot a nejasností.

4.3.2. Vedlejší otázka spoluvlastnictví kolektivní známky

Pro úplnost je třeba doplnit, že není-li v ustanoveních §§ 35 - 40 ZOZ19 stanoveno jinak, použijí se na kolektivní známky také ustanovení hlav 1 až VIII, X a XI ZOZ19 obdobně (dle § 25 odst. 3 ZOZ19). Není obsažena výluka pro ustanovení § 18a ZOZ19, což může vést k legitimní otázce ohledně spoluvlastnictví kolektivní známky. Mám za to, že spoluvlastnictví kolektivní známky by mělo být vyloučeno již z podstaty kolektivní známky, např. proto, že se neslučuje jedna smlouva o užívání mezi členy jedné právnické osoby na straně jedné a dohoda spoluvlastníků na straně druhé. Legitimní otázkou pak zůstávají rozdíly mezi kolektivní známkou a individuální známkou ve spoluvlastnictví více osob.

4.3.3. Další zvláštní pravidla pro národní kolektivní známky

Ve vztahu k nové úpravě kolektivní známky lze také uvést, že ustanovení § 37 ZOZ19 normuje rovněž modifikovaná pravidla pro průzkum přihlášky kolektivní známky (§ 27 odst. 1 ZOZ19), další důvody pro zamítnutí přihlášky kolektivní známky (§ 37 odst. 2 ZOZ19), další připomínkové důvody (§ 37 odst. 3 ZOZ19).

V případě, že by přihláška kolektivní známky měla být zamítnuta pro některý z dalších důvodů (§ 37 odst. 1 ZOZ19), úřad ji přesto nezamítne, pokud přihlašovatel vyhoví *změnou smlouvy o užívání* požadavkům zákona dle § 37 odst. 4 ZOZ19.

Přirozeně, pokud přihláška včetně příloh (ať již původní, nebo modifikovaná) splňuje požadavky zákona, úřad kolektivní známku zapíše (§ 37 odst. 5 ZOZ19).

Práva vlastníka kolektivní známky pak normuje § 38 ZOZ19. Členové či společníci vlastníka, kteří jsou zapsaní v rejstříku (ochranných známek) mají výlučné právo označovat své výrobky nebo služby kolektivní známkou. Tato práva jim plynou v rozsahu smlouvy o užívání.

Nároky na náhrady škody z neoprávněného užívání kolektivní známky může uplatňovat jménem společníků či členů rovněž vlastník kolektivní známky. Člen či společník vlastníka kolektivní známky pak může vstoupit do řízení o porušení práv z kolektivní známky, aby uplatnil náhradu škody, která mu vznikla (viz. § 38 odst. 4 a 5).

V dalším pak upravují návazná ustanovení zákaz licencování kolektivní známky (§ 39 ZOZ19) a další důvody zrušení kolektivní známky (§ 40 odst. 1 ZOZ19) a rovněž modifikace pravidel pro prohlášení kolektivní známky za neplatnou oproti obecným pravidlům (§ 40 odst. 2 ZOZ19).

4.4. Smlouva o užívání kolektivní známky v pojetí ZOZ19

Jak již bylo shora uvedeno, smlouva o užívání se povinně přikládá již k přihlášce kolektivní známky. Základní náležitosti této smlouvy jsou upraveny v § 36 odst. 2 ZOZ19 v rámci právní úpravy přihlášky kolektivní známky a byly již uvedeny shora. V dalším pak ZOZ19 normuje již jen některé následky změn smlouvy o užívání, ačkoliv je příslušné ustanovení poněkud nepřesně nazváno “změna smlouvy o užívání” (§ 38a ZOZ19) nebo je pravidlo upraveno v rámci ustanovení o průzkumu (viz. již shora uvedené ustanovení § 37 odst. 4 ZOZ19).

Ve vztahu k § 38a ZOZ19 - “změna smlouvy o užívání”, - lze poznamenat, že celý § 38a ZOZ19 se věnuje následkům změny, nikoliv však již změna smlouvy samotné. Samotná změna smlouvy o užívání je normována obecnými pravidly pro právní jednání a pro smluvní právo, jak jsou upraveny v zákoně č. 89/2012 Sb., Občanském zákoníku. Obecně se tedy z hlediska materiálního

vyžaduje oferta a její řádná akceptace. V případě, že je smlouva více než dvoustranná, akceptovat musí všichni účastníci. V zásadě jde tedy o jednomyslnost, resp. o pomyslné “právo veta” každého jednotlivého účastníka smluvního vztahu ve vztahu ke změně.

Obtížně řešitelnou až neřešitelnou se uzavření “smlouvy o užívání” stává v okamžiku přihlašovatele - právnické osoby veřejného práva, - např. jednotky územní samosprávy. Taková právnická osoba má personální substrát určený příslušným zákonem (zákonem o obcích, zákonem o krajích), nicméně v praxi je vyloučeno, aby všichni občané uzavřeli takto smlouvu o užívání. Nadto jsou rozhodovací pravidla pro orgány těchto jednotek (obcí, krajů) upravena ve zvláštních předpisech - v zásadě na principu oddělení kompetencí jednotlivých orgánů a uplatnění většinového prvku (rozhodnutí přijímaná v hlasování).

Lpění na smlouvě o užívání by v případě takových přihlašovatelů vedlo k nemožnosti úspěšného zápisu kolektivní známky, což by bylo zřejmě neodůvodněné (a patrně také vedlo k závěru o nesprávné transpozici pravidel obsažených ve směrnici). Čl. 30 [Známkové směrnice](#) (EU) 2015/2436 totiž vyžaduje předložení *Pravidel pro užívání (kolektivní známky) úřadu*. Obsah pravidel je pak normován v čl. 30 odst. 2 a členské státy musí zajistit, aby se každá osoba, jejíž výrobky nebo služby pocházejí z dotčené zeměpisné oblasti a současně splňuje všechny další podmínky podle Pravidel, mohla stát členem právnické osoby (soukromého práva), která je vlastníkem známky.

4.5. Úprava pravidel pro kolektivní známky v evropsko-unijních právních předpisech (sekundárního práva)

4.5.1. Nařízení (EU) 2017/1001 a Prováděcí nařízení Komise (EU) 2018/626

Pro inspiraci ohledně pravidel lze rovněž zkoumat regulaci problematiky v Nařízení (EU) 2017/1001. Kolektivní ochranná známka je upravena také v [Nařízení Evropského parlamentu a Rady \(EU\)](#)

2017/1001 (dále také jen jako “EUTMR”), a to jako kolektivní ochranná známka Evropské unie (“dále rovněž jen jako “kolektivní EUTM”). Základní definice je obsažena v čl. 74 odst. 1 EUTMR, které zní: „Kolektivní ochranná známka Evropské unie (dále jen „kolektivní ochranná známka EU“) je ochranná známka EU, která je takto označena již při podání přihlášky a která je schopna rozlišit výrobky nebo služby členů sdružení, které je vlastníkem známky, a výrobky nebo služby jiných podniků. O zápis kolektivní ochranné známky EU mohou požádat sdružení výrobců, producentů, poskytovatelů služeb nebo obchodníků, která podle právních předpisů, jimiž se řídí, mají způsobilost mít práva a povinnosti všeho druhu, uzavírat smlouvy nebo činit jiné právní úkony a způsobilost procesní, jakož i právnické osoby veřejného práva.“

Pravidla užívání kolektivní ochranné známky EU normuje ustanovení čl. 75 EUTMR, přihlašovatel je přikládá do 2 měsíců ode dne podání přihlášky kolektivní známky. Podle tohoto ustanovení: „Pravidla pro užívání ochranné známky uvedené v čl. 74 odst. 2 musí umožnit každé osobě, jejíž výrobky nebo služby pocházejí z dotčené zeměpisné oblasti, aby se stala členem sdružení, které je vlastníkem ochranné známky.“

Podrobný obsah pravidel je pak (na základě zmocnění dle čl. 75 odst. 3 EUTMR) normován v čl. 16 (Obsah pravidel pro užívání kolektivních ochranných známek EU) Prováděcího nařízení Komise (EU) 2018/626, a to takto:

- A. jméno přihlašovatele;
- B. účel sdružení nebo účel, za jakým byla veřejnoprávní právnická osoba vytvořena;
- C. orgány oprávněné zastupovat sdružení nebo veřejnoprávní právnickou osobu;
- D. v případě sdružení podmínky členství;
- E. ztvárnění kolektivní ochranné známky EU;
- F. osoby oprávněné užívat kolektivní ochrannou známku EU;

- G. případně podmínky užívání kolektivní ochranné známky EU, včetně sankcí;
- H. výrobky nebo služby, na které se kolektivní ochranná známka EU vztahuje, včetně jakéhokoli případného omezení zavedeného v důsledku použití čl. 7 odst. 1 písm. j), k) nebo l) nařízení (EU) 2017/1001;
- I. případné povolení uvedené v čl. 75 odst. 2 druhé větě nařízení (EU) 2017/1001.

Pro úplnost je třeba dodat, že užívání oprávněným uživatelem kolektivní známky normuje čl. 78 a čl. 79 [EUTMR](#) pak normuje změnu pravidel pro užívání kolektivní známky. Navazuje pak úprava aktivní legitimace k podání žaloby pro porušení práv (čl. 80 [EUTMR](#)), dalších důvodů zrušení kolektivní EUTM (čl. 81 [EUTMR](#)) a dalšího důvodu neplatnosti kolektivní EUTM (čl. 82 [EUTMR](#)).

Z těchto ustanovení se tématu tohoto textu týká pouze čl. 79 - změna pravidel pro užívání kolektivní EUTM (čl. 79 [EUTMR](#)). Toto ustanovení nestanoví ničeho ohledně samotné změny pravidel, normuje pouze některé požadavky a také následky změn. Předně se vyžaduje, aby vlastník kolektivní EUTM předložil úřadu (EUIPO) každou změnu pravidel pro užívání kolektivní EUTM. Změna pravidel nabývá účinku až zápisem do rejstříku. EUIPO podrobí předložená měněná znění pravidel přezkumu v rozsahu čl. 75 a 76 [EUTMR](#). EUIPO změnu pravidel nezapíše, pokud by:

- pravidla ve změněném znění nesplňovala podmínky dle čl. 75 EUTM (tedy náležitosti stanovené v čl. 75 [EUTMR](#) a také v čl. 16 Prováděcího nařízení Komise (EU) 2018/626) nebo
- pravidla ve změněném znění by obsahovala důvod pro zamítnutí přihlášky podle čl. 76 [EUTMR](#).

Třetí osoby mohou podávat proti změněnému znění pravidel připomínky dle čl. 79 odst. 3 ve spojení s čl. 77 [EUTMR](#).

4.6. Rozdíly v aplikaci pravidel v evropské úpravě EUTM a národní úpravě kolektivní známky

4.6.1. Způsobilý přihlašovatel/vlastník kolektivní známky obecně

Pokud jde o osoby soukromého práva, které jsou způsobilé být přihlašovatelem či vlastníkem kolektivní známky, [EUTMR](#) i [Známkové směrnice](#) obsahují shodnou definici, kterou také přebírá národní zákonodárce do národního předpisu. Klíčové je, že přihlašovatel /vlastník kolektivní známky (EUTM) musí být nadán právní osobností. Ačkoliv [EUTMR](#) hovoří v českém jazykovém znění o “sdruženích”, současně podmínku právní osobnosti stanoví v poslední větě čl. 74 odst. 1 [EUTMR](#).

[EUTMR](#) přitom neupravuje žádnou zvláštní právní formu právnické osoby, to ponechává pramenech práva členských států (ať již mají národní původ nebo evropsko-unijní původ) nebo třetích zemí.

Stejně tak je způsobilým přihlašovatelem/vlastníkem kolektivní EUTM i právnická osoba veřejného práva, rovněž vymezená právem členského státu nebo třetí země. Také tato právnická osoba je přirozeně nadána právní osobností (nejčastěji poskytnutou právním řádem, podle kterého vznikla/byla inkorporována).

4.6.2. Soukromoprávní korporace dle národního práva jako způsobilý přihlašovatel/vlastník kolektivní známky - civilní a obchodní korporace

Ve shodě s Černým (Mir.) lze konstatovat, že způsobilým soukromoprávním přihlašovatelem/vlastníkem kolektivní ochranné známky je např. spolek.^{403 404} I když autor uvádí tento závěr ve vztahu k národní kolektivní známce dle české právní úpravy, závěr je shodný i pro kolektivní EUTM s ohledem na shodnou dikci [EUTMR](#) a [Známkové směrnice](#).

⁴⁰³ ČERNÝ, Miroslav. In KOUKAL, P./ CHARVÁT, R./HEJDOVÁ, S./ČERNÝ, Miroslav. *Zákon o ochranných známkách. Komentář*. Praha : Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-80-7552-762-2. S.478

⁴⁰⁴ Pozn. autora: Černý, Mir. komentoval ještě dřívější dikci národního zákona, ovšem eurokonformně a ve vztahu k národní právní úpravě korporačního práva ČR. Proto dospěl k závěru o spolku. Tento závěr se plně uplatní i dle aktuální právní úpravy, ať již národní nebo evropsko-unijní.

Kromě spolku ovšem z široké a obsahově pestré skupiny korporací soukromého práva přichází v úvahu i další právnické osoby, zejména pak všechny právní formy *obchodních korporací*, neboť i tyto právní formy jsou sdruženími osob.

Pojmově jde z hlediska českého práva o veřejnou obchodní společnost, komanditní společnost, společnost s ručením omezeným, akciovou společnost, družstvo, evropské hospodářské zájmové sdružení, evropskou společnost a evropskou družstevní společnost (evropské družstvo).

Určité otázky vyvolávají *jednočlenné obchodní korporace*, jmenovitě tedy jednočlenná společnost s ručením omezeným, akciová společnost jednoho akcionáře nebo jednočlenná evropská společnost. I tyto zvláštní případy (jednočlenných) právnických osob jsou dle českého práva považovány za korporace, ač po dobu ovládání jediným společníkem nesplňují podmínku sdružení dvou či více osob. Lze dovodit, že společnost jediného společníka či akcionáře by nemohla být způsobilým přihlašovatelem, dočasné spojení všech podílů či akcií do vlastnictví jedné osoby po zápisu známky by ovšem ovládání jediným společníkem již nemělo být na překážku. [EUTMR](#) obsahuje totiž několik zvláštních důvodů zrušení kolektivní [EUTMR](#), mezi nimiž je obsažen i (návrhový) důvod spočívající v tom, že způsob užívání kolektivní známky vlastníkem měl za následek, že se (kolektivní) [EUTMR](#) stala způsobilou klamat veřejnost způsobem uvedeným v čl. 76 odst. 2 [EUTMR](#), tedy „pokud jde o povahu nebo význam ochranné známky, zejména pokud je schopna vyvolat dojem, že je něčím jiným, než kolektivní ochrannou známkou.“ Důležité by byly okolnosti každého jednotlivého případu, zejm. co se týká trvání stavu a dojmu na zejm. zákaznickou veřejnost.

Pro vyčerpání dílčí otázky je nutno se krátce zmínit i o dalších právních formách civilních korporací, jak je upravuje české soukromé právo. U většiny zbývajících právních forem je vlastnictví kolektivní známky vyloučeno omezením účelu a zákazu jiných aktivit

- např. u společenství vlastníků,⁴⁰⁵ nebo honebních společenstev.⁴⁰⁶ Rovněž pojmově je vyloučeno u politických stran a hnutí, u nichž zákon omezuje účel sdružení. Diskutabilní může být otázka církví a náboženských společností, opět s poukazem na účel. Podobně také u svazů církví.

Přípustné by mohlo být vlastnictví kolektivní ochranné známky odborovou organizací (nebo jejich svazem) resp. organizace zaměstnavatelů nebo svazem takových právnických osob, byť také u těchto právních forem právnických osob je základní účel odlišný od hospodářské činnosti.

Patrně by také bylo vyloučeno vlastnictví kolektivní známky ústavem, neboť právnická osoba této právní formy nemá žádný osobní substrát (členstvo). Obdobný závěr platí také pro právnické osoby fundačního typu (nadace, nadační fondy).

4.6.3. Veřejnoprávní právnická osoba dle národního práva jako způsobilý přihlašovatel/vlastník kolektivní známky

Vymezení právnických osob veřejného práva je rovněž ponecháno na právu státu, kterým se právnická osoba řídí. V případě České republiky tak půjde o stát, *územní samosprávné složky* (tedy *územní samosprávy*, územní korporace) - obce, kraje a patrně dále také o všechny další právnické osoby, které jsou současně zřízeny zákonem jako právnické osoby (odlišné od státu) - tedy např. veřejné vysoké školy, (profesní) komory zřízené zákonem, zejm. pokud mají povahu *profesní samosprávy* (např. Česká advokátní komora, Komora daňových poradců České republiky, Komora patentových zástupců, Notářská komora České republiky atd.).

Postavení jednotek územní samosprávy (obce, kraje) se budou připodobňovat také dobrovolné svazky obcí (ve smyslu § 49 zákona

⁴⁰⁵ K účelu společenství vlastníků a zákazu některých právních jednání srov. např. § 1190 a 1194 zákona č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

⁴⁰⁶ K účelu honebního společenstva a zákazu některých právních jednání srov. např. § 19 zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti

č. 128/2000 Sb.). Složitější je pak otázka právnické osoby korporálního typu, jejímž členem by byl kraj (jako právnická osoba a jednotka územní samosprávy současně). Zákon č. 129/2000 Sb., Krajské zřízení totiž v ustanovení § 24 odst. 1 dovoluje kraji spolupracovat s ostatními kraji i obcemi, ovšem v ustanovení § 24 odst. 2 pak zapovídá na takovou spolupráci užití ustanovení zák. č. 89/2012 Sb., o spolku či společnosti. Členství kraje ve svazku obcí je zapovězeno ustanovením § 26 téhož zákona. S jinými právnickými osobami nebo s osobami fyzickými ovšem kraj může podle § 27 téhož zákona být kraj členem spolku nebo spolupracovat ve společnosti /bez právní osobnosti/ podle Občanského zákoníku.

5. DÁBEL SE SKRÝVÁ V DETAILU ANEB JAK NA PRAVIDLA O UŽÍVÁNÍ KOLEKTIVNÍ OCHRANNÉ ZNÁMKY?

5.1. Smlouva o užívání - národní pojetí pravidel užívání kolektivní známky a národní smluvní právo

Ačkoliv by shora uvedené mohlo vést dojmu, že úprava kolektivní ochranné známky, zejm. pak pravidel jejího užívání je až na některé drobnosti (typu doložení pravidel do 2 měsíců ode dne podání přihlášky x. přiložení již k přihlášce) v podstatě stejná, ve skutečnosti tomu tak není. Důvodem je lpění národního zákonodárce na formální stránce, kterou lze spatřovat v tom, že národní zákonodárce výslovně požaduje, aby byla pravidla užívání *vtělena do smlouvy o užívání (národní) kolektivní ochranné známky*. V [*EUTMR*](#) se hovoří pouze o pravidlech a otázka jejich přijetí se nechává na právnické osobě samotné, přirozeně podle práva členského státu nebo třetí země, kterým se právnická osoba řídí.

Národní zákonodárce se snaží o spojení jen obtížně spojitelného. Požadavkem na zakotvení pravidel pro užívání (národní) kolektivní známky ve smlouvě o užívání totiž požaduje absolutní souhlas všech členů právnické osoby soukromého práva (přihlašovatele/vlastníka).

ZOZ19 neobsahuje žádné zvláštní ustanovení o změně smlouvy, ale naopak v ustanovení § 38a ZOZ19 (po novele) je normován následný postup. Že nejde o nezamýšlený důsledek je patrné z ustanovení § 36 odst. 1 ZOZ19 (ve znění po novele), neboť povinnou součástí přihlášky kolektivní známky jsou i údaje o totožnosti členů nebo společníků přihlašovatele kteří mohou kolektivní ochrannou známku užívat (a obsah smlouvy o užívání národní kolektivní známky je normován v ustanovení § 36 odst. 2 ZOZ19 - znění po novele).

Obecně je smlouva normována v několika ustanoveních OZ, a to např. § 1724 a násl. Uzavření smlouvy jako výsledek nabídky a její akceptace je normován v ustanoveních § 1731 - 1745 OZ, zvláštní způsoby uzavření smlouvy (např. veřejná soutěž o nejvhodnější nabídku, veřejná nabídka a dražba jsou pak normovány v ustanoveních § 1170 - 1784 OZ). Klíčovým ustanovením pro změnu obsahu závazků stran (tedy i případné smlouvy o užívání národní kolektivní známky) je pak ustanovení § 1901 OZ - “stranám je na vůli ujednat si změnu svých práv a povinností”. Přitom smluvní strany postupují opět podle běžných pravidel - tedy návrhu a jeho akceptace. Takto se postupuje jak u smluv dvoustranných, tak i u smluv vícestranných. Není-li jiné právní úpravy, pak v podstatě každá ze smluvních stran má právo veta, neboť bez jejího souhlasu nedojde ke změně obsahu závazků - tedy platí dosavadní znění ujednané smlouvy.

5.2. Rozhodování v právnických osobách korporálního typu v orgánech právnické osoby

Zákonodárce se snaží v rámci právnických osob korporálního typu překlenout potenciální problémy, které by mohly vyplynout ze shora uvedeného požadavku na 100% souhlas, různými způsoby. Jde zejm. o různé kategorie úprav vzájemných práv a povinností (aneb nemusí být vše obsaženo v zakladatelském právním jednání) pro různé skupiny rozhodnutí v rámci právnické osoby, umožněním změn v

zakladatelském právním jednání dosažením rozhodnutí na většinovém principu a souvisejícími pravidly (např. počty hlasů) apod., resp. také vymezením kompetencí mezi různými orgány právnické osoby.

V následujícím krátkém přehledu je podán výčet důležitých pravidel, jak se uplatňují dle právní úpravy spolku a všech obchodních korporací:

- A. Spolek: Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník. Ustanovení §§ 243 - 267 OZ - obsahují úpravu orgánů spolku, jejich jednotlivé kompetenci i základní pravidla pro přijímání rozhodnutí. Doplnkově pak také pravidla §§ 151 - 167 OZ (obecná úprava orgánů právnických osob).
- B. Veřejná obchodní společnost: Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích (dále také jen “ZOK”). Ustanovení § 99, 105 - 106 ZOK, doplnkově také § 44 a násl. ZOK. Subsidiárně také pravidla §§ 151 - 167 OZ (obecná úprava orgánů právnických osob).
- C. Komanditní společnost: Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích. Ustanovení §§ 119, 125 ZOK a s nimi pak ve spojení také ustanovení § 99, 105 - 106 ZOK. Doplnkově rovněž § 44 a násl. ZOK. Subsidiárně také pravidla §§ 151 - 167 OZ (obecná úprava orgánů právnických osob).
- D. Společnost s ručením omezeným: Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích. Ustanovení §§ 147, 167 - 201 ZOK. Doplnkově rovněž § 44 a násl. ZOK. Subsidiárně také pravidla §§ 151 - 167 OZ (obecná úprava orgánů právnických osob).
- E. Akciová společnost: Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích. Ustanovení §§ 396 - 463 ZOK. Doplnkově rovněž § 44 a násl. ZOK. Subsidiárně také pravidla §§ 151 - 167 OZ (obecná úprava orgánů právnických osob).
- F. Družstvo: Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích. Ustanovení §§ 629 - 726, 753 - 755, 769 - 770 ZOK. Doplnkově

rovněž § 44 a násl. ZOK. Subsidiárně také pravidla §§ 151 - 167 OZ (obecná úprava orgánů právnických osob).

- G. Evropské hospodářské zájmové sdružení: *Nariadení Rady (EHS) č. 2137/85 ze dne 25. července 1985 o evropském hospodářském zájmovém sdružení (EHZS)*. Zákon č. 360/2004 Sb., o evropském hospodářském zájmovém sdružení a odkazem také ZOK či OZ (pravidla aplikovatelná na jednatele české společnosti s ručením omezeným a v ostatním neupraveném jinak pak pravidla aplikovatelná na národní veřejnou obchodní společnost - k tomu viz. výše).
- H. Evropská společnost: *Nariadení Rady (ES) č. 2157/2001 ze dne 8. října 2001 o statutu evropské společnosti (SE)*. Zákon č. 627/2004 Sb., o evropské společnosti a odkazem také ZOK či OZ (v ostatním neupraveném jinak pravidla aplikovatelná na národní akciovou společnost - k tomu viz. výše).
- I. Evropská družstevní společnost ("eurodružstvo"): *Nariadení Rady (ES) č. 1435/2003 ze dne 22. července 2003 o statutu Evropské družstevní společnosti (SCE)*. Zákon č. 307/2006 Sb., o evropské družstevní společnosti a odkazem také ZOK či OZ (v ostatním neupraveném jinak pravidla aplikovatelná na národní družstvo - k tomu viz. výše).

Ze shora uvedeného vyplývá, že pouze u veřejné obchodní společnosti a u komanditní společnosti zákonodárce vyžaduje pro změnu společenské smlouvy souhlas všech společníků, pokud sama smlouva neupravuje jiný režim - tedy dosažení potřebné (a ve smlouvě stanovené) většiny v hlasování. Pokud jde o otázky tzv. *zbytkových rozhodnutí*, tedy věci nikoliv náležející do zakladatelského právního jednání ani do kompetence statutárního orgánu v.o.s. resp. k.s., uplatňuje se u nich *rozhodování většinou hlasů*, v k.s. pak ještě modifikováno pravidlem zákazu majorizace (nutné oddělené dosažení většiny hlasů mezi komplementáři i mezi komanditisty). Podobně je rozhodování nejvyššího orgánu upraveno i u EHZS.

Pokud jde o všechny ostatní obchodní korporace i spolky, zakladatelské právní jednání se mění rozhodnutím nejvyššího orgánu, které musí být dosaženo potřebnou většinou. Výjimečná je pouze úprava společnosti s ručením omezeným, ve které se zakladatelské právní jednání mění dohodou všech společníků, ledaže společenská smlouva svěřuje tuto kompetenci valné hromadě společnosti.

Zákon vymezuje různě potřebné většiny k dosažení rozhodnutí (a rovněž podmínky schopnosti se usnášet), různě jsou upravena i pravidla distribuce hlasů mezi společníky či členy. Požadavek na absolutní souhlas všech členů právnické osoby z této skupiny se však v českém právním řádu nevyskytuje.

Z toho lze dovodit to, že požadavkem na dosažení absolutního souhlasu všech společníků či členů právnické osoby (dle ZOZ19), a to jak při podání přihlášky ochranné známky, tak i při jakékoliv změně v obsahu, by snad měla být smlouva o užívání (národní) kolektivní známky povýšena nad zakladatelské právní jednání? Nebo v něm snad i obsažena? Druhé je velmi nepravděpodobné, neboť právnická osoba již musí v době podání přihlášky existovat a obsah zakladatelského právního jednání tedy již musel být sjednán zákonem stanoveným postupem před jejím vznikem. První důsledek však vyloučen není, ač to možná nebylo úmyslem zákonodárce.

5.3. Interpretace požadavku zákonodárce na doložení smlouvy o užívání kolektivní známky

Je otázkou, jak bude Úřadem interpretováno ustanovení § 36 odst. 2 ZOZ19 (po novele), neboť ve smlouvě o užívání musí být uvedeny aspoň „osoby oprávněné kolektivní ochrannou známkou užívat, podmínky pro členství v právnické osobě, jakož i podmínky pro užívání kolektivní ochranné známky včetně sankcí.“ Podle § 38a ZOZ pak musí být na žádost vlastníka kolektivní známky v rejstříku zapsány všechny změny ve složení členů nebo společníků tohoto

vlastníka, předloženy veškeré změny smlouvy o užívání, které se budou také zapisovat do rejstříku.

V tomto ohledu je ustanovení § 38a ZOZ poměrně zvláštní, ačkoliv proti zápisu změny pravidel užívání kolektivní známky nelze ničeho namítat. Ovšem uvádění “oprávněných uživatelů” kolektivní ochranné známky ve veřejném seznamu (s názvem rejstřík ochranných známek) se může opět jevit jako poměrně neobvyklé. A to zejména u těch právních forem právnických osob, u nichž zákonodárce nelpí na jejich zápisu jako členů nebo společníků do statusového veřejného rejstříku - spolkového, obchodního (tedy např. spolek, družstvo, akciová společnost, evropská společnost, evropské družstevní společnost).

Je otázkou, komu jmenovitý zápis “oprávněného uživatele” kolektivní známky do rejstříku ochranných známek prospěje. Lze si představit i situaci, kdy by veřejnost mohla být naopak obsahem rejstříku ochranných známek klamána ohledně existence práva na užívání kolektivní známky uživatelem v případě, že dojde k zániku jeho účastenství v právnické osobě, která je vlastníkem kolektivní známky. Přinejmenším po dobu, než by byl uveden do souladu rejstřík ochranných známek se skutečným stavem (byť odrazem jeho zápisu ve statusovém rejstříku).

V této souvislosti lze připomenout, že u právnických osob různých právních forem může členství zaniknout v některých případech i vyloučením rozhodnutím k tomu příslušného orgánu (např. spolek, družstvo, v omezeném rozsahu také společnost s ručením omezeným), v důsledku soudního rozhodnutí o zrušení účasti nebo soudního rozhodnutí o vyloučení člena, v některých případech také jednostranným právním jednáním (vystoupením člena družstva) nebo uplynutím času (výpovědní doby) po jednostranném právním jednání společníka (veřejná obchodní společnost, komanditní společnost, ze zvlášť zákonem stanovených důvodů také společnost s ručením omezeným). Zánik účastenství může být způsoben také smrtí společníka či člena (přičemž pravidla pro dědění obchodního

podílu jsou mezi různými právními formami různá) a rovněž tak v důsledku zániku právnické osoby bez právního nástupce (i když i otázka právního nástupnictví je řešena v různých právních formách právnických osob různě).

U některých právních forem jsou ve zvláštním zákoně (typicky ZOK) upravena i pravidla pro postup v případě, že soudní rozhodnutí zruší rozhodnutí o vyloučení nebo některý z jiných důvodů ukončení účasti člena či společníka na právnické osobě. Požadavek na změnu smlouvy o užívání kolektivní (národní) známky je jen obtížně splnitelný.

Ke shora uvedenému lze pak již jen konstatovat, že *Známková směrnice* vyžaduje po členském státu pouze “předložení pravidel pro užívání kolektivní ochranné známky” přihlašovatelem. *Známková směrnice* však již nevyžaduje, aby se tak stalo přímo v příloze přihlášky kolektivní známky ani aby tato pravidla byla přijata jako smlouva mezi všemi členy (společníky) právnické osoby.

5.4. Rozhodování v právnických osobách veřejné práva a uzavření smlouvy o užívání

Ještě složitější interpretační obtíže nastanou v případě, kdy by přihlašovatelem kolektivní známky byla právnická osoba veřejného práva. Lze si představit příklad přihlašovatele kolektivní známky, kterým by byl např. kraj (v zahraničí obvyklé - příklad Polsko, Malopolské vojvodství). Při lpění na požadavku předložení smlouvy o užívání, uzavřené mezi všemi účastníky a obsahující m.j. identifikaci všech účastníků, pak nesplnitelné.

I v České republice jsou některé příklady známek, jejichž vlastník mimo uzavírání licenční smlouvy poskytuje prosté, avšak právně významné souhlasy k nevýhradnímu užívání individuální známky. Příkladem takového vlastníka je např. Ústecký kraj a některé jeho

individuální známky - ač dosud plnící de facto certifikační funkci. Pro obsáhlost materie zde odkazuji na svá některá předchozí díla.⁴⁰⁷

Veřejnoprávní úprava osobního substrátu právnické osoby - občan obce, občan kraje, člen akademické obce veřejné vysoké školy (?), advokát zapsán v seznamu České advokátní komory. Ačkoliv není nemožné dosáhnout uzavření smlouvy mezi všemi členy té které právnické osoby shora uvedené, v praxi půjde v konkrétním případě o těžko (vy)řešitelný problém. Právě z důvodu zajištění průchodnosti nalezení řešení upravují právní předpisy různé orgány právnických osob a také zpravidla pravidla pro nalezení převažující vůle (s ochranou menšiny v nezbytných případech). V případě obcí jde o starostu (primátora), zastupitelstvo (ev. také radu), v případě kraje pak o hejtmana, zastupitelstvo a radu. V případě České advokátní komory o představenstvo, sněm atd. - vždy upraveno konkrétním zákonem.

Obecné pravidlo pro rozhodování v rámci kolektivního orgánu právnické osoby je však obsaženo již ustanoveních § 151 a násl. zákona č. 89/2012 Sb., Občanského zákoníku. Má-li orgán (právnické osoby) více členů, pak je dle § 152 odst. 1 OZ orgánem kolektivním. Kolektivní orgán právnické osoby rozhoduje ve sboru. Je schopen usnášet se za přítomnosti nebo jiné účasti většiny členů a rozhoduje většinou hlasů zúčastněných členů (§ 156 odst. 1 OZ), ledaže zakladatelské právní jednání vymezí působnost jednotlivých členů konkrétního orgánu podle oborů. Toto základní pravidlo je pak často modifikováno zvláštními předpisy pro jednotlivé právní formy právnických osob, a to zejména pro obchodní korporace a rozhodování jejich nejvyšších orgánů. Modifikována jsou pravidla pro schopnost se usnášet, pravidla distribuce hlasů mezi společníky i pravidla nutná pro dosažení požadované většiny.

⁴⁰⁷ blíže se materii věnuji ve druhé části publikace ČERNÝ, M. *Používání ochranných známek a chráněných označení k ověření vlastností výrobků ve státech středoevropského prostoru - Česko, Slovensko, Rakousko, Polsko, Maďarsko, Itálie, Slovinsko, Chorvatsko. 2.doplňené a přepracované vydání*. Prostějov : Michal Černý, 2018. 225 s. ISBN 978-80-88190-00-4 (PDF). Dostupná on-line na adrese: www.michalcerny.net/MC-Mono18FV.pdf

Z dikce Známkové směrnice je jasné, že úmyslem evropského zákonodárce bylo současně:

- umožnit užití kolektivní ochranné známky kterémukoliv členu právnické osoby,
- umožnit členství v právnické osobě na soutěžně neutrálním principu komukoliv, kdo by mohl být potenciálním uživatelem kolektivní známky,
- normovat základní principy pravidel pro užívání kolektivní ochranné známky a
- ochránit (zákaznickou veřejnost) proti klamavému (nebo jinému unfair) užívání kolektivní známky.

Naopak úmyslem evropského zákonodárce pro harmonizaci nebylo

- požadovat vtělení pravidel o užívání známky do zakladatelského právního jednání právnické osoby,
- požadovat, aby se na jakékoliv změně pravidel pro užívání vždy shodli všichni členové nebo společníci právnické osoby, která je vlastníkem ochranné známky.

Jako potenciálně vzorové zpracování materie kolektivní ochranné známky EU je vhodné považovat znění příslušných ustanovení EUTMR, resp. doplněno pak i shora uvedenými ustanoveními Prováděcího nařízení Komise (EU) 2018/626.

5.5. Důsledek - rozdílné přijímání pravidel, neodůvodněná přísnost národního zákonodárce a důsledky z toho vyplývající

Na základě shora uvedeného lze dovodit, že právnická osoba soukromého práva řídící se českým právem bude jinak přijímat pravidla pro užití kolektivní známky EU a pro kolektivní známky národní. Resp. při extrémním výkladu budou pravidla pro užití národní kolektivní známky přijímat *mimo orgány právnické osoby* soukromého práva podřízené českému právnímu řádu *do smlouvy* všichni její společníci či členové ujednáním stojícím mimo

zakladatelské právní jednání právnické osoby (nebo i nacházející se v zakladatelském právním jednání této právnické osoby). Takový rozdíl je neodůvodněný a národní pravidla pak jen obtížně obhajitelná. S členstvím v právnické osobě (vlastníka kolektivní známky) by mělo automaticky vzniknout i právo na užívání kolektivní známky každému novému členu, se zánikem členství by naopak mělo toto právo automaticky zaniknout. Obávám se, že stávající dikce národní úpravy vyvolává více otázek, než poskytuje odpovědí. Resp. je jí možno aplikovat eurokonformně pouze tak, že na změny smlouvy o užívání se nebudou aplikovat běžná kontraktační pravidla, ale zvláštní úpravy přijímání rozhodnutí v příslušném orgánu právnické osoby - vlastníka kolektivní známky.

Právnická osoba veřejného práva řídící se právem České republiky pak nebude mít problém přijmout prostřednictvím rozhodnutí svého orgánu Pravidla pro užívání kolektivní ochranné známky EU. V případě téže osoby pak ovšem mohou nastat neřešitelné komplikace v případě, že by úřad lpěl na *smlouvě o užívání* mezi všemi členy právnické osoby. Autor se dokonce obává o řádné provedení transpozice.

Právnickou osobou veřejného práva však není pouze obec nebo kraj, je jím také např. komora zřízená zákonem (např. Česká advokátní komora, dále také jen "ČAK"). Ač autoru není známo ničeho o potenciálním záměru této osoby přihlásit kolektivní ochrannou známku, je skutečností, že ČAK je vlastníkem průmyslového vzoru, který spočívá v advokátní taláru.⁴⁰⁸ Opravdu si lze jen stěží představit, jak by pro případ přihlášky advokátního taláru jako kolektivní známky ČAK předkládala smlouvu o užívání, kterou by mezi sebou měli uzavřít všichni členové ČAK (několik desítek tisíc advokátů).

V případě doslovného výkladu ustanovení ZOZ19 o smlouvě o užívání by totiž zůstaly/a:

⁴⁰⁸ jde o národní průmyslový vzor č. spisu 2010-38137, č. zápisu 34932. Blíže viz. databáze průmyslových vzorů ÚPV na adrese: <https://isdv.upv.cz/webapp/resdb.vza.frm>

1. praktická rizika nemožnosti zápisu kolektivní známky právnickou osobou veřejného práva s rozsáhlým personálním substrátem (obec, kraj, komora) z důvodu nutnosti doložení smlouvy o užívání uzavřené mezi všemi členy.
2. nevyřešitelné otázky - úplné znění smlouvy o užívání (a její vyhotovení v závislosti na změně osobního substrátu právnické osoby).
3. nelogičnosti - pro přijetí změn smlouvy o užívání je třeba jednomyslnost všech stávajících smluvních stran a nového člena právnické osoby.
4. zbytečné duplicity v právním jednání, v některých případech až znemožňující rozlišení příčiny a následku (přijetí za člena rozhodnutím orgánu p.o. - např. spolek, ovšem s požadavkem na schválení změny smlouvy o užívání všemi členy a s podmínkou přistoupení nového člena za účastníka smlouvy o užívání).
5. Obtížně řešitelné otázky ukončení jednostranného ukončení účasti v právnické osobě (např. vystoupení, výpověď). Pouze některé z nich lze řešit pouhým výkladem dle § 35 ZOZ19 (ztráta členství jako ztráta způsobilosti být uživatelem).
6. Otázka návazností - vyhotovení *úplného znění smlouvy o užívání* - kompetence statutárního orgánu právnické osoby - vlastníka známky?

6. ZÁVĚR KAPITOLY

Vše shora uvedené vede k závěru, že národní pojetí pravidel pro užívání kolektivní známky jako smlouvy o užívání (kolektivní známky) je neodůvodněné a jen obtížně interpretovatelné. Situace je nejistá a její překlenutí euro-konformním výkladem je krajně obtížné.

Pro nápravu tak lze doporučit při nejbližší novelizaci ZOZ opustit pojetí smlouvy o užívání a nahradit je v zákoně formulacemi, která používá EUTMR a Prováděcí nařízení Komise (EU) 2018/626 - tedy

prakticky *Pravidly pro užívání kolektivní známky*, avšak opuštěním zákonného požadavku na jejich vtělení do smlouvy o užívání.

POUŽITÉ ZDROJE

Monografie

1. HORÁČEK, R./BISKUPOVÁ, E./DE KORVER, Z. *Práva na označení a jejich vymáhání. Komentář. 3.vydání.* Praha : C.H.Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-569-5.
2. KOUKAL, P./ CHARVÁT, R./HEJDOVÁ, S./ČERNÝ, Miroslav. *Zákon o ochranných známkách. Komentář.* Praha : Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-80-7552-762-2.
3. ČERNÝ, Michal. *Používání ochranných známek a chráněných označení k ověření vlastností výrobků ve státech středoevropského prostoru - Česko, Slovensko, Rakousko, Polsko, Maďarsko, Itálie, Slovinsko, Chorvatsko. 2.doplňené a přepracované vydání.* Prostějov : Michal Černý, 2018. 225 s. ISBN 978-80-88190-00-4 (PDF). Dostupná on-line na adrese: www.michalcerny.net/MC-Mono18FV.pdf

Odborné články a příspěvky ve sbornících

4. ČERNÝ, M. *Dvoustranné dohody mezi Československem a třetími zeměmi k ochraně označení původu - "Československé dědictví"* In *Košické dni súkromného práva II*, Vojčík, P. - Koromhász, P. - Vadas, E (eds.), Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2018. ISBN 978-80-8129-088-6. S. 366-390.
5. ČERNÝ, M. *Garance kvality služeb - využití označení původu, zeměpisných označení, certifikačních známek nebo (kolektivních) záručních známek pro vyznačení služeb zvláštní či garantované kvality na Vnitřním trhu EU.* In *Suchoža, J. - Husár, J. - Hučková, R. (eds.) Právo, obchod, ekonomika VIII.* Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2018. ISBN 978-80-8152-649-7. S. 43-68.

Soudní a správní rozhodnutí

6. rozhodnutí Nejvyššího správního soudu sp.zn. 7 A 158/2000

Právní předpisy

7. *Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/1001*
8. *Nařízení Komise v přenesené pravomoci (EU) 2018/625 ze dne 5. března 2018, kterým se doplňuje nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/1001 o ochranné známce Evropské unie a zrušuje nařízení v přenesené pravomoci (EU) 2017/1430*
9. *Prováděcí nařízení Komise (EU) 2018/626*
10. *Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/2436 ze dne 16. prosince 2015, kterou se sbližují právní předpisy členských států o ochranných známkách*
11. *Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/95/ES ze dne 22. října 2008, kterou se sbližují právní předpisy členských států o ochranných známkách*
12. *Zákon č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách (znění do 31.12.2018)*
13. *Zákon č. 286/2018 Sb., kterým se mění zákon č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách*
14. *Zákon č. 137/1995 Sb., o ochranných známkách*
15. *Zákon č. 174/1988 Sb., o ochranných známkách*

Ostatní zdroje

16. Databáze průmyslových vzorů - Úřad průmyslového vlastnictví. Dostupná on-line na adrese: <https://isdv.upv.cz/webapp!/resdb.vza.frm>

